مکاتیبِ شریفہ

حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ علیہ

حکیم عبد المجید احمد سیفی لاہور

قد اعتنى بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمى بن سعيد استانبولى

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢
استانبول - تركيه
١٣٩٦ هجرى ١٩٧٦ ميلادى

مکاتیب شریفہ

حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ علیہ

حکیم عبد المجید احمد سیفی لاہور

قد اعتنى بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمى بن سعيد استانبولى

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢

استانبول - تركيه

١٣٩٦ هجرى ١٩٧٦ ميلادى

ÇALI MATBAASI 270461

کلمۂ تشکّر

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ - اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ وَالصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلٰی سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ

شکرِ بے حد آں واہب العطایا را تعالیٰ شانہٗ کہ ایں فقیرِ بے بضاعت را توفیق کرامت فرمود کہ مکاتیبِ شریفہ حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ بطبع آورد ۔

الحق کتابے است کہ در تشریح و توضیح طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ ثانی ندارد عبارتش نہایت سادہ و عام فہم است

ایں کتاب بارِ اوّل در ۱۳۲۴ھ در مطبع عزیزی مدراس بطبع آمدہ بود - بمطابق آں نسخہ کہ مولانا محمد سعید خاں صاحب مرحوم و مغفور مفتیٔ عدالتِ عالیہ حیدر آباد دکن در حدود ۱۲۹۶ھ از نسخہ مخطوطہ بخطِ جامع مکاتیب حضرت شاہ رؤف احمد مجددی رحمۃ اللہ علیہ از کتب خانہ مظہریہ بمدینہ طیبہ علیٰ ساکنہا الف الف تحیہ نقل بر داشتہ بودند ۔

امّا از عرصۂ دراز آں مخطوط ناپدید و ایں مطبوعہ ہم نایاب گردیدہ بود -

بوجہ تعدد قلم ناسخین نسخۂ مطبوعہ مدراس از اغلاطِ کتابت پاک نبود - و دیگر نسخہ قلمی کہ از کتب خانہ مولوی زید شریف بہم رسید - آں ہم چنداں صحیح نبود - تاہم غنیمت شمردہ در تصحیح و کتابت ایں اشاعت ہر دو نسخہ را پیش نظر داشتہ مساعی ممکنہ در صحت آں بجا آوردہ شد و مکتوباتے چند کہ در سبعہ سیارہ و کلماتِ طیبات و ہدایت الطالبین مندرج بودند - آنہا را ہم بصحت بکار آوردہ شد - تاہم در بعض مواقع سہوے و فرو گذاشتے در کتابت و طباعت باقی باشد براہِ کرم درست کنند و ایں فقیر را معذور داشتہ معاف فرمایند و بدعائے خیر یاد دارند ۔

قطعہ تاریخیہ و مدحیہ

(از مولانا محبوب الٰہی صاحب وفائی سلمہٗ)

شاہِ عبد اللہ غلام باعلی ۱ خاصۂ خاصانِ مولائے کریم

قطبِ عرفان، گوہرِ تاجِ ولا ۲ ہادیٔ عالم براہِ مستقیم

مجددِ قرنِ ثالث العشر ۳ حُجَّةُ اللهِ فِي الدِّيْنِ الْقَوِيْمِ

از مکاتیبش منور شرق و غرب ۴ از تجلی ہائے رحمان و رحیم

آں طریقِ خاصِ شاہ نقشبندؒ ۵ اقرب و ہم موصل و ہم مستقیم

تخم آں زاد در زمینِ ہند کاشت ۶ خواجۂ ما باقی باللہؒ الکریم

گشت اصلش ثابت و فرعش بعرش ۷ از مجددِ الف ثانیؒ نعیم

شارحِ اخبارِ ختم المرسلین ۸ کاشفِ اسرارِ قرآنِ حکیم

گفت دین چہ؟ اتباعِ مصطفےٰ ۹ زاں طریقت شد شریعت را ندیم

دادہ آرایش بافزائش زِ حق ۱۰ آں امامؒ برحق دیارِ قسیم

قاسمِ آمد گنج آمد شاہِ ماؒ ۱۱ برملا گویم ندارم ہیچ بیم

باز از وے دادہ تجدیدِ جدید ۱۲ شیخ ما را داد آن ربِ علیم

بحرِ عرفان شیخ عبداللہ عہ ما ۱۳ کین زمان گردیدہ فیضانش عمیم

نائب بوسعد احمد رح آمد ست ۱۴ کو بقیوم زمان بودہ وسیم

او ست نورے از سراجِ دینِ حق رح ۱۵ وآن ز عثمان رح گلشنِ عنبر شمیم

او زِ شیخ تندہاری نائب ست ۱۶ وآن لبشہ احمد سعید رح آمد ضمیم

گر بپرسی نسبت آن پاک ذات ۱۷ او ز شاہ بوسعید رح آمد مقیم

او خلیفہ شاہ رح را پس این چنیں ۱۸ شیخ ما صلى الله عليه وسلم با شاہ رح مے گردندیم

فیض عبداللہ رح بعبداللہ رسید ۱۹ شکر للہِ العلیِ والعظیم

شیخ ما چون این چمن را آب داد ۲۰ شد مشام طالبان پُر از نسیم

ہم بصحبت ہم بطبعش رنج برد ۲۱ تا بر آورد آب چوں دُرِ یتیم

چوں وذائی فکر سالِ طبع کرد ۲۲ گفت ہاتف این بداند ہر فہیم

عظمت و عرفان حق را مظہر ست ۲۳ زاں بیامد سال او شان عظیم

لَا نُرِیْدُ غَیْرَ وَجْھِکَ یَاالٰہی ۲۴ قَدْ عَمِلْنَا رَبَّنَا اَنْتَ الْعَلِیْم ۱۳۷۱ھ

عہ دریں زمان حامل این اسرار و معارف و صاحب رشد و ہدایت این طریقہ شریفہ سیدنا و مرشدنا حضرت مولانا محمد عبداللہ صاحب مدظلہم العالی اند کہ محرک طباعت این رسالہ شریفہ شدند۔ ایشان خلیفہ اعظم و سجادہ نشین حضرت قیوم زمان محبوب رب العالمین سیدنا مولانا ابو السعد احمد قدس سرہ العزیز بانی خانقاہ سراجیہ مجددیہ اند۔ کہ نزدِ کندیاں ضلع میانوالی لبفاصلہ ۳ میل بجنوب مائل بہ شرق واقع است۔

دریں اشعار قطعاً مبالغہ نیست۔ حضرت ممدوح دریں زمان پر فتن ہم طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ را محافظ اند و ہم این راہ سلوک را ہادی و مرشد ؎

ہنوز آں ابر رحمت در خروش است
خم و خمخانہ و ساقی بجوش است

این حقیقت بر ارباب نظر و بصیرت مخفی نیست۔

این فقیر از عہدۂ شکر پروردگار خود بر نیاید اگر ہم شکر مساعی و ذرہ نوازی شیخ خویش حضرت مولانا محمد عبداللہ صاحب مدظلہم العالی ممدوح الصدر بجا نیارد۔ مَنْ لَمْ یَشْکُرِ النَّاسَ لَمْ یَشْکُرِ اللّٰہَ۔ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِیْ اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَی الْقَوْمِ الْکٰفِرِیْنَ۔ وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْھُدٰی وَالْتَزَمَ مُتَابَعَۃَ الْمُصْطَفٰی عَلَیْہِ وَعَلٰی آلِہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ۔

العارض بندہ عاجز فقیر عبدالمجید احمد سیفی عفی عنہ

۲۱ شعبان المعظم ۱۳۷۱ھ

مکاتیب شریفہ

قطب الارشاد سیدنا و مولینا حضرت شاہ عبد اللہ دہلوی

معروف بہ شاہ غلام علی دھلوی قدس سرہ

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الذی جعل التصوف صفاء لقلوب الاصفیاء و اعد التعرف جلاء لجنان العرفاء والصلوۃ والسلام علٰی سیدنا امام الانبیاء وعلٰی اٰلہ واصحابہ الاتقیاء

ترجمۂ حضرت مصنف - قطب فلک ارشاد غوث ابدال و اوتاد قدوۃ الواصلین امام العارفین زبدۃ الاولیاء الکاملین نائب سید المرسلین حضرت شاہ عبد اللہ العلوی المشتہر بشاہ غلام علی الدہلوی قدس اللہ سرہ وافاض علینا برہ ولادت در سنہ یکہزار و یک صد و پنجاہ و ہشت ۱۱۵۸ در قصبہ بٹالہ (پنجاب) بظہور آمد نسب شریف بحضرت علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ میرسد بعد تحصیل علوم دینیہ بعمر بست و دو سالگی اخذ طریقہ شریفہ از حضرت مرزا جانجانان مظہر شہید قدس اللہ سرہ نمودند و بکمال ریاضت و مجاہدات شاقہ سرآمد اولیاء عارفین گشتند و فیض ارشاد و ہدایت ربع مسکون را در گرفت ہزاراں علماء و صلحا از اقالیم بعیدہ بخدمت شریف شتافتند بعضی بحکم آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم بآستانۂ علیا رسیدند مثل مولانا خالد رومی و شیخ احمد کردی و سید اسمعیل مدنی و بعضے بدلالت بزرگان بیعت نمودند و برخے ذات مقدس را در خواب دیدہ مشرف شدند قبولیت تمام و مرجعیت خاص و عام پیدا شد چون عمر شریف بہشتاد و دو رسید در عین مرض بواسیر و خارش حضرت شاہ ابو سعید قدس سرہ را کہ خلیفۂ اول ایشان بودند برای جانشینی خود بتاکید تمام طلب فرمودند و روبروے خود قائم مقام خویش ساختند و بتاریخ بست و دوم صفر سنہ یکہزار و دو صد و چہل ۱۲۴۰ ہجری بعد اشراق در ہیئت احتبا در کمال استغراق مشاہدۂ حق ازین دار پر ملال انتقال فرمودند خوش گفت ؎

سال تولید و حیات و فوت آن سلطان پاک

مظہر جود و امام و مظہر یزدان پاک

۱۱۵۸ ۸۲ ۱۲۴۰

و مزار پر انوار در دہلی اندرون خانقاہ شریف واقع است زیارت و تبرک رضی اللہ عنہ و افاض علینا فیوضہ و برکاتہ - مزار مرزا جانجانان و ابو سعید فاروقی و ابو الخیر نیز درین خانقاہ است

بصنعت غیر منقوطه دتوشیخ موسد اسرار علوم وحکم ، حاکم کل عالم علم امم ، مہر کرم ماه عطا همدم ، دادرس عالم اہل وداد ، صلی الله علیه وعلی آله واصحابه وسلم اما بعد امیدوار مغفرت ایزدی روٴف احمد مجددی عفی عنہ گذارش می نماید که بالقای غیبی بخاطر ریخت که مکتوبات متفرقات محمدی سمات حضرت پیر دستگیر من کاروان طریقت امن سالکان حقیقت رب نخیل عرفان بر مرتبه احسان بحر فیوض نبویه حامی طریقت مصطفویه قاف استقامت وتمکین امام ملت ودین حاکم شریعت خیر البشر مجدد مائة ثالثه والعشر دافع ظلمات وہا دوالی ولایات اولیا بانی مبانی عرفان وارث کمالات مرسلان بشیر معارف وحقائق کتاب علوم وحقایق رحمت دل وجان والی انس وجان ہادی سالکان لاہوتی ماہی دسبک ہاہوتی عالم علوم نبویه مالک شریعت مصطفویه رافت عالم وعالمیان عظمت آدم وآدمیان تحفه گروه اولیا مقبول جناب کبریا ادیب قاصدان ہدایت نقیب لشکریان ولایت واقف یقین حامی دین ید الله لاخذ بیعت المریدین دلیل قدرت رب العالمین راز دار فاینما تولوا فثم وجه الله واقف نشیب و فراز راه حاوی اسرار معیت واقربیت سرور سریر محبیت ومحبوبیت نایب جناب مصطفی الیسر فرمای عسر برده سرا ناظم مناظم ولایت واقف مواقف ہدایت باعث تجدید دین تابع رضای سید المرسلین ولی خدا العلی سخا بیر عالم امیر آدم کنز اسرار علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل خلیل رب جلیل وزیر سلطان لولاک شاه ایوان فلک الافلاک دادرس مظلومان آیت رحمان رہبر امم دافع ظلم رہنمائے انس وجان دارو امراض جان وسیله مغفرت نیازمندان عارف معارف نقشبندان آفتاب آسمان ہدایت والقان لعل کان ولایت واحسان مروج شریعت وطریقت واقف حقیقت ومعرفت دجله سخا وعطا ہادی ما وشما عاشق خدا شیدائے کبریا قیوم زمان خازن عرفان واله رسول الثقلین داور کونین مربای الطاف رب العلمین راکب توسن تمکین افضل فضلا اکمل عرفا نافع امت مصطفویه مقبل ذات بنویه ناصب لوائی رہنمونی کاسب ضیائی بیچونی شمس فلک احسان فخر زمین وآسمان حافظ امانت قاف استقامت یار وناصر اہل ایمان قامع بدعت وبطلان توضیح اشکالات وحدانیت شارح متن احدیت ره نورد دشت تجرید عابد بادیه تفرید رہبر اعظم سرور اکرم وارث کمالات انبیا ولو لو صدف اہتدا وپیشوائے انس وملک آبروی زمین وفلک کتاب اسرار الله شیخنا وامامنا ووسیلتنا الی الله مد الله تعالی ظلال رأفتهم علی مفارق الطالبین الی یوم الدین آمین ۔

مثنوی مشتمل صنعتیکه از حروف سرہائے تمام مصاریع لعل اولی وکذلک از سرہائے مصاریع اخری ہر دو اسم مبارک آنجناب مشہور وغیره مشہور می بر آید بہمین نہج نام بنده لاشئے از حروف پائے ہائے مصاریع لعل اظہار قدر مثنوی خود می نماید وتا به شعرے که ظہور این صنعتیں مثنوی

ہم فوبجربن است حامی دین مالک ہر بحر و بر ؛ حاکم کل نایب خیر البشر ؛ ضابط سر مرشد راہ
وداد ؛ ضامن فوز از پے اہل ولا ؛ رحمت حق قاطع ہمارزو ؛ رہبر دین دافع دیو عدو ؛ تارک
دُنیا و دُنیا دین را صدف ؛ ترک از دے یافتہ عز و شرف ؛ غلبۂ حق والئے ہر دو سرا ؛ غرّۂ پیشانی
اہلِ صفا ؛ لمعۂ نور از پے ترویح نُوح ؛ لجۂ فتح و درِ بحر فتوح ؛ اکرم عالم مہ عز و کرم ؛ افضل آدم
شہ اہل حکم ؛ مخزن اسرار و در بحر جود ؛ معدن انوار و در بحر جہد ؛ عالم علمے کہ جلی و خفی است ؛ عارف
اسرار نبی و ولی است ؛ لو لو عمان سخا و کرم ؛ لمعۂ فیضان و جوب قدم ؛ یا رہ مددگار محبان حق
لیس کن عسر لفیضان حق ؛ عارف و عرایف بعرفان ذات ؛ عالم علمی کہ گذشتہ از صفات
بانی ایوان صفا و رصفا ؛ باعث عنوان وفا و رہ وفا ؛ دار وے اسقام جنان جہان ؛ دافع آلام تن
انس و جان ؛ آئینۂ چہرۂ مقصودِ خلق ؛ آب دہ مزرعہ امید خلق ؛ لمعۂ انوار کریم الرحیم ؛ لجۂ اسرار
علیم الحکیم ؛ لیس کشاہ نہ وجودش نشان ؛ لامع و ساطع بزمین و زمان ؛ ہادی ما آنکہ ہدایت نشان
است ؛ ہیبت حق است کہ رافت عیان است ؛ معماء اسم مبارک مشہور آنجناب
الکلیل غرشیت بسر آن ماہ من پرداختہ ؛ عین عنایت بہر من رافت ظہوری ساختہ ؛ ایضاً
منع نظارہ را مکن لطف تو انیقدر بس است ؛ بندہ چشم خویش خوان بہر من این نظر بس است ؛
معماء اسم غیر مشہور نرگس تو بدست یافت جائے عصا قیامتی ؛ زین دو بلا گزیر نیست کاش
بجاہ او فتم ؛ بندہ قامت و زلفین و دہان یارم ؛ غنچہ و سنبل و سرو نیست کہ در دل دارم ؛
کہ ہر یک مکتوبے از انہا مشتمل بر حقائق شریعت و طریقت است و متضمن دقائق حقیقت و معرفت
بل ہر سطرے از ان چون سلک لآلی منثورہ صفا بخش دلہائے عارفان است و ہر لفظے از ان برنگ
دُرر غرر منشورہ ضیا افزائے تیرہ باطنان نے نے ہر حرف ملاحت ظرفش چشمے است برائے نظارہ یار و ہر
نقطہ فیض لقطہ اش مردکے است زیب دیدہ ؛ اولی الابصار جمع نمایم تا عالمے از و متمتع گردد و جہانے از و منتفع
شود مطالعہ اش طالبان را براہ راست ہدایت نماید و خوانندش خواہند گان را بالصراط المستقیم دلالت فرماید
صفائے صوفیان افزاید کدورات لاابوفیان زداید مریدان را بمقام مرادان رساند و مرادان را واصل تر گرداند
ابرادان را بمقام قربان عطا فرماید و مقربان را بکمال محبوبان معزز نماید مثنوی عابدان را عاشقان حق کند ؛
عاشقان را واصل مطلق کند ؛ شوق افزاید مجاز ان دو ؛ کور یابد دیدہ بینا از دو ؛ سالکان را می برد از راہ
جذب ؛ ہر مریدی را کند آگاہ جاذب ؛ مع ہذا اخوت پناہ کمالات دستگاہ عالم علوم دینیہ عارف معارف
یقینیہ اخوی اعظمی کہ نام نامیش از ین بیت بطرز تعمیہ پیداست معماء قدرت رابوی معطر چو دید ؛ کلاہ
سعادت بپوشید عید ؛ و در میان ایشان و این تراب الاقدام درویشان از ایام طفولیت تا الآن اتحاد
بحدیست کہ در تحریر نمی آید و مودت بمرتبہ ایست کہ در تسطیر نمی گنجد گویا یک جان در دو قالب ایم بل از ین ہم

غالب بسلسلہ جنبان این امر جلیل القدر گردید نلبس سنہ ہجری کہ اعداد حق ازین قطعہ می برآیند با من الترکیب شروع در جمع این مکاتیب فیوض اسالیب نمودم قطعہ تاریخ جمع آن نامہا کز انہا ہر حرف قلب فرح ست ہر نقطہ ایست نکتۃ الموفوج غرایب ؏ دادہ چو انتظامش رافت بگفت ہاتف ؏ در یاب سال جمعش از مظہر عجائب ؏ واللہ الموفق لاتمام ہذا الامر الصواب والیہ المرجع والمآب۔

۱۲۷ھ

مکتوب اوّل

در بیان عقیدہ در حق اصحاب کرام و تفضیل آنحضرات بر اولیاء اُمت و تفضیل حضرات شیخین و محبت ختنین علیہم الرضوان و فضل متقدمین مشایخ بر متاخرین و اثبات تجدید حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و شمۂ در دفع شبہات بعضے منکران کہ بر کلام آنجناب نمودہ اند و ما یناسب ذالک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ حمداً کثیراً طیباً مبارکاً فیہ مبارکاً علیہ کما یحب ربنا و یرضی علی ما انعم علینا و من قبلنا و فضل شکر نعمتہائے متکاثرہ منعم برحق عم نوالہ مقدور بیان نیست کہ مارا از اُمت مرحومہ محمدیہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ساخت و بعقاید اہل سنت و جماعت سرفراز گردانید و تفضیل شیخین بر سایر امت و محبت ختنین علیہم الرضوان و محبت و تعظیم اہل بیت عظام و احترام و اکرام اصحاب کرام و این محبت و تعظیم دو رکن ایمان و نجات اند ممتاز فرمود رضی اللہ تعالیٰ عنہم و تفضیل انبیا علیہم السلام بر اولیاء رحمۃ اللہ علیہم عقیدہ کرامت فرمود ذوق و شوق و اسرار و علوم ہیچ ولی بلطافت نسبتہائے عالیہ ہیچ نبی نمیرسد کہ آن از تجلی صفاتی صدور یافتہ و این از تجلیات ذاتیہ ناشی گردیدہ اولیاء را تابع خود نمودہ بلکہ اصحاب کرام را رضی اللہ تعالیٰ عنہم بر اولیا فضل ثابت است کہ بشرف صحبت مبارک خیر الانبیاء صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عیون حکمت الٰہی و ینابیع فیض نامتناہی گردیدہ بہدایت امت محمدیہ پرداختند و بنظر عنایت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فیضے و نورے در دلہا یافتہ صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم سرمایۂ حیات خود نمودہ تہجد و نوافل عبادات سجیۂ نفیسہ خود گردانیدہ اند

حاشیہ متعلقہ دیباچہ (۱) از اوّل حروف سر ہر فقرہ از آغاز عبارت مدعیہ کہ در صفحہ دیگر خود نوشتہ اند این عبارت می برآید یا رب بحق احمد و بکر و عمر عثمان و حیدر حسنین و بتول پاک خویش دار درد و عالم ۔ در عشق خود مرا کن منکشف حقیقت شرع دل با کرم ۔
(۲) از تا تجمل تشبیہ الف مراد داشتہ و چون بابو ملحق شد ابو شد کلاہ سعادت کہ بمعنی ست چون عبد را بو شاید سعید شد یعنی ابو سعید شد ۱۲

غلبہ محبت خدا ورسول حرب اقربا را فلاح وصلاح دارین خود دانستہ بجہادات وجان فشانیہا رواج دین و اسلام فرمودند تا مردم مسلمان شدند پس ہیچ ولی بمرتبۂ ادنی صحابی نرسد رضی اللہ تعالی عنہم وشکر اینہا بر ہمہ مسلمانان لازم گشت جزاہم اللہ سبحانہ خیر الجزاء سبحان اللہ زہے تاثیر صحبت مبارک و مقدس آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قدمائے مشایخ را فضل بر مشایخ متاخرین است یقین می نمائیم کہ بیمن تربیت وتلقین آن اکابر احوال واسرار ومعارف اینہا را حاصل شد پیرا حضرت مجدد فرمودہ اند کہ حضرت شیخ ابن عربی رحمۃ اللہ علیہ امام ومقتدا است در معارف اسرار و ما واپس ماندگان از خوان نعمت ایشان بہرہ یافتہ ایم بعضے جزئیات اسرار باقی ماندہ بود آنرا بیان کردیم چنانچہ امام علم نحو سیبویہ واخفش وغیرہما ہستند ابن حاجب ورضی بعضے نحو دقائق واضح نمودہ اند متاخران فقہا جزئیات مسائل بسیار بیان کردہ اند وہمہ از امام اعظم وامام محمد رحمۃ اللہ علیہما استفادہ دارند علوم ومعارف واصطلاحات طریقہ خود کہ حضرت مجدد بیان کردہ اند ہمہ بتربیت شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی ایشان را رحمۃ اللہ علیہما حاصل شدہ ایشان بعد گرفتن طریقہ چشتیہ وقادریہ از والد ماجد خود خلیفہ حضرت شیخ عبد القدوس و شیخ رکن الدین خلیفہ وفرزند شیخ عبد القدوس رحمۃ اللہ علیہما وانتساب بحضرات سہروردی وکبروی رحمۃ اللہ علیہم بالہام والقای الہی آن مقامات دریافتہ علمے را بآن درجات رسانیدند ودر آن درجات مفصلۂ ایشان اشتباہے نیست کہ باقرار علماء وفضلاء ثابت شدہ وطریقۂ جدیدۂ ایشان مشتمل بر دہ لطیفہ است ودر سیر ہر لطیفہ تجلیات وحالات واسرار جدا جدا است ووراے سیر این دہ لطیفہ سیر دیگر ارشاد فرمودہ اند ے لے خواجہ درد نیست وگرنہ طبیب ہست و آیۃ شریفہ وَلَا یُحِیطُونَ بِہٖ عِلْمًا بر بے نہایتے این راہ گواہ است لیکن ہمہ منتسبان طریقۂ ایشان بآن اصطلاحات نہ رسیدہ اند لہذا اختلاف در حالات آنہا راہ یافتہ انکار منکران آن مقامات از نارسائی وجہل است جہل حجت نیست مقصود از طریقۂ صوفیہ عقیدۂ سلف صالح است یا قوت در آن وتوفیق اعمال موافق حدیث وفقہ واخلاق وصبر وقناعت وتوکل ومقامات سلوک آنچہ میسر شود وورود احوال باطنی ودوام توجہ وحضور کہ مرتبۂ احسان است تا دین کامل شود واجتناب از بدعت ومناہی تا دین تباہ نگردد الحمد للہ کہ متوسلان طریقۂ ایشان کہ بہ نسبت باطنی ایشان رسیدہ اند بواسطہ جناب مبارک ایشان این حالات نقد وقت دارند انکار روا عنت اضافات را مخلصان ایشان جوابہا بطور علماء صوفیہ نوشتہ اند محمد ہاشم کشمی کتابے مسمی بہ (برکات احمدیہ مجددیہ) وملا بدر الدین سرہندی رسالہ موسوم (حضرات القدس) در احوال شریفہ واحوال فرزندان گرامی وخلفاء نامی ایشان نوشتہ اند وبفہم خود بیان علوم تازہ ومعارف جدیدۂ آنجناب نمودہ ودیگر عزیزان نیز این سعادت حاصل کردہ اند جزاہم اللہ خیر الجزاء ایشان مجدد الف ثانی اند وحقایق ودقائق وکثرت معارف الہیہ وفیوض وبرکات ایشان وافاضات کثیرہ کہ اصلاح خلقہا نمودہ ومقامات عالیہ کہ در طریقۂ خود بالہامات حقہ مقرر فرمودہ اند وآن مقامات قرب الہی است سبحانہ معلوم نیست کہ در کتب صوفیہ این مقامات کہ ولایات ثلثہ وکمالات ثلثہ وحقائق سبعہ وغیرہ بیان نمودہ بتجدید علوم صوفیہ علیہ فرمودہ اند محرر شدہ باشد فلاتکن

الممتوج بدلیلی است و ضع یجدد بودن ایشان چنانچه حضرت خواجه معروف کرخی و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجه معین الدین و حضرت خواجه نقشبند و حضرت علاؤ الدولہ سمنانی و حضرت امام غزالی رحمة الله علیهم مجددان طریقه مرضیه بوده اند و انوار و علوم و معارف و فیوض اینها دلیل تجدید ایشان است تشددات و ریاضات صعوبیه را بتوسط مقرر نمودن و اسرار توحیدی بے مجاهدات افاضه نمودن و دوام حضور در هر لطیفه از لطایف عشره داشتن و مدار ترقی بر اتباع سنن حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم مقرر ساختن از خصایص طریقه نقشبندیه مجددیه است کثر الله اهلها رحمة الله علیهم رحمةً واسعةً و افاض علینا برکاتهم فی الدنیا والآخرة آمین آمین ایشان از عقیده خود بجناب حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطه فیض ولایت اند و این مرتبه بتوسط اول بحضرت امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه تعلق داشت باز بحضرت ائمه اثنا عشر رضی الله تعالی عنهم بترتیب قرار گرفته پس بحضرت غوث الثقلین منتقل شد و حضرت غوث الاعظم در عداد اصحاب عظام و اهل بیت کرام اند رضی الله عنهم و این ضعیف را حضرت غوث محی الدین توجهات نموده به ترقیات عالیه رسانیدند ایشان منیب و این فقیر نایب ایشان است و تحریر فرموده اند که عروج حضرت غوث الاعظم از اکثر اولیا بلندتر واقع شده و تا بمقام روح فرود آمده اند لیکن نسبت قصور نزول بحضرت غوث الثقلین در کلام ایشان نیست کذب و افترا است بے تحقیق مروج ساخته اند جزائے کذب در قرآن مجید است معاذ الله حضرت خواجه قطب الدین مددگار این فقیر گردیده افاضتها ی فرموده اند و در باب حضرات مشایخ رحمة الله علیهم چنین تحریر کرده اند این فقیر خوشه چین و زله بردار خوان نعمتهائے آن اکابر است که بالواع فیوض مراتب تربیت فرموده اند و از غلبه و دید قصور که بے بهره از اهل بیخودی و فنا است فرموده اند که کاتب شمال خود را در کار می بینم و کاتب یمین را بیکار خود را اگر بدتر از کافر فرنگ نه بینم محبت خدا بر من حرام فکیف از بزرگان دین سبحان الله و بحمده من تواضع لله رفعه الله حدیث پیغمبر صادق و مصدوق است علیه و علی آله و اصحابه و اولیاء امته الف الف صلوٰة و سلام و جزاهم الله خیر الجزاء ؎ من آنخاکم که ابر نوبهاری ؛ کند از لطف بر من قطره باری ؛ اگر بر روید از تن صد زبانم ؛ چو سوسن شکر لطفش کے توانم ؛ رضی الله عنهم و عنا بهم آمین آمین آمین ؎ رو قیامت شو قیامت را ببین ؛ دیدن هر چیز را شرط است این ؛ و نحمد الله سبحانه و نصلی و نسلم علی حبیب رب العالمین و علی آله و اصحابه اجمعین یکے را بر دیگرے ترجیح نمودن بدون ثبوت از آیة شریفه یا از حدیث یا از اجماع علما چگونه درست باشد نزدیک ارباب علم و معرفت عقیده تساوی و تفاضل یکدیگر از کجا ثابت کرده اند عقل و شرع دیگر است و راه محبت و غلبه آن دیگر اللهم ارنا الحق کما هی آمین آمین آمین۔

مکتوب دوم

در بیان مشغولی بذکر حق سبحانہ با توجہ بلطائف سبعہ و مراقبہ احدیت و معیت و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

طریق مشغولی بذکر حق سبحانہ با توجہ بلطائف سبعہ تا دران حرکت ذکر پیدا شود اینست کہ اول بست و پنج بار استغفار بخواند باز بارواح طیبۂ بزرگان علیہم الرحمۃ فاتحہ بخواند و بواسطہ آنہا از جناب الٰہی التجاء و طلب فیض محبت و معرفت کند و صورت شخصے کہ ازو تلقین یافتہ روبروئے دل حاضر نماید اول از لطیفۂ قلب کہ زیر پستان چپ بہ فاصلہ دو انگشت مایل بہ پہلو است ذکر کند مفہوم اسم مبارک اللہ تعالیٰ کہ ذاتی است بیچون سبحانہ در لحاظ داشتہ و نگہداشت خواطر گذشتہ و آیندہ توجہ بقلب کردہ توجہ دل بہمان مفہوم مقدس داشتہ بزبان خیال اسم مبارک اللہ اللہ بگوید ہر گاہ حرکت در دل پیدا شود باز از لطیفۂ روح کہ محل آن زیر پستان راست بفاصلہ دو انگشت است متوجہ شدہ بزبان خیال ذکر کند باز از لطیفۂ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بطرف سینہ بفاصلہ دو انگشت است باز از لطیفۂ خفی کہ محل آن برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت است بطرف وسط سینہ باز از لطیفۂ اخفیٰ کہ محل آن در عین وسط سینہ ست باز از لطیفۂ نفس کہ محل آن در پیشانی است ذکر نماید باز از لطیفۂ قالب توجہ بطرف تمام قالب نمودہ بزبان خیال اللہ اللہ بگوید تا کہ حرکت در لطیفۂ قالب ظاہر گردد دوم ذکر نفی و اثبات است زبان بکام چسپانیدہ بزبان خیال کلمہ لا از ناف تا دماغ کلمہ اِلٰہ تا بدوش راست آوردہ کلمہ اِلا اللہ بر دل ضرب نماید بطوریکہ گذر این کلمہ بر لطایف خمسہ افتد و معنی کلمہ طیبہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک در لحاظ دارد و در ذکر نفی و اثبات اگر حصر نفس نماید مفید باشد در گفتن ذکر نفی و اثبات رعایت عدد طاق کند و بعد چند مرتبہ بگوید محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و نفس بسیار بند نکند تا خفقان نشود بعد گفتن چند بار ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات در خیال خود بگوید با نکسار تمام خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ این ہر دو ذکر خفیہ معمول است ہر گاہ کیفیتے و جمعیتے پیدا نمود آن کیفیت را نگاہ دارد و اگر مستور شود باز ذکر کند تا کہ کیفیت ملکہ شود گفتہ اند کہ طرق وصول الی اللہ سبحانہ سہ است یکے ذکر بشرائطہ آن دوم مراقبہ و آن توجہ بمبدء فیاض است و انتظار فیض و نگہداشت خواطر سیوم التزام صحبت شخصے کہ از صحبت او جمعیت و توجہ دست دہد جمعیتے و کیفیتے کہ ازو رسیدہ است نگہداشتہ بر تصور او نگاہ باید داشت و گفتہ اند کہ ذکر و توجہ بمبدء فیاض و توجہ بقلب

حق سبحانہ

نگہداشت صورت آن بزرگ ہر سہ امر در ہر وقت و لحظہ باید نمود ہر گاہ جمعیت و بے خطرگی یا کم خطرگی تا چہار گہڑی برسد مراقبہ معیت بکند وھو معکم اینما کنتم معیۃ او تعالی در لحاظ داشتہ ذکر کردہ باشد اسم ذات بجذبہ اقرب است و نفی و اثبات برائے نفی خواطر و آرزوہا مفید و محض توجہ بدل و بحضرت حق سبحانہ استغراق و بیخودی و سکر می آید و در مراقبہ معیت اسرار توحید وجودی بمعنی ہمہ اوست و گرمی و ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و دیگر حالات پیدا می شود انشاء اللہ تعالے و تلاوت قرآن مجید و درود و استغفار و کلمہ تمجید و کلمہ توحید و سبحان اللہ و بحمدہ و نماز تہجد و اشراق و چاشت و بعد از نماز مغرب نوافل و این اوراد ممد جمعیت و نسبت باطن می شود و آن توجہ الی اللہ است یا انحصار تمام و صبر و قناعت و شکر و رضا و تسلیم و تفویض و توکل و عفو و صفح[1] و سکوت[2] و دوام ذکر و توجہ از اسباب قرب الٰہی است۔ مصرعہ تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ بعد حصول کیفیات نسبت قلبی مراقبہ اقربیت و محبت و مراقبہ مسمی الباطن و مراقبہ ذات بحت معری عن جمیع الاعتبارات و دیگر مراقبات اگر ارادہ الٰہی باشد سبحانہ پیش خواہد آمد و طریقہ بزرگان احمدی مجددی ہمین مراقبات است والسلام ؛

مکتوب سوئم

بصاحبزادہ عالی نسب والا حسب شاہ ابو سعید صاحب سلمہ اللہ تعالے صدور یافتہ در بیان جواب کتابت ایشان مشتمل بر بعضے بشارات و منع نمودن از تذکار حالات توحید وجودی و بیان مدح از گذشتن ازان مقام نسبت نقشبندیہ و یادداشت بنہایۂ کہ موافق سنت سنیہ است علی مصدرہا الصلوات والتحیہ وما یناسب ذلک من الاحوال ؛

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مسند افروز ہدایت و ارشاد اولیاء کرام سلامت بعد سلام نیاز واضح می نماید عنایت نامہ بورود مسعود مسرتہا بخشید و دعاہا در بارہ شما کردہ شد آثار ادعیہ بالفعل ہم ظاہر شدہ باشد امید است کہ آثار این ہمہ التجاہا بجناب الٰہی تمام عمر شما را در گیرد درین پیری و ضعف این ضعیف را بدوام توجہ و ہمت مشکلشا بدوام عفو و عافیت و حسن خاتمہ یاد فرما باشند احسن اللہ جزائکم ع و للارض

---

[1] عن ذنوب الاصحاب [2] ای الاعراض عن العتاب ۱۲

من کاس الکرام نصیب ؛ بانیوقت شما صحبت ارباب توحید کہ ظاہر و باطن این بزرگان معمور
این دہا است کہ بریاضات و مجاہدات پیدا کردہ باشند و از قال بحال آمدہ بسیار است و شما را نیز
ازین مشرب حظے حاصل شدہ و آنچہ مختار جناب مبارک حضرت امام ربانی است رضی اللہ تعالے عنہم
ازان حظے یافتہ اند از ان معارف پیران ہمیشہ محظوظ باشند و دل ہا را محظوظ بکنند و احمد سعید را نیز
افیونیان کہ ترک افیون می نمایند باز بہ تذکار آن کیفیات افیونی می شوند معاذ اللہ من الحور بعد الکور اللہم
ثبتنا و جمیع اخواننا علی صراطک المستقیم وصلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ چہ
نعمتے است ہنی و چہ دولتے است سنی ظاہر باتباع سنت آراستہ کہ شارع را بران جائے حرف نباشد
و دل از ماسوا پیراستہ و جان بنور یادداشت حضرت خواجہ بزرگ و خلفائے ایشان استغراقے در شہود و مشاہدہ
حضرت حق یافتہ اینست نسبت عزیز الوجود حضرات اصحاب کرام رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین۔

ہ تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ آنچہ ارباب ریاضات و مجاہدات و ترک و تجرید و خلوت و
انزوا و کثرت اذکار انسرار توحید بحال خود دارند نہ قال از غلبہ سکر محبت معذور اند اہل علم و قال در اتباع
آن معذوران طریقۂ خود مقرر کنند معلوم نیست کہ عند الشرع و عقل جایز است یا نہ و معارف پیران ما و شما
بوجدان صحیح تابعان ایشان می یابند و از تقلید بتحقیق رسیدہ اند و الحمد للہ علی ذلک بودن شما ہمان جا
خوب است اگر آنجا مستفیضان آنجا بکثرت جمع شوند ہمانجا بسر برند و الا بعد استخارہ در حضرت دہلی حاضر
شوند در این ضعف مفرط شما را بسیار یاد کردیم و دعا ہا ہم کردیم لیکن آنچہ نزدیک خدا و رسول باشد بہتر ہمان است
مکرر می نویسیم کہ ہیچ کار بے استخارہ و نیت و انشراح صدر نباید کرد و جواب خط صاحبزادہ عالی نسب حضرت
احمد سعید اینست کہ طریقہ بزرگان خود را تا نقطہ آخر برسانند و تسلیک طالبان نمایند جواب خط حضرت
فضل امام جیو آنکہ صحبت حضرت ابو سعید را لازم شناسند و در باطن ترقیات نمایند میر سید محمد ہم اشتغال
صحبت مبارک شما لازم گیرند ؛

مکتوب چہارم

باین بندہ لا شئ عفی عنہ صدور یافتہ در جواب عرضے کہ متضمن بعضے از حالات
قلبی بود در بیان حضور بے غیبت مبرا از جہت فوق کہ نسبت نقشبندیہ
عبارت ازان است و استہلاک توجہ و ما ینا سب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت رقعہ شریف رسید بمضامین مندرجہ اش مسرور گردانید اللہ تعالے لا شمار ابمقامات

و علوم و معارف آباء کرام رساند در سیر قلبی تلوینات لبسیار پیش می آید این همه از تلوینات است سعی فرمایند و بجناب الٰہی سبحانہ التجا نمایند کہ احوال باطن بہ تمکین رسد و حضوری کہ حضرت حق سبحانہ را بذات مبارک است بہ آن بر باطن شریف ظہور نماید حضور بے غیبت مبرا از جہت فوق کہ متوہم می شود و عام پذیرد و شامل جمیع جہات ستہ گردد تا نسبت نقشبندی حاصل شود و از کیفیات و حالات گذشتہ بغیر توجہ تام نقد وقت بناشد بلکہ آنہم مستہلک گردد و این استہلاک علامت تمامی سیر لطیفہ قلبی است والسلام ؛

مکتوب پنجم

بہ برخوردار احمد سعید طال عمرہ و رزقہ اللہ سبحانہ کمال آبائہ الکرام وسلمہ بعافیۃ صدور یافتہ در بیان نصایح و شمہ از احوال لطایف عالم امر و عالم خلق و حقایق در جواب عرضی الشان

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مقبول بارگاہ الٰہی حافظ احمد سعید سلمہ اللہ تعالیٰ از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و دعا معلوم نمایند کتابت شما رسید مسرور ساخت تکلف در خطاب و القاب نباید کرد تعمیر اوقات بوظایف اعمال حسنہ و دوام پرداخت نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعہ مکتوبات شریفہ بزرگان خود و کتب قدمائے صوفیہ عوارف و تعرف و آداب المریدین و رضائے الٰہی سبحانہ کہ اشتیاق لقا کسب نمایند و بدعا خیر مرا نیز یاد دارند اللہ تعالیٰ از کمالات آباء کرام رحمۃ اللہ علیہم بہرہ وافر کرامت فرماید صحبت شریف والد ماجد خود سلمہ اللہ تعالیٰ لازم شناسند و بہ سیر لطایف عالم امر کیفیتہا ما مر از ظاہر می شود و در سیر لطایف عالم خلق بی رنگیہا و لطافتہا و بداہت آنچہ نظری است دست دہد زیارت انبیاء علیہم السلام و حالات محبت ذاتیہ دران حقایق باید کہ ظہور کند و وسعت در انوار و علو پیدا شود والسلام ؛

مکتوب ششم

بخواجہ محمد حسن صاحب مودود کمہاری چشتی صدور یافتہ در بیان آنکہ اکثر صوفیہ علیہ کہ بمقامات رسیدہ اند علوم نافع اندو ترک و تجرید و ریاضات بموہبت الٰہی سبحانہ و تعریض بر منکران حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ بتقریر واضح و تمثیل لائح و دفع بعضے شبہات معاندان کہ بر کلام آنجناب

نموده اند و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب صاحبزادہ عالی نسب والاحسب سلمهم اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ لبعد از سلام
نیاز میرسانم از تحریر حافظ ابو سعید صاحب دریافت شد کہ ملفوظات شریفہ برائے استفادہ مطالعہ
ایشان عنایت کردہ بودند ایشان نوشتہ اند کہ تحریر آنجناب بسیار بجا و متضمن فواید ها اللہ تعالےٰ طالبان
را بآن منتفع فرماید حضرت سلامت ارشاد فرمایند کہ آثار صوفیہ عالیہ کہ بعنایت الٰہی بمقامات رسیدہ اند
چیست تا دلیل باشد بر کمال باطن ایشان و آن علوم نافع است و ترک و تجرید و ریاضات و ترک
مرغوبات و مالوفات چنانچہ از بزرگان دین ہمین مروی است آرے اگر موہبت الٰہی دستگیری
فرماید در کسب کمالات ریاضت را دخلے نباشد مگر باز بر مجاہدہ باید آمد دیگر ارشاد فرمایند و الضاف
نمایند و اعتساف درمیان نباشد کہ اللہ تعالےٰ بنی آخر الزمان را صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ملت
حنیفہ عنایت فرمودہ و وحی نازل کردہ و معجزات کرامت فرمودہ ہمہ عالم از علماء و عقلا بآن اعتراف
کردہ کہ دران اشتباہے نماندہ اگر چندے از معاندان انکار حقیت آن نبی صادق مصدوق
نمایند اعتبارے ندارد پس اللہ تعالےٰ شیخ المشایخ حضرت مجدد الف ثانی را از مقامات عالیہ
تلقین گردہ فیوض و برکات تازہ مرحمت فرمودہ علماء و عقلا آن کمالات را حاصل کردند و اقرار
نمودند دران شبہے نماندہ اگر بعضے از علماء ظاہر بتعسف و حسد انکار نمایند کہ ما را چرا نمیشود
اعتبارے ندارد و ہر اعتراضے را جوابے معقول موافق علماء صوفیہ موجود است و رسایل رد
اعتراضات متعدد و شیوع یافتہ است انبیاء علیہم السلام را از اعمال امتیان ثواب حاصل
است الدال علی الخیر کفاعلہ امر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی برائے ہمین صدد ریافتہ کہ دران مرتبہ
ترقیات حاصل شود پس جمیع امت کہ مامور بطلب صلوٰۃ ابراہیمی اند درین درجہ حاصلہ فواید دست
دادہ و الا مامور نمی شدند مگر از بعضے کم و از بعضے زیادہ و از ارباب ریاضت و مجاہدہ از کثرت
اذکار کہ بسبب غلبہ محبت اسرار توحید ظہور یافتہ بسبب غلبہ سکر معذور اند و بزرگانے کہ ازین مرتبہ
ترقی کردہ بمعارف حقہ شرائع اسلامی رسیدہ اند علوم ایشان موافق نصوص کلام اللہ و حدیث
است دیدہ اند کہ بعضے از کمالات الٰہی درمیان سیر و سلوک ظہور یافتہ بآن اسرار ممتاز فرمودہ
باشند و بعضے کمالات الٰہی درمیان راہ پیش آمدہ آنچہ مقتضائے صحو و ہوشیاری است این اکابر اعطا فرمودہ بعضے آیات
الٰہی را تاویل کہ معنی دیگر اند موافق سکریات خود فرود آوردہ دور از عقل و شرع است صلی اللہ علی محمد و آلہ وسلم خیر خواہی
امتیست کہ آنچہ در فہم نیاید از علمائے آن طریقہ تحقیق فرمایند نہ کہ زبان طعن کشایند این نصیحتے است کہ الدین النصیحۃ والسلام
هر کہ از بے تامل و بے تحقیق اعتراضات کردہ اند و آن موارد اختلاف ہمہ بیجا است ایشان می فرمایند کہ ہم

کمالات مرا بواسطہ حضرت خواجہ حاصل است و بجناب حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ
نوشتہ اند ایشان واسطۂ فیض ولایت اند نسبت تنقیصے بجناب حضرت غوث الثقلین از
مفتریات معترضان است و بجناب اولیا نوشتہ اند این کمینہ نزلہ بردار نعمتہائے ایشان است
اصحاب کرام را در اصول مقامات یافتہ اند و اولیاء را در ظلال آن و الا مساوات لازم آید
و آیۂ شریفہ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ مشعر بر رفع توسط است و آیۂ شریفہ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ وید اللہ فوق ایدیهم میفرماید کہ ہمہ مریدان خدا اند و کمترین صحابی را از ہمہ
اولیاء بہتر می دانند فاعتبروا یا اولی الابصار کمالات الٰہیہ را منحصر در ذکر اللہ داشتن
غافل از آیۃ ولا یُحِیطُوْنَ بہٖ علما شدن است والسلام ؛

مکتوب ہفتم

بایں کمینۂ درگاہ جامع مکاتیب شریفہ صدور یافتہ در نصایح و استفسار احوال باطن بندہ و یاران طریقہ و منع از مذکور ملفوظات جناب خود بجہت کمال کسر نفسی و از غلبہ دید قصور

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدتے شدہ کہ بار سال رقیمہ مسرور
نفرمودند و جہش معلوم نیست و طریقہ کہ بشما تلقین کردہ شدہ بران لازم باشند و احوال باطن
خود و احوال یاران نوشتہ باشند از ما انزوا گزیدہ و بگوشہ خزیدہ بر طریقہ آباء کرام خود ورزش
نمایند تبرک آرزو و ترک ماسوی و اگر استخارہ راہ دہد قصد اینجا برائے چندے بکنند و الا آنقدر
کہ بشما رسیدہ اکتفا کافی است بران ثابت باشند و معلوم شدہ است کہ مزخرفات لفظ مرا جمع کردہ اند بسیار بیجا
کردہ اند و بیجا تر آنکہ مذکور آن میکنند آن بشویند و پارہ پارہ بکنند نفحات و رشحات و مکتوبات حضرت مجدد
رضی اللہ عنہ و کلام قدماء صوفیہ مثل عوارف و تعرف و احیاء و کیمیا برائے تہذیب و عبرت و عمل کافی اند و مذکور رضاہ
حدیث و تفسیر کردن ضرور تر و اگر بالفرض بباید پیرزادگی را گذاشتہ بخاکساری و فروتنی و ترک پیری و
تیری و نعلت کنند او افعل کذا والسلام ؛

مکتوب ہشتم

بشیخ قمر الدین پشوری صدور یافت در استفسار احوال ایشان و کیفیات ذکر

و شغل و مراقبات و احوال یاران ایشان و تاکید درستی اوقات بکثرت ذکر و احوال بیماری کہ لاحق حضرت ایشان شدہ بود و احوال خلفائے مخصوص خود و تاکید رجوع بجناب پیران کبار نقشبندی و قادریے و بواسطہ مشائخ از جناب الٰہی حل مشکلات نمودن

بسم اللہ الرحمن الرحیم - بخدمت شریف صاحب معارج بلند و مدارج ارجمند حضرت میاں قمرالدین صاحب سلمہ اللہ تعالےٰ و اوصلہ الی غایۃ ما یتمناہ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مدت بسیار گذشتہ کہ باخبار رسیدہ خود در وطن شریف مسرور نفرمودہ اند دل نگران است امید کہ احوال صحت و سلامت ذات شریف و کیفیات ذکر و شغل و مراقبات کہ بخدمت شریف بیان کردہ شدہ بود و حالات ہر مراقبہ و کسیکہ برائے توجہ می آیند احوال ایشاں تحریم نمایند کہ دل این فقیر انتظار دارد و در خلوتے نشستہ و دبرے ہمہ کس نسبتہ بپرداخت نسبت باطن خود بکمال جہد درین مراقبات اوقات بگذرانند گاہے اسم ذات گاہے ذکر تہلیل بلحاظ ایمعنی گاہے تلاوت بکمال توجہ الی المقصود و گاہے درود بالتجا بجناب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و گاہے کلمات طیبات این است اسباب قرب الٰہی و بندہ را نیز در دعا در نظر حاضر دارند احوال خود نہ نوشتہ اند دل من بسیار تردد دارد و دو نیم ماہ بیمار بودم من مردم را سر پاس بر زانو بود از درد نہ تخفیفے است مرض بواسیر بادی بسخت شدہ بود الحمد للہ کہ حالا افاقت است ضعف قوی دریافتہ است از لکھنو حافظ ابوسعید صاحب را طلب داشتہ ام اللہ تعالےٰ آنچہ می باید درین راہ ایشان را کرامت کردہ است دیگر میاں مولوی بشارت اللہ صاحب و میاں رؤف احمد صاحب و مولوی محمد عظیم و مولوی محمد جان صاحب و مولوی شیر محمد صاحب از ایشان نیز بمردم فایدہ میرسد شاید حضرت ابوسعید را امتیازے باشد والعلم عند اللہ سبحانہ صحبت حضرت ابوسعید و مولوی بشارت اللہ انشاء اللہ نافع باشد ہر کہ مرا خواہد ایشان را بلیند پیر محمد و گل محمد صحبت ایشاں ہم بسیار نافع است شمارا اگر مبادا فتوری راہ یابد بروحانیت من توجہ نمایند یا بر مزار حضرت مرزا صاحب قبلہ بیایند از توجہ ایشان ترقیات می شود ایشان بہتر از ہزار زندہ اند گاہے بجناب حضرت غوث الثقلین مراقبہ نمایند و گاہے بجناب حضرت خواجہ نقشبند مراقبہ کردہ باشند برائے حسن خاتمہ مرا یاد بکنند دیدن دیدار برخوردار حافظ سعید الدین را دل بسیار میخواہد انشاء اللہ اگر حیات وفا می کند خواہم طلبید و الا ایشان توجہ کردہ باشند و ہمت باشاعت طریقہ و احیائے سنت مصطفیٰ داشتہ باشند سعادت دارین است شجرہائے قادری و نقشبندی و چشتی خواندہ باشند و در ہر امور بحضرت خواجہ نقشبند و حضرت غوث الثقلین توجہ داشتہ باشند و بواسطہ ایشان حل مشکلات خواستہ باشند و السلام بہ جمیع دوستان

سلام خوانند ؛

مکتوب نهم

درجواب عرضی ملا فقیر محمد کولابی صدور یافته در بیان معمور داشتن اوقات باذکار و مراقبات

حضرت سلامت دل ما هرگز نمی خواهد که کسی نور توجه و ذکر و حضور پیدا نموده از ما جدا شود ازین مردم را شرف نا حاصل است چون گرما آمده است و معمول است که هرگاه کیفیت و ملکه صبر و قناعت حاصل میشود از صحبت مرشدان دور رفته مراقبات و اذکار و اشغال میکنند تا دران کیفیت قوتی پیدا شود و اگر معاذ الله فتور راه یابد تدارک آن کرده آید اول اسم ذات باز نفی و اثبات بلحاظ مذکور باز محض وقوف قلبی و گاهی صورت مرشد در نظر داشتن و در هر ذکر این صورت در نظر دارند مفید تر باشد و بتوجه قلب گاهی مراقبه احدیت و مراقبه معیت گاهی بلطیفهٔ فوقانی مراقبه اقربیت و گاهی مراقبه محبت انیست طریقه این خاندان درود و استغفار و تلاوت و کلمات طیبات و نوافل موجب ترقیات میشود ؛

مکتوب دهم

به شاه گل محمد غزنوی صدور یافته در بیان احوال مرض که لاحق حضرت ایشان شده بود و بعضی مواعظ غفلت زدا و ترقیات طلبا

بخدمت شریف مقبول بارگاه الٰہی فروغ دیدهٔ آگاهی ملا گل محمد سلمه الله تعالیٰ و بارک فیما اعطاه السلام علیکم و رحمة الله الحمد لله که اینجا خیریت است و خیریت شما در کار از سه ماه بیمار بودم الحمد لله که حالا صحت حاصل است الله تعالیٰ بفضل خود عمرے که باقیست در یاد خود و اتباع پیغمبر خود صلی الله علیه و آله وسلم بگذارند صحایف شریف متواتر میرسد و بدریافت احوال شما دل بسیار خوش میشود الله تعالیٰ و تبارک ترقیات کثیره در محبت و معرفت و اتباع پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم در ظاهر و باطن نصیب فرماید و خاتمه بخیر گرداناد بکار یکه شما را گفته ایم سرگرم باشند از بخارا شریف اگر طلب مردم آنجا بیاید البته بروند یا آنکه دلی گواهی دهد و استخاره بکنند باز بروند حاصل اگر اشتیاق مردم آنجا معلوم نمایند بروند و سلام من بر آن مردم رسانند و جواب خطوط همه مردم انیست که باخدا باشند و بر ذکر و مراقبه مواظبت نمایند تا دل را حضورے پیدا شود کار انیست و بس ملا شیر غازی و خواجم مغل افر شهما الله لما تخلق له احوال ایشان معلوم نیست ختلی بخیریت است و بترقیات عالی رسیده است از عجائب انیست که حضرت سید احمد از اولاد حضرت

در هرگاه کیفیت و ملکه صبر و قناعت

غوث الثقلین وحضرت سید اسمٰعیل مدنی از سادات مدینۂ منورہ وصف الیشان مقدور بیان نیست محض
برائے کسب نسبت مجددیہ این ہر دو بزرگ قدرے استفادہ از مولانا خالد سلمہ اللہ تعالےٰ نمودہ اینجا
آمدہ اند وصف این سید مدنی باد راک من مقدور بیان نیست والعلم عند اللہ سبحانہٗ مردم زیادہ از صد
کس در کلبہ احزان من جمع آمدہ اند اللہ تعالےٰ ہمہ را کامیاب فرماید میان رؤف احمد صاحب ومیاں عبدالرحمٰن
صاحب ومیاں احمد سعید صاحب از صاحبزادہ ہائے نسبت عالیہ کسب کردہ اند بارے شما از یاران خود
بنویسند تا کجا رسیدہ اند ؛

مکتوب یازدہم

بہ صاحبزادۂ عالی نسب شاہ ابوسعید سلمہ اللہ تعالےٰ در نصایح ووصایا در شدت مرض صدور یافتہ ؛

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ امشب شب دوازدہم از مرض بتاریخ نوزدہم ربیع الثانی در
مرض تخفیفے حاصل است لیکن نشستن وبرخاستن دشوار است حق تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید توجہ والتجا
بجناب کبریا بواسطہ پیران کبار برائے حسن خاتمہ لازم شناسند ختم کلام اللہ مجید وتہلیل مکرر بہ بخشند مردم
اینجا اشتیاق استفادہ فیوض وبرکات شما دارند حق تعالےٰ شما را آفتاب اضاءت انوار طریقہ زیادہ تر کند
واحمد سعید را نیز بودن شما ہمہ جا خوب است لیکن عیادت مریض اجرہا دارد وکثرت عزیزان زیادہ از صد
جائے اقامت نگذاشتہ است الا ان یشاء اللہ سبحانہ احوال تقدیر معلوم نیست کہ در ارادۂ الٰہی چیست
مردم اینجا نظر بظاہر شما را قابل آن میگویند کہ شما اینجا باشید وطریقہ بزرگاں را رواج بدہید امور دین ودنیا
وظاہر وباطن بواسطۂ پیران کبار بجناب الٰہی تفویض کردن ومجاری احوال را از تقدیر کریم کارساز دیدن بر وتلع
لب چون وچرا نکشودن وبا مردم معارضہ نکردن واز زلات اغماض نمودن ومساوی برروئے کسے نیاوردن وآنچہ
میسر شود بفقرا رسانیدن وحصہ عیال موافق معاش فقرا داشتن واز خود واز خلق واز ماسوا ناامید بودن
وبوعدہائے حقہ الٰہی دل قوی داشتن وبوسوسہا از جا نرفتن وصبر وقناعت وتوکل ورضا وتسلیم وافتقار
وانکسار وخاکساری وتواضع طریقہ دوستاں خدا است کتب صوفیہ ومکتوبات شریف در نظر داشتن
لازم است درین راہ خود را وشما را وہمہ دوستان را بخدا میسپارم اللہ تعالےٰ بایں خاک ناچیز وشما عزیزان
معاملہ تفضل فرماید حسبنا اللہ ونعم الوکیل یا من لہ الدنیا والاخرۃ ارحم لمن لیس لہ الدنیا ولا الآخرۃ
بتوسل پیران کبار رضی اللہ عنہم دوام ذکر ودوام توجہ الی اللہ بانکسار تمام از اسباب قبول بجناب الٰہی است

درین تغافل نه ورزد و هر که تغافل کند از طریقه می بر آید العیاذ بالله والسلام ؛

مکتوب دوازدهم

بشاهزاده مرزا جهانگیر صدر یافته در تعبیر رویائے ایشان که معروض نمودند مع نصائح دیگر

بسم الله الرحمن الرحیم

تائیدات سبحانی و امدادات ربانی شامل حال خجسته مآل شائسته و بهیم سلطنت و شهریاری بوده همه جا منظفر و منصور و مقبول جناب خود دارد از جانب فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام سنت اسلام و دعائے کامیابی مطالب ارجمند و مآرب بلند گذارش مینماید شقه خاص الطاف مضمون متضمن استفسار تعبیر منامے که دیده اند ورود فرمود باین همه مکارم اخلاق سلامت باشند عالم خواب عجب عالم است که دران وهم و خیال را دخل بسیار است احوال گذشته و آینده نیز دران دیده میشود گاهے احوال بیگانه می بینید و خیال میکند که احوال من اینست این همه از وهم است گاهے محض القاء و تصرف شیطان میشود چنانچه یکے آمد و گفت یا رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خواب دیده ام که سر من بریده شد فرمودند شیطان با تو بازی کرده است گاهی خواب متوحش برائے بیدار کردن برائے نماز و ذکر می آید چنانچه براء بن عازب صحابی رضی الله تعالے عنه در خواب دیده که گاوے او را شاخها می زند در تهجد و خواندن سورة بقره که معمول داشت دیر کرده بود بیدار شد تهجد خواندن سوره بقره شروع کرد گاهے موافق غلبه اخلاط خوابها دیده میشود در غلبه صفرا زردیها در غلبه دم خون و چیزهائے سرخ بنظر می آید همچنیں غذائے گرم و سرد تاثیرها می کند خوابهائے پریشان اضغاث احلام است اعتبارے ندارد خود را در موتی محل دیده اند بسیار مبارک است خدائے کریم قادر است و مجیب الدعوات که بکامیابی در موتی محل در شاهجهان آباد ببیارد و تشویش ها ظاهر اینست مقدمه دیگر آنکه آثار غذا هائے گرم و غلبه بعضی اخلاط باشد حق اینست که این خواب موحش برائے بیدار ساختن برائے نماز است که از عنایت الٰهی تنبیه و آگاهی برائے کار نیک میشود خاطر عاطر جمع دارند و اندیشه نکنند صدقه از گاؤ و یا از گاؤمیش بدهند بدل خود باین نیت والتجا برب عالم سبحانه نمایند الٰهی موافق حدیث که صدقه بلا دفع مینماید این صدقه قبول فرما و هر بلا را دفع کن بصدق حدیث پیغمبر که خدا صادق است و مصدوق صلے الله علیه و آله و سلم موسم سرما است آنچه میسر شود ردائے کمبل بفقرا بدهند بنیت که بلاها دفع شود اعظم کلام الله سبحانه و سلم صبح و شام وقت خواب آیة الکرسی یکبار و هر سه قل سه سه بار ورد دارند محفوظ و محفوظ خواهند بود والسلام ؛

مکتوب سیزدهم

در بیان تعمیر اوقات جانبازان راه محبت که اهل صحو و تمکین اند و اطوار

واوضاع آنہا وذکر اذکار ومراقبات این طریقہ شریفہ ومانیاسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد حمد وصلوٰۃ بدانند در راہ محبت الٰہی سبحانہ غفلت وبیکاری منع است بزرگان دین وجانبازان راہ حق زندگی در محبت خدا صرف کردہ اند بعضے ہزار رکعت نماز ویک ختم قرآن مجید ہر روز وظیفہ داشتند کم خوردن وکم خفتن وکم در خلق بودن وکم گفتن واجب می دانند مختار ما انیست کہ در ہر امر وعادت خود توسط لازم گیرد واوقات بذکر معمور دارد تا جمعیت وحضور وتوجہ صفت باطن گردد وباین حضور اعمال را قبولے وکیفیتے پیدا شود وذوق وشوق واستغراق ذہن محبت نقد وقت گردد ودوام ذکر لازم گیرند توجہ بدل داشتن وتوجہ دل بحق سبحانہ نمودن وخواطر گذشتہ وآیندہ از دل نگہداشتہ ذکر اسم ذات یا نفی واثبات خفیہ بزبان خیال ہر وقت باید نمود وذکر تہلیل زبانی نیز بتوجہ بجناب الٰہی وتوجہ بدل بلحاظ معنے کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک نافع است ؎ ذکر گو ذکر تا ترا جان است پاکی دل ز ذکر رحمان است ؂ نفی واثبات باحبس دم ہیچ نیز فوایدی بخشد تلاوت قرآن مجید سیپارہ دو سیپارہ درود ہزار یا پانصد بار وقت خفتن یا ہر وقت میسر شود سُبْحَانَ اللّٰہِ وَبِحَمْدِہٖ سُبْحَانَ اللّٰہِ الْعَظِیْمِ وقت صبح ووقت شام ووقت خفتن صد صد بار سُبْحَانَ اللّٰہِ وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ وَلَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَاللّٰہُ اَکْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّۃَ اِلَّا بِاللّٰہِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ در روز صد بار کلمہ توحید لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحْدَہٗ لَا شَرِیْکَ لَہٗ لَہُ الْمُلْکُ وَلَہُ الْحَمْدُ یُحْیِیْ وَیُمِیْتُ وَھُوَ حَیٌّ لَّا یَمُوْتُ بِیَدِہِ الْخَیْرُ وَھُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ در روز صد بار استغفار صد بار رَبِّ اغْفِرْ لِیْ وَارْحَمْنِیْ وَعَافِنِیْ وَتُبْ عَلَیَّ اِنَّکَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِیْ وَلِوَالِدَیَّ وَلِمَنْ تَوَالَدَ وَلِجَمِیْعِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بہ نیت پنج بار اَللّٰھُمَّ مَغْفِرَتُکَ اَوْسَعُ مِنْ ذُنُوْبِیْ وَرَحْمَتُکَ اَرْجٰی عِنْدِیْ مِنْ عَمَلِیْ سہ بار ازین استغفار گفتن مغفور شود سید الاستغفار در صبح وشام بلکہ ہر وقت خواہد بخواند بالیقین بہ یکبار خواندن این استغفار بہشتی میشود اَللّٰھُمَّ اَنْتَ رَبِّیْ لَا اِلٰہَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِیْ وَاَنَا عَبْدُکَ وَاَنَا عَلٰی عَھْدِکَ وَوَعْدِکَ مَا اسْتَطَعْتُ اَبُوْءُ لَکَ بِنِعْمَتِکَ عَلَیَّ وَاَبُوْءُ بِذَنْبِیْ فَاغْفِرْ لِیْ فَاِنَّہٗ لَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ اَعُوْذُ بِکَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ ونماز شصت رکعت معمول است بالطمانینت وتعدیل ارکان وقومہ وجلسہ ہفدہ رکعت فرض وسہ وتر ودوازدہ رکعت سنت وباقی نوافل تہجد دوازدہ رکعت یا دہ یا ہشت یا شش رکعات پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خواندہ اند اشراق چہار رکعت چاشت چہار یا زیادہ بعد مغرب بست رکعت یا شش رکعت میخوانند بعد سنت عشا چہار نفل وبعد وتر دو رکعت نشستہ بقراۃ سورہ اذا زلزلت وقل یا ایہا الکافرون ثواب تہجد دارد بعد زوال آفتاب اندکے چہار رکعت نیز آمدہ است بیک سلام بعضے سورہ اخلاص در نوافل وبعضے سورہ یس میخوانند بعد تہجد

استغفار و دعا معمول است باز ذکر ملیمایند ازین اذکار و نماز ہا آنچہ مقدور باشد بخوانند راہ محبت با خدا بودن است یکسو نگریستن و یکسان زیستن نعمتہائے الٰہی در نظر داشتہ بزبان شکر بجا باید آورد و در حاجات رجوع بجناب الٰہی بواسطہ پیران کبار خود باید نمود غیبت و سخن چینی و عیب بینی و دروغ و تحقیر مردم حرام است ہمہ را بہ تعظیم پیش آمدن و خود را خاک ناچیز دیدن و حضرت حق را سبحانہ حاضر داشتن و از عذاب خدا ترسیدن و گناہان خود را مانند کوہ بر سر خود یافتن و ترسان و لرزان بودن کہ فردا چہ پیش خواہد آمد و با خلق خدا بتواضع و تعظیم پیش آمدن و حقوق خود بخشیدن و حقوق غیر ادا نمودن این است طریق دوستان خدا سبحانہ یکدم غافل نبودن و بانکسار و شکست و خاکساری و درد و غم محبت زیستن صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم ؎ دل مردان دین پُر درد باید ٭ ز حسرت رنگ شان بر زرد باید ٭ ذکر جہر برائے گرمی دل و شنیدن اشعار محبت بآواز حزین بجہت غلبہ شوق گاہ گاہ و استماع قرآن مجید بحسن صوت دل را برقت و گداز می آرد اللہ تعالےٰ این پیر ضعیف و ہمہ عزیزان را برین نوشتہ عمل کرامت فرماید اول ذکر از دل باید نمود و محل لطیفہ قلب زیر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت مایل بہ پہلو است ہرگاہ حرکت ذکر در دل معلوم شود باز ذکر از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست متقابل پستان چپ بفاصلۂ دو انگشت است ہرگاہ حرکت ذکر دریافت شود باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بفاصلۂ دو انگشت بطرف وسط سینہ است باز از لطیفہ خفی کہ محلش برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت بطرف وسط سینہ است باز از لطیفہ اخفی کہ محلش در عین وسط سینہ است باز از لطیفہ نفس کہ محلش وسط پیشانی است باز از لطیفہ قالب کہ محل آن تمام بدن است ذکر می نمایند زبان بکام چسپانیدہ توجہ بدل و توجہ دل بہ حضرت حق سبحانہ نمودہ و اندیشہ ہائے گذشتہ و آیندہ از دل نگہداشتہ بزبان خیال ذکر اسم ذات اللہ اللہ می کنند و بعد چند بار ذکر بخیال خود می گویند خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت خود دہ و معرفت خود دہ ہرگاہ لطائف سبعہ ذاکر می شوند ذکر نفی و اثبات می نمایند طریقش آن است کہ زبان را بکام چسپانیدہ و دم زیر ناف بند نمودہ کلمہ لا از ناف تا بدماغ رسانیدہ کلمہ الہ بر دوش راست می آرند و کلمہ الا اللہ بر دل بخیال ضرب می نمایند گذر الا اللہ بر لطائف خمسہ در سینہ می افتد بمعنی نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک و در یکدم رعایت عدد طاق باید نمود سہ بار یا پنج بار تا بست و یکبار باید گفت چندان کہ نفس تنگی نہ نماید و ذکر بے حبس بخیال و بزبان بتوجہ دل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ بلحاظ معنی نیز مفید است حبس شرط نیست وقوف قلبی در ذکر رکن است طریق مشغولی آنست کہ اول استغفار صد بار بکند باز فاتحہ بزرگان بخواند و صورت مرشد و بروئے دل داشتہ ذکر بکند ہرگاہ کیفیتے و جمعیتے پیدا آید آن را نگاہدارد و اگر مستور شود باز ذکر نماید گاہے اسم ذات و گاہے نفی و اثبات بعد چند بار محمد رسول اللہ گفتہ باشد ہر گاہ جمعیت و کم خطرگی تا چہار گھڑی برسد مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم بکند اسرار توحید و دوام حضور و ذوق و شوق و بیخودی و استغراق ظاہر خواہد شد انشاء اللہ تعالےٰ مراقبہ اقربیت و مراقبہ محبت

دو مراقبہ مسمی الباطن و مراقبہ حضرت ذات بحت سبحانہ و دیگر مراقبات اللہ تعالیٰ ہر کہ را خواہد نصیب فرماید ے تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ والسلام ؛

مکتوب چہاردہم

بصاحبزادہ ہائے عالی نسب صدور یافتہ در بیان آنکہ ہر گراد وام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می برآید

صاحبزادہ والا نسب ولایت حسب حضرت سیف الرحمٰن و حضرت عبدالرحمٰن در یاد خدا و معرض از ما سوائے باشند بعد از سلام نیاز گذارش می نماید مدتے است کہ از احوال شریف اطلاع نیست تحریر آن رفع انتظار نمودہ تر فرمایند و میاں عبدالرحمٰن بجلدی بیایند ہر گراد وام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می برآید پس مارا ترسان باید بود کہ طریقہ از دست نرود والسلام ۔

مکتوب پانزدہم

باین کمینہ درگاہ صدور یافتہ در جواب عریضہ تقید نوشتن احوال باطن و یاد فرمودن در حضور بعد از استخارہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز میرساند رقیمہ کریمہ رسید در رفع انتظار فرمودہ از احوال باطن شریف ہیچ نہ نوشتند باید نوشت و تاثیر صحبت توجہ و مراقبہ چہ ظاہر می شود ارادہ ایں طرف بعد استخارہ نیک است اوقات و انفاس بوظائف اعمال و اذکار و توجہ معمور داشتن باید ساخت والسلام ؛

مکتوب شانزدہم

بخواجہ حسن مودود کمہاری صدور یافتہ در بیان شرائط مرشدان و مسترشدان و منع از توحید قالی۔ جواز تکرار بیعت بود یگر شیخ دیگر

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ۔ بجناب مستطاب معلی القاب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام

نیاز گذارش می نماید الحمد للہ کہ صحت و شفا حاصل است و سلامت و بقائے ذات والا صفات مستدعی صاحب آدابُ المریدین رحمۃ اللہ علیہم آنچہ لابد صوفیہ است بوجہ احسن بیان فرمودہ اللہ تعالیٰ این ضعیف را توفیق عمل عطا فرماید درین وقت کہ درہم قصور راہ یافتہ و بدعت و خلاف شیوعے پیدا نمودہ درپیر آنچہ ضرور نیست علم عقاید و فقہ و علم اخلاق صوفیہ و اعمال بتعمیر اوقات و ترک دانسۃ و تاثیر صحبت او اگر چشتی است بذوق و شوق و گرمی و حرارات دلہا را گرم نماید و قادری از نسبت محبوبیت پرتوے تواند القا نمود و اگر نقشبندی است بحضور و جمعیت و جذبات و واردات جانہا را مستنیر گرداند و مجددی بعد القائے نسبت قلبی تسلیک نسبت ہائے عالم امر و عالم خلق تواند کرد لازم است و مرید را توفیقات می باید و ترک چون و چرا و دیگر چیزہا درکار است مرید را بعد علم ضروری ایمانیات و عملیات متابعت شیخ خود اگر علم و عمل ضروری و احوال و ترک دنیا دارد واجب است و الاہر کہن سال شیخ است در امور طریقت و باطن و در اعمال ظاہر آنچہ موافق شرع باشد اتباع فرض راہ است و کنارہ از اہل غفلت و تقسیم اوقات بر وظایف اعمال نیک و دوام توجہ و ذکر و شب خیزی و سحر خیزی و از دیدۂ محبت اشک ریزی می باید کم گفتن و کم خفتن و کم خوردن در خلق کم بودن و صبر و قناعت و توکل و تسلیم و رضا لازم حال طالبان خدا است سبحانہ ظہور اسرار توحید از کثرت ذکر و لازم موجب غلبہ محبت میشود و مشتاق بوہم و خیال راضی نیست وائے برکسے کہ عمرش بآخر رسید و آن چہ می باید حاصل نکرد فوا آسفاہ روزگار بہ بطالت بسر کرد فوا حسرتاہ ع

وائے گر گریہ نیاید بمددگاری دل ؛ رب انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین۔

ع چہ تدبیر اے مسلمانان کہ من خود را نمیدانم ؛ غم ایمان اندوہ افزائے وقت ماست اندیشہ گناہان در شکست خاطر نقد حال ہمتے از بزرگان امید می دارد کہ بدعا و استغفار اللہم اغفر وارحم آلام را سرور و راحت فرمایند جزاکم اللہ خیر الجزا و اگر چہ سخن بدرازی کشید لیک از تحریر نقیر و تطہیر چارہ نیست تکرار بیعت اصل کہ در آمدن در طرق صوفیہ است حاجت نیست اگر ضرور باشد برائے استفاضہ در صحبت پیرے دیگر چرا جائز نبود مقصود حصول فیوض الٰہی فرمودہ اند نسبت باطن کہ سبب غلبہ محبت و معرفت و توحید است اگر از صحبتہائے متعددہ دست دہد چرا حاصل نکنند بخدمت حضرت صاحبزادہا سلمہم اللہ تعالیٰ بعرض سلام اشتیاق و التماس تاکیدات برائے تحصیل علوم و تعمیر اوقات بوظائف عبادات و دوام ذکر متصدع میشود والسلام ؛

مکتوب ہفدہم

در بیان درویشی و طریق درویشان و نہج تسلیک حضرت ایشان مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ و احوال دجال بدمآل بخواجہ حسن مودود چشتی صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد سلام نیاز و التماس دعا میرساند عنایت نامہ کرامت شمامہ ورود مسعود امتیاز بخش فقیر حقیر گردید باین ہمہ الطاف عمیم سلامت باکرامت باشند کہ یاد فرمائی درویشان خاک نشینان می فرمایند عنایت نامہ متضمن مطالب اربعہ بود بیان مشرب اہل توحید و طریق سلوک و اذکار و آداب و اوضاع سالکان راہ درویشی عبارت از دوام ذکر و وظائف عبادات است و آن علوم ثمرۂ ریاضت اگرچہ مواہب حضرت وہاب است لیکن اکثر از معدات آن ناگزیر طالبان خدا را سبحانہ توفیق متابعت طریقۂ اولیا مساعد باد باین طریقہ رفتن و باین علوم ممارست نمودن بس غنیمت است کہ در ضمن اذکار و مراقبات حاصل میشود اللہ تعالےٰ ترقیات عالیہ غایۂ فرماید در طریقۂ صوفیہ کسے بذوق و شوق خورسند است و کسے بدیدن منامات را کہ بسیر عالم مثال یافتہ مسرور و دیدن فرشتہ شاد کہ بعالم ملکوت رسیدہ اما آنکہ بتجلیات و تنور بانوار و روشنیہا یافتہ مناسبتے بعالم جبروت پیدا نمودہ ع ہنیئاً لارباب النعیم نعیمہا ؛ این بس ماندہ طریق دوری دل بچہ مسرور نماید مگر ہمت بزرگان مدد فرماید بزرگان این طریقہ بتوجہ و بہمت القائے ذکر در لطائف می نمایند باز القائے جمعیت می کنند کہ سبب بیخودی و بیخطرگی یا کم خطرگی گردد باز ہمت فرمایند کہ از توجہ و آگاہی کہ پیش از آمدن در قالب روح داشتہ و از آمیزش جسم گم ساختہ نقد وقت شود باز انجذابی دست دہد بلطائف و ملابس وارداتی ورود نماید و حضور حاصل آید پس بمراقبۂ معیت اتصالی متخیل شود و متوجہ الیہ در مرایائے ممکنات جلوہ فرما شود و اسرار توحید انکشاف نماید و الا توجہ بسیط جمعیت و بیخودی و کیفیات لازم باطن باشند و ذوق و شوق و استغراق و آہ و نالہ دل را گرم و شورش انگیز دارد پس در توجہ جہت فوق کہ متخیل میشد نماند حضور بے جہت گردد و انوار نسبت کہ عبارت از دوام آگاہی است بدن را احاطہ نماید نسبت نقشبندی عبارت ازین حضور است باذکار لطائف دیگر و لطیفۂ نفس افتد و اسرار و حالات متنوعہ ظہور گیرد و وجود و توابع وجود خود را ظل وجود و توابع وجود حضرت سبحانہ یابد و عدمی مانند جامد افعال را در سیر قلب کہ از یک فاعل دید و درین سیر صفات را پر تو صفات حق یافت و تسلیم و رضا و نماندن چون و چرا بر قضا و اسلام حقیقی دست داد و شرح صدر حاصل شد و اصلاحات این طریقہ کہ بسیار بیان کردہ اند ہر کرا اللہ تعالےٰ خواہد بآن برساند ظاہر و باطن باتباع شرع و اخلاق نیک و نیات حسنہ آراستہ شد مقدمہ رابعہ مذکور دجال است در حدیث

است مذکور ابن صیاد آمد و صحابہ کرام رضی اللہ عنہم سوگند خوردند کہ ابن صیاد دجال است و قصۂ تمیم داری در حدیث آمده و آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم آن را شنیده اند و سکوت فرموده بلکہ ارشاد کردند کہ آن چہ من میگفتم در طابہ داخل نخواہد شد بتمیم داری شخصے بصفت دجال دیده او گفتہ است کہ من در طابہ داخل نخواہم شد پس یکی ازیں ہر دو ابن صیاد و آنکہ تمیم داری دید دجال باشد و دیگرے معاون او یا گوئیم کہ صفت دجالی و اغوا و تلبیس بالفعل در دو کس نمودار شده و در قرب قیامت در یک کس ظہور کرده سبب فتنہ گردد ؛

مکتوب ہژدہم

نیز بخواجہ حسن مودود صدور یافتہ در بیان توحید وجودی و شہودی و مسئلہ تخلیل اصابع ارجل و بعضے نصایح بفرزندان الیشان و ما یناسب ذلک

از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد اہدائے ہدایائے سلام السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ گذارش مینماید الحمد للہ کہ بندہ بخیر و عافیت است و سلامت و خیریت ذات والا صفات مستدعی عنایت نامۂ گرامی متضمن انواع کرم بورود مسعود مسرت ہائے کثیرہ بخشید بے تکلف میگویم کہ دل ناتوان من بوصول صحایف شرایف بسیار خوش میشود چہ از مجرد ورود و چہ از مطالعہ فیض مورود و چہ از مضامین معرفت افزا و چہ از علوم مندرجہ درآن وسیلۃ الشرف بہر صورت بواسطۂ عنایتہا انشاطہا حاصل است و انبساطہا واصل است جزاکم اللہ سبحانہ خیر الجزاء و سلمکم و ابقاکم ارشاد کرده اند کہ معرفت توحید وجودی متفق علیہائے جمیع عارفان است شک نیست کہ طریقۂ صوفیہ علیہ از کثرت نوافل و عبادات و اذکار موجب غلبۂ محبت میشود و آن سبب اتحاد با محبوب میگردد مجنون عامری در غلبۂ محبت مخلوقے ترک مالوفات نموده بذکر و تصور مقصودش پرداختہ دعوی انا لیلی کرد صوفیہ صافیہ را کہ ریاضات و مراقبات و توجہ تام بحضرت ذات پاک دارند اگرچہ آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیہ از غلبۂ محبت متخیل یا متیقن میگردد این ہمہ اوست غلبہ محبت و بدن کثیف را یکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبہ مقدسۂ الٰہیہ سبحانہ کہ معیت او از ایمانیات است متخیل باتحاد گرداند دور نیست پیران ما نیز باین معرفت اقرار دارند لیکن علاؤ الدولہ سمنانی ابو المکارم حضرت رکن الدین رحمۃ اللہ علیہ و اتباع الیشان ازین معرفت تحاشا دارند با حضرت عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ چہ معارضہ ہا فرموده و آن رد و بدل در نفحات حضرت ملا جامی رحمۃ اللہ علیہ مذکور است و بندگان سرہندی بعد اثبات این مسئلہ معارف دیگر بیان کرده اند آرے آیۂ شریف رب زدنی علماً اشاره است بآنکہ کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست

وجہ غیر مقر است با آنکہ صوفیہ کہ این دیدہ را کمال دانستہ اند وہمے بیش نیست علماً و عقلاً خلاف آن گفتہ اند و آن موافق است بشرع شریف کہ مبنائے آن بر غیریت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نہ از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث شدہ و باین غلبہ معذور اند این عقیدہ را سبب حصول وصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا آوردہ شد از حصول وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی و وساوس شیطانی است و مستور شدن انوار صفات از نظر است مرتبہ احسان دست مے دہد کانما ائی عین وکنا نتو ای اللہ سبحانہ ھھنا از صحابہ کرام مروی است کہ کمل عارفان اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم و از ائمہ ہدیٰ کسے نسبت اتحاد و عینیت ثابت نکردہ و از جمیع اولیا در علم و معرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ از طرف شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہم لطائف بسیار دریافتہ و در سیر ہر لطیفہ علوم و معارف جدیدہ بیان کردہ اند و در سیر لطیفہ قلبیہ اسرار توحید وجودی بیان نمودہ اند و در لطائف دیگر معارف دیگر یافتہ اند و علماے از اصحاب ایشان بآن اسرار اعتراف کردہ ہرگز متصور نمی شود کہ این قدر جماعت مسلمانان بر ضلالت و باطل اجماع نمایند و ارباب وحدت وجودی از لکھا گذشتہ اند معاذ اللہ کہ بر بطلان جمع شوند باطل از سایہ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم و معارف توحید و اتحاد در کتب این اکابر موجود است ازین علوم برتر رفتہ باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمی شود بجناب ابن کبری اعتقاد درست داریم پس مقتضاے سیر لطیفہ قلبی است کہ از سکر و غلبہ محبت باین چنیں اسرار تکلم فرمودہ اند این فقیر تابع این اکابر احمدیہ مجددیہ است ذوقاً و وجداناً و مقصود منحصر درین معرفت نیافتہ است و آں چہ بزرگان احمدی مجددی گفتہ ہمہ را حق دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار و علوم علیحدہ وارد و مقامات عالم خلق ایشان چہ انوار و وسعت نسبت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بیرنگ می بخشد جزاہم اللہ خیر الجزاء تحریر این معانی اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیکرد و خدائے تعالیٰ مرا ایمان دہد و در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آں اینست کہ تا کہ مردم در نظر مومن کمتر از پشک نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضرر النافع ہو اللہ سبحانہ و الضار ہو اللہ جل جلالہ موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کعبہ شریف و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم و امثال آں را چہ ظن توان کرد اشتغال باین ہاچگونہ درست آید و وجودات متبرکہ آن را چگونہ چنین باید دید کہ سلطان المشایخ رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند سلطان المشایخ قدس اللہ سرہ العزیز عدم تاثیر خلق را بیان فرمودہ اند نہ آں کہ رسول و کعبہ و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم را عین حق گفتہ اند و در کلام قدماے حضرات چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم جز زہد و تعبد و ترک و انزوا و زوال زمانیت از اسرار توحید سخن نکردہ اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن العربی رحمۃ اللہ علیہ درین باب بسیار غلو دارند حضرت شیخ ابن العربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان فرمودہ جزاہم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفادہ دارند چنانچہ استفادہ ابن حاجب و ملا جامی

و رضی در نحو از سیبویہ ثابت است و جزئیات مسائل زیادہ تر از سیبویہ بیان کردہ اند مسئلہ تخلیل اصابع ارجل را خوب نوشتہ اند و احادیث و اقاویل فقہ تحریر فرمودہ اند از تحت القدم از خنصر قدم یمنی تخلیل اصابع تا تحت خنصر قدم یسری مسنون است چنانچہ بیان کردہ اند تخلیل اصابع دستہا معمول نیست و در حدیثے کہ تخلیل اصابع دستہا وارد شدہ گفتگو کردہ اند حاجت تخلیل اصابع نیست مگر اصابع ارجل را تخلیل موکد است پنجاہ سال در ادراک حالات باطن کہ چیست و از کجا است بسر بردہ ام خدا کند کہ لقائے معرفت افزا بکیفیات و انوار مکتسبہ و متوارثہ و موہوبہ آنقدر دل را محظوظ سازد کہ این ہمہ ادراکات در برابر آن مثل لاشئی گردد کسے ہست کہ ادراکشف عنایت شود کسے است کہ ادراک ادراک حالات مرحمت گردد بندہ بسبب تیرگی استعداد کشفے ندارم وجدان و شوق و ذوق کرامت کردہ اند نعمتہائے متواترہ و متکاثرہ منعم حقیقی از شکر و حمد و مدح و ثنا افزون است شکر نعمتہائے حق چندان کہ نعمتہائے حق امید وار است کہ بدعائے دوام عافیت و حسن خاتمہ مدد فرما باشند صاحبزادہ ہائے عالی جناب سلمہم اللہ تعالیٰ و جعل اللہ سبحانہ کل فرد منہم قطباً و غوثاً و اماماً بعد قبول سلام نیاز احوال شریفہ در کسب علوم و تعمیر اوقات باذکار بطریقہ انیقہ آبائے کرام خود رحمہم اللہ نگاہدارند و بندہ را بدعا و یاد حق مسرور فرمایند و این عزیزان را تاکیدات بلیغہ در کسب علوم و تعمیر اوقات بوظائف اعمال و اذکار نمایند اہمال دریں باب تجویز ندارند قطب الاقطاب مودود رحمۃ اللہ علیہ در عمر ہفت سالگی قرآن مجید با ترجمہ یاد کردہ اند اتباع آبائے عظام ضرور و فرض است والسلام ملفوظات بزرگان در زہد و توکل و مقامات عشرہ و نوافل و عبادات معلوم نیست کہ ماخذ این قدر نمازہا از کجا دارند و حکایات الصالحین و کلام نقشبندیہ در توجہ و حضور و متابعت سنت سنیہ شامل است معلوم نیست کہ ملفوظات آنجناب چہ قسم است دو ورق نمونہ آن افادات می تواند شد چنانچہ رسالہ برہان البعیۃ اکثر آن متضمن کلام حضرت ابن عربی است و مذاق الیشان را شامل بایہم اقتدیتم اہتدیتم۔

مکتوب نوزدہم

باین بندہ لاشئی جامع این مکاتیب عفی عنہ صدور یافتہ در جواب عریضہ و بیان خوشنود گشتن از مطالعہ رسالہ مراتب الوصول کہ تصنیف کردہ ارسال حضور نمودہ بود با بعضے نصائح و طریقہ تسلیک طالبان و تقیید بجا آوردن سجدات نیازمندے بجناب ایزد سبحان و معین کردن حصہ فقرا در

فتوحات و مذکور حدیث و تفسیر و مکتوبات وغیرہ قبل از توجہ و حلقہ وما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی مراتب والاشان حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد از السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ گذارش بلیغ آنکہ دو قطعہ عنایت نامہ مع رسالہ شریفہ صادقہ مصدوقہ رسیدہ مسرتہا بخشیدہ جزاکم اللہ خیر الجزاء وا نہ مندرجہ آن خیلے سرور حاصل شد حق تعالیٰ و تبارک زیادہ تر برکت و اشاعت طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ علی صاحبہا الصلوٰۃ والتحیہ عنایت فرماید با استقامت مردانہ باشند و از ہمہ کس بیگانہ و با خدا یگانہ و در محبتہا دیوانہ و ما از آن صاحبزادہ والا مناقب بسیار خوش ہستیم خدائے تعالیٰ در ہر دو جہان خوش دارد و مشایخ کرام نیز رحمۃ اللہ علیہم از شما خوش باشند و ہر گاہ در دلہا توجہ و حضور و جمعیت و وسعت انوار پیدا شود بہتر آن است کہ آن توجہ مضمحل گردد باز توجہ بفوق بکنند خدا کند کہ تصفیۂ قلب و تزکیہ نفس بطالبان خدا حاصل شود فقیر را از دعا فراموش نکنند و آنچہ از فتوحات عنایت شود حصہ فقرا معین باشد و فقراء کہ جلساء اللہ اند ہمراہ شما باشند و مذکور تفسیر و حدیث و مکتوبات شریفہ و عوارف و تعرف و لمعات و نفحات در حلقہ متبرکہ شدہ باشد و وقتے از اوقات سجدات محبت و نیازمندی و تضرعات و گریہ و زاری بجناب حضرت باری کردہ باشند در خلوتے کہ خالی از غیر و شما باشد این فقیر حقیر لاشئی را بدعا یاد دارند و از مطالعہ رسالہ شریفہ بسیار خوش شدیم حق تعالیٰ آنچنان کند کہ مضامین رسالہ شریفہ کما لاً و تکمیلاً علیٰ احسن الوجوہ در شما و در یاران شما ظہور کند و طالبان خدا را بہرہ یاب کند و حق تعالیٰ آنچہ آبا و اجداد کرام شما را عطا کردہ شما را عنایت کند والسلام علیکم وعلیٰ من لدیکم ؛

۱۵ از تقریر غلام علی عفی عنہ

مکتوب بستم

بصاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہما اللہ تعالیٰ صدور یافتہ در جواب عرائض الشان و در بیان آنکہ در توجہ و ادراک حالات نیک نیک نظر باید نمود امر آسانے نیست کسب مقامات مجددیہ سالک را کہ سیر متوسط داشتہ باشد در دہ سال می شود ؛

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہما

اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز مواضع باد دو قطعہ رقیمہ شریفہ بورود مسعود مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد از اوقات خود نوشتہ بودند اللہ تعالےٰ زیادہ تر توفیق کرامت فرماید و ما اتباع بزرگان خود در اعمال و نتائج آن عطا نماید در توجہ و ادراک حالات نیک نیک نظر نمایند امر آسانے نیست بعد تہا تحقیق و تاصل انوار میشود و ثمرہ آن تہذیب اخلاق و برائے خدا بودن و بے توجیہ و تاویل راضی مرضی شدن کرامت میفرمایند و مل حزینے و سینۂ بے کینہ و نیت صالحہ بے قصد می باید حزن گذشتہ کہ خبث و بے اخلاق و بے نیت نیک بعمل آمد و حزن آیندہ معلوم نیست کہ در تقدیر چیست سینۂ بے کینہ بدون دیدن تقدیر یا فضل الٰہی سبحانہ کے بہم میرسد نظر بر اصل پیدائیم و لوث وجود خود از لوح ہستی پاک نمائیم اے برادر **مصرع** تو مباش اصلا کمال اینست و بس ؛ ذات و افعال و صفات خود را مستہلک دانیم و لب چون و چرا نکشائیم اگر معرفت معیت کہ باہمہ است عیان شود و آثار و صفات کہ فی انفسکم افلا تبصرون در ممکن مشہود گردد از اسرار علم باطن بہرہ حاصل شود معاذ اللہ این معرفت عزیزان چرا نوشتم من نادان معارف چہ دانم بے قصد و توجہ وقت شما را ضائع کردم معاف خواہند فرمود پیران فرمودند سالہا انپیران کبار کسب نسبت نمودہ مقامات حضرت مجدد رضی اللہ عنہ کسے کہ کبیر او متوسط باشد در دہ سال میشود مولوی غلام یحییٰ در پنج سال بہ نصف طریقہ رسیدند غرض کہ احتیاط ضرور است منکر را دست آویز بدست نیاید و السلام ؛

مکتوب بست و یکم

بجناب خواجہ حسن صدر یافتہ در بیان آنکہ علوم صوفیہ وجدانی است و علم الٰہی در احاطہ ممکن نیست و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب فیضمآب صاحبزادہ والا نسب عالی حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش مینماید نوازشنامہ محررہ دہم شعبان ہشردہم آن بورود مسعود فرحت فراوان رسانید علوم صوفیہ از تصفیہ باطنیہ ہمہ وجدانی است حجت است بر ایشان کمالات حضرت حق سبحانہ بر انواع ظہور یافتہ بعضے را بکمالے مشرف ساخت و بعضے را بعلمے ممتاز فرمود موافق این آیت شریفہ علوم الٰہی در احاطہ ممکن نیست رب زدنی علماً طالبان بر کمال بجد و جہد آن را دریافتہ اقرار و تصدیق آن کردہ اند حضرت حافظ ابو سعید پیرزادہ مجددی سلمہم اللہ تعالےٰ در آنجا آمدہ اند نوشتہ ام کہ بخدمت برسند ایشان از حضرت شاہ درگاہی ہا رنگے را از نسبت چشتی برداشتہ بودند و بتوحید چنانچہ رایج است گویا

بودند نزد این ناچیز برائے کسب نسبت مجددی آمدند آہ آہ من کجا و کمال و اکمال این نسبت عالیہ کجا بہ نمی از ان دریا بار سیدہ ام ہائے وائے این بود در قسمت من ہر کہ بہ نمی رسیدہ سیرابی و شادابی دیگران ازو معلوم بہر صورت از انوار این نسبتہا بہرہ در یافتہ اند بخدمت مشرف می شوند صحبت اہل باطن سکوت و انعکاس انوار باطن است و صحبت علماء بعلم و گفتگوئے ایشان بوجدان و دریافت خود پُر از معارف مجدد الف ثانی اند و نورے از ہر نسبت آن پیشوائے اہل تحقیق و باطن ایشان تافتہ است بسیار بزرگ اند احوال فقیر زبانی ایشان دریافت خواہد شد والسلام۔

مکتوب بست و دوم

بمیان محمد حسن وکیل انگریز صدور یافتہ در ردّ نیاز زرے کہ نواب امیر خان برائے خرج خانقاہ عرش اشتباہ مقرر کردہ بود

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ چہل سال یا زیادہ شدہ باشد کہ در خلوتے بدل از آمد و شد شکستہ و در بروئے خلق بستہ بصبر و قناعت بسر بردہ می شود و بے روز و روزینہ و بے تعین بعافیت و فراغت معاش بسر بردہ میشود الحمد للہ علی نعمائہٖ بنواب صاحب امیر الدولہ ازین امر مذکور نباید کرد قبول نیست مبادا در طریقہ فقر و قناعت و صبر و توکل عیبے و عارے در این آخر عمر لاحق گردد ؎ ما آبروئے فقر و قناعت نمی بریم ؛ با امیر خان بگوئے کہ روزی مقدر است ؛ در این عمر احتیاج بمحتاجان بردن خلاف استغنائے کبریائی درویشان است ؎ خاک نشینی است سلیمانیم ؛ عار بود افسر سلطانیم ؛ ہست چہل سال کہ می پوشمش ؛ کہنہ نشد خلعت عریانیم ؛ والسلام۔

مکتوب بست و سوم

بحضرت مولانا خالد رومی صدور یافتہ در بیان حب صرفہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم فرمودہ اند کہ تعین اول حب ذاتی ست و این حب را چندین درجات و اعتبارات است محبوبیت ذات پاک خود را و این را حقیقت احمدی گفتہ اند و محبیت ذات پاک خود را با امتزاج محبوبیت این اعتبار را حقیقت محمدی فرمودہ اند صلی اللہ علی صاحبہا و بارک و سلم و محبیت ذات پاک خود را این را حقیقت موسوی فرمودہ اند و انس حضرت ذات پاک خود را مرتبہ

غلبت فرمودہ اند وایں غلبت حقیقت ابراہیمی است علی نبینا وعلی جمیع الانبیاء الصلوۃ والسلام و ہمیں حب ذاتیہ منشاء ومبداء جمیع کمالات است چہ کمالات ذاتیہ وچہ کمالات اسمائیہ وصفاتیہ شما لحاظ ہمیں حب ذاتیہ با جمیع درجات واعتبارات آن کمالات مراقبہ کردہ باشید کہ فیوض این ہمہ درجات بر ہیئت وحدانی می آید وگاہے مراقبہ جدا جدا باین درجات باید نمود وبندہ مراقبہ ہمین ملاحظہ رؤف احمد ومولوی غلام محی الدین را تعلیم نمودم وسعت در نسبت باطن اینہا پیدا شد ذوق وشوق وگرمی وبیتابی مقتضائے قلب است ودر اولیائے کرام شایع است وفیوض آن مراتب در اصحاب کرام مشمولے داشت ایں است وجہ فضل اصحاب عظام بر اولیائے کرام رضی اللہ تعالے عنہم والسلام ؛

مکتوب بست وچہارم

نیز بصاحبزادہ صدور یافتہ در جواب تکرار بیعت وآنکہ ورائے توحید وجودی وشہودی مقامات دیگر ہم پیش می آیند معہ انکار بعضے کسان واحوال دیگر عزیزان بہ بیان گوہر فشان

بخدمت شریف مسند افروز اولیاء کرام حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہ اللہ تعالے لاشاعتہ الطریقۃ الشریفہ آمین از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند رقیمہ کریمہ بورود مسعود مسرت فراوان بخشید از ملاقات خواجہ محمد حسن صاحب مرقوم بود بسیار بجا شد ایشان در عدم جواز تکرار بیعت ومسئلہ توحید وجودی بسیار غلو دارند آں چہ نوشتہ اند کہ بیعت بر دست دو خلیفہ منع ازان جہت است کہ موجب فساد خواہد شد وتکرار بیعت صوفیہ مشتاقان کسب نسبت برائے اصلاح باطن است قیاس یکے بر دیگرے درست نباشد وپیران مجددی دریافتہ اند وبکشف صریح صحیح معلوم فرمودہ کہ بعد ظہور معرفت وحدت وجود توحیدے دیگر پیش می آید وبعد ازان سیر در مراتب دیگر است کہ این دو توحید را در آنجا ہیچ ظہورے نیست واین ہر دو توحید در راہ ماندہ حضرت خواجہ محمد حسن صاحب باین تحریر اعتبار نکردند مجادلہ نیست آں چہ وجدانی ومقرر بندہ بود نوشت ما علی الرسول الا البلاغ پیشینیان را بتصفیہ وریاضت بغلبۂ محبت اسرار ظاہر میشد پیشیاں بمحبت واعتقاد کہ بآن عزیزان داشتند بتکلفات تدقیقات موافق آں غلبہ حال از کتاب وحدیث آن معانی بر آوردند وآن معنی حدیث نیست ؛

مکتوب بست وپنجم

بجناب خواجہ حسن مودود صدور یافتہ در کمال انکسار ودید قصور خود معہ بیان

جواز مکرار بیعت برائے اصلاح باطن نہ بجہت فساد و آنکہ ورائے علم توحید وجودی و شہودی مقامات دیگر اند کہ ہزاران متوسلان مجددیہ بآن سرفراز شدہ اند

بجناب مبارک مقدس صاحبزادہ عالی نسب والاحسب خواجہ حسن صاحب احسن اللہ سبحانہ الیہ بعطاء مرتبۃ الاحسان ودوام الرضوان از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند صحیفہ شریفہ محررہ ہم شعبان بورود سعادت توامان مسرت فراوان رسانید اللہ تعالےٰ آنجناب را تبحر در علوم شریعت و طریقت عطا فرماید مقدمہ تکرار بیعت آنچہ تحریر فرمودہ اند بجا است لیکن تکرار بیعت بر دست دو خلیفہ مسلمان ودظاہر موجب فساد میشود در صوفیہ تکرار بیعت چرا جائز نباشد برائے اصلاح وتصفیہ باطن نہ برائے فساد و در مسئلہ توحید آں چہ گوئید مشرب مامشرب جمیع انبیاء است علیہم السلام و بدون این عقیدہ مجاہدہ نیست شیخ عبدالرزاق وحضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہما از وجدانیات خود گفتہ اند حجت نیست ہزاران مجددیہ بعد حصول این مشرب برتر رفتہ اند و آنجا ازین خیالات مغلوبان محبت ہیچ نیافتہ وعالم و عاقل و متشرع و متورع بودند شہادت دو کس کافی است چہ جائے شہادت الوف صدیقان غذاء بے نہایت است وفیوض وعلوم آلہی انتہا ندارد والسلام ؕ

مکتوب بست وششم

دربیان آنکہ اعتقاد توحید وجودی از ایمانیات نیست واین احوال در قرن اوّل نبودہ این معارف در راہ پیش می آیند ونسبت حضور موافق قرن اوّل است

الحمد للہ والصلوۃ علیٰ رسول اللہ وعلیٰ آلہ واصحابہ اجمعین معنی قرآن مجید واحادیث شریفہ موافق محاورۂ عرب آنچہ علمائے اہل سنت وجماعت بے تاویل صوفیہ بیان فرمودہ اند بران ایمان واجب است و مدار شرع بر غیریت است صوفیہ وجودیہ بغلبہ محبت کہ بکثرت ذکر و نوافل وعبادات و ترک مالوفات می شود بتوحید وجودی قایل شدہ اند وکشف را دلیل آرند علما آنرا قبول ندارند مثل مجتہدان امت پس برظاہر نصوص ایمان می آریم ویاد داشت وآگاہی کہ پرتوے است از مرتبہ احسان شب و روز دران شغل داریم پس غضب کردن وغصہ شدن برین فقیر نیز مشروع نیست واتباع قایلان توحید وجودی کہ از مقاصد نیست ودرقرن اوّل مشہود ومعمول نبود برکسے لازم نیست قایل آن حضرت شیخ ابن عربی باشد یا حضرت ملا جامی وحضرت شیخ محب اللہ الہ آبادی رحمۃ اللہ علیہم وحضرت علاؤ الدولہ سمنانی باحضرت عبدالرزاق کاشی درین امر مجادلہ دارند وحضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ

می فرمایند و حضرت علاؤ الدولہ نیز ارشاد می نمایند کہ این معارف در راہ سلوک پیش می آیند اہل محبت و ریاضت آں چہ محض توہم پیدا کنند معتبر نیست والسلام علی من اتبع الہدی اتباع ظاہر نصوص نمودن و تاویل اہل وہم و خیال گذاشتن و بہ نسبت حضور و یادداشت مشغول بودن مشابہ است بحال اہل قرن اول رضی اللہ تعالے عنہم ؛

مکتوب بست و ہفتم

بہ غلام محمد خاں صدور یافتہ در بیان استفسار حالات معہ امر متوجہ گرفتن ازین جامع مکاتیب نالائق کار و دیگر نوازشات دربارۂ این ناہنجار

خان صاحب عالی مراتب غلام محمد خان سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام اشتیاق معلوم نمایند دیر است کہ ورود عنایت نامہ مسرت رسان نگردیدہ امید کہ بہ تحریر احوال خود ارشاد کام فرمودہ باشند درین ولا صاحب جامع کمالات حضرت رؤف احمد صاحب بعنایت الٰہی طریقہ از فقیر گرفتہ اجازت یافتہ اند مناسب آن نمود کہ ایشان دران ضلع الفت دارند و طریقہ را رواج بخشند و شمارا اگر فرصت باشد از ایشان توجہ بگیرند بس مناسب است اللہ تعالیٰ بیمن قدم ایشان دران ضلع برکت و آبادی کرامت فرماید والسلام ؛

مکتوب بست و ہشتم

نیز بخان مذکور صدور یافتہ در جواب عریضہ او معہ تقیید فاتحہ بزرگان خواندن

خان صاحب عالی مراتب والا مناقب غلام محمد خاں صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد از سلام اشتیاق واضح باد رقیمہ کریمہ ورود نمودہ مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد برائے دعا نوشتہ اند و التماس التجا بجناب مجیب الدعوات مرقوم بود دعا کردہ شد آیندہ نیز التماس و التجا بحضرت جود و عطا کہ وہاب بے منت و بخشندہ عطیات بے نہایت است کام بخشی دوجہان نمے از بحار عطائے او و مقصود رسانی دارین بوئے از گلستان نعمائے او نمودہ می شود امید کہ بصدق وعدۂ الٰہی ہمایند مرتبہ پذیرائی یابد جمعیت و کامیابی حاصل روزگار خان صاحب مہربان شود آمین ہر دو شجرہ فرستادہ شد یک وقت فاتحہ پیران نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم و یک وقت فاتحۂ پیران قادری علیہم الرحمۃ خواندہ مقاصد خود بواسطہ آنہا طلب نمودہ باشند انشاء اللہ تعالیٰ تائید ہا خواہند یافت ؛

مکتوب بست و نہم

بجاکم سرونج صوبہ مالوہ در اشارہ طریقہ گرفتن ازین نالایق کار و مانیاسب ذلک

بخدمت شریف خان صاحب عالی مراتب منور خان صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام سنت الاسلام واضح باد سالہا شد کہ بتحریر احوال شریف مسرور نفرمودہ اند دوستی مقتضی ان است کہ احوال خود نوشتہ رفع انتظار فرمودہ باشند صاحبزادہ والانسب حضرت رؤف احمد صاحب کہ بشما ربط دوستی دارند ازین فقیر طریقہ گرفتہ و فیض حاصل نمودہ اجازت یافتہ بخدمت میرسند ہر کہ از ایشاں طریقہ گیرد سعادت اوست بخدمت ایشان حاضر باشند والسلام بخدمت دوستان سلام رسانند۔

مکتوب سی ام

بجناب شاہ عبد اللطیف در ترغیب افادہ نمودن ازین ہیچدان کہ فی الحقیقت فیض حضرت ایشان است

بخدمت شریف شاہ صاحب والامناقب حضرت شاہ عبد اللطیف صاحب معروف میاں منھے صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز گذارش مینماید عنایت نامہ بورود مسعود مسرت بخشید با این ہمہ الطاف سلامت باشند یاد آوری بزرگان خوردان را موجب سعادت ایشان است امید کہ مدعائے خیر حسن خاتمہ و دوام عافیت و سلامت ایمان و مغفرت مدد فرما باشند حضرت میاں رؤف احمد پیرزادہ سلمہم اللہ تعالےٰ ازین فقیر طریقہ گرفتہ بشغل و مراقبہ فیض حاصل کردہ اجازت یافتہ اند تاثیر در صحبت و توجہ ایشان اللہ تعالےٰ عنایت فرمودہ است فالحمد للہ علی ذلک ایشان را آنجا فرستادہ شدہ تا ہر کہ خواہد از ایشان استفادہ نماید اللہ تعالےٰ آنچنان بندہ در حق ایشان است صادق فرماید آمین والسلام

مکتوب سی و یکم

بہ صاحبزادہ شاہ ابو سعید صاحب صدور یافتہ در بیان آنکہ فقیر از ایشان ناخوش نیست و مانیاسب ذلک

بخدمت شریف صاحبزادہ والانسب عالی حسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام اشتیاق واضح باد دیروز ہژدہم محرم عنایت نامہ بورود مسعود رفع انتظار فرمود

قبل ازین خطے در ڈاک فرنگی ملفوف سہ خط یکے در تعزیت حضرت سراج احمد صاحب بفرزندان ایشان دویم بخدمت شیخ فضل امام جیو سیوم بخدمت حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب بخدمت شریف ارسال یافتہ امید کہ رسیدہ باشد کسے از نافہمی خود سخن بیجا نوشتہ بندہ از آنجناب ناخوش نیستم وجہ ناخوشی چیست معاذ اللہ نوشتہ بودم کہ در پاس خاطر متوسلان آنحضرت مغفرت پناہ باشند دور آمدن و نیامدن و بودن در رام پور یا در لکھنؤ یا در دہلی آں چہ دل شریف شہادت بدہد بعمل آرند مقصود یاد الٰہی است سبحانہ والسلام؛

مکتوب سی و دویم

نیز بہ صاحبزادۂ موصوف صدور یافتہ در بیان شمۂ از احوال مولانا خالد رومی کہ از خلفائے حضرت ایشان اند و مانیاسب ذالک

حضرت سلامت بعد سلام و نیاز واضح می نماید عنایت نامہ بورود مسعود مسرتہا رسانید از احوال باطن شریف خود و تاثیرات قلوب طالبان مرقوم بود الحمد للہ علیٰ ذالک بنہایات کمالات ایں طریقہ و غایت اشاعت انوار نسبت شریفہ باکمال استقامت فائز فرمایند و ذات شریف را مثل آبا و اجداد کرام آن حضرت واسطۂ ہدایت امت مرحومہ نماید آمین بمجرد آمدن عنایت نامہ بجواب آن پرداختہ می شود معلوم نیست کہ آنجا چرا نمی رسد عنقریب است کہ خطے مبشر از ترقیات نسبت باطن مولانا خالد سلمہ اللہ تعالےٰ و شیوع طریقہ شریفہ بتوجہات ایشان و تاثیرات قویہ نسبت شریفہ ایشان در ملک روم و بغداد و گرفتن پانصد عالم متبحر طریقہ از ایشان و کثرت خلفاء ایشان وورع و تقوی و اخلاص ایشان باین طریقہ از روئے خطے کہ فرستادہ اند و حاجی حسن از آنجا آمدہ فرستادہ ایشان در راہ بغارت رفتن اسباب و ہدایا مرسلۂ ایشان بخدمت سامی نوشتہ شدہ بجز استقامت مولانائے خالد سلمہ اللہ تعالےٰ بر طریقہ و فقر و قناعت و صبر و ورع و اشاعت انوار طریقہ در آنجا و ل بسیار بسیار خوش شدہ سبحان اللہ والحمد للہ آن صاحب نیز شاد بیابکنند باین عنایت بے غایات حضرت حق سبحانہ حاجی حسن مسہل گرفتہ اند بعد فراغت خواہند رفت خطے در احوال خود و سرور خاطر از احوال ایشان زود تر بفرستند بوعدۂ اقامت تا دو ماہ اینجا آمدہ اند بیضاوی و مدارک و خیر جاری و آں چہ از شرح ہم بدست آیند و نہایتہ قدرے نویسانیدہ و آں چہ از کتب موجود است و ہر چہ بدست آید ببابید فرستاد والسلام و بدعائے سلامت ایمان و عافیت دارین یاد این فقیر ضعیف البتہ نمودہ باشند رمضان المبارک بکمال ضعف دل و دماغ درین ایام نیز گذشت و می گذرد اللہ تعالےٰ

عاقبت بخیر فرماید طفلے که اینجا فرستاده بودند ترغیب بخواندن و توجه گرفتن نداشت آواره بود در آنجا باشد خوب است بخدمت بزرگان سلام نیاز احمد سعید اسعده الله سبحانه بکمالات ظاهر و باطن فائز باشد ؛

مکتوب سی و سوم

نیز به صاحبزاده مسطور صدور یافته در بیان عمل برائے دفع وبا و احوال بیعت میر قمر الدین

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله عنایت نامه نوشته نوزدهم محرم بتاریخ نوزدهم حضرت سید مشرف [illegible] شد الحمد لله وبا در آنجا نوشته انما الله تعالی همه مسلمانان را ازین بلیه محفوظ دارد زندگی دنیا برائے کسب حسنات بسیار غنیمت است دعا برائے حفاظت کرده میشود الله تعالیٰ قبول فرماید آیة الکرسی سه سه قل صبح و شام و وقت خواب سه سه مرتبه مردم ورد نمایند محفوظ می مانند [illegible] و بست و سوم روز شده است که مولوی بشارت الله صاحب بست و هفتم محرم روانه [illegible] شده اند الله تعالی بخیریت رساند یکسال اینجا بودند یکبار بیمار شدند تا یکماه و دوم بار بیمار شدند تا دو ماه در ضعف و نقاهت بتاکید طلب اقربا تشریف بردند [illegible] الله عن جمیع الآفات والسلام و بجمیع دوستان حضرت احمد سعید صاحب و امین احمد و مولوی مراد الله صاحب سلام خوانند میاں قمر الدین یک ماه و سه روز شده است بهره وافر حاصل کرده به نسبت مجددیه مناسبتے پیدا نموده در طریقه مجددیه بیعت نموده اجازت و خرقه خلافت سرفراز یافته تشریف بشپور بردند عفاه الله و جعله الله للمتقین اماما این خرق عادت و کرامت بود از پیران عظام منکران را کامیاب نمودن و بمقصد اقصی رسانیدن سه اولیا راهست قدرت از آله تیر جسته باز گردانند زراه ؛

مکتوب سی و چهارم

بایں نالائق صدور یافته در بیان آنکه اگر قصد اینجا کنند استخاره نمایند

بخدمت شریف صاحبزاده اعلی مرتبه میاں رؤف احمد صاحب سلمهم الله تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام واضح باد جواب خط شریف فرستاده شد خدا کند که رسیده باشد مدار امقده در خرید کتب نیست و اگر قصد آمدن اینجا بکنند استخاره مسنونه بعمل باید آورد بعد ازان عزیمت اینجا و باخدا باشند

و معرض از ماسوا والسلام و احوال باطن خود و تاثیر آن در مستفیدان نیز نویسند والسلام۔

مکتوب سی و پنجم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدور یافته در بیان آنکه بواسطهٔ شجرہ پیران کبار حل مشکلات خود از جناب واہب عطیات خواہند و بر طریقہ مستقیم باشند و معہ حالات بعضے مریدان کہ حاضر شدہ اند و رخصت گرفتہ اند

بخدمت شریف صاحبزادهٔ والانسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز واضح می نماید درین مدت سہ قطعہ عنایت نامہ ورود نمودہ بر مندرجۂ آن مطلع فرمود۔ جواب یکے ازان بدست سید عمر کہ در شاہجہان پوری باشند ارسال خدمت ایشان داشتہ بفضل آلہی رسیدہ باشد اقامت شریف چندے دیگر در ینجا ضرور است تا حضرت حق سبحانہ چہ خواستہ است شجرهٔ طیبہ ہر روز خواندہ بعد ازان بواسطۂ آن اکابر عرض حاجات بجناب قاضی الحاجات ضرور است حضرت مجدد رضی اللہ عنہم در دفع جمیع مکروہات و ادای دیون توجہ خواہند فرمود بعنایت الٰہی ترقی ظاہر و باطن می شود بر طریقہ مستقیم باشند حضرت شیخ سیف الرحمن احمد از جالندھر درین ضعیفی و کبرسن تشریف آوردہ اند اللہ تعالےٰ زود تر کامیاب فیض باطن فرماید محض برائے طریقہ آمدہ اند مولوی بشارت اللہ صحیح نوزدہم ربیع الاول و قاضی حجو رفتند و میاں جلیل الرحمن احمد بہ سہرند شریف رفتند دو ازدہ کس در دو روز رفتند خدائے تعالےٰ حافظ ہر کس باد بخدمت جمیع صاحبزادہا و والدہ ماجد خود عرض سلام نیاز برسانند۔

مکتوب سی و ششم

به صاحبزادہ میاں ابوسعید صادر یافتہ در امر ترک نمودن صحبت اغنیا و منع فرمودن از ہمنشینی ایشان

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نماید بہ بیان بشارت رقیمۂ کریمہ این بندہ را بالخصوص خیریت مسرت بخشید عجب کہ وطن خود را بعد گذاشتہ اقامت متوسلان نصر اللہ خان و در بانی آنہا اختیار کردند ایشان کیانند و کیستند بدنامی مفت چہ معنی دارد پاس خاطر والدہ ماجدہ یک دو روز نہ کہ مدتہا در

رامپور مستفیدان بسیار بود ند ہلی جائے پیران کبار راست اگر تو زباطن خود و تمود لہائے کسان منظور بود بہتر انہ ہلی جائے نیست اللہ تعالےٰ ہر جا رفاق است صاحب فقر و فاقہ و قناعت و ریاضت خود اختیار کردہ والا کاذب باشد این بندہ لاشے درین ویرانہ دشکران بسیار ہرگز نمردہ ام این صدق وعدۂ الٰہی است سبحانہ والسلام ؛

مکتوب سی و ہفتم

نیز بہ صاحبزادہ مسطور صدور یافتہ در جواب عریضۂ عالیشان معہ دیگر حالات متفرقہ عزیزان

بخدمت شریف صاحبزادۂ والا نسب حضرت ابوسعید احمد سعید صاحب سلمہما اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و نیاز واضح نماید عنایت نامہ بر سید و رفع انتظار نمود از ارادۂ لکھنؤ مرقوم بود سید صاحب الحضرت بر نگارند مداوقات مرجوہ والتجا بجناب حق سبحانہ بواسطہ مشایخ کبار رحمۃ اللہ علیہم برائے سعہ مکان و کشادگی و تنگی ہائے بستہ لازم گیرند قمر الدین نیز بلندی اہر چند ماہ حاصل کردہ و در مجددیہ بیعت نمودہ خلافت یافتہ اند یک و نیم ماہ بوطن خود رفت پیر محمد خاں ملقب بشاہ آدم در کشمیر بغلبہ کثیرہ قوت توجہ می نمایند در توجہ تاثیر قوی پیدا شدہ سبحان اللہ الحمد للہ گل محمد در ملک خود مرجع و مآب طالبان گشت ؛

مکتوب سی و ہشتم

بمولانا خالد رومی در نصیحت صدور یافتہ

انتقام لائق عنوان ما و شما نیست صبر و عفو کمینہ خوئے نیک متخلقان باخلاق الٰہی است اللہ تعالےٰ عمل باین آیۃ کریمہ کہ ادفع بالتی ھی احسن کرامت فرماید عاقبت ہر امر را نیک ملاحظہ نمایند تا طریقہ بدنام نشود و نظر بارادہ یا بہ تقدیر الٰہی یا بفعل حق سبحانہ یا سزائے اعمال بد خود باید کہ ملکۂ راسخہ باشد والسلام ؛

مکتوب سی و نہم

باین بندۂ لاشے صدور یافتہ در استفسار احوال مستفیدان و آنکہ ہر کہ معہ آمدہ بیعت نماید توقف نکنند و استخارہ و شہادت قلبی ہر دو مساوی اند

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسید مضمون دریافت شد در تحریر مطالب منشی گری

وشاعری بگذارند وبعبارت صاف احوال خود واحوال مستفیدان بنویسند وواردات وحالات باطن هرکه مصافحه بیعت خواهد توقف نفرمایند استخاره هم معمول است شهادت قلبی هم کافی است بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام ؛

مکتوب چہلم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدور یافته در تقید تعمیر اوقات باعمال و اذکار بکمال عبودیت وانکسار

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام اشتیاق واضح می نماید دو رقیمه شریفه بهدد مسعود مسرت بخشید وعیافت مندرجه آن هردو که مخبر تعمیر اوقات بوظائف اعمال صالحه وظهور تاثیرات توجه موجه درد ونهاد دل را بسیار محظوظ گردانید اللهم زد وفزد باتباع پیران کبار رحمة الله علیهم موکد باشند با انکسار تمام وعبودیت تمام عبدیت افتخار ما معمور دارند بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام بدوستان سلام برسانند بر رسم لاطائل خود هیچ در دون مبارک نیاید ان شاء الله تعالی خوش دارد ؛

مکتوب چہل ویکم

نیز به صاحبزاده مذکور صدور یافته در ممانعت مذکور در المعارف که ملفوظات حضرت ایشان است از جهت کمال انکسار خود

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام مسنون واضح نماید رقیمهٔ کریمه ورود فرمود مضمون او دریافت شد الله تعالی زیاده تر توفیق کرامت فرماید خرافات ومزخرفات که حضرت رؤف احمد جمع کرده اند مذکور آن روا نیست به آب یا بغیر آن شسته پاره نمایند مذکور نفحات ورشحات وعوارف وکلام حضرت امام غزالی رحمة الله علیه بسیار مناسب است تاغیرتی وجبرتی دست دهد سستی وکسل رخت بربندد درویشی ومسکنت دامنگیر وحضور لازم گردد بخدمت صاحبزادها سلام شیا نزدوف احمد کجا رفتند بسلام هم یاد می کنند والسلام ودر تحریر مبالغه نباید نمود خود را بغیر وسیله وبنده را بهمین قسم باید نوشت

مکتوب چہل ودوم

در جواب عرائض خوشنامه مولوی بشارت الله صاحب که در طلب

جناب مولوی مسطور ارسال حضور پُر نور نموده حلیہ تحریر یافت

بخدمت شریف صاحبہ مشفقہ مہربان سلمہا اللہ تعالےٰ فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز و التماس دعا که درین وقت ضعف پیری بدعا مدد فرما باشند گذارش می نماید و قطعہ عنایت نامہ بورود مسعود مسرت بخشید و در طلب حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ مرقوم بود انشاء اللہ تعالےٰ عنقریب بخدمت میرسند اگرچہ بندہ بیکار و مددگاری مانم مولوی حسن علی جیو پیش ازین اند رفتن ایشان بسیار ملامت کردہ اند کہ ایشان را از خود چرا جدا کردہ اند لیکن خاطر عاطر مقدم است اللہ تعالےٰ ایشان را ہمہ جا نخوش و خرم و مروج طریقۂ بزرگان و درستی علوم دینی دارا دآمین در حق ایشان و این پیر عمر ضائع کردہ دعا فرمودہ باشند بخدمت عزیزان و دوستان سلام برسد:

مکتوب چہل و سیوم

بجناب مولوی ہادی احمد صدور یافتہ در ترغیب التزام صحبت جناب مولوی بشارت اللہ صاحب و تقید اذکار و اشغال فرمودہ مولوی صاحب را مع بعضے از نصایح

بخدمت شریف مولوی صاحب عالی مراتب حضرت مولوی ہادی احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند عنایت نامہ سامی بورود مسعود مسرت بخشید از شوق ملاقات بندہ مرقوم بود و دیدن حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بہتر از دیدن بندہ است بالتزام صحبت شریف ایشان و آنچہ از اشغال و اذکار فرمودہ اند مرتبۂ احسان کانک تراہ بہم رسانند تا دین درست شود و نیز پایۂ محبت کہ در دل جز محبت الٰہی ہیچ نماند و معرفت نقد وقت سازند و واقعات را از تقدیر یا فعل الٰہی دیدہ راضی بقضا باشند و در اشتیاق لقا در عنا عمر بسر بریم والسلام:

مکتوب چہل و چہارم

بقاضی صدور یافتہ در تقید ذکر و دوام توجہ و انحصار تعمیر اوقات بمراقبات و اذکار

قاضی صاحب شمشیر خان صاحب سلمہ اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز واضح می نماید رقیمہ کریمہ رسید مسرت بخشید مند رجات واضح گردید دریا د حضرت حق سبحانہ عمر و انفاس معتبر کہ بگذرانند و ذکر و دوام توجہ و نیاز و انکسار لازم گیرند بمراقبہ و تلاوت اوقات خود را معمور دارند مردمان کہ برائے توجہ پیش ایشان

بیایند باید که باین فقیر متوجه شده توجه نمایند و خود را درمیان نه بینند ع از ما و شما بهانه بر ساخته اند و والسلام و بدوستان سلام رسانند و تاکید نمایند که بر نماز و ذکر و استغفار و درود و تلاوت مواظبت کنند شعر بسیار دیده ام که یکے را دو کرد تیغ ؛ شمشیر عشق بین که دو کس را یکے کند ؛ آن شمشیر الٰهی بشمشیر محبت خودی را بریده اتحادے پیدا می نماید ؛

مکتوب چهل و پنجم

به صاحبزاده میاں احمد سعید در تقیید و تعمیر اوقات بوظائف و مراقبات و تحصیل علوم و مطالعه کتب صوفیه مثل عوارف و مکتوبات صدور یافته

برخوردار احمد سعید طال عمره و وفقه الله سبحانه لکمال آبائه و سلمه بالعافیت بعد دعا معلوم نمایند که کتاب شما رسید مسرور ساخت تکلف در خطاب و القاب نباید کرد و همیشه اوقات بوظایف و اعمال حسنه و دوام حضور و محافظت نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعه مکتوبات شریفه بزرگان خود و کتب قدمائے صوفیه و عوارف المعارف و آداب المریدین رضائے الٰهی سبحانه و اشتیاق لقا کسب نمایند بدعائے خیر مرا نیز یاد دارند ؛

مکتوب چهل و ششم

بجناب شاه عبد اللطیف صدور یافته در بیان کلمات بشارت افزا در باره این کمترین کناسان آن آستانه علیا

شاه صاحب عالی مراتب والا مناقب حضرت عبد اللطیف عرف میاں نهنّے شاه صاحب سلمهم الله تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام و نیاز گذارش می نماید عنایت نامه رسید و از مطالعه آن مسرت ها حاصل گردید حق تعالےٰ آن والا مناقب را در هر دو جهان خوش و خورّم دارد و سعید و مسعود و صاحبزاده عالی مراتب شاه رؤف احمد صاحب آں جا از مغتنمات است و شیوع طریقه انیقه عجیبه بواسطهٔ ایشان پیدا شده و زمینیان از انوار این طریقه انیقه فخر بر آسمانیان نمایند والسلام ؛

مکتوب چهل و هفتم

بمیاں رسول بخش گنگوهی صدور یافته در تعمیر اوقات بزرگان فرموده اند هر که بماله بماله و ماعلیه قانع نیست ما وقات بوظائف یک نفس معمور ندارد و از حضرت حق سبحانه غیر حق می خواهد قبولے نخواهد یافت

از آخر شب تا بہ اشراق بذکر و شغل پرداختن بعد توجہ و فاتحہ بحضرات مشایخ رحمۃ اللہ علیہم بعد از اشراق شغل علم و قرآن یا آنچہ مفید باشد نمودن تا چاشت و بعد چاشت طعام خوردن بعد ازان بذکر و شغل مشغول بودن تا قیلولہ بہ آگاہی نماید بعد ازان اول وقت ظہر خواندہ تلاوت قرآن مجید نمودن بعد ازان شغل علم نمودن تا عصر و مغرب تہذیب قلب از خواطر ساختن بعد ازان مطالعہ کتاب بچند مرتبہ کردن بعد طعام نماز خواندہ درود فرستادن بر حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و خواب بر صفائی وضو و آگاہی قلب و بخواب رفتن کم از دو پہر و در ہر لحظہ توجہ بدل بحضرت حق و انتظار فیض داشتن و از صحبت فساق و غافلان پرہیز نمودن و در گفتگو نرمی سخن و رزیدن و بمعارضہ و مباحثہ نیفتادن و عداوت و کینہ در سینہ نداشتن و واقعات از تقدیر دانستہ پرخاش نکردن و اخلاق حسنہ کسب نمودن بہر چہ میسر باشد بعمل آید۔

مکتوب چہل و ہشتم

حضرت سلامت بعد سلام نیاز می رساند الحمد للہ کہ بندہ بخیریت است و صحت و عافیت ذات مبارک مستدعی دعا است کہ با حوال ایشان اطلاعی نماند و بتحریر آن رفع انتظار فرمایند و احوال صحبت حافظ ابوسعید صاحب و حضرت رؤف احمد صاحب و دیگر صاحبزادہا ارسال نمایند و امیدوار است کہ بدعائے حسن خاتمہ و عافیت یاد فرمایا شند والسلام۔

مکتوب چہل و نہم

به صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب در بیان آں کہ جلدی در مراقبات نباید کرد وقتیکہ تحقیق و تاصل در یک مراقبہ نشود مراقبہ دیگر نباید گفت کہ بدنامی طریقہ است و ما نیاسب ذلک

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ رقیمہ شریفہ رسید مضمونش واضح گردید دل بسیار خوش شد دعا ادر حق ایشان کردہ شد اللہ تعالی قبول نماید اذکار و مراقبات و دیر اصطلاح کہ ایشان را گفتہ شد درآن جلدی نباید نمود تا وقتیکہ تحقیق و تاصل در یک مراقبہ پیدا نشود مراقبہ دیگر نباید گفت تا بدنامی طریقہ نشود الہامات کہ بر قلب در روح و نفس وارد می شوند منشاء آنہا نیز ہمان وقت معلوم می شود والسلام بخدمت میاں محمد سعید صاحب سلمہ اللہ تعالی بعد سلام واضح باد رقیمہ کریمہ رسید مضمونش واضح گردید احوال باطن خود نہ نوشتہ اند لازم کہ باشغال باطن و توفل حدیث اوقات خود را مصروف دارند دوستان سلام رسانند۔

مکتوب پنجاہم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب و احمد سعید و بندہ لاشے رؤف احمد در نصائح ضروری صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب و احمد سعید صاحب و رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نماید قبیلہ کریمہ در رسید بخیریت دسلام نور و رود یافت در دفع انتظار شد بر طریقہ آبائے کرام رحمۃ اللہ علیہم استقامت دارند و مشغول عبادت حق باشند والسلام حضرت رؤف احمد جیو کسے میگفت الحمد و دہلی دارند اگر استخارہ راہ دہد بیایند و الا پرداخت نسبت باطن نمایند و ہر دم طریقہ بگویند

مکتوب پنجاہ و یکم

این بندہ لاشے جامع مکاتیب رؤف احمد عفی عنہ و استفسار احوال باطن و اخذ این طریقہ صدور یافت

حضرت سلامت فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز می رساند عنایت نامہ رنگین عبارت دقیق الاشارت رسید بر مضمون آن مطلع فرمود شاعری و منشی گری باید گذاشت و صاف عام فہم باید نوشت احوال باطن خود اگر کیفیات توجہ می آید چہ حال پیدا کردہ نویسند و اوقات بذکر و فکر معمور دارند والسلام

مکتوب پنجاہ و دوم

بہ صاحبزادہ میاں ابوسعید صاحب صدور یافتہ در احوال خود

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ بیماری زکام و سرفہ تا یک و نیم ماہ لاحق شدہ ضعف قوی در یافت از دہ دوازدہ روز بواسیر بادی لاحق است درد مزیل روح در گھڑی ذبح می نماید نشستن و برخاستن و جمیع حرکات و اکل و شرب و تلاوت قران موقوف ہیچ دردے خیز تا و انفعال از گذشتہ و خوف آیندہ در احوال نامہ نیست خدائے کریم بواسطہ پیران کبار کہ از پنجاہ سال بود را ایشان برائے حصول سلامتی ایمان و دوام عافیت و مغفرت آشیان کردہ ام گناہان

بیا مرند و ہر مشکل آسان تر فرماید

مکتوب پنجاہ و سیوم

بایں بندہ لاشئے رؤف احمد عفی عنہ در کمال دید قصور خود

حضرت سلامت این بندہ فقیر غلام علی عفی عنہ ناچیز لیاقت ندارد کہ کسے برائے طلب طریقہ شریفہ تشریف فرما شود ستاری حضرت ستار است سبحانہ و عیب پوشی عزیزان است کہ بایں ناخواستہ توجہ می فرمایند جزاہم اللہ خیر الجزاء این کمترین سگان کوئے مجددیہ میخواہد کہ صاحبزادہا برائے طلب این نسبت بیرنگ بے کیف بیایند آمدن آن حضرات را غنیمت میدانم لیکن کار آہستہ آہستہ میشود معذور دارند و بکار مشغول باشند و نسبت تمام طریقہ را از حضرت واہب العطیات سبحانہ طلب فرمایند

مکتوب پنجاہ و چہارم

نیز بایں کمینہ خاک روبان خانقاہ امجد رؤف احمد در استفسار احوال باطن و احوال یاران طریقہ

صاحبزادہ والا منزلت نسبت حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ از فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنہ بعد سلام واضح باد بیش ازین چند رقیمہ ایشان رسید مسرور ساختہ بودند و حالا از مدت صحیفہ شریفہ نرسیدہ لازم کہ احوال خود و احوال یاران خود نویسند کہ رفع تشویش گردد و بندہ را بدعا یاد دارند باحمد خان جیو و تمامہ مجددیان سلام رسانند ؛

مکتوب پنجاہ و پنجم

بجناب خواجہ حسن مودود در جواب کتابت ایشان بکمال دید قصور خود صدور یافت

حضرت سلامت فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز معروض میدارد عنایت نامہ مشتمل بر تفصیلات بے نہایت ورود فرمود اطلاع بر مضامین آنکہ تمام لطف و کرم بود بسخت منفعل و متاسف ساخت کہ عنایت نامہ حضور در بارۂ این فقیر لاشئے بایں مرتبہ باشد خود را فرا یاد ضمیر مبارک نمیانہ آدمیت دور از بزرگان عطا و از خوردان خطا انشاء اللہ تعالےٰ آئندہ مقصر نخواہد شد تقصیر تقصیر تقصیر تقصیر

مکتوب پنجاہ و ششم

باین بندہ نالائق رؤف احمد عفی عنہ مشتمل بر بعضے کلمات عنایت آمیز شکایت انگیز کہ از رحمت و رافت محررشدہ اند صدور یافت

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی مراتب والا مناقب حضرت عبد الرؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالی فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نماید الحمد للہ تا نوزدہم ربیع الاول خیریت حاصل است و این ضعف مفرط لازم کبرسن و پیری اللھم انی اعوذ بک من ان ارد الی ارذل العمر بدعاء حسن خاتمہ و مغفرت گناہان گذشتہ و آیندہ و فریاد بالتجاء مغفرت و رحمت سابقہ بواسطہ مشائخ رہ نمایت مشکل کشا نمایند و صحت و سلامت و عافیت و استقامت و توفیقات نیک برائے ہمہ عزیزان خصوصاً حضرات شما مسألت می رود اللہ تعالی باجابت رساند از رامپور کہ رقیمہ شریفہ فرستادہ اند رسیدہ مسرور فرمود و از این راہ دور کہ این نالائق رسد کجا بعد احتراز نمودہ براہ راست بمطلب رسیدہ الحمد للہ بکار مأمور و یأس از خلق و امید از خدا ہم نگذاشت حسبنا اللہ و ایاکم و نعم الوکیل والسلام بدوستان التماس دعا و سلام۔

مکتوب پنجاہ و ہفتم

بصاحبزادہ شاہ ابوسعید صدور یافتہ در بیان احوال رخصت شدن مولوی بشارت اللہ صاحب و آنکہ بودن یکے از شما ہر دو صاحبان درینجا ضرور است

اللہ تعالی بافاضات کاملہ جناب فیض مآب صاحبزادہ والا نسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہ رتبہ طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ را رواج کرامت فرماید و دلہا را نورانی نمودہ منقطع و متبتل نماید فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز و اشتیاق واضح می گرداند رقیمہ کریمہ بورود مسعود فرحت فراوان رسانید تحریر الفاظ اشتیاق بکثرت ضرورے ندارد این عبارت کفایت کند کہ ایں جا خیریت است اللہ تعالی ملاقات میسر آرد از بعد یکے عزیمت آنطرف کردہ اند ہمین یک خط رسید باید کہ در ہر ماہ اخبار خیریت مرقوم بودہ باشند و سہ روز شدہ کہ خطے بدست برادرم میاں سید علی فرستادہ شد خدا کند کہ برسد بر طریقہ شریفہ ظاہراً و باطناً بجد باشند از ماہ ذی الحجہ دو خط مولوی بشارت اللہ جیو رسیدہ اگر ملاقات شود بعد سلام ظاہر نمایند خانہ میاں نقش علی جیو از اصحاب مولوی نعیم اللہ جیو معلوم خواہد شد سالہا است کہ خط

نفرستاده اند وجه آن معلوم به نقش علی جیو خواهد بود مولوی مرزا حسن علی جیو از رفتن مولوی بشارت الله صاحب بسیار ناخوش شده مرا ملامت کردند که تو ایشان را چرا از اینجا رخصت کردی زود طلب باید نمود وحضرت رفیع الدین جیو فرمودند که بودن یکے از شما صاحبان در اینجا ضرور است والسلام از دوستان سلام خوانند هندوستان آنجا سلام رسانند برخوردار احمد سعید طال عمرہٗ کسب طریقه وعلم نمایند بسلام خوانند بخدمت شیخ فضل امام جیو بعد سلام بگویند کتب خود بطلبند۔

مکتوب پنجاه و هشتم

بشاه پیر محمد صدور یافته در بیان آنکه در راه خدا کمر جان و همت محکم بسته اوقات بیاد حق و اتباع حضرت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم گذارند

بخدمت شریف صاحب والامناقب مقبول بارگاه اله سلمه الله تعالےٰ وجعله للمتقین اماما از فقیر عبدالله معروف غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز واضح باد الحمد لله که اینجا خیریت است وخیریت آنجا مطلوب خداوند کریم بمحض فضل عمیم بکارے که سرفرازانه وممتاز فرموده است شکر وسپاس آن مقدور این خاکسار ناچیز نیست استدامت واستقامت برآن روزی باد صحیفه شریفه در بود نمود مسرتها رسانید ومندرجه اش واضح شد در راه خدا کمر جان وهمت محکم بسته اوقات بیاد حق واتباع حبیب خدا صلی الله علیه وآله وسلم مستحکم دارند وبحال مستفیدان توجهات بلیغه بکنند الله تعالےٰ شمارا بواسطهٔ پیران کبار سبب افاده نسبت هائے عالیه خاندان شریفه بکند باید صبر و توکل وقناعت ورضا وتسلیم ودوام التجا بجناب کبریا ویأس از خود وماسوا طریقهٔ دوستان خداست بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام۔

مکتوب پنجاه و نهم

به صاحبزاده میاں ابوسعید صاحب در بیان خرید کتب احادیث و بعضے نصائح

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمة الله صحیفه شریفه رسید مندرجه آن واضح شد اگرچه صحاح سته ومؤطا وکتاب لغت درکار است لیکن الله تعالےٰ هرگاه قیمت آن میسر شود گرفته خواهد شد وکتب تحصیلی نیز والسلام بخدمت احمد سعید جیو سلمه الله تعالےٰ ودیگر دوستان سلام وطلب دعا به فکر آخرت وپرداخت نسبت باطن ودوام ذکر وترک آنچه نه درکار است همه کس مواظبت دارند تا فردا حسرت نشود بخدمت شیخ فضل امام جیو سلام پیوسته در یاد حق باشند وبلغو ولایعنی عمر خود ضائع نکنند روز حساب در پیش است وبے ضرورت قصد حضرت دهلی نکنند۔

مکتوب شصتم

بجناب بادشاہ ہندوستان محمد اکبر بادشاہ در بیان دریافت نمودن سید اسمٰعیل مدنی کہ یکے از خلفائے حضرت ایشان اند ظلمت در جامع مسجد از راہ کشف و آن تصاویر بودند کہ بادشاہ نہادہ بود و منع فرمودن از آن کار کہ بت پرستیست او ما نیاسب ذٰلک

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ سبحان اللہ از عجائب حضرت او سبحانہ چہ نوشتہ شود این سیدکہ از مدینہ منورہ بکسب نسبت حضرت مجددیہ رضی اللہ عنہم نزد این لاشے تشریف آوردہ امشب شب جمعہ در مسجد جامع در آثار شریف رفت گفت اینجا ظلمت اصنام معلوم میشود و این گفتن او از محض نور ایمان است او چہ داند کہ درین آثار چیست تحقیق شد کہ تصویر در ینجا نہادہ اند از بزرگان و تصویر پیغمبر خدا علیہ السلام و ائمہ اہل بیت و اولیاء رضی اللہ عنہم کہ ساختن و پیش خود داشتن آن در شرع محمدی جایز نیست لتصویر حضرت ابراہیم علیہ السلام را خود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدست مبارک شکستہ اند تصویر پیر خود و تصویر پیغمبر خدا و تصویر جناب امیر المومنین علیہم السلام بتان اند ترک تعظیم آن بکنند کہ صنم پرستی است تاب اللہ علیہ و سنگے بران نقش قدم ساختہ گویند کہ نقش قدم پیغمبر است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بت است ہائے مسلمانی و توحید واے بادشاہی و متابعت اسلام کجا شد تدبیرے نمایند و این بت پرستی موقوف نمایند چہ نالم و چہ گریہ کنم بر خرابی مسلمانی و مداہنت و سستی مسلمانان غلبہ کفر از ان است بہ بتان کافران محتاج اند اللہ تعالےٰ ہدایت فرماید در مسجد جامع و قلعہ بادشاہی کہ ہر دو جاے مسلمانان است بت نہادن چہ معنی دارد واللہ اگر مراقوتے بودے نماید از شہر بت پرستان ہجرت نمایم آمین ؛

مکتوب شصت و یکم

بخواجہ حسن مودودی در بیان علم الیقین و عین الیقین و وجہ انا الحق گفتن کہ از بعضے صوفیہ صادر شدہ است و ما یناسب ذٰلک

بجناب مستطاب مستغنی عن الالقاب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ آنچہ ارشاد

فرموده اند ہمہ بجا و معقول و ضروری و تسلیم است کہ مشرب اولیائے کرام رحمۃ اللہ علیہم بیان کردہ آن اکابر بریاضات شاقہ و جان بازیہا حاصل نمودہ اند از کثرت اذکار و مراقبات و غلبہ محبت اسرار توحید واضح میشود بارک اللہ باین توضیح مسئلہ توحید ممنون ساختند جزاکم اللہ خیر الجزاء سخنے اگر نگویم ترک حقوق کردہ باشم و اگر گویم در حضور بزرگان ترک ادب میشود لیکن برائے جواب امر کردہ اند و الأمر فوق الأدب آن سخن اینست مجددیہ میفرمایند علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین اگر گفتہ شود بر این معنی معقول میگردد ظہور کیفیت و انوار در مراقبات ماذکار علم الیقین است حضور و توجہ کہ پرتو مرتبہ احسان است فروغے دل را عطا نماید عین الیقین است و حق الیقین تخلق باخلاق الٰہی گفتہ اند گفتم من کہ از استغراق در مفہوم ذکر کہ لحاظ آن مذکر ضرور است تنورے پیدا شود و متخیل گردد کہ باین مفہوم حاصل شد اتحادے و یگانگی حق الیقین بود حضرت سلامت کیست کہ انکار معرفت می نماید معنہ بیان لیقلی و ملا علی قاری رحمہما اللہ در رد این معرفت اصرار کردہ اند و بندہ در جواب گفتم و نوشتم مجنون عامری بغلبہ محبت کہ از ترک مالوفات و کثرت ذکر لیلی انا لیلی گفت و دیدہ کشف اتحاد پیدا کرد و تصفیہ بریاضات کہ اثرے از آثار جسم خلاکند و روح منزہ میگردد اگر بغلبہ ذکر اتحادی بمرتبہ تنزیہ ہم رساند حسین ابن منصور رحمہ اللہ انا الحق گوید میسزد پس ما واپس ماندگان مشتغل باین معرفت نتوانیم شد انا احمد بلا میم و عرب بلا عین از حدیث نیست موافق مقصود خود تابعان اہل توحید ساختہ اند عفا اللہ عنہم خطب نہج البلاغت صحت ندارد و اسرار توحید بر قلوب ارباب ریاضت و غلبہ محبت فائز شدہ بمرتبہ کہ انکار آن نمیرسد پس تابعانِ این مشرب نصوص قرآن مجید و حدیث شریف را برائے تائید مشرب متبوعان خود چہا تأویل فرمایند درین معرفت شکی نیست بگمانیکے ہمین دید را مقصود داشتہ شود آیۃ لا یحیطون بہ علماً منع نماید و علما از آن ابا میکنند در حق صوفیہ علیہ نیز آنجناب ارشاد نکردند کہ بدون اعتقاد این معرفت وصول چرا نیست ارشاد موقوف علیہ بعون البتہ بقلم ہر دو باید فرمود کہ وصول چیست ؛

مکتوب شصت و دوم

بخواجہ حسن مودود در بیان نسبت این طریقۂ شریفہ و آنکہ ہر کسے میخواہد کہ از طریقہ خود بہرہ بردارد و الّا بہ محض انتساب چہ فایدہ

زینت بخش مسند ہدایت و ولایت خواجہ حسن صاحب سلامت فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نماید تفضل نامہ بورود مسعود مسرتہا بخشید شکر این الطاف بے غایت کہ قصور اہل تقصیر بنظر چشم عفو ملحوظ نمودہ در خور بزرگی خویش سلوک می نمایند مقدور بیان نیست باین مہربانیہا سلامت

باشند بدعای حسن خاتمه وبہمت مشغل کشاد حصول این مدعا که از نسبت عزیزان وآن معام توجه
والتجا بجناب کبریا است ونسبت ہائے احمدیہ مجددیه که آن مشغول نور عضو است جمیع لطائف
بلکه زیاده آنرا این خاکپائے درویشان را عنایت فرمایند ہر کسے میخواہد که از طریقۂ خود بہره ور باشد
والا بمحض انتساب چه فائده اقرار توحید وتصدیق پیغمبر صلی الله علیه وسلم کفایت کنند الله تعالی
عاقبت بخیر فرماید رباعی منگر که دلِ این یمین پرخون شد٭ بنگر که ازین سرائے فانی چون
شد٭ مصحف بکف وپاره در دیده بدوست٭ با پیک اجل خنده زنان بیرون شد٭ الله تعالی
این حالت بدعائے سامی نصیب فرماید والسلام٭

مکتوب شصت وسوم

به صاحبزاده شاه ابو سعید صاحب صدور یافته در بیان مکتوب صاحبزاده مذکوره منع نمودن از سفر حج وعمل فرمودن باستخاره که در حج نفل رضی حضرت امام ربانی نیست وبیان احوال خود وما یناسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم

بجناب فیض مآب صاحبزاده ولایت نسب عالی حسب حضرت شاه ابو سعید صاحب
سلمه الله تعالی علی مفارق الطالبین بعد سلام مسنون السلام علیکم ورحمته الله ودعائے عافیت
وسلامت واستقامت جعلکم للمتقین اماما گذارش می نماید دیروز دویم رجب عنایت
نامه رسید مندرجه واضح شد اراده حج نوشته اند استخاره ہا نمایند اکثر در اعمال فتورے شود حج نفل
مرضی حضرت مجدد رضی الله عنه نیست ازیشان استیذان کنند بعد ہفت استخاره بلکه زیاده از ان
آنچه باستر ضائے حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه پیش آید مبارک خواہد بود ضعف قلب وضعف پیری برین
فقیر مستولی است وشدت خارش آن قدر است می تواند مرض موت باشد بدعائے وہمت وتوجه
ختم امداد فرما باشند بسلامت ایمان حسن خاتمه ودوام عفو وعافیت واشتیاق لقائے جان فزا
این فقیر وہمه را روزی باد آمین آمین دیگر آنچه احوال باطن خود و باطن مستفیدان نوشته اند
بسیار مسرور وشادکام فرمود حق تعالی زیاده ازین رواج طریقه کرامت فرماید وطریقه از طرف شما
تا قیامت باقی ومستدام بماند آمین واحمد سعید را دعا وسلام خوانند٭

مکتوب شصت و چهارم

بخواجه حسن مودود دربیان مذهب ارباب توحید وجودی صدیافته

حضرت سلامت همه اوامانت گویان چه میگویند هرگاه ممکن را عین حی لایموت سبحانهٗ یقین میکنند مرگ بر ممکن چرا طاری شده امر بعبادت وجهاد چرا شده دریافت مراتب وجود ثابت کرده ازین اعتراض برآمدن معقول نیست عقل که تجویز نمی نماید که شخص خود قاتل وخود مقتول گردد وخود را سجده کند ذابح و مذبوح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت آن مسئله مفصلاً نوشته میکنم که این شبهات نائل گردند در ذکر ودعا که انوار متموج میگردند همین نور بسیط است که محیط اشیاء است و آن انبساط حضرت وجود است و مدینها کل ممکنات را ازین نور وجود زمین و آسمان و هیچ چیز بیرون نیست پس این نور وجود در لحاظ داشته ادراک آن می نمایند وخود را واصل و موحد میدانند که حضرت حق سبحانهٗ محیط و ساری و در ایشان معاذ الله سبحانهٗ لیس کمثله شیئ وهو السمیع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفا و صحابه کرام به دست همدیگر محض برائے متابعت است و ترویج اسلام را باین بیعت کسب فیوض هم میکردند اگر نمیکردند فضل سابق بر لاحق چگونه ثابت شود۔

مکتوب شصت و پنجم

بشاه پیر محمد کشمیری دربیان آنکه تاثیر که در مریدان شما ظاهر میشود از خود نه فهمند این همه از پیران کبار است و بعضے نصائح ضروری

بخدمت شریف شاه صاحب حقائق ومعارف دستگاه حضرت پیر محمد شاه صاحب سلمهم الله تعالیٰ وجعلهم للمتقین اماما از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام سنت الاسلام ودعائے کمالی استقامت و عافیت و سلامتی معلوم باد رقائم کرایم بیک مضمون دو سه بار رسید بعنایت الٰہی سبحانهٗ تاثیر قوی در توجه پیدا شده و مردم طالبان تبع آمده اند اجازت و خلافت هم داده اند الحمد لله الله تعالیٰ زیاده تر ترقیات کرامت فرماید این تاثیر از جائے دیگر است یعنی که پیران کبار رحمة الله علیهم لازم شناسند و باین همه مجتمع غره نشوند مباده استدراجے باشد معاذ الله همیشه خائف و ترسان باشند بذکر و مراقبه و پرداخت نسبت باطن بوظائف اعمال اوقات خود معمور دارند و یأس و نا امیدی از ماسوی و توقع از فضل خدا سبحانهٗ و خلوت دائم و اشعار خود سرمایه عزت و آبروئے خود نمایند از انکار و اقرار پروا نکنند اقرار از نعمتهائے الٰہی و انکار از

شامت اعمال ماست مستغفر باشند و منفعل دل شکسته وقتی این کار است ؎ این فتح عز شکست میسر نمیشود ۞ و ساجازت تأمل بسیار باید نمود و دوام حضور و جمعیت و ترک واهمال و کثرت اعمال و تاثیر ضرر ماست آنچه از غیب برسد حصه فقرا است بر دارند مساکین در صحبت شما جمع باشند بخوشی خوانندگی خوانند و نمیشود بندگی نمانند کتب تفسیر و حدیث و علوم صوفیه و مکتوبات شریف حضرت مجدد رضی الله عنه علیه در مجلس شما باشند و حسب شما سند مخالف از خانه باشند متواضع و متذلل مستحقین هیچ فقیر آزاده و از ادا خود را برکنانه داند مرا نیز در دعا یاد دارند والسلام کمالات را منسوب بحق سبحانه باید دانست و خود را عدم محض حیران و عقل لم یومی را از تقدیر الهی تعالی الذی هو شدید المحال [illegible] و ترک رنجش‌ها نمودن شعار دوستان خدا است [illegible] تو مباش اصلا [illegible] وصفت از خود منتفی شود [illegible] فرو گم شو وصال این است و بس [illegible] استغراق [illegible] باسکون باشد [illegible] محض حق سبحانه با تباع [illegible] حاصل زندگیست ۞

مکتوب شصت و ششم

در بیان تقید گذاردن نماز در اول وقت با جماعت و بعضے مسائل آن و نوافل و تلاوت و درود و استغفار که سبب ترقیات باطن است و ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و تجلی لطائف

بعد حمد و صلوة واضح باد که نماز اول وقت با جماعت ادا نمایند و ترتیل حروف در قراءت بکنند و قومه و جلسه در نماز فرض و نزد علماء حنفیه واجب و سیکه لسنیت قومه و جلسه رفته است آنها قریب واجب میدانند بترک آن نماز اعاده نماید و بترک آن بسهو سجده سهو واجب میشود قاضی خان مفتی حنفیه در فتاوی خود چنین مقرر کرده و پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم تا [illegible] ترک قومه و جلسه [illegible] نماز را [illegible] و فرموده [illegible] صلوا کما رأیتمونی اصلی نماز خوانید چنانچه دیدید که من نماز میخوانم و بعد نماز تسبیح و تحمید و تکبیر چنانچه معمول است و درود خوانده متوجه بدل منتظر فیض از مبدء فیاض باید نشست تا در نماز چه کیفیت و چه فیض عنایت کرده اند تهجد و اشراق و چاشت و اوابین و وقت خفتن درود و استغفار و قراءة سوره تبارک الذی و هر سه قل معمول بزرگان است و واقعات روزمره را از تقدیر دانسته چون و چرا نکردن و امور خود را بوکیل کارساز سبحانه سپرده سعی در اداے وظائف واعمال و دوام ذکر بدل و زبان نمودن در هر نفس توجه بدل و توجه دل بجناب حضرت حق داشتن و دل را از خاطر گذشته و آینده نگاهداشتن و بذکر اسم

ذات باشد یا نفی و اثبات با فتقار تمام پرداختن و ہیچ مقصود در خاطر نداشتن و خود را ناقابل و نالائق ذکر حضرت حق سبحانہ دانستہ و یقین نمودہ منت حضرت کریم مطلق سبحانہ بر خود دیدہ و ازاین اعمال و اذکار عوض نخواستن توفیق ذکر و اعمال نعمتے است کہ شکر آن محال است در گفتگوہا مراء و جدال و بحث نکردن این ست طریقہ اہل معرفت اللہ تعالےٰ ہمہ مخلصان را و این فقیر حقیر عمر ضائع کردہ را نیز باین سعادت مشرف دارد آمین کلمہ تمجید و سبحان اللہ و بحمدہ و کلمہ توحید و تلاوت وظیفہ باید نمود آنچہ میسر شود و در ہر عمل توجہ بدل و آگاہی حضرت حق سبحانہ ضرور است تا عمل قابل قبول گردد در روزہ از غیبت و دروغ و لغو و احتراز کردن واجب است مراقبہ احدیت صرفہ و مراقبہ معیت لازم است تا وصلے پیدا شود و بعد فراغت از وظائف اشتغل کتب حدیث و علوم صوفیہ کسب سعادت نمودن ضرور است و ترک عادات و حرکات و سکنات و ملاقات مردم و اکل و شرب و خواب متوسط نمودن و رعایت اعتدال کردن ضرور است کسے را کہ در طریقہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالےٰ عنہ مناسبتے بالطائف فوقانی دست دادہ و از مراقبات آن درجات خطے یافتہ التزام آن مراقبات و نوافل نماز و طول قنوت بر ارکان نماز اطلاق می نمایند در نماز و کثرت تلاوت و درود سعی نماید تا بہ ترقیات کثیرہ برسد بیان **طریقہ اوّل** از لطیفہ قلب کہ محل آن زیر پستان چپ مائل بہ پہلو است ذکر اسم ذات اللہ اللہ نمایند تا کہ حرکت پر حلاوت پیدا شود باز از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست محاذی آن است ذکر میکنند باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت در وسط سینہ است باز از لطیفہ خفی کہ محل آن برابر پستان راست بفاصلۂ دو انگشت در وسط سینہ است باز از لطیفہ اخفیٰ کہ محل آن عین وسط سینہ است باز از لطیفہ نفس کہ محل آن پیشانی است باز از تمام بدن کہ آنرا سلطان الاذکار گویند دل را از خواطر گذشتہ و آیندہ نگاہداشتہ و توجہ بدل نمودہ ذکر می کنند باز نفی و اثبات معمول است زبان را بکام چسپانیدہ و دم را زیر ناف بند نمودہ بزبان خیال کلمۂ لا بدماغ رسانیدہ کلمہ الٰہ را بدوش رسانیدہ الا اللہ بر دل ضرب می نمایند بطورے کہ گذر آن بر لطائف خمسہ افتد و معنی اینست کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک وقت مشغولی اول بست و پنج بار استغفار نمودہ و فاتحہ بزرگان خواندہ ذکر می نمایند ہرگاہ کیفیت و جمعیت پیدا می شود آنرا نگاہ میدارند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند۔

مکتوب شصت و ہفتم

در دفع شبہات بعضے منکران کہ بے تحقیق بر کلام فیض نظام حضرت امام ربانی مُجَدِّدِ اَلْفِ ثانی رض نمودہ اند

بعد حمد و صلوٰۃ معلوم نمایند کہ بر کلام حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہم بے تحقیق اعتراضہا می نمایند میگویند

که ایشان بجناب حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالے عنہم آنچه نه لائق شان آدمی است نوشته اند معاذ اللہ این چه دروغ بیفروغ است یاوه گویان میگویند غفر اللہ لہم ایشان در رساله مبدء و معاد که منسوب است بایشان نوشته اند درین عروج اخیر که عروج در مقامات اصل است باین فقیر مدد از روحانیت حضرت غوث اعظم محی الدین شیخ عبد القادر بود قدس اللہ تعالے سرہ الاقدس و بقوت تصرف از آن مقام گذرانید و باصل الاصل واصل گردانیدند و نیز نوشته اند که از مشائخ عظام چشتیه روحانیت حضرت خواجه قطب الدین بیش از دیگران امداد این درویش فرموده اند رحمة اللہ علیہم و در رساله مکاشفات غیبیه که از مکشوفات ایشان است میفرمایند رحمة اللہ علیہم باید دانست که واصلان ذات ازین بزرگواران را که بافراد ملقب اند نیز اقل قلیل اند اکابر اصحاب و ائمه اثنا عشر از اهل بیت رضوان اللہ علیہم اجمعین باین دولت فائز اند و از اکابر اولیاء اللہ غوث الثقلین قطب ربانی محی الدین شیخ عبد القادر جیلانی قدس اللہ سرہ الاقدس باین دولت ممتاز اند درین مقام شان خاص دارند اولیاء دیگر ازان خصوصیت قلیل النصیب اند همین امتیاز و فضلی باعث علو شان ایشان شده است که فرموده اند قدمی هذه علی رقبة کل ولی اللہ اگرچه دیگران را هم فضائل و کرامت بسیار است اما قرب ایشان باین خصوصیت از همه زیاده تر است در عروج باین کیفیت کسے بایشان نمیرسد و باصحاب و ائمه اثنا عشر درین باب مشارک اند ذالک فضل اللہ یؤتیه من یشاء و اللہ ذو الفضل العظیم و در جلد ثالث مکتوبات خود در آخر مکتوب آخر نوشته اند رحمة اللہ علیہم هر کرا فیض و هدایت میرسد بتوسط ائمه اثنا عشر علی الترتیب بوده رضی اللہ تعالے عنہم تا آنکه نوبت بشیخ عبد القادر رسید قدس سرہ منصب مذکور بایشان مفوض گشت وصول فیوض و برکات درین راه بهر که باشد از اقطاب و نجباء بتوسط شریف او مفهوم میشود چه این منصب غیر او را میسر نشده تا معامله توسط فیضان برپا است بتوسل اوست رحمة اللہ علیه در همان مکتوب خود را نایب و حضرت غوث الثقلین را منیب نوشته اند و خلیفه خلف پیر خود می باشد چنانچه ماه از خورشید اما قول بے حرفه گویان که نزول حضرت غوث الثقلین ناقص نوشته اند معاذ اللہ این افترا است که در هیچ جا این لفظ و نسبت نقصان بآنجناب مستطاب تحریر نکرده مگر این عبارت که عروج شان از اکثر اولیاء برتر واقع شده و همین است سبب کثرت ظهور خوارق آنجناب در مکتوبات متبرکه ایشان است و ایهم است در کلام ایشان که هر کرا عروج بلند تر نزول او کامل تر خواهد بود و نوشته اند چندانکه نزول کامل تر افاده فیوض او زیاده تر خواهد بود و افاضات و اشاعت انوار طریقه سنیفه و شریفه که از جناب حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالے عنہم بظهور آمده مقدور بیان نیست بدانکه بے ادبی در جناب اولیاء رحمة اللہ علیہم فسق است و هیچ فاسق و مبتدع ولی نمیشود و قال اللہ تعالے ان اولیاؤه الا المتقون بدانکه اتباع سنت موجب فضل اولیاء و طرق میشود حاصل در روے عقیده جمیع اهل سنت و جماعت و اخلاق و اعمال و احوال باطنی است در طریقه حضرت مجدد

کہ طریقۂ حضرت بہاؤالدین رضی اللہ عنہما است بے مزج بدعت بدشائع است بے تعصب نظر بباید کرد در احوال متوسلان طریقہ
این اکابر رضی اللہ تعالٰے عنہم اللّٰھم ثبتنا علی طریقتھم المستقیمۃ آمین کسیکہ ملاحظۂ مکتوبات نماید ہیچ اعتراض
نخواہد یافت و السلام امر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی علیہ الصلوٰۃ ہم امت را صادر شدہ پس صلوٰۃ ابراہیمی
بہر معنی کہ باشد امت را در تحقیق آن دخلے است از یکے کم و از یکے زیادہ واللہ اعلم وانبیاء علیہم
الصلوٰۃ را بواسطہ امت تو ابہا میرسد الدال علی الخیر کفاعلہ و بہ رفع توسط از مشائخ قائل شدہ اند حضرت
عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالٰے عنہا در وقت نزول آیۃ برأتہ الشیان فرمودہ اند حمد خدا میکنم و
بس در غلبۂ احوال کلمات مصروف عن الظاہر بسیار صادر شدہ تأویلات آن کردہ اند پس تاویل را در
کلام فے خلے ثابت است والسلام ؛

مکتوب شصت و ہشتم

در بیان تحقیق مسئلہ وحدت وجود و ما یناسب ذلک

معلوم نمایند کہ مولوی نور محمد جیو از فقیر پرسیدند کہ نزد تو تحقیق مسئلۂ وحدت وجود چیست گفتم
تہذیب باطن ضرور است و ازین گفتگو چہ فائدہ در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اصحاب
کرام رضی اللہ عنہم ازین توحید ہا ہرگز نبود اقبال بآخرت و اعراض از دنیا و اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ
علیہ و آلہ وسلم ظاہراً و باطناً قبلہ ہمت داشتند در آخر قرن ثانی صوفیہ پیدا شدند و مجاہدات قویہ کہ آنرا
جہاد اکبر فرمودہ اند موافق این آیت شریفہ والذین جاھدوا فینا لنھدینھم سبلنا و
ترک و تجرید و خلوت و انزوا و کثرت اذکار طریقۂ خود نمودند پس بکثرت اذکار و طاعات و تصفیۂ
قلب و تزکیۂ نفس محبت غلبہ نمود و در غلبۂ محبت و ذوق و حال این اسرار ظاہر شد ہر کرا بریاضات
و مجاہدات و غلبۂ محبت این معرفت مکشوف شود براو حجت میتواند شد نہ بر غیر او کسیکہ بتقلید و
خیال پختن و غلبۂ وہم و مطالعہ کتب توحید این چنین سخن بر زبان راند قاضی مسلمانان او را
زجر نماید علما ازین معرفت انکاری نمایند شیخ علاؤ الدولہ سمنانی و روزبہان بقلی انہ صوفیہ
رحمۃ اللہ علیہما منکر اند این معرفت را آنچہ مختلف فیہ باشد اعتقاد آن روا نیست جاہلان و
غافلان را ازین گفتگو منع می باید کرد تا بجناب کبریا سبحانہ بے باکی و بے ادبی نکنند گفت شیخ
علاؤ الدولہ بشیخ ابن عربی در حاشیہ فتوحات اے شیخ اگر کسے ترا عین فضلہ تو گوید بسیار
رنجہ گردی بجناب مقدس منزہ این چنین بے ادبی میکنی معاذ اللہ سبحان اللہ تب الیہ حضرت مجدد
فرمودہ اند این معرفت کہ دیدن یک ہستی است در ممکنات ندانستن و خیال پختن در سیر لطیفۂ قلب
پیش می آید و از احوال قلبی است نہ حقیقت امر در لطائف دیگر اسرار علیحدہ دست میدہد

ودر سیر لطیفۂ روح سلب نسبت صفات از خود و انتساب آن بحضرت حق سبحانہ ودر سیر لطیفۂ سر اضمحلال ذات سالک در ذات او تعالےٰ و در سیر لطیفۂ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر ودر سیر لطیفۂ اخفی التخلق باخلاق الٰہی سبحانہ ودر سیر لطیفۂ نفس ظہور توحید شہودی و آن دیدن شہود حضرت حق سبحانہ است در مظاہر کونیہ. ودر سیر لطائف عالم خلق حقیقت بندگی العبد عبد والحق حق جلوہ گر میگردد وچندانکہ نسبت باطن بلندتر میرود قوت در عقاید حقہ کہ معارف انبیاء است علیہم السلام ورسوخ در عبودیت دست میدہد حاصل فنا و بقا کہ در طریقت وحقیقت رو میدہد آن است کہ آنچہ نظری است بدیہی گردد وآنچہ استدلالی است کشفی شود وہوا تابع گردد چنانچہ آوردہ است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لا یؤمن احد کم حتی یکون ھواہ تبعا لما جئت بہ پس ظہور سر توحید از احوال قلب است وآن یک لطیفہ است از لطائف عشرہ سبحان اللہ وبحمدہ کسیکہ سلوک مقامات این طریقہ از مشایخ عظام کردہ بنہایت سلوک این طریقہ رسیدہ است بروے ظاہر است کہ توحید از احوال قلبی است حقیقت امر بگفت وشنود وسیر ومطالعہ مکتوبات علمے حاصل میشود نہ حالات وکیفیات وانوار واسرار روز قیامت شود قیامت را ببین ؛ والسلام خود را منسوب نمودن بطریقہ حضرت مجدد مذکر قلبی باآنکہ آبا و اجداد مجددی بودند بدون کسب جمیع مقامات وآنچہ دران طریقہ حاصل میشود دور است از عقل وطریقہ حضرت مجدد علماء وعقلاء کسب کردہ شہادت بہ صدق معارف وحالات وانوار واسرار آن دادہ اند دران شبہتے وتردد ے نیست حق تعالے بفضل خود روزی فرماید ے بوقت صبح شود ہم چو روز معلومت ؛ کہ باکہ باختہ عشق در شب دیجور ؛ ہر کہ آن مقامات طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ وبحالات واسرار وانوار وکیفیات ہر مقام فائز گردیدہ معارف الیشان بروے حجت است نہ بر غیر آن ؛

مکتوب شصت ونہم

در بیان آنکہ نسبت درمیان خالق ومخلوق مثل نسبت کوزہ و کلال است واسرار واتحاد وعینیت کہ بر جان بازان راہ الٰہی مکشوف شدہ اند باعث آن غلبۂ محبت است وکثرت ذکر وترک مألوفات وبیان شمہ از احوال حضرت مجددؒ کہ بخدمت

پدر بزرگوار خود نسبت توحید وجودی حاصل نمودہ بودند و باز بتوجہات حضرت خواجہ محمد باقی رضؔ توحید شہودی عیاناً دریافتند و آنکہ توحید وجودی مقتضائے لطیفہ قلب است و در لطائف فوقانی ازین توحید ہیچ نیست آنجا اوّل توحید شہودی باز محض نسبت بندگی ثابت است بخواجہ محمد اکرم خان حیدر آبادی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

فقیر غلام علی عفی عنہ بعد حمد و صلوٰۃ واضح می نماید کہ از کتاب و سنت ثابت است کہ نسبت خالقیت و مخلوقیت مثل نسبت کوزہ و کلال فیما بین حضرت حق سبحانہ بے تاویل و تأمّل ظاہر است و مدار شرع شریف و بعثت انبیاء علیہم السلام بر غیریت است خلق غیر خدا است تعالیٰ اوامر حق سبحانہ تعالےٰ امثل جہاد و حج و نماز وغیرہ منبئی از محض غیریت است در اصحاب کرام و کلام ایشان رضی اللہ تعالےٰ عنہم بجز بندگی خود و معبودیت حق سبحانہ ہرگز دریافت نمیشود و آنچہ از جناب امیر المومنین خلیفہ رسول اللہ حضرت علی مرتضےٰ کرم اللہ وجہہٗ از اتحاد و توحید نقل کنند ثابت نمیشود و کمالے کہ در قرن اوّل از حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم باہل آن رسیدہ مقتضی نسبت بندگی است با حق تبارک و تعالےٰ در قرون متأخرہ صوفیہ علیہ پدید آمدہ و کمالے دیگر از ان حضرت حق سبحانہ برایں اکابر ظاہر شد و آن نسبت قلبی است مقتضائے آن ذوق و شوق و نعرہ و آہ است گرمی و حرارت محبت کہ از صوفیہ صافیہ مرویست از کثرت ذکر و ترک مألوفات غلبہ محبت ظہور یافت و آن باعث اتحاد و توحید گردید مجنوں عامری از ترک مرغوبات و کثرت ذکر و خیال لیلیٰ انا لیلیٰ گفت دو جسم کثیف اتحاد پیدا کرد از ریاضت و ترک مرغوبات جسم حکم روح پیدا می نماید و از غلبہ محبت بمرتبہ تنزیہ متحد میشود در دید سالک نہ در واقع تعالےٰ اللہ سبحانہ عن ذلک آفتاب در آئینہ ہا بصفات خود منعکس میشود و غیریت در نظر تیز بین باقی است پیر ما حضرت مجدد رضی اللہ تعالےٰ عنہ از پدر خود رسائل توحید خواندہ توحید علمی حاصل کردند و در صحبت حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی باللہ رضی اللہ تعالےٰ عنہ این توحید شہوداً و عیاناً دریافتند باز ایشان را از فیات عنایت شد از ان جہت توحید شہودی بیان کردند در این توحید وحدت شہود است و جرم آئینہ کہ در آن آفتاب میتابد از شعشعان انوار و حرارت گویا در روئے آفتاب موجود است

و او در خارج موجود است و در توحید وجودی ممکنات در دید امواج وجود حضرت حق است سبحانہ معلوم نمایند کہ از کثرت ذکر و نوافل غلبۂ محبت میشود از ین غلبہ سکر و سکر برین توحید باعث میشود و اہل سکر باین دید معذور اند و آنچہ محض بخیال بختہ کنند بکفر نزدیک است و الحاد و زندقہ اعتبارے ندارد و از مقتضائے لطیفۂ قلبی است کہ این معرفت پیش می آید و در سیر لطائف فوقانی ازین توحید ہیچ نیست آنجا اول توحید شہودی باز محض نسبت بندگی ثابت می شود ما للتراب و رب الارباب و در صحبت این ناچیز اگر خدا خواہد در سیر قلبی توحید وجودی برتوے انداند و اگر کسی بسیر لطائف فوقانی میرسد ازین معرفت نام و نشان نمی یابد ہمہ اوست گویان اگر در غلبۂ سکر و احوال این توحید بر زبان آرند معذور اند لیکن دار منصور ہمہ جو دست ما را و مسلمانان را نسبت بندگی و غیریت عقیدہ باید نمود و بوظائف عبودیت عمر بسر باید برد اگر احیانا بے اختیار طریقۂ صوفیہ و کثرت محبت در سکر چیزے بر زبان آید لا بأس بہ مگر عقیدہ موافق کتاب و سنت لازم باید گرفت و ازین ہذیان بازاریان و بنگیان استغفار باید نمود و حضرت ملا جامی و حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہما درین مسئلہ معذور اند اہل عقل و شرع بایشان اقتدا نمی کنند اگر مثل آنہا از کثرت نوافل و اذکار ہم چیزے یافتہ شود دم نباید زد نسبتہا کہ فیما بین خالق سبحانہ و خلق و رائے علماء ظاہر است نسبت مخلوقیت است کہ اہل سنت و جماعت گفتہ اند کشف و شہود بزرگان است حجت برایشان است نہ بر دیگران بدون کشف خلاف علماء محل خطر است ؛

مکتوب ہفتادم

در منشاء توحید وجودی و اثبات و اسرار آن در لطیفۂ قلب و بیان مقامات دیگر کہ فوق وحدت الوجود بمکاشفۂ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالے عنہ بثبوت پیوستہ اند و بیان آنکہ در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آن اینست کہ تا مردم در نظر مومن کمتر از پشک شتر نباشد مومن نشود و فرق در مکشوفات حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت مجدد رضی اللہ عنہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت خواجہ حسن ارشاد کردہ اند کہ معرفت توحید وجودی متفق علیہا ئے جمیع عارفان است خنک

نیست کہ طریقہ صوفیہ علیہ از کثرت نوافل و عبادات و اذکار موجب غلبہ محبت میشود آن سبب اتحاد با محبوب میگردد مجنون عامری در غلبہ محبت مخلوقے ترک مالوفات خود کردہ بذکر و تصور مقصودش پرداخت دعوائے انا لیلی کرد صوفیہ صافیہ را کہ ریاضات و مراقبات و توجہ تام بحضرت ذات پاک دارند اگرچہ آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیہ است از غلبہ محبت متخیل متیقن میگردد این ہمہ اوست غلبہ محبت است کہ دو بدن کثیف را یکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبہ مقدسہ الٰہیہ سبحانہ کہ معیت او از ایمانیات است متخیل باتحاد گرداند دور نیست پیران ما نیز باین معرفت اقرار دارند لیکن علاؤ الدولہ سمنانی ابو المکارم حضرت رکن الدین رحمۃ اللہ علیہ و اتباع ایشان ازین معرفت تحاشا دارند با حضرت عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ چہ معارضہ ہا فرمودہ و آن رد و بدل در نفحات حضرت ملا جامی رحمۃ اللہ علیہ مذکور است و بزرگان سرہندی بعد اثبات این مسئلہ معارف دیگر بیان کردہ آرے آیۃ شریفہ قل رب زدنی علما اشارہ است بآنکہ کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست و جم غفیر مقر است بآنکہ صوفیہ کہ این دید را کمال دانستہ اند و ہمہ بیش نیست علماء و عقلاء خلاف آن گفتہ اند و آن موافق است بشرع شریف کہ بنائے آن بر غیریت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نہ از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث شدہ باین غلبہ معذور باند این عقیدہ را سبب حصول و وصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا بر آوردہ شدہ از حصول و وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی و وساوس شیطانی است و مستور شدن انوار صفات از نظر است مرتبہ احسان دست میدہد کانا نری اعین وکنا نتراای اللہ سبحانہ ھھنا از صحابہ کرام مروی است کہ کمل عارفان اند رضی اللہ تعالٰی عنہم و ازین ائمہ ہدی کسے نسبت اتحاد و عینیت ثابت نکردہ و از جمیع اولیاء در علم و معرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ از طرف شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہم لطائف بسیار دریافتہ اند و در سیر ہر لطیفہ علوم و معارف جدیدہ بیان کردہ اند در سیر لطیفہ قلبیہ اسرار توحید وجودی بیان نمودہ اند و در لطائف فوقانی معارف دیگر یافتہ اند عالمے از اصحاب ایشان باین اسرار اعتراف کردہ ہرگز متصور نمیشود کہ این قدر جماعت مسلمانان بر ضلالت و باطل اجماع نمایند ارباب وحدت وجودی از کجا گذشتہ اند معاذ اللہ کہ بر بطلان جمع شوند باطل از سایہ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم و معارف توحید و اتحاد در کتب این اکابر موجود است ازین علوم برتر رفتہ باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمیشود بجناب این کبرا اعتقاد درست داریم پس مقتضائے سیر لطیفہ قلبی است کہ از سکر و غلبہ محبت با چنین اسرار تکلم فرمودہ این فقیر تابع اکابر احمدیہ مجددیہ است ذوقاً و وجداناً مقصود منحصر درین معرفت نیافتہ است و آنچہ بزرگان احمدی مجددی گفتہ اند ہمہ را حق دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار و علوم علیحدہ دارد و مقامات عالم خلق ایشان چہ انوار و وسعت نسبت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بیرنگ می بخشد جزاہم اللہ خیر الجزاء تحریر این معانی بخدمت عالی

اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیکرد بخدمت بزرگان طول کلام از ادب نیست خدائے تعالے مرا بیامرزد و در حدیث شریف آمده که حاصل آن اینست که تا که مردم در نظر مومن کمتر از پشک شتر نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضرر النافع هو الله سبحانه الضار هو الله جل جلاله معنی این عبارت شریف خود مفصل ارشاد فرمایند موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول الله صلی الله علیه وسلم و کعبه شریف و قرآن مجید و صوم و امثال آنرا چه ظن توان کرد و اشتغال بآنها چگونه درست آید وجود متبرکه آنرا چگونه چنین باید دید که سلطان المشائخ رحمة الله علیهم فرموده اند سلطان المشائخ قدس الله سره العزیز عدم تاثیر خلق بیان فرموده اند نه آنکه رسول و کعبه و قرآن مجید و صلوٰة و صوم را عین حق گفته اند و کلام قدمار حضرات چشتیه رحمة الله علیهم جز زہد و تعبد و ترک و انزوا نیست از اسرار توحید سخن نکرده اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن عربی رحمهُ الله درین باب بسیار غلو دارند حضرت شیخ ابن عربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان فرموده جزاهم الله خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفاده دارند چنانچه استفاده ابن حاجب و ملا جامی و رضی در نحو از سیبویه ثابت است و جزئیات مسائل زیاده تر از سیبویه بیان کرده اند این عبارت بحضرت خواجه حسن در مکتوبے نوشته ام علوم و معارف صوفیه غلبه ناشی از صفائے وجدان است حجت است بر ایشان نه بر غیر حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی رحمة الله علیه جمیع انبیاء را علیهم السلام به مشرب توحید وجودی و آن دیدن یک هستی است مثل امواج آب دریا و ز ممکنات و نه دانستن که یکے است بتقلید که توحید بے مجاهدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل و معتبر نیست فرود آورده دلیلے از کتاب و سنت ندارد عبد الرزاق بر وفق مدعائے خود که ثبوت توحید وجودی است ندارد و آنچه گویند که بدون این اعتقاد حصول و وصول میسر نیست آنرا هم اصلے نیست از اصحاب کرام که ائمه و اصلان اند رضی الله تعالے عنهم این او هام اهل سکر هیچ مروی نیست اتباع اصحاب عظام رضی الله تعالے عنهم اجمعین معمول نمودن واجب است حضرات مجددیه مقامات طریقه خود را بسیار بیان کرده اند در قلب این معرفت را یافته و در لطائف عالم امر معارف دیگر تقریر کرده اند و در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سه گانه حالات و علوم دیگر و در حقایق عالم دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء هزاران رسیده اند هیچ اشتباهے دران نیست و در این مقامات عالیه هیچ از توحید وجودی و شهودی مکشوف نمیشود همه اینها اهل صحو اند و متبع سنت کثر الله سبحانه امثالهم بطریق اصحاب کرام علیهم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفائے و یقین لفظ حال شان نیست و در نسبتها باطنی وسعتها و نیرنگیها و لطافتها مشهود دارند ؏

مکتوب ہفتاد و یکم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در تعزیت برادر کلان ایشان خواجہ حسین مرحوم و احوال اولیاء اللہ کہ بعضے از غموم محزون میگردند و بعضے از آلام مسرور میشوند و بعضے را غم و شادی مساوی است و بیان نسبت چشتیہ و نسبت قادریہ و نسبت نقشبندیہ و نسبت احمدیہ مجددیہ و فرق درمیان نسبت طریقہ و ما یناسب ذالک

حضرت سلامت فقیر عبد اللہ المعروف غلام علی بعد سلام نیاز گذارش می نماید کرامت نامہ گرامی بورود مسعود بر الطاف شاملہ بشارت رسان گردید ازین تحریر عنایت تقریر صریح دریافت میشود کہ ہنوز غم این ماتم جگر سوز خاطر عاطر را مشوش میدارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ امام مرسلان است فرمودا ئے ابراہیم کہ پسر آنحضرت است ما در غم تو غمناکیم و اشک از چشم مبارک میرفت در مقتضائے بشریت نیاز جاری است حضرت سید محمد گیسو دراز رحمۃ اللہ علیہم از مرگ پسر خود بیخود بودہ در بیہوشی میفرمود بجناب مقدس قدوس منزہ از ادراکات سبحانہ ہندی اے پوتے تو پوت کی قدر کیا جانے فارسی اے بے پسر تو قدر پسر چہ دانی یکے بود کہ در غمہا شادی نماید و دیگرے در غموم محزون تر گردد یکے را ہر دو برابر بود کسے را کہ اتباع حبیب خدا است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اورا افضل است بر دیگران محمد را بنود کہ مراتب این باید بود در عنایت نامہ الفاظ تفویض ہم بود آرے بے مقام تسلیم بندگی ثابت نشود تسلیم و رضا آخرین مقامات سلوک است کہ ولایت بدون این مقامات و مقام جذبی صورت نہ بندد و اللہ تعالیٰ بعد حصول مقامات سلوک و مقام جذبی بولایت خاصہ کہ آن حصول معیۃ او سبحانہ است بادراک بیچون و از غلبہ شہود معیت صفات بشریت و دعوی ہستی استہلاکے یابد این پیر عمر ضائع کردہ را بواسطہ بزرگان مرحمت فرماید حضرت سلامت افادہ فرمایند کہ نسبت چشتیہ عبارت از چیست ذوق و شوق و نعرہ از تاثیرات نغمہ و گرمی جہر کہ لازم آن نسبت است میشود نہ ذات نسبت است این جہر بلکہ لازم نسبت است نسبت قادریہ عالیہ عبارت از چیست دیدن منامات و واقعات از لوازم آن نسبت است نسبت نقشبندیہ بعد حصول ذکر قلبی و جمعیت خواطر عبارت از حصول توجہ و یادداشت است کہ در دل گویا دیدۂ نگرانی پیدا شود و آن توجہ شمولے پیدا نماید تمام بدن را و نسبتہائے احمدیہ مجددیہ عبارت از پیدا شدن توجہ در ہر لطیفہ از لطائف سبعہ تا کہ این توجہ زائل گردد و حضور حق سبحانہ مانند حضور نفس سالک شود و

ذوق و شوق و توجہ نماند در لطائف عالم خلق وسعتے در انوار نسبت و لطافت احوال دست دہد و ظہور توحید از غلبہ محبت میشود از کثرت اذکار دست میدہد و در ہر خاندان معمول است والسلام والاکرام ۔

مکتوب ہفتاد و دویم

بمیر فرخ حسین صدر و ریافتہ در مذمت طلب دنیا و قبائح کثرت شغل علم طب و علوم فلاسفہ و بعضے نصائح ضروریہ لازم گرفتن صحبت فقرا کہ بہتر از صدر نشینی اغنیا است و ما یناسب ذلک

بخدمت شریف میر صاحب عالی مراتب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید رقیمہ کریمہ بورود مسعود مسرت رسانید تشریف شریف بآن سمت بردن مرا بوجوہ متوجہ ساختہ اند ہمہ آن غیر موجہ است آنچہ بخاطر می آید آنرا موجہ مینمایند گاہے منشی میشوند و گاہے محدث و گاہے خوش نویس گاہے حافظ گاہے طبیب در اصل طینت سامی را میلے بدنیا است طبابت فن نافع است اما نظری باسباب و تأثیر اند از دو موجب کسب صفائی صحبت ہر کس میشود لہذا باین دو امر طلب شغل آن پیش نگرفتم ہم چنین علوم فلاسفہ ظلمی است ازان اعراض کردم و شمار اطب و فلسفیت دو پر بود از تقاضائے ہمنشینی عزیزان است میخواستم کہ علم میراث کہ بوراثت از حضرت امیر المومنین علی و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بدل ہائے اہل صفا رسیدہ بشما رسانیم و آن علم احوال است کہ از دوام ذکر و توجہ و تلاوت و درود و استغفار وغیرہ عنایت می نمایند اسرار توحید و تفرید و ترک و تجرید و یأس از محتاجان و امید از حضرت غنی سبحانہ داشتن برزق مضمون ساختن و در شہود حضرت حق سبحانہ استغراق داشتن وھو معکم اینما کنتم معلم دل نمودن و آنچہ در کتب صوفیہ مرقوم است اگرچہ درین وقت کہ وقت کفر و فسق و بدعت است آن احوال بسیار کم شدہ بہر حال چیزے نقد دلہا میشود کہ نماز میگزارند مرغے کہ قصد آسمان نماید اگرچہ نمیرسد سرفراز و از شر گربہ آزاد میشود این ہمہ از صدور اہل بیت عظام و اصحاب خیر الانام صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و صوفیہ کرام رسیدہ است شمارا لذات نعمت است ع

شب سمور گذشت و شب تنور گذشت ۔ نرمی سمور بجا سبہ نزدیک تراست و گرمی تنور از ماخذ معدہ آستان نشینی فقرا بہتر از صدر گزینیٔ اغنیا وفقکم اللہ تعالیٰ و ایای لمرضیاتہ سبحانہ تعریف حکیم صاحب سلمہم اللہ سبحانہ للافادات با دعائے نیک در بارگاہ ایشان میشود سلامت باشند باکرامت احوال خود و اصلاح آن بدعائے جناب سامی است عمر بآخر رسید وقت تدارک نیست اندیشہ گناہان و ہول قبر و قیامت در نظر داریم امید کہ مغفرت نمایند تجاران و آہنگران و غیرہم ہمیشہ آباد

میخواہند و بران استقامت دارند مگر این مروم از آن اجتناب دارند شیوع جہل ازان است۔

مکتوب ہفتاد و سیوم

بخواجہ حسن مودود صدور یافتہ و احوال والد ماجد خود کہ نسبت قادریہ داشتند نور اللہ مرقدہ و احوال استفادہ خود بطریقہ انیقہ نقشبندیہ و جواب بعضے اعتراضات کہ ملا عبدالحق بر کلام حضرت مجددؒ نمودہ اند از کلام ملا مسطور

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت این کمترین درویشان بلکہ ننگ و عار ایشان خانہ زاد قادریہ است و بزرگان من قادری بودند پدرم بولایت قادریہ مشرف گشتند مزار ایشان دلیلے است بر آن انکار شائع برین خاندان دریں نافہم اثری داشت ارادۂ الٰہی سبحانہ و تقدیرہ باین خاندان مستبعد ساخت لیک در دل گرفتگی بود پس بمطالعہ کلام و مقالات حضرت مجددؒ شرفے یافت و مناسبتے کہ بفیوض ایشان رسید آن اوہام زائل شد بلکہ رسالہ در جواب حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ کہ بے تحقیق محض باستماع سخنان بے صرفہ گویان در انکار و اعتراضات بر کلام حضرت مجدد نوشتہ زبان طاعنان دراز ساختند تحریر کردہ ام سبحان اللہ من جاہل کجا و مقابلہ حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ کجا از اینجا احوال اعتراضات دریافت میشود کہ جاہلے آن اعتراضات بر دارد پس اعتراضات قدرے ندارد و حکیم ذکاء اللہ خان صاحب بعد مطالعہ آن رسالہ فرمودند کہ این رسالہ در رد اعتراضات کافی است و حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ در مکتوبات موسومہ بنام حضرت میرزا حسام الدین خلیفہ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ در دل چیزے از غیب افتادہ آن اعتراضات نماند کہ با چنین عزیزان بدنباید بود غشاوۂ بشریت نماندہ گفتم من سبحان اللہ آن اعتراضات از بشریت بود نہ تائید حقانیت چنانچہ خود اقرار کردند انیست حال اکمل علماء اللہم اغفر جم غفیرے از مخلصان جواب انکار نوشتہ اند حضرت مجدد سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم را نبی الانبیاء نوشتہ اند و ہمسری ما کفر نوشتہ اند میگویند آنچہ اللہ تعالیٰ مرا از قرب و کمال عطا فرمود بواسطہ سید انبیاء است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اتباع او و ہیچ ولی بادنی نبی بلکہ ہیچ یک اصحاب کرام نمیرسد اویس قرنی باشد یا عمر بن عبدالعزیز رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ ولایت و معرفت و

نفی خاندان مجددیہ ۵۰

نفی عبداللہ دہلوی رحمۃ اللہ علیہ ۹۶ ناظرم

علوم باطن ہمہ را بواسطہ حضرت خواجۂ خواجگان پیر من محمد باقی است قدس سرہ از الف و با در این طریقہ تصوف تا بملکہ مولویت در علم باطن بنظر عنایت پیر خود حضرت خواجہ محمد باقی رسیدہ ام اگر سر خود فدائے آستانۂ مبارک ایشان ہمہ عمر نمائیم ہیچ از خدمت نکردہ باشم در بارۂ اولیاء عظام نوشتہ اند کہ این کمینہ خوشہ چین و زلہ بردار ذیل ایشان است شکر نعمتہائے اینہا مقدور من نیست نوشتہ اند کہ از غلبہ دید قصور و فنا خود را از کافر فرنگ بدتر می یابم فکیف از کبراء دین در بارۂ حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند کہ شیخ مقتدائے متأخران و سند متقدمان است ما نیز از خوان نعمت او بہرہ یافتہ ایم آنچہ از معارف از حضرت شیخ باقی ماندہ آنرا بیان کردہ ایم چنانچہ در نحو سیبویہ و دیگران از قدما استادانند و صاحب کافیہ و رضی تابع آنہا و اوش خوران اکابر اند حضرت شیخ ابن عربی از مقبولان است منکر او در خطر نوشتہ اند کہ حضرت غوث الثقلین واسطہ فیض ولایت اند گویا در زمرہ اصحاب کرام و اہل بیت عظام اند رضی اللہ تعالٰی عنہم نوشتہ اند کہ بتوجہ حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ تعالٰی عنہما من بترقیات رسیدہ ام حضرت سلامت معلوم نیست کہ مکتوبات حضرت مجدد بتفصیل بمطالعۂ مبارک آمدہ است آن مکتوبات پیش این فقیر بود مولانا خالد رومی سلمہ اللہ تعالٰی از فقیر با خود برد این مولانا خالد نام این ناچیز شنیدہ از سلیمانیہ کہ بست منزل آنطرف روم است پیش فقیر حقیر آمدہ تا دہ ماہ در خلوتے نشستہ استفادہ کردہ رفت در ملک خود و بغداد شریف و آن طرفہا مقتدائے طالبان حق سبحانہ است سبحان اللہ من ناچیز و علما ازین حقیر استفادہ نمودہ طریقہ باطن تلقین نمایند ان اللہ یفعل بالضعیف ما یتحیر فیہ القوی اول انکار حضرت مجدد کرد و حرف بیجا گفت آخر بعد حصول فیض طریقہ مجددیہ بسیار معتقد شد و مکتوبات حضرت مجدد با خود برد کہ عربی نمود دفع منکران خواہم کرد از ان ملک یکے را از شاگردان خود با عرضی احوال خود و تحفۂ نیازے برائے این فقیر فرستادہ و نوشتہ کہ پانصد عالم متبحر این ملک طریقہ مجددیہ از من گرفتہ بہ نسبت رسیدہ اند سلمہ اللہ تعالٰی لترویج الطریقۃ المجددیۃ مولوی ہراتی عالمے متبحر اول انکار داشت بعد کسب طریقہ سخت معتقد حضرت مجدد شدہ در کابل و غزنی و قندہار سر آمد مرشدان این طریقہ است حالا پیر و ضعیف شدہ ام کسل غالب است قصور در اوقات راہ یافتہ اللہ تعالٰی عاقبت بخیر فرماید امید وار دعا است حضرت سلامت حضرت خواجہ شمس الدین رحمۃ اللہ علیہ بحال بندہ بسیار مہربان بودند از دور این فقیر را دیدہ از اسپ فرو می آمدند من گواہم کہ ایشان کیفیت باطن داشتند حضرت سلامت چہ خوش باشد کہ آنحضرت برائے زیارت مزارات مقدسہ قدوم فرمایند و زیارت ضعفا را حاصل شود حضرت سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہ در وقت ملاقات حضرت شیخ رکن الدین رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم محض برائے تربیت ضعفائے مسلمانان

در مدینہ تشریف فرمودہ اند شیخ رکن الدین فرمودند کہ بعضے ترقیات موقوف بر فقراء و ضعفاء مدینہ منورہ بود
ازین جہت رفتند حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ ازین توجیہ شیخ رکن الدین خوش نیستند عجب
چرا خوش نیستند نبی را بواسطۂ ہدایت امت ثواب ہا میرسد الدال علی الخیر کفاعلہ اللہ تعالے
این فقیر و آن حضرت را دریاد خود داشتہ عاقبت بخیر فرماید آمین زیادہ امیدوار دعا است والسلام
حضرت سلامت آنچہ حاصل از اختیار طریقہ علیہ صوفیہ است عقیدۂ صحیحہ اہل سنت و جماعۃ و توفیق
اعمال موافق فقہ و اخلاق صبر و توکل و غیرہما و احوال باطن از حضور و یادداشت وافر در اصحاب این
طریقہ موجود است از پیران کسب کردہ اند ؎

مکتوب ہفتاد و چہارم

در جواب بعضے طعنہا کہ بر این طریقہ شریفہ لطور ایہام نوشتہ بود و بر مزد اشارت مع احوال بیعت حضرت مجدد و حضرت میرزا صاحب قبلہ و بیان توحید وجودی و شہودی نیز بخواجہ حسن صدر یافتہ

حضرت سلامت سلمکم اللہ تعالے لانتفاع المسلمین وابقاکم از جانب غلام علی عفی عنہ بعد
سلام و نیاز و تحیۃ اسلام السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ بعرض میرساند صحیفہ شریفہ بلکہ صحائف
منیفہ بورود مسعود ممتاز فرمود علوم صوفیہ علیہ و فوائد وافیہ سینہ دران رسائل اندراج یافتہ برائے
سالکان راہ کافی است اللہ تعالے این فقیر را نیز ازین افادات سامیہ بہرہ یاب فرماید ہرگز
معلوم نبود کہ این قدر از معارف و اسرار تصوف ملازمان سامی را حاضر است لتقریرے بجا و تحریرے
رسا دارند غالب است کہ درین معلومات از ملہمات خود آنجناب نیز مندرج باشد اللہ تعالے
ہر کرا میخواہد بعلم و عمل و علوم و معانی سرفراز میفرماید الحق ذات سامی صفات درین وقت یادگار
اسلاف صالحہ است سلامت باشند باکرام و کرامت بندہ پیش ازین معروض نمودہ بود کہ آن چہ
در راہ خدا سبحانہ نافع باشد بہ تحریر آن ممنون باجابت سازند آن معروض این تحریرات نافع نمودہ
اند و آیندہ نیز تکلیف خواہند کشید اگرچہ برائے عمل حرفے کافی بود لیک ہر تازہ ذوقے دیگر دارد
در نسبت شریفہ حضرت خواجہ نقشبند قدس اللہ سبحانہ سرہ الاقدس از مغلطہائے نافہمان و بے
ادبی و نارسائی آنہا ارشاد نمودہ اند یعنی سامی باید کہ ازین ناشائستگیہا دور و از کسے کہ این چنین
بے ادب باشد نعوذ باللہ تعالے باین ارشاد سلامت دارد و توفیق اجتناب این ضعیف
را کرامت فرماید خلیفہ خدا نائب مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم امام المحققین مجدد الف ثانی رضی اللہ

تعالی عنہم از والد ماجد خود طریقہ چشتیہ صابریہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم تلقین یافتہ بخدمت امام الائمہ خواجۂ خواجگان حضرت محمد باقی باللہ قدس سرہ رسیدہ تربیتہا یافتند و بہمین انظار مرحمت آنحضرت در اندک مدت در مدارج کمال ترقیات بے اندازہ کردند ملفوظات حضرت خواجہ خواجگان بنظر شریف گذشتہ باشد بلندی استعداد و سیر مرادی ایشان بسیار میفرمایند شیخ احمد آفتابے است کہ مثل ما ہزاران ستارگان در سایہ ایشان گم اند میفرمایند در تعفنل نامہ اسمی ایشان وللارض من کاس الکرام نصیب معلومات شما بسیار صحیح بہمین تربیت حضرت خواجہ ایشان را طریقہ نوکرامت کردند آنجناب مقامات و اصطلاحات جدیدہ در طریقہ خود بیان فرمودند ہر مقام علمے جدا و کیفیتے علیحدہ دارد ہزاران علماء و عقلاء بتربیت ایشان بآن حالات و کیفیات و اسرار اقرار کردند و بشہادت اہل علم و شرع در ان طریقۂ جدیدہ اشتباہے نماند و اعتراضات کہ بر کلام ایشان بے تامل کردہ اند بطور علماء صوفیہ مندفع است و در صدق آن معارف ہیچ شکے نیست در کلام الہی سبحانہ و کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و کلام اولیاء تاویلات جاری است این فقیر بیعت در قادریہ و تربیت در نقشبندیہ و محبت مفرط بچشتیہ دارد اللہ تعالی بہمین انتساب آن اکابر سلامت ایمان و عافیت در دو جہان کرامت فرماید پیر و مرشد بندہ اول استفادہ از سید السادات سید نور محمد بدایونی چہار سال در حین حیات ایشان و شش سال از مزار مبارک ایشان کردند باز دوازدہ سال از شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد استفادہ فرمودند و مدتہا صحبت داشتند بحضرت حاجی محمد افضل و حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین و این اکابر اربعہ بدو واسطہ بحضرت مجدد میرسند و خلعت اجازت طریقہ قادریہ در واقعہ در حضور حضرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از جناب حضرت غوث الثقلین پوشیدند و نسبت چشتیہ از روح پر فتوح حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ یافتند و فیض چشتیہ و قادریہ کہ درین طریقہ بتوارث رسیدہ بود ازین اجازت و ازین نسبت تقویت یافت اللہ تعالی این ضعیف و نحیف را از فیوض این اکابر بواسطہ پیر و مرشد حقیقی بہرہ وافر عطا فرماید آمین عضد الغفار در حق این ناچیز خطاب فرمودہ اند سبحان اللہ این پیر عمر بر باد دادہ کے لائق این خطاب است اللہ تعالی بہمین عنایت آنحضرت سلامت ایمان فرماید شاہ عبد العزیز و برادران ایشان علماء ربانی با عمل و نسبت نقشبندیہ ہم دارند بدرس و تدریس علوم ممتاز اند این فقیر حقیر کہ جوانی در مستی و غفلت و پیری در سستی و ضعف گذرانیدہ میگذرانند کے لائق آن است کہ رابع این اکابر ثلثہ باشد مردم نام این کمینہ غلط مشہور کردہ اند من دانم این ناچیز را غم ایمان و ماتم گناہان کہ بہ نسبت حضرت غفار سبحانہ و رحمۃ العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و پیران خود و خلق خدا تمام عمر کردہ ام باید داشت

[illegible] فقیر [illegible] عبد اللہ دہلوی قدس سرہ

آن حضرت دعاء سلامت ایمان و مغفرت گناهان درباره این خاکپا فرمایند جزاکم الله احسن الجزاء
حضرت سلامت نبی الانبیاء دانستن ایشان حضرت حبیب خدا صلی الله علیه وآله وسلم و نوشتن
که همسری کفر است و هیچ ولی برادنی نبی بلکه به ادنی صحابی نمیرسد و من کمینه خوشه چین و زله
بردار نعم اولیاء کرام هستم و وصول آنا حوار اربعه در خاندان ایشان عقیده صحیح و اعمال موافق فقه
و اخلاق و احوال نسبت ماخذ طریقه ایشان شده و الا دین خود را کسے برباد نمی دهد کافر و فاسق
هرگز ولی نمیشود اللهم احینی مسلماً و امتنی مسلماً و احشرنی مسلماً مریدی قادریه و
نقشبندیه و اخلاص چشتیه برائے حصول اسلام است و بس بهر صورت بنده گنهگار رب عالمیان
است و امیدوار عفو و مغفرت لا یضره المعصیة و شرمسار از ظهور قصور در جناب بندگان
و متوقع صفح و مکرمت لا ینفد خزائن الرحمة بنده ضعیف امیدوار هست که همین الطاف
بزرگان بیاد حق محفوظ و محظوظ باشد ؎ مصحف بکف و پا به ره و دیده بدوست ٭ با پیک اجل خنده
زنان بیرون شد ٭ درباره این کمترین صادق آید بنده حال خود این دارد که در آخر این طریقه از
صفا و طمانیت دست میدهد محسوس است الله تعالی از بین حبس بر آرد وقت حلقه و مراقبه و ذکر و
تلاوت همین صفا و اطمینان زیاده میشود و استغراق و بیخودی که در لطیفه قلبی بسکر بود حالا سکر
نیست و زوال خطر است و تطلع امید و طمانیت بصدق وعدهٔ الٰهی سبحانه و سلب نسبت افعال
و صفات از عباد و عدم توجه در لطائف حاصل سماع و آواز حزین و اشعار محبت و ذکر اولیاء کرام
رحمة الله علیهم نسبت باطن را در اهتزاز می آرد و ذکر جهر متوسط و سماع غیر ممنوع نزدیک حضرت
سلطان المشائخ رضی الله تعالی عنهم اهل قلب را رقت می بخشد اطالت بجد سید المرحوم عفوکم
و السلام ارشاد کرده اند جمله الله وجودیاً و شهودیاً ظاهر است که وجودیه ماءِ آئینه را
یکے یافته اند و شهودیه غیر ثابت می نمایند که جرم آئینه در نظر بصیرت مستور نیست و وجودیه از
غلبه سکر جرم آئینه را نمی بینند پس وجودی و شهودی بودن چگونه متحقق شود و لهٰذا بزرگان احمدیه
مجددیه معرفت توحید وجودی از سیر لطیفه قلب بهم میرسد و معرفت توحید شهودی از سیر لطیفه
نفس حاصل شود پس مراد این باشد که هر دو معرفت نقد حال گردد اما بتیا بیہائے حاصله در ظهور
توحید وجودی باقی کار و مراقبات و نوافل که پیدا می کنند مضمحل خواهد شد و باشد استعید مدد خود
نگاه دارم و گویم لا اله الا الله محمد رسول الله من نا اهل را از این حالات چه خبر نظهور و صفا و
کم خطرگی بسر بریم که حاصل پنجاه ساله عمر بیشی ممن است اللهم انی اسئلك من خیر ما
سالك نبیك محمد صلی الله علیه وآله وسلم و اعوذ بك من شر ما استعاذك
منه نبیك محمد صلی الله علیه وآله وسلم هر کسے لائق ظهور اسرار نیست ٭ نه سلطان خریدار

ہر بندہ است ؛ نہ در زیر ہر ژندہ زندہ است ؛ والسلام ؛

مکتوب ہفتاد و پنجم

در بیان آنکہ کمالات الٰہیہ در ہر خاندان برنگ دیگر ظہور نمودہ اند لیکن معیار آنہا شریعت است و معنی بیت حکیم سنائی معہ فوائد کثیرہ نیز بخواجہ حسن صدور یافت

مکرر بجہت تنقید و سرہ ساختن قلمی میشود کہ حضرت حق سبحانہ کمالات متنوعہ خود را در خاندانہائے صوفیہ علیہ ظاہر فرمودہ و ائمہ آں طریق را ہدایت تلقین اذکار و اشغال برائے کسب آن مراتب نمود مقامات و اصطلاحات در طریقہ خاص خود بیان فرمودند پس آن مقامات و تجلیات مدارج قرب بکشف صحیح و وجدان صریح در کتب خود مدون ساختند باز حکمت بالغہ آلٰہیہ طالبان را از علماء و عقلاء بتحصیل آن انوار و فیوض و مقامات معاین گردانید تا آن حالات و کیفیات و علوم متنوعہ در بواطن خود عیان یافتند و بہ تصدیق الوف اہل علم در آن مقامات شکے نماند و ہر یک ازین طریق کسب کمالات آلٰہیہ محمدیہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم شاہ راہ ہست کشادہ برائے تحصیل مقصود آمادہ از محبت و توحید و معرفت و صراط مستقیم محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم با این ہمہ معیار قبول حضرت حق سبحانہ اتباع نبی معصوم است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اہل ہر خاندان را در عقائد خود و اخلاق حسنہ و اعمال مرضیہ و احوال سنیہ اگر متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم درین عزیزان یافتہ نشود ہیچ طریقہ رواجے نیابد مگر اطلاع بر حقیقت ہر طریقہ کما ہی بے ورزش اذکار و اشغال و مراقبات خاصۂ آن و صحبت مکملان آن طریقہ متعذر می نماید والعلم عند اللہ سبحانہ معنی این بیت کہ حضرت مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ در مثنوی شریف بیان فرمودہ اند ؎ ہر چہ از دوست وامانی چہ زشت آن حرف چہ زیبا ؛ ہر چہ از راہ دور سازی چہ کفر آن حرف چہ ایمان ؛ نزد فقیر آنیست عزیزان بجز از ذکر و توجہ از نوافل عبادات کہ از ایمان است و مخل میشود در کسب حضور و توجہ در اول سلوک منع فرمایند حضرت شاہ کلیم اللہ چشتی رحمۃ اللہ علیہ ہمیں طور تربیت مقرر نمودہ اند و گاہ بود کہ در غلبہ احوال ادائے فرایض ہم متعذر میشود و اعمال ظاہر مشوش می نمایند و این ہمہ از ایمانیات است و موحدان کذابی از تصدیق انبیاء علیہم السلام تبری کنند کہ اثبات غیریت است تاب اللہ علی‌ہ و علیہم این کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنہ بعد سلوک از علوم توحید کہ آنچہ کبرائے دین در غلبہ احوال فرمودہ اند عذرے دارند مجنون عامری در غلبہ محبت انا لیلی گفت غلبہ محبت و سکر و مستی عذر خواہ است خود را بہ نسبت حضور جمعیت و آگاہی در

کم خطرگی یا بے خطرگی دادہ باتیان ظاہر اعمال مرویہ از رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرداخت ایمان واحتیاط تصدیق می نماید بصبر و قناعت در رزق مقسوم چشم حرص وطمع کور ساختہ بد نیا مزید خوش زندگی میکند فالحمد للہ علی ذلک حمداً کثیراً طیباً مبارکاً فیہ ومبارکاً علیہ کما یحب ربنا ویرضی وصلی اللہ علی سیدنا ومولانا محمد وعلی آلہ وصحبہ وبارک وسلم اللہ تعالےٰ عواقب امور بخیر فرماید باطن بنور حضور وآگاہی کہ بہ تواشعات مرتبۂ احسان است آراستہ وہمت از التفات ماسوا پیراستہ ظاہر باعمال واخلاق نیک تہذیب یافتہ وبصبر وتوکل وقناعت وتفویض بُود ازیں وآن برتافتہ نعمتے است بزرگ کیفیات اذکار وحبت لازم عنایات حضرت او سبحانہ است وبے شہود وحدت در کثرت نمکے در طریقہ نیست وعلامات آن اعراض است والسلام

مکتوب ہفتاد و ششم

در بیان نسبت نقشبندیہ واحمدیہ مجددیہ در تعزیت نیز بخواجہ حسن صدور یافت

بعد سلام نیاز گذارش می نماید تفضل نامہ بورود مسرتہا بخشید یا بن مہربانیہا سلامت باشند بدعائے حسن خاتمہ وہمت مشکل کشا حصول ایں مدعا کہ از نسبت ایں عزیزان وآن دوام توجہ والتجا بجناب کبریا است ونسبتہائے احمدیہ مجددیہ کہ آن شمول نور حضور است در جمیع لطائف بلکہ زیادہ آنرا ایں خاکپائے درویشان را عنایت فرمایند ہر کسے میخواہد کہ از طریقہ خود بہرہ بردارد واِلّا از محض انتساب چہ فایدہ اقرار توحید وتصدیق پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کفایت کند اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید ۔ منگر کہ دل باین یمین پرخون شد ؛ بنگر کہ ازیں سرائے فانی چون شد ؛ مصحف بکف وپا برہ ودیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ اللہ تعالےٰ ایں حالت بدعائے سامی نصیب فرماید باستماع واقعہ جانکاہ صاحبزادۂ عالی نسب خواجہ یوسف صاحب دل بسیار متالم شد اللہ تعالےٰ مغفرت فرماید حیاتی باندگار تو بر اتباع قدمائے مشائخ خود موفق فرماید تا شرف بیوت ایشان آہار احاصل میشود بسیار ضعیف وناتوان گشتہ ام معاف فرمایند خط بدست دیگرے نویسانیدہ ؛

مکتوب ہفتاد و ہفتم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در بیان آنکہ مکشوفات اولیا حجت است برایشان نہ بر دیگران وآنچہ میگویند کہ بدون توحید وجودی حصول د

وصول نسبت اصلے ندارد و بیان مقامات حضرت مجددؒ و جواز تکرار بیعت برائے کسب فیض باطن

علوم و معارف صوفیہ علیہ ناشی از صفائے وجدان است حجت است بر ایشان نہ بر غیر حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع انبیا را علیہم السلام بر مشرب توحید وجودی و آن دیدن یک ہستی است مثل امواج آب در دریا در ممکنات و ندانستن است بتقلید کہ توحید بے مجاہدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل و معتبر نیست فرود آوردہ دلیلے از کتاب و سنت ندارد و آنچہ گویند کہ بدون این اعتقاد حصول و وصول میسر نیست آنہم اصلے ندارد از اصحاب کرام کہ ائمہ واصلانند رضی اللہ تعالے عنہم این اوہام اہل سکر ہیچ مروی نیست اتباع اصحاب عظام رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین معمول نمودن واجب است بزرگان مجددیہ مقامات طریقہ خود بسیار بیان کردہ اند و در قلب این معرفت را یافتہ اند و در دیگر لطائف عالم امر معارف دیگر تقریر کردہ اند در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سہ گانہ حالات و علوم دیگر و در حقایق عالمے دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء ہزاران رسیدہ اند ہیچ اشتباہے دران نیست و درین مقامات عالیہ ہیچ از توحید وجودی و شہودی مکشوف نمیشود ہمہ آنہا اہل صحو اند و متبع سنت کثر اللہ سبحانہ امثالہم بطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفای بروئے یقین نقد حال شان نیست در نسبتہائے باطنی وسعتہا و بیرنگیہا و لطافتہا مشہود دارند حضرت سلامت ہر کس از طریقہ خود بکمالے رسیدہ است بعضے توحید را بخیال پختہ خورسند اند و بعضے بذوق تار نغمہ محظوظ و بعضے باشک گرم کہ از ذکر جہر و حبس نفس می آید احتظاظ دارند این ہمہ حالات بسیار خوب دل سرد از دنیا و فنا و بقا و ترک و تجرید دارند و النقد وقت این عزیزان باد اہدنا اہم اللہ سبحانہ و ایانا الی مرضیاتہ امیدوار است کہ آن حضرت برائے حصول شربے کافی و وافی ازین طریقہ مجددیہ دربارۂ این فقیر حقیر و حسن خاتمہ و رضا و شوق لقا و اتباع مصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بہمت مشکل کشا دعائے حاجت روا مدد فرمایند زیادہ والسلام والاکرام حضرت سلامت ہمہ اوست گویان چہ میگویند ہر گاہ ممکن را عین حی لایموت سبحانہ یقین می کنند مرگ بر ممکن چرا طاری است و امر بعبادات و جہاد چرا صادر یافت مراتب وجود ثابت کردہ ازین اعتراض برآمدن معقول نیست عقل کے تجویز می نماید کہ شخص خود قاتل و خود مقتول گردد خود را خود سجدہ کند ذابح و مذبوح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت در ذکر و دعا کہ انوار متموج میگردند ہمین نور بسیط است کہ محیط اشیا است و آن انبساط حضرت وجود است بر ہیاکل ممکنات و ازین نور وجود زمین و آسمان و ہیچ چیز بیرون نیست پس این نور وجود در لحاظ داشتہ ادراک آن می نمایند و خود را واصل و موحد می دانند کہ حضرت حق

سبحانہ محیط و ساریست در اشیاء معاذ اللہ سبحانہ لیس کمثلہ شیئ وھو السمیع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفا و صحابہ کرام بر دست ہمدیگر محض برائے متابعت است در ترویج اسلام یا باین بیعت کسب فیض ہم میکردند و اگر می کردند فضل سابق بر لاحق چگونہ ثابت شود فایدۂ تکرار بیعت اتباع اصحاب کرام است رضی اللہ تعالے عنہم علیکم بسنتی و سنۃ الخلفاء الراشدین فائدہ در تکرار بیعت بر دست حکام فساد انتظام است و در بیعت بر دست اہل باطن کہ تکرار گردد اصلاح پس قیاس یکے بر دیگر درست نباشد ؛

مکتوب ہفتاد و ہشتم

بخواجہ حسن صدور یافت در بیان جواز تکرار بیعت بدست شیوخ متعددہ برائے کسب تہذیب باطن

بعد سلام میرساند الحمد للہ کہ صحت و عافیت حاصل است و سلامت خیریت ذات بابرکات مستدعی عنایت نامہ بہ ورود مسعود راحت ارسانید و مندرجۂ آن واضح شد آنچہ قبل ازین تحریر یافتہ این کہ بعد حصول انتساب بیک طریقہ بواسطۂ بیعت کردن بدست بزرگے اگر صلاحیت داشتہ باشد بعقیدہ و عمل و اخلاق و احوال و ترک و انزوا و تاثیر صحبت کثیر آثار بجہت این انتساب بیعت ثانی اصلی ندارد اگر در صحبت و اذکار معمولہ آنخاندان نسبت خاص و حالات در آنجا دست ندہد مجوز است کہ بخدمت مرشدے دیگر استفادہ نماید بلکہ واجب اگر طالب فیض الٰہی است سبحانہ باشد فنائے او بایں جہت تاکید امر بیعت کند لازم بجہت استفسار و تنقید معلوم شد بود حالا از تحریرات لائقہ آنجناب امتناع تکرار بیعت دریافت شد در مقدمہ مسئلہ توجہ آنچہ ازین طریقہ احمدیہ مجددیہ وجداناً دریافتہ گذارش نمودہ معذور دارند عم ایمان و انفعال معاصی ہفتاد سالہ و شہود استغنا و کبریائی این لاشی را دریافتہ است بدعاء ہمت سلامت ایمان و مغفرت و رضوان دربارۂ این ننگ درویشان مدد فرما باشند باز بخاطر می آید کہ منع از بیعت بر دست شخصے دیگر بعد زان کہ بیعت بر دست شخصے منعقد گشت و امنیت و انتظام در خلق ظاہر شد ازان جہت است کہ موجب فساد و زد و کشت خواہد گردید و در طریقہ بجہت اصلاح باطن ہست کہ از اول مرشد نسبت مع اللہ و حضور و محبت و معرفت و اخلاق و توفیق اعمال بیافتہ لہٰذا منع بیعت در ظاہر ازان است کہ فساد و فتنہ نشود و جواز بیعت مکررہ در باطن از آن است کہ صلاحیت پیدا شود آنجا موجب فساد و اینجا موجب حصول صلاح پس قیاس صحیح نیست در بیعت امر موکد می شود بیعت مکررہ اصحاب کرام رضوان

اللہ تعالے علیہم برائے امتثال و موافقت در امور اسلام است محتمل است کہ تکرار بیعت برائے فیوض ہم باشد و الاّ سابق را افضل ثابت نمیشود و اللہ اعلم پس تکرار بیعت بجہت فیوض اسناد یافت علیکم بسنتی و سنت الخلفاء الراشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم مدد فرما باشند موت این چنین پیش آید آمین ہزار آمین ہزار آمین ے جگر کہ مل ابن یمین پر خون شد جگر کہ ازین جہان فانی بچون شد مصحف بکف و پا بره و دیده بدوست با پیک اجل خنده زنان بیرون شد

مکتوب ہفتاد و نہم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در معنی قلندر و صوفی و معنی فقیر کہ ہر حرف اشارت است بنکات عجیبہ و در توحید قالی و منع از بعضے امور نامشروع ایماءً و ما یناسب ذلک

سوز سینہائے مقتبسان انوار بزم جہان آرائے آن آفتاب ظلمت زدائے محبت الٰہی آتش افروز معرفت و آگاہی باد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیازانہ آنچہ گذارش نمودہ می آید سپاس ہزار سپاس عنایات بے غایات آنجناب معلی القاب است کہ بتواتر ارسال التفات نامہا یاد این کمترین درویشان میفرمایند اللہ تعالےٰ باین ہمہ تفضلات سلامت با کرامت دارد کرامت نامہ در بیان معنی قلندر و صوفی و اقوال اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم در معنی تصوف کہ ہر یکے موافق حالی خود تقریر نمودہ و دیگر مطالب ارجمند درود نمودہ بر تبحر طبیعت مبارک در علوم صوفیہ علیہ آگاہی بخشید بعد تفسیر و حدیث بہتر از علوم صوفیہ صافیہ شغلے نیست کہ جان را ضیاء و دل را صفا می بخشد و از اخلاق حسنہ حظے وافر کرامت می نماید و باعمال مرضیہ توفیق رفیق میفرماید و عبرتے و جیرتے نقد وقت میگردد ما اسیران نفس و ہوا را از ان بزرگان اعلامے و تنبیہے است ما غافلان را اللہ تعالےٰ و بزرگان را جزائے خیر عطا نماید کہ از تفقد احوال خوردان نظر رحمت دریغ نمی دارند قلندر در تصفیہ باطن و محو و بیخودی سعی می نماید و با اعمال ظاہر چندان پروا نمی کند صوفی در تصفیہ ظاہر و باطن و از ازالہ شرک خفی ہمت می گمارد و وجود خلق از نظرش برخاستہ است نسبت فعل و صفت جز بحضرت حق سبحانہ نمی نماید صوفی را بر قلندر مزیتے ثابت است معلوم نیست کہ کدام معنی آن است کہ قلندر را آن از صوفی فضلے پیدا کند ارشاد فرمایند ظاہر موافق شرع مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و باطن از دید ماسوا و از خواطر و آرزو مصفا باشد اینست حال صوفی پس بہتر باشد از کسیکہ رعایت ظاہر نکند وجہ ترجیح قلندر بر صوفی البتہ القا نمایند چون معنی قلندر و صوفی ارشاد می فرمایند

امید که ازین هر دو مرتبه بهمین تحریر معرفت تقریر حظے باین پیر عمر ضایع کرده برسد هر کسے از طریقه خود حظے وافر میخواهد بنده حیران است که عمر بکسل گذشته و مرگ بر پیشانی نشسته ضعف پیری در یافته و مرض پنجهٔ توانائی بر تافته بگرد سکر وان طریقه خود هم نه توانم رسید فوا اسفا اگر دستگیری از پا افتادگان نشود فوا حسرتاه دعاء همتے برائے حسن خاتمه باین اُمنیه ابن فارض رحمته الله علیه ع الروم وقد طال المدی منك نظرة دست دهد و بقیه حیات در شهود ما یه الحیاة بسر شود چون طریقه نقشبندیه دوام آگاهی و یاد داشت است همت عالی نهمت دارند در هر لحظه و آن توجه و حضور باری بخشش من ناتوان باد ع مقصود دو گم شو کمال انیست و بس بحقایق وافعال وصفات را باو سبحانه منتسب دار و دل از جهان و جزا پاک کن ع تو مباش اصلا وصال این است و بس ؛ محویت بدست آر و آثار را بر خود اطلاق مکن امیدوار است که برائے حصول این معنی باین ناچیز البته البته دعاء فرمایند معنی تصوف آنچه بخاطر عاطر آمده لسیار بجا است و در معنی فقیر هر حرف اشارتے است برائے ما نا فهمان الفاء فضل حق اگر استقامت بر فاقه نماید القاف قرب او سبحانه اگر قناعت اختیار کند الیا یاری حق اگر بر یاد دوام نماید الراء رحمت و رویت اگر ریاضت گزیند والا فضیحت و قهر رسیده یاس یافته رانده بود از درجه فقرائے باب الله سبحانه معاذ الله سه هر چه از دوست وا مانی چه زشت آن حرف و چه زیبا ؛ هر چه از راه وا مانی چه کفر آن حرف و چه ایمان ؛ و این شعر از قصیده حکیم سنائی است رحمته الله علیه در مثنوی شریف معنی آن فرموده اند دیگر از مکارم اخلاق سامی نوشته میشود استفسار آ جواب ارشاد فرمایند در رقعه مائے این خاندان عالیشان ذوق و شوق و استغراق و کمال جهد و زهد معمول بود این توحید قالی که بمحض توهم و خیال بدون ریاضات و کثرت اذکار شیوه ساخته اند اصلش از کجا است شرع شریف این خیالات را قبول ندارد و آنچه از غلبات محبت که از کثرت نوافل و اذکار وارد شود سکر عذر خواه آن خواهد بود و این کثرت ملاهی و کثرت انعقاد مجامع اصناف خلایق و تجویز رقص فواسق از کجا اختیار نموده اند آنچه خلاف شرع است با وصف قدرت چرا ممانعت از آن نمی نمایند و صحبت اغنیا داشتن و طعام اینها خوردن که شرط میکردند بر مریدان خود امتناع از آن این عزیزان اعزهم الله تعالے چرا اختیار کرده اند دل من ازین اختیار خلاف وضع مشائخ کرام علیهم الرحمه بسیار متاسف میشود سه اندکے پیش تو گفتم غم دل ترسیدم ؛ که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است ؛ فاضلے از روم پیش این بنده باستفاده آمده جبراً و کرهاً در ینجا بوده از دیدن اطوار اهل هند که فسق و بدعت رواج دارد مضطرب بوده زود تر مراجعت کرد که عجب اهل اسلام این بلاد اند که از حدیث صحیح که منکر را بدست یا بزبان منع باید نمود یا بدل بد یا بد بر دا اگر بدل بد می برند در خلاف شرع حاضر نمی شدند و فساق و مبتدع را پیش خود راه نمی دادند در چنین جا کسے می باشد ؟ بر تو ضرور است که ازین جا بیرون شو کسانیکه علم ظاهری دارند از صحبت اینها مسایل دین استفاده میشود و از صحبت ارباب فقر دوام ذکر و انوار و کیفیات محبت و تحقیق معارف

دست میدہد درین شہر کسے مشہور نیست کہ غلبہ احوال باطن دارد حضرت خواجہ درد و شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ علیہما از نسبت نقشبندی حظے وافر داشتند و مرشد بندہ مجددی بودند نسبت بیرنگ و بے کیف بوسعت تمام بمردم میرسانیدند حضرت سلامت عمر باخر رسید و جز انفعال در نامہ اعمال نیست ولتنظر نفس ما قدمت لغد چندانکہ نظر کردہ شود غیر از تقصیر و ندامت تقدیم نکردہ است الا ان یتغمدنی اللہ بسبق رحمتہ امید است کہ توسل باذیال مکرمت و شفاعت بزرگان وسیلۂ نجات گردد میخواہد کہ بر طبق قطعہ ابن یمین رحمۃ اللہ علیہ ازین جہان برود ۔ منگر کہ دل ابن یمین پر خون شد ؛ دانی کہ ازین سرائے فانی چون شد ؛ مصحف بکف و پا بره و دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ برائے این مطلب ہمت مشکل کشا و دعائے حاجت روا مدد فرما باشند و باین نا اہلی خود کہ نہ از اولاد حضرت غوث الاعظم رحمۃ اللہ علیہ و نہ از نبائر حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ نہ علمے کہ قبولی عطا فرماید و نہ عملے کہ در معرفت کشاید باین اطوار زندگی و تقسیم اوقات و باین وتیرہ حالات خوش باشم و خوش بزیم و خوش بمیرم موافق مضمون قطعہ مرقومہ والسلام

مکتوب ہشتادم

بمولوی ولی اللہ سنبھلی تحریر یافتہ در جواب عریضہ الیشان کہ شکایت از بیرنگی نسبت باطن خود نوشتہ بودند و وجہ تفوق این بیرنگی بر نسبت ذوقیہ

حضرت سلامت خیند آنکہ نسبت باطن بلندتر رود ذوق و شوق و کیفیات کم میشود از اصحاب کرام رضی اللہ تعالے عنہم کہ در نسبت باطن از اولیاء عظام رحمۃ اللہ علیہم برتر بودند این کیفیات و استغراق و بیخودی منقول نیست مگر مرتبہ احسان ان تعبد ربک کانک تراہ کہ جزو سیوم ایمان است از اولیا زیادہ داشتند. و مرتبہ احسان آن اکابر گویا شہود عینی بود و اولیا را آن مرتبہ کہ آنرا شہود و مشاہدہ و حضور و یادداشت و آگاہی گویند خیال است تا فضل اصحاب رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ثابت گردد بلکہ در نسبت فوقانی توجہ و حضور کم میگردد و حضور مثل حضور نفس و ذات خود میشود و سعت انوار بے کیف و اتباع ہدیٰ لما جاء بہ المصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نقد وقت میگردد و این است مختار حضرت مجدد والا شان فرمودہ اند آخر کار انتظار است و حاصل کار انتظار است و این انتظار در لطیفہ قلبی دست میدہد پس ازین بے کیفیتے شکایت نیست لطافت و بیرنگی کمال طریقہ احمدیہ مجددیہ است کثر اللہ سبحانہ اہلہا و افاض علینا برکاتہم فی الدارین آمین ؛

مکتوب ہشتاد و یکم

بمولوی صاحب جامع علم و عرفان مولوی بشارت اللہ بہرائچی صدور یافتہ

دربیان اذکار و مراقبات لطائف عالم امر و لطیفہ نفس و عناصر ثلثہ و منع فرمودن اجازت تعلیم طریقہ بدون حصول ملکۂ یادداشت و تہذیب رذائل

مولوی صاحب فضیلت و طریقت مرتبت مولوے بشارت اللہ صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ و افرده لما خلق لہ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و دعائے سلامت و استقامت واضح باد طریقہ باطن کہ بشما گفتہ شدہ بران مواظب باشند از گفتن ذکر اسم ذات از ہر لطیفہ و ذکر نفی و اثبات بلحاظ معنی و لحاظ ہر لطیفہ چارہ نیست درویشی با خدا بودن است و بس در وقت ذکر آنی ذکر بیکان ملاحظہ مبدء آن لطیفہ ضرور است لطیفۂ قلبی را ناشی از تجلیات افعالیہ دانستہ و توجہ بروح پر فتوح محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از قلب آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیوض ولایت و تجلیات افعالیہ رسیدہ متوجہ بقلب بودہ بذکر و توجہ باید پرداخت تا کہ ملکہ یادداشت و حضور و جمعیت قوی گردد و سر توحید پر تو انداز د و توجہ کہ پیدا شدہ بدستور منضمحل گردد باز لطیفہ روح را ناشے از تجلیات صفات ثبوتیہ دانستہ و توجہ بروح محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم الف الف صلوٰۃ کردہ کہ از روح آنحضرت فیوض ولایت صفات ثبوتیہ بحضرت نوح و ابراہیم علیہما السلام وارد شدہ متوجہ بروح بودہ ذکر و توجہ باید نمود تا کہ جذب و نسایم کیفیات لطیفہ باطن را در گیرد و سلب نسبت صفات از خود و نسبت قیام آنہا بحضرت حق سبحانہ و تعالےٰ نقد وقت گردد باز لطیفہ سر را ناشی از شیونات ذاتیہ دانستہ و توجہ بسر حضرت مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از لطیفہ سر آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت بحضرت موسیٰ علیہ السلام رسیدہ متوجہ بسر بودہ ذکر و توجہ باید کرد ہرگاہ حالات و کیفیات ظاہر شود و اضمحلال ذات خود در ذات حضرت حق سبحانہ دریابد باز لطیفہ خفی را ناشی از تجلیات صفات سلبیہ دانستہ و توجہ بلطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کردہ کہ از لطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت صفات سلبیہ بحضرت عیسیٰ علیہ السلام فایض گردیدہ ذکر و توجہ بلطیفہ خفی باید کرد تا کہ تفرید جناب کبریائی از جمیع مظاہر مشہود شود و کیفیت مناسب آن لطیفہ حاصل شود باز لطیفہ اخفی کہ ناشی از شانے است جامع این مراتب را و زیر قدم آنحضرت است و ولایت خاصہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باید پرداخت تا کہ حالات علیحدہ و تخلق با اخلاق الٰہی پیدا آید و سعی باید نمود کہ توجہ ہر لطیفہ رو باستتار و اضمحلال آرد و تخلق بصفت الملک آنکہ مالک ہوا و نفس خود گردد تا نا مرضی حضرت حق سبحانہ از وصادر نگردد و تخلق بصفت القادر آنکہ قادر گردد بر خود و نشود کہ قدرت را در ہیچ امر نسبت بخود نماید زیر قدم بودن لطیفہ یکے از انبیاء علیہم السلام بآن معنی است کہ صفتے از صفات حقیقیہ مربی آن نبی است صلی اللہ

علیه وآله وسلم و آن صفت جزئیات بسیار دارد و یک جزئی آن مربی سالک است و باید که کیفیات و حالات
هر لطیفه مشابه بحالات آن نبی باشد اگرچه آن صاحب را مناسبتی بر نسبتهای این لطایف حاصل است
لکن برائے تقویت و حصول کیفیات و اسرار هر لطیفه بطریق ما سبق گاہے شغل لطایف کرده باشند اولی
بود یا دیگرے را بہیچ مسطور ارشاد فرمایند مناسب باشد و در هر لطیفه توجه بحضرت محمد مصطفی صلی الله علیه
وسلم برائے آن است که مناسبتی و التفاتے از آن حضرت صلی الله علیه وآله وسلم ظاهر شود و مرا ناگوار می
آید که توجه بغیر آن حضرت صلی الله علیه وآله وسلم کرده شود اگرچه ایمان و یقین بحضرات انبیا علیهم السلام حاصل
است لیک در وحدت توجه که اصل این راه است قصورے می آید و مشایخ را رحمة الله علیهم مثل عینک
تصور نموده بآنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و حضرت حق سبحانه متوجه باشند در هر امر نیت متابعت آن سرور
صلی الله علیه وآله وسلم ضرور است و در هر امر و هر عمل که از آن حضرت بامت رسیده است از فرض و نفل و توجه
بآن حضرت باید نمود که آن حضرت مبدء العمل اند و در خوراک خوردن گوشت و سرکه و کدو و شیرینی و خربزه
و تربوز آنچه خورده میشود نیز توجه بجناب مبارک باید کرد که آن حضرت فرموده و کرده اند تا عنایت از جناب
آن حضرت صلی الله علیه وآله وسلم در رسد و منصبغ بانوار اتباع فرمایند در تهذیب لطایف مستفید توجهات
بلیغه باید نمود تا کہ یاد داشت در هر لطیفه و کیفیات آن قوتے بگیرد و انقطاع و اعراض از دنیا و اهل آن
و صبر و توکل و رضا و تسلیم و تهذیب اخلاق و تبدیل رذایل دست ندهد و سر معیت بیچون و اقربیت بیچون
ظاهر نشود و غلبات احوال در نگیرد کسی را اجازت نباید داد و در مراقبه اقربیت جذبات و حالات همه
لطائف را میرسد تحصیل آن ضرور است و در مراقبه محبت یحبهم و یحبونه زوال انا و زوال رذایل
صفات دست مے دهد سعی نمایند که این معانی نقد وقت شود و در دوایر ثانی و ثالث و قوس مراقبه و
توجه باصول باید کرد و دایرهٔ ثانی را اصل دایرهٔ اول و ثالث را اصل ثانی و قوس را اصل ثالث دانسته و
در هر یک دایره توجه و ذکر و توجه بروح آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم باید نمود بعد حصول حالات و کیفیات
اصول اصول صفات و اسما تهذیب عناصر بمراقبه مسمی الباطن و کثرت ذکر و طول قنوت در شبانه نوافل
باید پرداخت نشود که بے حصول ملکه یاد داشت و تهذیب رذایل و شکست و مسکنت و نیستی کسے را اجازت
فرمایند تا طریقه بدنام نشود که درین طریقه الفاظ بے معنی مستعمل نیست معاذ الله غلبات احوال محبت و شهود
حضرت حق سبحانه و تعالے و کمال معرفت و توحید پیدا باید کرد و افعال را منسوب بواحد حقیقی یا فتن و صفات
را پرتو صفات الهیه دیدن از ذات خود نشانے نیافتن این همه اقسام معرفت است و در وقت ظهور مخالف
طبع چین بر جبین نیندا ختن و اگر ظاهر شود زود تر از آن مستغفر بودن این است راه تصوف و شغل علم تفسیر
و حدیث و علوم قدماء صوفیه مثل رساله قشیری و عوارف و تعرف و احیاء العلوم البته می باید و کثرت علوم منطق
و دیگر علوم خوب نیست والسلام ؛

در ذکر اجازت

مکتوب ہشتاد و دوم

باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تعبیر رؤیا کہ بشرف زیارت حضرت فاطمہ زہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہا مشرف شدہ بود معہ بعضے نصائح و دعاء ترویج طریقہ و ما نیاسب ذالک

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام مسنون واضح باد عنایت نامۂ سامی رسید باخبار خیریت مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد الحمد للہ کہ بعنایت الٰہی سبحانہ صحت یافتند اللہ تعالیٰ ہمیشہ بصحت و عافیت و استقامت دارا د واقعۂ مبشرہ خوب است می تواند کہ آنجناب رضی اللہ تعالیٰ عنہا خود تشریف آوردہ باشند بد فیضیکہ از ایمہ اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم درین طریقہ رسیدہ است بصورت آنجناب متمثل شدہ بتسلیۂ شما آمدہ است الحمد للہ اللہ تعالیٰ شما را بعمر احمدی رسانیدہ مروّج طریقۂ انیقۂ مفیدہ مفیضۂ احمدیہ مجدّدیہ کثر اللہ امثالہم دارد و اوقات باذکار و مراقبات و تلاوت و درود و استغفار و نوافل در خلوت و انزوا بامید از فضل خدا سبحانہ و یاس از ماسوی و التجا بحضرت حق عم نوالہ بواسطۂ مشایخ کرام رحمۃ اللہ علیہم معمور دارند والسلام آنچہ زہ آبگینہ کہ تحفۂ اغنیا است نہ فقرا رسید جزاکم اللہ۔

آبگینہ ؛ زجاج ، شیشہ

مکتوب ہشتاد و سوم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تقید توجہات نمودن بجال مولوی حبیب اللہ صاحب معہ نصایح دیگر

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مولوی حبیب اللہ بخدمت میرسند بحال ایشان توجہات فرمایند تا حضور و جمعیت و جذبات و واردات و تہذیب لطائف و تبدل رذائل بحماید و تفویض و تسلیم و رضا و مقامات عشرہ صوفیہ حاصل شود و از احوال خود و مستفیدان نوشتہ باشند و از ورد واہب العطیات سر نیاز و التجا حرکت نکند انت حسبی فلا تکلنی الی نفسی طرفۃ عین موطاء امام محمد و سنن ابوداؤد و ابن ماجہ و ترجمہ حضرت عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ و آنچہ از کتب تحصیلی میسر شود در کار است بتوجہ و دعا و ہمت دین وقت پیری و ضعف مدد فرمایا شند جزاکم اللہ خیر الجزاء۔

مکتوب ہشتاد و چہارم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در بیان آنکہ شجرہ بزرگان خود خواندہ بجناب او سبحانہ عرض حاجات نمایند و ختم پیران لازم شناسند

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ والای نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز گذارش می نماید مدتہا شد کہ براخبار خیریت آنجناب اطلاع نیست بتحریر احوال شریف و احوال مستفید ان رفع انتظار فرمایند و شجرۂ بزرگان خود خواندہ بجناب او سبحانہ عرض حاجات و جمعیت ظاہر و باطن و متابعت آن اکابر کردہ باشند ختم حضرت شاہ نقشبند و ختم حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہما لازم شناسند والسلام۔

مکتوب ہشتاد و پنجم (رسالہ اوّل)

در بیان اقسام بیعت و شرائط پیری و آثار تاثیر صحبت بمریدان و بیان آنکہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالےٰ عنہم بخیر باید کرد و تفضیل یکی از اولیا بر دیگری نباید نمود و مذکور سماع و درویشی و اقسام توحید و اجازت و خلافت و نماز و روزہ و نہی از بدعت و رسوم کفار

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد حمد و صلوٰۃ فقیر عبداللہ معروف غلام علی قادری نقشبندی مجددی عفی عنہ گذارش می نماید کہ دریابند کہ بیعت بمعنی عہد کردن است و استوار بودن بران و معمول است در طریق صوفیہ و آن سنت اصحاب کرام است رضی اللہ تعالےٰ عنہم بیعت سہ قسم است بیعت اوّل توبہ کہ بردست بزرگے بر ترک گناہان بیعت نمایند و آن بگناہ کبیرہ شکستہ گردد و باز مکرر بیعت کنند و در غیبت اختلاف است و تحقیر مسلمانی غیبت گفتن و بیان مناقص البتہ کبیرہ بود و بیان معائب اساتذہ کہ در وثوق اینہا قصور است و معائب مشائخ مبتدع لازم است تا مسلمانان برحذر مانند دوم بیعت برائے انتساب بخاندانے بجہت حصول بشارتے کہ دران خاندان است و امید شفاعت آنہا مثلاً قادری میشود تا در بشارت حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالےٰ عنہم کہ فرمودہ اند مریدان من بی توبہ نمیرند شامل شود تکرار این بیعت ضرور نیست سیوم بیعت برائے استفادہ از خاندانی می نمایند پس

اگر اشغال و اذکار و مراتب اخلاص آن بزرگان چندے بجا آورد و فائدہ نیافت لازم صدق طلب است کہ بخاندانی دیگر رجوع نماید اگر مرضی مرشد باشد یا نہ باز بیعت بدست مرشد ثانی کند و از پیر اول انکار نکند بلکہ قسمت او آنجا نبود و اگر در شریعت و طریقت او فتوری یافتہ و با اہل دنیا و طلب دنیا مبتلا گردیدہ از مرشدی دیگر فیض باطن و محبت و معرفت حاصل نماید طفل کہ باتباع کسے بیعت کردہ است بعد رسیدن او بشعور و عقل مختار است ہر جا کہ خواہد بیعت نماید یا بہمان بیعت پیر اول باشد اگر شائستہ پیرے است پیر کسے است کہ متبع سنت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باشد ظاہراً و باطناً و تارک بدعت و بر عقیدہ بزرگان سلف مانند حضرت غوث الثقلین و شیخ الاسلام گنجشکر رحمۃ اللہ علیہم مستقیم بود و از علم ضروری فقہ بہرہ داشتہ باشد اگر حدیث مشکوٰۃ شریف و تفسیر قرآن مجید در مطالعہ دارد و بر کتب اخلاق صوفیہ منہاج العابدین و کیمیائے سعادت حضرت امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ و مانند آن و کتب احوال بزرگان و ملفوظات آنہا مزاولت نماید برائے تصفیہ و تزکیہ بسیار مفید است و از دنیا و اہل آن احتراز کند و تعمیر اوقات بوظائف اعمال نیک و خلوت و ارزوا نماید امیدا زخدا و یاس از ماسوی لازم شناسد یاد نمودن قرآن مجید اگر متعذر است چند جزآن تلاوت نمودہ باشد و بکثرت ذکر از کیفیات باطن بہرہ مند بود و توبہ و انابت و زہد و ورع و تقویٰ و صبر و قناعت و توکل و تسلیم و رضا طریقہ خود دارد از دیدن او خدا سبحانہ یاد آید و دل را صفائی از خواطر دست دہد اگر چشتی است از صحبت او ذوق و شوق و گرمی و بے تابی دل و ترک و تجرید حاصل گردد و اگر قادری است صفائی قلب و مناسبت بعالم ارواح و ملائک و از گذشتہ و آیندہ علمے نقد وقت او شود و اگر نقشبندی است حضور و جمعیت و نسبت یادداشت و بیخودی و جذبات و واردات دست دہد و اگر مجددی است آنچہ در لطائف فوقانیہ کیفیات و صفاو لطافت نسبت باطن و انوار و اسرار کہ در طریقہ مجددیہ مقرر است پیدا شود و اگر در صحبت او این احوال ظہور نکند توان گفت ؎ صحبت نیکان زجہان دور شد ٭ خان عسل خانہ زنبور گشت ٭ مرید کسے ہست کہ آتش طلب آرزوہا از باطن او بسوزد و درد محبت بیقرار دارد سحر خیز و اندیدہ حسرت اشک ریز باشد ناکامی و خاکساری شعار او از گذشتہ شرمساری و از آیندہ ترس کاری کار او تقسیم اوقات بر اعمال خیر مقرر نماید در قضا یا صبر و عفو و نظر بر مشیت حضرت حق سبحانہ لازم گیرد بہ تقصیر خود معترف باشد و مردم از عفو و مدارا ندو ہر نفس آگاہ از ذکر حق سبحانہ باشد مبادا کہ این نفس آخرین بود و بہ غفلت بر آید و در محاورات از خواص و الزام خصم اجتناب نماید مبادا ابلے آزار برسد کہ خانہ خدا است سبحانہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین بخیر کند بلکہ موافق حدیث شریف درین واقعات سکوت اولیٰ است کہ طعن اینہا تا و میرسد ہر گاہ کہ حاضران تہذیب نیافتند و جانفشانیہا کردہ اند غائبان راچہ توقع و دوستی اینہا بدوستی حبیب خدا است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و در اولیاء کرام بگمان خود تفضیل یکے بر دیگرے نکند یکے را فضل دادن بنص و اجماع صحابہ میشود رضی اللہ عنہم جنون محبت از اعتبار ساقط است سماع را بزرگان شنیدہ اند بے مزامیر بے حضور آمادہ و شنادہ اجتماع نااہلان در صحبت مبارک حضرت سلطان المشائخ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ملاہی ہرگز نبود گریہ بود و سوز جگر جنبہ بچہ

در فوائد الفواد و سیر الاولیا مفصل مذکور است خلاف پیران کبار دل را سیاه مینماید قُلتُ سماع برائے بسط قبض باطن یا ازیادتی انبساط یا برائے درد و معانی که در اشعار محبت در رقت قلب میشود مقرر نموده اند نه برائے اجتماع غافلان و این مجامع بر چنین سماع فسق است زنهار از ان پرہیز بکنند اگر کسے ملاہی را جائز داشته از غلبۂ حال معذور است اتّباع آن منع است موافق شرع شریف ذکر جہر برائے علاج دل مقرر نموده اند خفی اولیٰ است ہر وقت می شود فضل ذکر خفی بر جہر ثابت است از روئے حدیث شریف جہر برائے حرارت دل و رفع کسل چند بار بتوسط جائز توان شد از غلبه محبت که بکثرت اذکار و ریاضات میشود اسرار توحید ظاہر میگردد و آن دیدن یک ہستی است در ممکنات نه دانستن ممکنات را عین ذات حق سبحانہ گمان نمودن و بتقلید ارباب حال بوہم و خیال این معرفت بر زبان راندن و خود را موحد گرفتن دور است از عقل و شرع حضرت رکن الدین ابو المکارم علاء الدوله سمنانی و حضرت مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہما ورائے آن الشان دیده اند و دریافته اند که معرفتے سوائے این معرفت نیز حاصل میشود و موافق مذاق انبیاء است علیہم السلام **درویشی** باخدا بودن و حسن اخلاق و اتّباع شریعت است دل از خاطر غیر پیراسته و ظاہر باتباع حضرت محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم آراسته و دوام حضور که آن را مرتبه احسان گویند لازم باطن گردیده عجب سعادتے است اگر عطا کنند و محروم ندارند توحید افعالی افعال را از فعل یک فاعل دیدن و توحید صفاتی صفات را پرتو صفات **حق سبحانہ** یافتن و ذوات را در ذات او تعالےٰ محو دیدن از اولیاء کرام مرو لیست

ے تا یار کرا خواہد و میلش بکه باشد

اجازت و خلافت کسے اگر نسبت و حالات باطن کسب نماید و تہذیب اخلاق و صبر و توکل و قناعت و رضا و تسلیم و ترک دنیا کند و شائسته این مرتبه بلند باتباع سلف صالح باشد باید داد و بحصول حالات و کیفیات باطن بمجرد تلقین اذکار اجازت دادن حرام است و خلاف پیران کبار یکے را مغرور ساختن و دیگرے را محروم گردانیدن دور است از عقل و شرع اللہ تعالیٰ شمار او این ہمه عمر ضائع کرده را رضائے خود و رضاء حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اشتیاق لقائے خود کرامت فرماید

ے الٰہی بحق بنی فاطمه ؛ که بر قول ایمان کنی خاتمه ؛ اگر دعوتم رد کنی ور قبول ؛ من و دست و دامان آل رسول ؛

بدانکه **نماز بجماعت و باطمانیت** در رکوع و سجود و قومه و جلسه از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ثابت است قومه و جلسه بعضے فرض گفته اند قاضی خان از مقتدیان حنفیه واجب گفته و بترک آن بسہو سجده سہو واجب میگوید و اگر عمداً ترک کند باعادۂ نماز قایل است کسیکه سنت مؤکده گفته است آن قریب است بواجب ترک سنت باستخفاف کفر است در قیام کیفیتے جدا است و در رکوع جدا و در قومه و جلسه و سجود و قعود حالات و کیفیات متنوعه دست میدہد نماز جامع انواع عبادات است تلاوت و تسبیح و درود و استغفار و دعا شامل است اشجار گویا در قیام اند و حیوانات در رکوع و جمادات در قعده نماز مشتمل بر عبادات اینہا است نماز در معراج فرض شده کسیکه بطریق مسنون صاحب معراج صلی اللہ علیہ و آلہ

وسلم ادا نماید بعروجے در مقامات قرب برسد ارباب ادب وحضور عروج ها در نماز می یابند خدا ورسول احسانے برامت کرده اند که نماز را فرض نموده اند پس او را است منت واحسان ودیا است صلوات وتحیت وثناء در نماز عجب صفائی وحضوری حاصل میشود پیر ما فرمود رضی الله عنه در نماز اگرچه رویت نیست حالتی کالرویة می باشد این از مجربات است وقتیکه حکم تحویل قبله از بیت المقدس بسوی قبله ابراهیم علیه السلام شد یهود گفتند نماز ها که بطرف بیت المقدس کرده آید حکم آنها چیست آیة شریف نازل شد ما کان الله لیضیع ایمانکم اے صلوتکم نماز را بایمان تعبیر فرموده است پس ضائع کردن نماز از طریق مسنون ضائع کردن ایمان است وفرمود پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم گردانیده شده است خنکی وخوشی چشم من در نماز یعنی در نماز ظهور وشهود حضرت ذات است که چشم مرا راحت میرساند فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ارحنی یا بلال راحت رسان مرا اے بلال باذان واقامت نماز کسیکه راحت از غیر نماز فهمد مقبول نیست کسے که این تلاوت وانواع اذکار را متضمن است کسیکه نماز را ضائع می نماید امور دیگر را از دین ضائع تر خواهد ساخت روزه بکلام لغو وغیبت بی ثواب میگردد وغیبت محبط ثواب اعمال است از ان احتراز واجب است سخت بیعقلی بود که بجد وکد اعمال کرده شود وثواب آن حبط گردد واعمال بجناب کبریا وسبحانه عرض میشوند بے ادبی بود که غیبت ولایعنی بجناب پروردگار خود عمل نواله روانه کند شنیدن سرود وتار ونغمه وطنبور ودیدن رقص وساختن نقل مزارات مقدسه حضرات حسنین رضی الله تعالی عنهم که تعزیه ها اختیار کرده اند ننگ وعار مسلمانی است تصویرات اکابر ساخته بزیارت آنها توسل بجناب کبریا میخواهند از اسلام نیست نادیده صور بزرگان میسازند این افتراست تاب الله علیهم سید اسمعیل عالم ومحدث سلمه الله تعالی وبارک فیما اعطاه از مدینه منوره برائے کسب طریقه مجددیه پیش بنده آمده بود او را برائے زیارت آثار شریف در مسجد جامع فرستادم رفت زودتر برگشت گفت آنجا ظلمت بتان است اگرچه آثار پیغمبر خدا هم است صلی الله علیه وآله وسلم از مجاوران پرسیدم که در درگاه شریف آثار کیست گفت در صندوق تصویرات بزرگان نهاده شده جزم کردیم که این ظلمات تصاویر است آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم تصویر حضرت ابراهیم علیه السلام را بدست مبارک خود شکسته اند باین عمل مبادا که این آیه شریف صادق آید ما یؤمن اکثرهم بالله الا وهم مشرکون مرغ جنگانیدن وکبوتربازی دهر هم حرام است سنگ تراشیده آنرا قدم شریف پیغمبر خدا قرار دادن این هم مانند تصویر پرستی است بجا آوردن رسوم کفار هولی ودوالی وبسنت ونوروز مجوسان تشبیه بکافران است العیاذ بالله هرگاه پیران باین قبایح مرتکب باشند مریدان را شدے حاصل شد پیری ومریدی بتقوی میشود کیفیت باطن وکشف وخرق عادت کفار را هم میشود بریاضات واشغال کمے سبب تسخیر جاهلان میگردد چنانکه سیمیا ونقش وتعویذ نوشتن برائے کسب دنیا است. اعتبارے ندارد واتباع پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله

وسلم دین مسلمانی است و راہ قرب حق سبحانہ و این است طریق اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالےٰ عنہم و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللّٰھم اھدنا الصراط المستقیم بر صراط پیغمبر خود و صراط اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالےٰ عنہم ثابت دار آمین۔

مکتوب ہشتاد و ششم (رسالہ دوئم)

در بیان طریقہ شریفہ شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ و چیزے از احوال حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالےٰ عنہ معہ دفع اعتراضات کہ نافہمان بر کلام آنحضرت نمودہ اند

طریقہ شریفہ حضرت شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ دوام ذکر خفی و توجہ بقلب و توجہ قلب بحضرت حق سبحانہ است و نگہداشت خواطر و بازگشت بعد چند بار ذکر بگوید خداوندا مقصودِ من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ در رسالہ موصل مرید الی المراد فرمودہ نزد انصاف طریقہ بہتر از طریقہ نقشبندیہ نیست برائے حصول فنا و بقا انتہی و شیخ عبدالحق از طرق متعددہ استفاضہ فرمودہ رحمۃ اللہ علیہ و از طریقہ نقشبندیہ در صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ نسبت حضور و یادداشت حاصل نمودہ قلت بالتزام این طریقہ اتباع شریعت و ترک بدعت دست میدہد و توسط در ہر امر از ماکولات و عبادات می نمایند و بمقامات بلند میرسند شصت رکعت نماز و دو سیپارہ کلام اللہ ہزار بار درود اگر وقت عشا نزدیک بخواب باشد بہتر است و کلمات طیبات دا آنچہ بحدیث صحیح ثابت شود معمول است در طریقہ حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ این طریقہ علماء پسند است محنت کم و نفع بسیار حضرت مجدد بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد خود و اخذ طریقہ کبرویہ از حضرت یعقوب صرفی رحمۃ اللہ علیہما از جناب حضرت خواجہ محمد باقی رضی اللہ عنہ طریقہ نقشبندیہ گرفتہ ہمیں صحبت مبارک ایشان بکمالات و مقامات و حالات و جذبات و واردات و کیفیات و علوم معارف کثیرہ و اسرار و انوار بسیار رسیدند باز برکت تربیت آنجناب بطرق جدیدہ از موہبت حضرت حق سبحانہ اختصاص یافتند و حضرت خواجہ اثبات آن فرمودند درین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد را اصطلاحات و مقامات بسیار اند و در ہر اصطلاح کیفیات و حالات علیحدہ و اسرار و انوار جدا است این طریقہ ایشان بشہادت علماء و عقلاء [illegible] یافت و عالمے بایں طریقہ از واصلان حق سبحانہ شد بر تو ظاہر است کہ در کلام بزرگان کلمات متصوفانہ از ظاہر بسیار است و آن کلمات را مخلصان تاویلات نمودہ اند ہمچنین آنچہ مورد اعتراضات در کلام ایشان باشد تاویل شروع میگردد جناب حضرت غوث الثقلین را نوشتہ اند کہ ایشان واسطہ

فیض ولایت اندور اصحاب کرام واہل بیت عظام معدود اند در مقام خلتہ کہ امر تطلب زیادتی آن وارد شدہ ہمہ مسلمانان شریک اند برکات آن از بعضے کم و از بعضے زیادہ ہمسری جناب پیغمبر خدا کفر گفتہ اند رسالہ معراجیہ و مساوات در حاسدان شہرت دارد و در کلام ایشان ہیچ جائے اعتراض نیست ایشان جواب اعتراضات خود نوشتہ اند و مخلصان نیز بے تحقیق و بے علم انکار اولیا دلہا را سیاہ می نماید معاذ اللہ این کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنہ بیعت بخاندان عالیشان قادریہ دارد و باشغال و اذکار نقشبندیہ مجددیہ ترمیت یافتہ و نیازی بحضرات چشتیہ ہم حاصل است الحمد للہ کہ بحصول مناسبتی بہ نسبتہائے نقشبندیہ مجددیہ حظہا از کیفیات و حالات باطن یافتہ شکر و سپاس آن اکابر مقدور بیان نیست امیدوار است کہ چنانچہ از فیوض و برکات خود در دنیا این کمترین را مستفیض فرمودہ اندور عقبیٰ نیز بشفاعت خود از مفلحان و اہل نجات و رفع درجات فرمایند آمین جزاہم اللہ عنی خیر الجزاء وصلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ وصحبہ و بارک وسلم۔

مکتوب ہشتاد و ہفتم در رسالہ سیوم[۱]

در احوال حضرت خواجۂ خواجگان پیر پیران امام الطریقہ مرہم دلہائے دردمند حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ عنہ

سطری چند از احوال شاہ نقشبند رضی اللہ عنہ تبرکاً نوشتہ شد این احوال در مقامات ایشان مذکور است مفصل امام اولیا صاحب الطریقہ خواجہ خواجگان حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ

[۱] انیس الطالبین مصنفہ صلاح بن مبارک بخاری بروایت حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار قدس سرہٗ نقل کردند خواجہ علاؤ الحق والدین عطار اللہ تربتہٗ کہ در سال ابتدا کہ بحضرت خواجہ قدس اللہ روحہ نقیر پیوستم روزی با جمعے از درویشان در شہر بخارا در بیرون دروازہ کلاہے بود کہ امراء و حکام می پوشیدند و حضرت خواجہ بسط عظیم داشتند چنانکہ ہمہ را از ان صفت ایشان ذوق پیدا شدہ بود در آنحال حضرت خواجہ برائے درویشانیکہ در صحبت ایشان بودند ہر یکے را کلاہے پوشیدند آنگاہ خواجہ فرمودند چون کلاہ اہل ملک بر سر نہادیم می باید کہ در مملکت تصرف کنیم اکنون خود را بر کدام اہل ملک زنیم از درویشان سلطان محمود علیہ الرحمۃ درویشی بود کہ در ان صحبت ذکر حاکمی کرد کہ در آن عصر در ماوراء النہر حاکم بود خواجہ فرمودند بہ زدیم حاکم خراسان تاریخ آنرا ثبت کردند و در آن مجلس کسے بود کہ بکابل می رفت بنزدیک یکے از امرائے بخاری کہ از ین حاکم ماوراء النہر گریختہ بود خواجہ بدست آن روندہ کابل مکتوبے بر امیر بخاری فرستادند کہ چنین حال چنین شد باید کہ پانصد دینار معاملہ بدست دارندہ مکتوب فرستید درویشان روانہ کنی بعد از چند روز خبر آوردند کہ آن حاکم ماوراء النہر کشتہ شد تفحص کردند در ہمان تاریخ بود ہمہ از ان حال تعجب کردند و گفتند حق تعالے و تقدس بندگان خواص خود را چنین (باقی بر صفحہ ۸۰)

(باقی بر صفحہ ۸۰)

عنہ از سادات کرام اند و نسبت مبارک ایشان میرسد بحضرت امام تقی رضی اللہ تعالےٰ عنہ ولادت باسعادت آنجناب در محرم ششصد و هشتاد و هشت و تشریف حضرت خواجه آنجناب در محرم ششکه هشتان و سبعه مایه است اولیا رضی اللہ عنہم مثل حضرت حکیم علی ترمذی و حضرت خواجه اسحاق یسوی رحمهما اللہ سبحانه و غیرہما از سالہا بشارت بوجود ایشان میدادند که در بخارا مجذوبی و محبوبی ظاهر میشود و عالم بنور ہدایت و ولایت او نورانی گردد حضرت خواجه محمد بابا سماسی رحمۃ اللہ علیہ وقتیکه در دیہ ایشان میگذشتند میفرمودند مرا ازینجا بوئے ولایت ولی خدا سبحانہ می آید نزدیک است که این قصر ہندوان قصر عارفان گردد روزے فرمودند آن بوئے زیاده شدہ ما که آن ولی متولد شده باشد حضرت خواجه را بخدمت ایشان بردند فرمودند این ہمان ولی است که ما بوئے او را از سالہا شمیده بودیم صاحب خاندان عالی گردد اولیا در خاندان او بسیار پیدا شوند حضرت خواجه نقشبند رحمۃ اللہ علیہ را در عمر ہژده سالگی جاذبۂ حق سبحانہ رسید و ئے ہمت از ہمہ برتافته در راهِ سلوک طریقۂ علیہ صوفیہ در آمده ریاضت و عبادت پیش گرفتند تا ہفت ہفت روز فاقه می نمودند تا تصفیه دست دہد علوم دین خوانده و علم حدیث از امام الہدیٰ بہاؤ الدین قشلاقی رحمۃ اللہ علیہ سند کرده اند۔ مولانا بہاؤ الدین قشلاقی از اجلہ اولیا ء اند در اول ملاقات بحضرت خواجه بہاؤ الدین فرمودند این جنیبی مرغے که توئی دیگر عارف دیگرانی است میخواہی که ببینی او را عرض کردند البته پس بالائے بام آواز دادند که عارف بیا مولانا محمد عارف از شصت کروه آواز مبارک شنیده و بیک قدم بیامد بخواجه نقشبند ملاقی شد وے از مستفیدان مولانا بہاؤ الدین قشلاقی است و بعد مولانا از حضرت سید میر کلال فیوض بسیار داشته حضرت خواجه نقشبند تعظیم او بسیار میکردند رحمۃ اللہ علیہم حضرت خواجه نقشبند به صحبت مبارک سید السادات حضرت میر کلال رحمۃ اللہ علیہ خلیفه حضرت مولانا بابا سماسی که بچهار واسطه بخواجه جہان حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی میرسند استفاده نسبت خواجگان کردند حضرت میر موافق وصیت پیر خود بسعی بلیغه تربیت ایشان بجا آورده پس بعد حصول نسبت حضرت میر فرمودند ہمت شما بلند افتاده است مرغ روحانیت شما از بیضه بشریت برآمده ہر جا که بوئے ازین مطلب دریابند رجوع نمایند حضرت خواجه تواضع نمودند و عرض کردند سر من خاک آستانه شما است و آنچه دریافته ام مرا کفایت کند فرمودند مرضی الٰہی ہمین است مشائخ از شما راضی اند و توجه بتکمیل و علو درجات شما دارند پس حضرت خواجه ناچار سفر در طلب مقصود گزیده آخر بصحبتِ

(حاشیه بقیه صفحه ۷۹) تصرفها داده است و آن واقعه سبب مزید یقین جماعتے شد حضرت خواجه فرمودند در آں اوقاتیکه این معنی از ما بظهور می آید اے دوستاں ما میانه نیستیم بر بالے خواست می گذرانند وگرنه از فقیر مفلس عاجز جز تقصیر چه در وجود آید بیت زہے سلطان بے ہمتا که با چاکر کند سودا اگر خواہد دہد کالا وگر خواہد براند او یا وجود این کمال و قرب که حضرت محمدی را صلی اللہ علیہ وسلم بود ہا خطاب آمد که و ما رمیت از رمیت ولکن اللہ رمیٰ ازینجا معلوم کن که احوال بیچارگان امت او چه خواہد بود ہر چه از درویشان او صادر شود ایشان را در آن اختیار و خطی نیست بجہت مراه نمودن طالبان است ۱۲

شیخ قیثم کہ از اجلۂ مشایخ اند و میر سند سید احمد یسوی کہ آں حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی از خلفا خواجہ حضرت یوسف ہمدانی رحمۃ اللہ علیہ چندے استفادہ کردہ وے فرمودہ در بارۂ حضرت خواجہ باین چنیں جرأت طلب شوق دلی دبے آرامی زنجارا آمدہ و حضرت قیثم شیخ از خاندان یسویہ از اجلۂ عرفا است وقت انتقال خود دریافتہ بے سبقت مرض فرمود آب گرم کنید گورے کنند پس چند بار ذکر گفتہ جان بحق سپرد یکبار حضرت خواجہ عرض کردند الٰہی از دریائے محبت خود کہ بر ارواح دوستان خود ریختی قطرۂ از آں بہ بہاؤ الدین بدہ ندا آمد کہ اے دوں ہمت از ما قطرہ مے طلبی پس طپانچہ سخت بر کلہ خود زدم کہ درد آں تا مدتہا یافتم گفتم اگر آخر سلطان بایزید بسطامی اوّل بہاؤ الدین نہ باشد محبت خدا بر بہاؤ الدین حرام پس بمجاہدات قویہ رسیدند آنچہ کہ رسیدند آثار و انوار و حالات و کیفیات ولایت و تصرفات و خرق عادات کہ از حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ صدور یافتہ از دو صد سال از ہیچ ولی مروی نیست وجہ تسمیہ ایشاں بہ نقشبند آنست کہ از آبائے کرام ایشان کسے نمالین باف بود نقشبندی میکرد یا گوئیم از دلہائے طالباں نقش غیر باندک توجہ می شستند و انتساب طریقہ بایشان برائے آنست کہ جذبی دوام از نفی و اثبات حاصل میشود در حضرات خواجگان معمول بود و جذبے از مراقبہ معیت پیدا می شود حضرت ایشان را مرحمت شد و ہر دو جذب را رواج دادند در صحبت ایشان در چند روز از غلبہ حالات امتیاز در تمکین و شیریں نمی کردند جزاہ اللہ خیر الجزا آثار ہدایت و رشد از طفلی از ایشان ظاہر بود کرامات و خرق عادات و تصرفات حضرت خواجہ در مقامات شان مذکور است حدے ندارد چہار سالہ بودند فرمودند ایں گاؤ ما گوسالہ ما ہنجہ پیشانی[1] خواہد آورد آنچناں شد روزے مذکور احیاء و اماتہ کہ از اولیا ظاہر شدہ درمیان بود بمجرد زاہد فرمودند بمیر مرد فرمودند زندہ شو زندہ شد روزے بخسرو گفتند خود را فدا کن دریں راہ خود را بدریا بینداز پس خود را بدریا بیفگند مردم گفتند خود را در تہلکہ بیجا انداخت فرمودند خسرو بیروں آئی از دریا بر آمد یک موئے او تر نشدہ گفت در آنجا حجرہ بود مراقب بودم آنجا روزے مذکور پرواز اولیاء در ہوا شد فرمودند ایں چہ کار است بہ زنبیل فرمودند در ہوا بر شو از ان تودہ خاک کہ آنجا افتادہ بود خود را پر کردہ می آر زنبیل در ہوا رفت و از ان تودہ خاک خود بخود پر کردہ می آورد چندیں بار چنیں کرد تا کہ فرمودند بس کن بس کرد شخصے بزیارت حضرت خواجہ می آمد گفت ازیں دریا کہ در راہ بود پا بر آب نہادہ خشک پا بگذرم پس انچنیں شد گذر کرد در راہ قطارے از آہوان دید گفت پیش من بیائید آہوان نزدیک او آمدند اینہا را تماشہ نمود گفت مرا طعامی گرم می باید دیگیے پر از طعام گرم پیدا شد وقتیکہ بحضور حضرت خواجہ رسید فرمودند از روزنیکہ از خانہ بر آمدہ نظرہا بر تست و ست زیر پائے تو ما نہادیم از دریا خشک پا بگذشتی آہوان را ما بتماشہ تو آوردیم طعام گرم ما پیش تو نہادیم ایں احوال کہ در باطن تست اگر خواہیم بگیریم پس توجہ بسلب آن نمودہ او را خالی کردند باز التماسے آن در باطن او فرمودند باز گرفتند باز فیض ما حوالے بلند

لے نفحی صفحہ ۱۲

[1] حقیقت ایں کرامات بر حاشیہ صفحہ ۷۹ گذشت آنجا باید دید

از خود باحوال او عنایت فرمودند و فرمودند اللہ تعالیٰ مارا قدرت بسلب و عطاء احوال کرامت فرمودہ است شخصے گفت کہ علم من مردم فرمودند بردہ است من نمیخواہم کہ بمیرد و مردے فرو بردہ گفتند زندہ شد بعد او را از فرشتہ گرفتم ببدنش در آوردم بہمت و توجہ طالبان را بمقصود رسانیدن خاصۂ حضرت خواجہ است کہ دلہارا بتوجہ ذاکر مے نمایند و بالقائے فیوض جمعیتے خواطر و جذبات و واردات عنایت مے فرمایند و از حالے بحالے و از مقامے بمقامے برتر میبرند و طالب را در آں دخلے نیست مگر بمراقبہ و ذکر در آں درجات قوت و تثبیت پیدا می نمایند خلیفۂ ایشاں حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار عرض نمودند کہ درویشی گفتہ است احوال دل پیش من مانند ماہ چہاردہم است فرمودند احوال نورانیت دل خود گفتہ است قلب کبیر کہ آنرا حقیقت جامعۂ انسانیہ گفتہ اند آن دیگر است پس گریبان ایشان گرفتہ توجہ نمودند ایشان عرش و مافیہا را در خود مشاہدہ کردند و بحقیقۃ قلب کبیر باندک التفات حضرت خواجہ رسیدہ باین وسعت کمال باطن فائز شدند حضرت خواجہ فرمودند دل این است نہ آن حضرت خواجہ عطار میفرمودند بہمین عنایت خواجہ ہمہ عالم را بولایت توانیم رسانید لیکن مرضی حق نیست سبحانہ اصحاب حضرت خواجہ در چند روز از غلبہ حالات در نمکین و شیرین امتیاز نمیکردند یک بار بر کنیزکے توجہ نمودند بے شد و بیخود گردید بخانہ رفت مالکہ اش بدیدن او بیہوش افتاد زن ہمسایہ آمد بدیدن مالکہ اش مغلوب غلبات بیخودی و سکر گردید

سکہ کہ بہ یثرب و بطحا زدند ؛ نوبت آخر بہ بخارا زدند ؛ از خط آن سکہ نشد بہرہ مند ؛ جز دل بے نقش شہ نقشبند ؛ این گوہر پاک نہ ہر جا بود ؛ معدن او خاک بخارا بود ؛ اوّل او آخر ہر منتہی ؛ آخر او جیب تمنا تہی ؛

اندراج نہایت در بدایت کہ خاصۂ حضرت خواجہ است پرتوے است از تصرفات پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در اول صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم دلہائے بدوان چشمہ حکمت میشد و افضل می گشت از اولیا علیہم الرحمۃ ہرگاہ دوام توجہ و حضور در صورت بے خطرگی یا کم خطرگی با دوام کیفیت قلبی حاصل شود این را اندراج نہایت در بدایت گویند حضرت خواجہ میفرمودند مرا آن کرامت کردہ اند کہ بواسطۂ من بلا بر گردد در بلا التجا بما کن و حاجت را روا بہبین سی سال است آنچہ بہاؤ الدین میگوید خدا می کند مزار حضرت خواجہ مطاف عالم حاجت روائی زایران است یکے را بامر بادشاہ از منارۂ بلند بزیر انداختند ہیچ آسیبے باو نرسید گفت توجہ بمزار خواجہ نقشبند مشکل کشا کردم دستے از مزار بر آمد و مرا گرفتہ اینجا ایستادہ کرد و او زنکے گفت یا حضرت خواجہ ریش ندارم بعنایت حضرت خواجہ ریشے گرد بر روئے او پیدا شد قاضی جاہل گفت یا حضرت خواجہ علم ندارم فوراً بعنایت حضرت خواجہ عالم فقیہ گردید الحق دولت نہ دہد خدا کسے را بعبث حضرت خواجہ فرمودہ اند کہ مرا طریقہ عنایت کردہ اند کہ البتہ موصل است کہ درآں طریقہ محرومی نیست یافت بسیار است بفضل الٰہی فیضہا میرسد و در طریقۂ من مجاہدہ نیستے باتباع سنن و عمل بعزیمت کامیاب می شود ما فضلیانیم ما مرادانیم اتباع سنت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و عمل بعزیمت و ذکر خفیہ طریق من است از کثرت ذکر بندہ

ز تعلق

ز مردمان

ز بر آمد

از پیران کبار خود یافتند و بمراقبہ معیت کہ جذبہ قویہ عنایت میشود حضرت را نواختہ اند خواجہ تمیز کردہ این دو جذبہ
امتیازے یافتند و طریقہ بالیشان انتسابے گرفتہ ملا جامیؒ میگوید وفات ایشان شب سیوم ربیع الاول است
اندکے از احوال خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ شد کہ اندک و لیل بسیارے بود و مفصل در مقامات
ایشان مذکور است وصیت کردند کہ پیش جنازہ ایشان کلمہ و آیۃ نخوانند چرا کہ بے ادبی میشود این ابیات بخوانند
مفلسانیم آمدہ در کوی تو ــ شیئا للہ از جمال روی تو
فائدہ بدان و یا دگیر ہر گاہ در بے خطرگی یا کم خطرگی دل را حضورے و توجہے یا کیفیتے از کیفیات
قلبیہ حاصل گردد اینحالت را اندراج النہایت در بدایت گویند این حضور و کیفیت در نہایت طرق دیگر
اگر دست دہد کبریت احمر است و این حضور و توجہ درجات دارد ہر گاہ حضور شش جہت را احاطہ نماید آنرا
نسبت نقشبندی گویند و در نسبت مجددی ہر لطیفہ را از لطائف عشرہ این حضور پیدا شود کذا قالوا و ما
فقیران بواسطہ پیران این ہمہ احوال را دیدہ و نمودہ ایم فالحمد للہ سبحانہ

مکتوب ہشتاد و ہشتم (رسالہ ششم)

در جواب اعتراضات کہ ملا عبد الحق دہلوی بر کلام حضرت مجدد رسالہ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بدانکہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ جواب اعتراضات کہ نافہمان بر کلام ایشان می نمایند در مکتوبات خود
خود تحریر کردہ اند حاجتے ندارد کہ دیگرے جواب آن نویسید و ہمہ مخلصان و فرزندان ایشان نیز متصدی دفع
آن شدہ اند حضرت شاہ یحییٰ پسر ایشان و حضرت محمد فرخ و حضرت عبد الاحد نبیرہ ہائے ایشان و میرزا
محمد بیگ بدخشی در مکہ شریف و حضرت شاہ ولی اللہ محدث و قاضی ثناء اللہ و دیگر عزیزان از مخلصان ایشان
بر رد آن پرداختہ اند کسے کہ تأویل عبارت بطور صوفیۂ عالیہ میداند نزد او ہیچ اعتراض نیست و حضرت شیخ
عبد الحق بتجربہ اعتراضات زبان بے صرفہ گویان را در طعن دلیر ساختہ سخن بطور علمائے ظاہر فرمودہ اند
و کلام حضرت مجدد بطور علمائے باطن است آن از عالمے دیگر و این از مقامے دیگر است اعتراض کجا است
بدانکہ جناب شیخ حضرت عبد الحق بعد استفادہ از اکابر قادریہ و چشتیہ و غیرہم از حضرت خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ استفاضہ نمودہ اند ہمین صحبت حضرت خواجہ حضور نسبت نقشبندیہ حاصل نمودند و این مطلب در
رسالہ بیان سلاسل مشایخ خود نوشتہ اند و در رسالہ موصل المرید الی المراد نوشتہ اند کہ نزد اہل انصاف طریقہ نقشبندیہ اقرب
طرق است و برائے حصول فنا و بقا بہتر ازین طریقہ نیست و در رسالہ انکار حضرت مجدد نوشتہ اند محبتے کہ مرا
با شما است کسے را با شما نخواہد بود شما عزیزید و طریقہ شما عزیز حضرت خواجہ اثبات شما بسیار میکردند و نیز
نوشتہ اند کہ یکبار در بارہ شما بجناب الٰہی سبحانہ متوجہ بودم کہ این مقامات کہ ایشان میگویند حق است یا
اصلے ندارد و آیۃ شریف کہ در رفع اشتباہ حقیت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد بر دل حضرت عبد الحق
نازل شد پس تامل ضرور است آیۃ شریفہ اینست ان یک کاذبا فعلیہ کذبہ و ان یک صادقا یصبکم بعض

ـ . مبادا شما ازین طریقہ نقشبندیہ برگردید

الذی یجد لکم الخ موسیٰ علیہ السلام برحق بودند فرعون بانکار بعض جزا رسید غرق شدن وتباہی ملک وبا ستیفاء جزا ودر دوم
چنانچہ آیۃ شریفہ بر آن دلالت مینماید آیت فاخذہ اللّٰہ نکال قلت ازین آیۃ شریفہ مفہوم میشود کہ اتباع حضرت
مجدد مانند موسیان برحق اند ومیتوان گفت کہ نافہمان مراد کلام ایشان نمی فہمند مانند آل فرعون بر ناحق معاذ اللہ
کہ در رفع اشتباہ حقیقت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد بر دل حضرت شیخ عبد الحق نازل
شد پس تامل ضرور است در بارۂ شما در باطن فقیر وارد شدہ در مکتوبے مرسل بحضرت میرزا حسام الدین خلیفہ
حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ غبارے کہ فقیر را بخدمت حضرت شیخ احمد
بود رفع شد وغشاوۂ بشریت نماند بذوق ووجدان در دل چیزے افتادہ کہ با چنین عزیزان بد نباید بود سبحان
اللہ مقلب القلوب است ظاہر بینان استبعاد خواہند نمود حاصل آنکہ اگر حضرت شیخ عبد الحق مطالعہ مکتوبات
حضرت مجدد می نمودند وبعد حضرت خواجہ ملاقات ایشان میکردند ہرگز انکار نمیکردند آنچہ از زبان زیادہ گویان
شنیدہ اند بتردد آن پرداختہ اند گو شبہتے نداشتہ باشد قول شریف ایشان غشاوہ بشریت درمیان نماندہ اشارت
می نماید کہ تحریر اعتراضات از بشریت ونفسانیت بود نہ از راہ حقیقت سبحان اللہ این است احوال علماء
اولیاء رحمۃ اللہ علیہم وائے بر حال جہال حساد ومعاندانہم معاذ اللہ حسن عقیدہ موافق اہل سنت وجماعت
وعمل بر نعت وتخلق باخلاق صوفیہ واشاعت کثرت انوار نسبت باطن وکمال استقامت کہ حضرت مجدد بآن
موصوف بودند دلیلے است واضح بر حقانیت طریقہ ایشان کہ بہمین تربیت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ بطریقہ ومقامات وحالات وعلوم ومعارف آن امتیاز یافتہ اند وآنحضرت تحریر آن فرمودہ
وعلماء وعقلاء بر صحت آن شہادت دادہ بعضے علوم ایشان بظاہر در فہم نیاید بتاویل درست می شود تاویل
معمول است در طریق مستقیم صوفیہ بعضے اقوال حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ باجوبہ آن نوشتہ
می شود **قولہ** شما ترک ادب بجناب پیر خود کردید جواب این ثابت نمی شود حضرت مجدد میفرمایند در بعضے از مکتوبات
خود آنچہ مرا از علم ومعرفت حاصل شدہ ہمہ بہ برکت تربیت حضرت خواجہ است قدس سرہ در علم باطن از
الف با تا بلکہ مولویت بمحض توجہات علیہ ایشان رسیدہ ام بیک توجہ عنایت ایشان آن یافتہ ام
کہ اہل مجاہدہ را در سنین حاصل نیست ؎ ہر کہ بتبریز یافت یک نظر شمس دین ؛ طعنہ زند بر دہ وخندہ
کند بر چلہ ؛ وبخدمت ہر دو پیرزادہ خود حضرت خواجہ کلان وخواجہ خورد رحمۃ اللہ علیہما کہ ایشان ارادت
وبیعت واخذ فیوض نسبت خصوصیہ از حضرت مجدد دارند در مکتوبے میفرمایند در ادای احسان ہائے والد
ماجد امجد شما اگر سر خود را بر آستان شما بخاک برابر کنم ہیچ نکردہ باشم آنچہ از کمالات ومقامات قرب
وعلوم ومعارف این حقیر را چیزے حاصل شدہ ہمہ بواسطہ خواجہ خواجگان شیخ المشایخ امامنا ومرشدنا
ہادینا حضرت خواجہ محمد باقی است رضی اللہ تعالیٰ عنہم **قولہ** شما نزول حضرت غوث الثقلین رضی اللہ
تعالیٰ عنہ ناقص نوشتہ ایجاب ایشان وہمچنین کثرت خوارق عادات از جناب غوث الثقلین نوشتہ اند

که عروج ایشان از اکثر اولیا و بلندتر واقع شده و جهت کثرت ظهور خوارق گردیده و هیچ جا نسبت نقصان نزول باآنحضرت نکرده اند معاذ الله آنچه مفتریان میخواهند میگویند معلوم نیست که حضرت شیخ عبدالحق نقصان نزول از کجا نوشته اند چند انکه در کلام ایشان تجسس کرده شد در هیچ جا نسبت نقصان باآنجناب نکرده اند در صورت نقصان نزول افاضه کم میشود و افادات جناب مبارک حضرت غوث الثقلین بمرتبهٔ نیست که در احصائے ما و شما آید حضرت مجدد نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطهٔ فیض ولایت اند و در اعداد اصحاب کبار و اهلبیت عظام داخل اند رضی الله تعالیٰ عنهم و خود را نائب و آنجناب را منیب نوشته اند که خلیفه قائم مقام پیر میشود **قوله** شما خود را همسری پیغمبر خدا میگویند جواب. بدان که در آیت شریف بیعت دن وجعة جماعت اصحاب امر بیعت حق سبحانه تعالیٰ میفرماید و آیت شریف يد الله فوق ايديهم نیز اصحاب کرام را امر بیعت حق سبحانه تعالیٰ می نماید پس آنچه از آیات ثابت شود جائے اعتراض چرا گردد و آنچه میگویند که ایشان میفرمایند در فیض وهبی واسطه نیست الحق در فیض کسبی واسطه را دخل است نه در فیض وهبی اگر منصب دارے که بواسطه وزیر معروضات خود بپادشاه میرسانید تا آنکه بے واسطه بحضور معروض نماید این همه از کمال تقرب و جاه وزیر است در حضرت پادشاه که بندهٔ او باین مرتبه رسیده است و لامحذور بر رفع توسط حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالیٰ عنها و خود حضرت شیخ عبدالحق رحمة الله علیه و دیگر علمائے صوفیه قایل اند از ین بیان حضرت شیخ همسری و مساوات فهمیده معترض شده اند ایشان خود نوشته اند همسری کفر است پس تهمت همسری با خاتم المرسلین صلی الله علیه و آله وسلم بر ایشان بستن دور از انصاف است و قول حضرت عائشه صدیقه وقت نزول آیة برأت ایشان از افک در جواب مادر خود گفتند احمد الله لا غیره و آیهٔ شریف ما من حسابک علیهم من شيء رفع توسط می نماید قوت ید آنکه توسط پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم در اتباع عقاید و اعمال و اخلاق حسنه و معاملات نیک همیشه ثابت است ثبوت رفع توسط در کلام بزرگان از غلبه احوال است که حیطولیته ذات پاک واسطه کائنات علیه افضل الصلوات در آخر مشهود نمی شود نه که در واقع نیست چنانچه عینک موجب صفائی نگاه و روشنی حروف است لیکن در وقت توجه بحروف ملحوظ نیست معاذ الله علم و عمل و اخلاص و محبت و قرب همه بواسطه آنجناب مقدس است صلی الله علیه وسلم **قوله** شما خود را شریک دولت نوشته اند و آن مستلزم مساوات پیغمبر خدا است صلی الله علیه و آله وسلم جواب ایشان خود در مکتوب نفی مساوات می نمایند می فرمایند شریک و دولتم نه شرکتی که از ان همسری خیزد که آن کفر است بلکه شرکت خادم با مخدوم بدانکه در دولت توحید و ایمان و انوار ولایت که پیغمبر ما صلی الله علیه و آله وسلم خازن و قاسم آن است هر که شریک نیست مسلمان نیست پس شریک شدن باین مرضی حق سبحانه است اما در نبوت که ختم است بر خاتم الرسل صلی الله علیه و آله وسلم هیچ مسلمان در آن شرکت نمی گوید و نمی اندیشد و آنچه میگویند که ایشان نوشته اند بعضے از درجات خلة پیغمبر خدا را

بواسطہ فردی از افراد امت حاصل شدہ و از ان ذات خود مراد داشتہ ایشان ہیچ جا از ان فرو خود را مراد نوشتہ اند بلکہ امر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی با زیادتی آن بہ امت را وارد است حصول آن از بعضے کم و از بعضے زیادہ چنانچہ ثواب حسنات امتہ موافق این حدیث الدال علی الخیر کفاعلہٖ از ہمہ امت حاصل شدہ از بعضے کم و از بعضے زیادہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودند کہ مفاتیح خزائن زمین مرا عنایت کردند و آن خزائن زمین و تسلط بر ملک بعد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بواسطہ خلفاء راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم و سلاطین نامدار رحمۃ اللہ سبحانہ علیہم حاصل شدہ و می شود تسلط بر ممالک و محاربات برائے دفع کفار کہ موجب ظہور اسلام و ایمان است واسطہ حصول ثواب است برائے پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ امر کردہ اند باین امر در رواج دین آمر و مامور ہر دو در ثواب شریک اند و این ثواب بواسطہ خلفاء و سلاطین بآنجناب حاصل شد و ترقی درجات بعد انتقال ازین عالم ثابت است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را خدا خلیل خود اختیار فرمودہ پس امر بصلوٰۃ ابراہیمی و اتباع ملت ابراہیم علیہ السلام برائے زیادتی آن مرتبہ میتواند شد و ثواب بواسطہ امت موافق حدیث الدال علی الخیر کفاعلہ حاصل است پیغمبر را صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم تا قیامت دقائق فقہ و دقائق اسرار تصوف بواسطہ مجتہدان و صوفیہ ظہور یافتہ بے تاملے مبادا بلفظ حصول گوید معاذ اللہ بعد از خدا بزرگ توئی قصہ مختصر صلی اللہ علیک و بارک وسلم آنچہ میگویند ایشان خود را مجدد نوشتہ اند درین چہ قباحت است در حدیث شریف آمدہ کہ بعد ہر مائۃ مجددے پیدا می شود کہ امر امت را تازہ می نماید مجدد در سلاطین چنانچہ عمر بن عبد العزیز و مجدد در امور دین در علماء چنانچہ امام شافعی و مجدد در صوفیہ معروف کرخی و در اسرار علم امام غزالی و مجدد در افاضہ فیوض با کثرت خوارق حضرت غوث الاعظم این مجددان امر امتہ را تقویت فرمودہ اند و شیخ جلال الدین سیوطی در حدیث مجدد است و علم حدیث را رواج بخشیدہ و حضرت مجدد الف ثانی در بیان مقامات طریقت و حقیقت ممتاز اند رسوخ رواج دادن در علم دین با کثرت افشائے انوار فیوض دلیل است بر مجدد بودن آن اکابر ہم چنیں کثرت فیض و افادات کہ صحبت مبارک ایشان و اسرار توحید و شہود وحدت در کثرت و نسبت حضور و یادداشت و مراتب کمالات نبوت و حقائق الٰہیہ و حقائق انبیاء علیہم السلام کہ بے مجاہدات و ریاضات در صحبت ایشان در اندک زمان دست میداد سالکان را بدرجات ولایات ترقی حاصل میشد از دلائل مجدد بودن ایشان است رضی اللہ تعالیٰ عنہم آنچہ میگویند ایشان خود را از امیر المومنین ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہم افضل نوشتہ اند معاذ اللہ این افترائے مفتریان است ایشان ادنی صحابی را از اولیا بہتر میدانند میفرمایند بشرف صحبت مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ صحابہ را رضی اللہ تعالیٰ عنہم حاصل بود اویس قرنی و عمر بن عبد العزیز بہ ہیچ صحابی نمیرسند بجناب حضرت خواجہ نوشتہ اند کہ مقامی بس شگرف مرتفع منقش و ملون بنظر آمد و محاذی آن مقامی دیگر کہ بانعکاس نقوش و الوان آن رنگین است ظاہر شد

آن مقام مرتفع از حضرت خلیفهٔ اول است رضی الله تعالیٰ عنه و ثانی از من ظاهر است هر کمالیکه در پیری
باشد باطن مرید بانعکاس آن ملون میشود و مرید مقتبس است انوار پیر مگر این مقام اندکے رفعتی حاصله
چنانچه صغره را ارتفاع باشد پس هیچ فضل ثابت نشد دیگر حضرت خواجه حمید الدین مرید ایشان علاجی نکرده اند آنچه
میگویند که ایشان رساله در معراج خود نوشته اند و سبقت اسپ خود از اسپ پیغمبر خدا ثابت نموده این همه
از مفتریات دروغ گویان است هیچ جا این چنین نفرموده اند ایشان از اولیائے خدا اند و افترا و کذب صفت
اولیا نیست آنچه میگویند که ایشان در طریقه خود مقامات عالیه بسیار بیان نموده اند و آن مستلزم قصور بزرگان
است حضرت غوث الثقلین در غنیة الطالبین که تصنیف ایشان است در فصل ادب مرید با شیخ
زیادتی مرید بر شیخ نوشته اند حاصل آنکه گاه باشد که مرید را بعد رسیدن بعلوم و مقامات شیخ حضرت حق سبحانه
متولی تربیت میگردد و بکمالات و حالات دیگر میرسد قولهم فی الغنیة رضی الله تعالیٰ عنهم فیتولی الحق عز و جل
تربیته و تهذیبه و یرفعه علی معنی خفیت علی الشیخ فیستغنی المرید عن الغیر انتهی پس باین تقریر
حضرت غوث الثقلین زیادتی مرید بر شیخ ثابت شده ایشان خود را می نویسند این کمینه زله خوار خوان نعم
این اکابر است بانواع نعم این حقیر را تربیت فرموده اند و نوشته اند که این فقیر را که حضرت خواجه قطب الدین
مددگار ترقی شده اند حضرت غوث الثقلین بتوجهات شریفه امدادها فرموده اند بدانکه درین کلام شریف رفع توسط
ثابت میشود ظاهر است که از ملت محمدی که جامع کمالات عالیه است بملل انبیا علیهم السلام هیچ منقصتے راه
نیافته حق تعالیٰ موافق حکمت بالغه خود هر کرا خواست بکمالے ممتاز فرمود و هر کمال الٰهی واجب التعظیم است
حضرت مجدد در طریقه جدیده خود که متضمن ده لطیفه است در هر لطیفه کیفیات و علوم و انوار جدا جدا بیان
فرموده سوائے آن هم تحریر کرده اند و عالمے را از علما و عقلا بهره یاب ساخته اند و آن اصطلاحات و مقامات
بشهادت جماعت کثیره ثابت شده که احتمال وهم و خطا نماند جزاهم الله تعالیٰ خیر الجزاء مقامات قرب را
در ذوق و شوق و استغراق و بیخودی منحصر داشتن خلاف آیه شریفه است ولا یحیطون به علما افضل
ثابت است که تمام مقامات طریقه ایشان همه متوسلان را حاصل نمی شود لهذا در احوال متوسلان طریقه ایشان
اختلاف بسیار است و از مراتب مزید قرب کسے کسی را اطلاعے نیست مگر پیشینیان را بر متاخران فضل ثابت
است بسبب تربیت و تلقین با این همه گفته اند که حضرت غوث الثقلین و حضرت شیخ شهاب الدین و حضرت
علاء الدوله سمنانی و حضرت سلطان نظام الدین و حضرت شاه نقشبند رحمة الله علیهم در کمالات سبقت
داشتند از پیشینیان اگر کسی در متاخرین بوفور فیوض و حالات ممتاز باشد در شرع شریف منعے ندارد و
آنچه میگویند که ایشان اولیا را در ظلال تجلیات الٰهیه گفته اند بر تو ظاهر است که اصحاب کبار رضی الله
تعالیٰ عنهم باقصی درجات قرب رسیده اند و آن درجات اصول تجلیات است و هیچ ولی بمرتبه صحابی
نمیرسد پس سیر اصحاب کرام در اصول مقامات باشد و سیر اولیاء عظام در ظلال آن و سیر تجلیات ظلال

اسما و صفات را در اصطلاح خود ولایت صغریٰ مقرر کردن و سیر اصول تجلیات را در ولایت کبریٰ
تام نمودن در شرع و عقل منع نیست محبت ہم مانع نتواند شد بلکہ موافقت این آیۂ شریفہ رب زدنی
علما امر بحصول ترقی است در مراتب علم و علمے کہ نقد وقت باشد از ان اعراض ضرور تا علم و مشاہدہ و معرفت
در درجات عالیہ قرب او سبحانہ دست دہد آنچہ میگویند ایشان کلمات فخر و مباہات خود بیان کردہ اند
کلمات مباہات از بزرگان بسیار مرویست در وقت ظہور نسبت بقائیہ و عروجات افتخار و مباہات ظاہر
میشود در وقت ظہور نسبت فنائیہ غلبہ دید قصور پیدا می شود حضرت مجدد میفرمایند کاتب ہمین خود را بیکار
می یابم و خود را از کافر فرنگ بدتر تکیف از کبرای دین ـــ من آنکم کہ ابر نوبہاری بکند از لطف بر من
قطرہ باری شود آنکہ میگویند کہ ایشان انکار توحید وجودی می نمایند ایشان ہرگز انکار توحید وجودی نکردہ اند می گویند
کہ این معرفت در راہ می آید و معارف دیگر بعد زان دست می دہد ایشان از حال خود چنین نوشتہ اند کہ از صحبت والد ماجد خود
کہ از خلفاء حضرت شیخ عبدالقدوس لوہندی رحمۃ اللہ علیہم رسایل توحید خواندہ علم این معرفت حاصل نمودہ بودم
پس ہمین تربیت حضرت خواجہ قدس سرہ علم آن معرفت معاینہ شد و از دانستن بشہود عیان مبدل شد مدتے
مغلوب الاحوال این معرفت بودم اللہ تعالےٰ بفضل خود معرفتے دیگر عطا فرمود کہ آن موافق کتاب و
سنت است بے تاویل پس این معرفت در راہ پیش می آید و از غلبۂ محبت عذرے دارد و حضرت شیخ
ابن عربی را رحمۃ اللہ علیہ سند و ممسک متقدمان و متاخران نوشتہ اند میفرمایند کہ ما را نیز از کلام ایشان
فواید رسیدہ است و حظے حاصل شدہ جزاہ اللہ بلکہ در کلام الٰہی سبحانہ و کلام پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ
وسلم سخنہا است کہ بے تاویل فہم در ان قاصر است و ہم چنین در کلام اولیا سخنہا است کہ آنجا تاویل باید
نمود تا گمان نیک کہ مامور بہ است از دست نرود ہر تاویلے کہ در کلام اولیاء کرام نمایند از غلبہ سکر یا تحدث
نعمت یا ترغیب طالبان یا عدم مساعدت الفاظ بمعنی و آن در کلام حضرت مجدد نیز جاریست صلی اللہ
تعالےٰ علی خیر خلقہ محمد و آلہ و اصحابہ و بارک وسلم حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ در شرح فارسی رسالہ فتوح
الغیب تصنیف حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالےٰ عنہم نوشتہ اند گاہ اسرار دقیقہ و علوم غامض
بر قلوب عرفا وارد میشود عبارت با [بیان] آن کفایت نمی کند پس تسلیم و تفویض آن بعلم حضرت علیم مطلق سبحانہ
باید نمود و زبان انکار نہ باید کشود بلکہ حاصل اخذ طریقۂ صوفیہ کرام عقیدۂ صحیح اہل سنت و جماعت موافق ذکمش
تحریر نقول و تخلق باخلاق بطور صوفیہ علیہ و عمل موافق فقہ و اجتناب بدعتہا و حصول احوال سنیہ است کہ
ہر دو لہائے اہل محبت وارد میشود الحمد للہ کہ بعنایت الٰہی درین طریقہ این مراتب دست مید ہد اللہ تعالےٰ
این کمینہ را نیز ازین طریقۂ شریفہ فیوض نسبتہا کرامت فرماید بلکہ جمیع طالبان حق را نصیب باد کہ کمالات باطن
را نہایتے نیست والحمد للہ اولاً و آخراً والصلوٰۃ والسلام علی محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین تکفیر کسے بے دانستن
مراد کلام او سخت منع است گفتہ اند اگر در شخصے ہفتاد وجہ کفر باشد و یک وجہ اسلام او را کافر نباید گفت

تکفیر کسے کہ بکفر سزاوار نیست بقاتل عابد میگیرد و این چنین است در حدیث شریف علی صاحبہ افضل الصلوات و التحیات و آلہ و اصحابہ اجمعین معترضان حضرت علیہم الرحمۃ اعتراض دارند کہ شما درجات متابعت بسیار میگوئید و نظر باعمال آنحضرت از مجاہدات و غزوات در شما ہیچ نیست جواب در فرائض و واجبات و سنن موکدہ اتباع لازم است و ازین مجاہدات و ریاضات بمقدور کسے مقصر نیست بلکہ گوئیم این غلبات جوع و طول قیام و قنوت در تہجد کہ قدم مبارک ورم می نمود و سبقت در محاربات خاصۂ آنحضرت است فرمود امیر المومنین علی رضی اللہ تعالے عنہم ما در شدت حرب پناہ با آنحضرت میگرفتیم پس در جہاد اصغر و در جہاد اکبر استطاعت شرط است معترضان و مقتدایان شما نیز مقصر اند مگر بمقدور یسروا و لا تعسروا و خذوا من الاعمال ما تطیقون یرید اللہ بکم الیسر اللہ تعالے احن و مشاق را آسان نمودہ است فالحمد للہ دیگر آنکہ ایشان نفرمودہ اند کہ در جمیع اعمال آنحضرت متابعت کردہ میشود در عقائد و اعمال فقہ و اذکار قلبیہ و احوال باطن و در ہبوط و عروج نسبت باطن متابعت داریم بر تو پوشیدہ نیست کہ بدون این درجات متابعت کسے ولی نمیشود و این شور و غوغائے از نافہمی کلام ایشان است مگر این لفظ کہ از کمال متابعت اتحادے بمتبوع پیدا می شود عزیزان فنافی الشیخ فنافی الرسول فنافی اللہ اصطلاح مقرر دارند از فنافی الرسول انصباغ برنگ کمالات آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مراد داشتہ اند و ہمین مراد کلام ایشان است بے محابا و بے لحاظ خود را و ممکنات را خدا میگویند تاب اللہ علیکم وضع شرع شریف و نزول قرآن مجید بر غیریت است کلام اہل سکر حجت نیست ایشان از ظہور پر تو کمالات آنحضرت در تابع اتحاد با آنجناب فرمودہ اند و مشہور است کہ محمد را بنمود کہ مرا چنیں باید بود ایشان بہ بندہ خاص اتحاد ثابت می نمایند و شما اتحاد بخدا سبحانہ تعالے اللہ عن ذالک جناب معترض چشمے پوشیدہ بے تامل اعتراضات می نمایند تا مردم را از طریقہ ایشان کہ صراط مستقیم است باز دارند و برین مشک خاشاک نتوان افشاند کہ بوے خوش مشک پنہان نماند معترض رحمۃ اللہ علیہ افادہ می کند کہ درویشان اول عہد بر فضل فقر از غنا می گرفتند ایشان میل بغنا و اسباب دنیا دارند این غلط است ثابت نیست میفرمایند آستان نشینی فقرا بہ از صدر آرائی اغنیا است می فرمایند درویشان اینجا اگرچہ وجہ معلوم ندارند برزق مضمون فراغ اعتقاد دارند گوئیم کہ برائے حاجات ضروری خود و تفقد حال فقرا طلب غنا محمود است حضرت سلیمان علیہ السلام و امیر المومنین عثمان و عبد الرحمان بن عوف و صحابہ بعد آنحضرت اسباب دنیاوی بسیار داشتند و در مراتب قرب آنجماعۃ ہیچ نقصانے راہ نیافت این است عقیدۂ اہل سنت و جماعۃ اختلاف است در فضل فقر مع الصبر و فضل غنا مع الشکر آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ طاقت بار فاقہ داشتند فقر اختیار کردہ اند میفرمایند ابیت عند ربی فیطعمنی و یسقینی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم پس اگر ضعف در عبادت از فقر باشد غنا کہ موجب قوت در طاعۃ گردد افضل باشد از فقر کہ براغنیاء شاکرین زبان دراز فرمودہ

غافل شدن است ازین حدیث ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء کہ دربارۂ دولت مندان شاکر فرمودہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان عبد اللہ معروف بغلام علی عفی عنہ مصافحہ بیعت در طریقہ شریفہ قادریہ نمودہ وبحضرات چشتیہ نیاز و اخلاص دارد اما اذکار و اشغال و مراقبات و کسب نسبت باطن از خاندان عالیشان بزرگان نقشبندیہ مجددیہ رحمۃ اللہ علیہم نمودہ است پس حق بزرگان مجددی برین فقیر ثابت است لہٰذا این رسالہ مختصر را برائے مخلصان این طریقہ تحریر نمودہ در دفع اعتراضات کافی است وحاجت رسایل مبسوط نیست اللہ تعالیٰ بہمین توسل بذیل عنایت حضرات این خاندان علیہم الرضوان این عمل این عاجز را قبول نمودہ سزاوار رضا و عطائے این اکابر فرماید و دوام رضائے خود و شوق لقاء رُوح افزا و اتباع حضرت مصطفےٰ و حسن خاتمہ کرامت نماید آمین صلی اللہ تعالےٰ علیہ وآلہ واصحابہ اجمعین وبارک وسلم۔

مکتوب ہشتاد و نہم

در فوائد جلیلہ کہ دانستن آن نقشبندی مجددی را ضرور است

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ظاہر است کہ تخیلات متبعان خیال واوہام از اعتبار ساقط است آنچہ یافتہ شدہ است و نمودہ میشود نوشتہ می آید بدانکہ امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد سرہندی رحمۃ اللہ علیہ میفرمایند کہ رسایل توحید از والد ماجد خود خلیفہ حضرت عبد القادر رضی اللہ عنہ خواندہ علمے بمعرفت توحید وجودی پیدا کردم باز بتوجہات شیخ المشایخ خواجہ عبد الباقی وتلقین وتربیت ایشان آن علم مبدل بشہود و عیان گردید واتصال بتجلی حضرت حق جل وعلا کہ قبلہ ہمت حضرت ابن عربی است حاصل گشت و علوم بسیارے ازین معرفۃ دست داده مغلوب ساخت پس بعنایت الٰہی بواسطہ حضرت خواجہ ترقیات بسیارے واقع شد واز علم وشہود کہ آن دید و یافت ہستی حضرت حق است در مجالی ممکنات ہیچ نماند و معرفتے دیگر حاصل شد وآن وحدت شہود حق است سبحانہ در مرایائے ممکنات درین معرفت غیریت باقی است چنانچہ آئینہ از نور و لمعان وشعاع آفتاب ممتلی است وجرم آئینہ باقی چنانچہ آئینہ معرفت اولی در سیر لطیفہ قلب پیش می آید وآن از غلبہ محبت است صاحب این معرفت از غلبہ سکر ومحبت معذور می تواند شد و معرفت ثانیہ در سیر لطایف فوقانی ظاہر می گردد باز بجذبات عنایت الٰہی ترقیات دست داد و معارف موافق مذاق انبیاء علیہم السلام پیش آمد درین معرفت ثالثہ اثری از توحید وجودی وشہودی نیست چنانچہ در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین ہردو توحید مذکورے نبود توحید وجودی و توحید شہودی را مقصود دانستن از تخیلات است کہ مدار شریعۃ برغیریت است آیات واحادیث را کہ علما بتفسیر آن کردہ اند بطور مذاق

انبیاء برادہام وخیال فرود آوردن از شرع نیست وکسیکہ بتطبیق آن ہر دو معرفت قایل شدہ از قوت ملکہ علمی است آن از جائے دیگر ناشی است واین از جائے دیگر انیست اجمال طریقہ حضرت مجدد کہ موافق مذاق انبیاء است علیہم السلام طریقہ مجددیہ بشہادت علماء وعقلاء ثبوت یافتہ دران شبہ نیست کسیکہ نسبت تمام خاندان حضرت مجدد کہ آن ولایات وکمالات و حقائق است حاصل نماید این معارف رابیقین مبدا اندایں علوم از ظن وگمان نیست وفی نفس الامر نسبت پس آن چہ از غلبۂ احوال سکر باشد اعتقاد را نشاید آنچہ علماء فرمودہ اند اعتقاد آن واجب است العبد عبد والحق حق اگر غیریت ثابت نشود تکلیف شرایع برائے چہ فرمودہ اند بدانکہ انتساب وبیعت بطریقہ برائے حصول فیض خاص آن طریقہ است اگر حاصل نشود جائے دیگر بیعت کند اگر طالب صادق است والسلام بحث آنچہ نہ ضرور دینی است بیفائدہ است وکسے را کافر گفتن بے امر شرعی جایز نیست اگر ہفتاد وجہ کفر داشتہ باشد ویک وجہ اسلام او را کافر نباید گفت الحق یعلوا ولا یعلی ٭

مکتوب نودم در ایضاح الطریقہ

در بیان احوال بیعت وارادت خود در خاندان قادریہ وکسب سلوک نمودن در نقشبندیہ وفواید ضروریہ از کلام حضرات خواجگان نقشبندیہ واکابر احمدیہ مجددیہ وسلوک وتسلیک مجددیہ کثر اللہ امثالہم مع فواید دیگریہ بتکلیف بعض عزیزان صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد وصلوۃ فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ گذارش می نماید کہ بست ودو سالہ بودم کہ ہدایت وعنایت بے غایت الٰہی شامل حال این فقیر گردیدہ بجناب فیض مآب فرید زمان وحید دوران مطلع انوار منبع اسرار محیی سنن نبویہ قیم طریقہ احمدیہ مجددیہ شمس الدین حبیب اللہ حضرت مرزا جان جانان قدس اللہ سرہ العزیز رسانید ومستفید شرف ارادت وبیعت بخدمت مبارک حضرت ایشان در خاندان علیہ قادریہ گردانید آنحضرت اگرچہ افادہ والقائے نسبت نقشبندیہ مجددیہ بیشتر می نمودند واین نسبت واجازت آن از سید السادات سید نور محمد بدایونی گرفتہ اند رحمۃ اللہ علیہ والیشان از خلفائے معرفت افزائے شیخ سیف الدین خلیفہ وخلف الصدق عروۃ الوثقی

حضرت ایشان محمد معصوم بودند قدس اللہ اسرارہم لیکن اجازت طریقہ علیہ قادریہ از روح پر فتوح حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالی عنہ نیز دارند میفرمودند بعد انتقال حضرت سید بامر ایشان استفادہ از شیخ الشیوخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ کردیم و ایشان از خلفائے ہدایت فرمائے دلیل الرحمن حضرت شیخ عبد الاحد سجادہ نشین خازن الرحمۃ حضرت محمد سعید بودند رضی اللہ عنہ میفرمودند بخدمت حضرت شیخ بجہت طلب اجازت خاندان عالیشان قادریہ عرض نمودیم قبول فرمودند و بجال فقیر توجہی نمودند غیبتے دست داد و در آن غیبت بجمال جہان آرائے رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم مشرف شدیم دیدیم کہ حضرت شیخ رضی اللہ عنہ بحضور مبارک برائے اجازت آن خاندان برائے فقیر عرض می نمایند رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم می فرمایند کہ بحضرت غوث الثقلین عرض بکنید حضرت شیخ رضی اللہ عنہ بآنحضرت معروض داشتند پذیرا فرمودند و بخادم خود برائے عطائے تبرک خرقہ اجازت امر نمودند خادم خلعتے از سندس گران بہا آوردہ بر گردن فقیر نہادہ و در باطن فقیر عجب برکتے و کیفیتے تازہ وارد شد کہ در بیان راست نمی آید بعد مشاہدہ این واقعہ بامر حضرت شیخ قدس سرہ از غیبت افاقتے دست داد حضرت شیخ مبارکباد این عطاء کرامت فرمودند الحال نسبت قادریہ کہ بدایں خاندان از مشایخ کرام متوارث است بحصول این اجازت زیادہ تر گردید میفرمودند از جناب مبارک حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ عنہ نسبت چشتیہ نیز ما را رسیدہ است فی کیفیت آن نسبت شریفہ گاہ گاہ خود بخود ظہور می نماید و شوق و ذوق و سوختگی کہ از لوازم این خاندان است دل را باہتزاز می آرد و دریں وقت میل بسماع و رقت و گریہ پیدا می شود ؎ بر سر بازار صرافان عشق ؛ زیر ہر دارے دکان دیگر است ؛ حضرت ایشان قدس سرہ جامع نسبت نقشبندی و مجددی و نسبت قادری و چشتی بودند لیکن نسبت بزرگان مجددی بر ایشان غالب بود در رعایت آداب خاندان نقشبندی استعمال اذکار و اشغال این طریقہ شریفہ می نمودند عالمے از موائد فیوض و برکات ایشان بہرہ یاب گردید تا آنکہ خلفاء و خلفائے خلفائے ایشان در اطراف عالم ہدایت طالبان راہ خدا می نمایند این فقیر مسکین بذکر و شغل باطنی از حضرت ایشان تلقین یافتہ بر ہمین طریقہ مواظبت نمودم و تا پانزدہ سال اقتباس انوار صحبت حلقہ و ذکر و توجہ و مراقبہ حضرت ایشان داشتم و بہمین توجہات روح افزائے حضرت ایشان مناسبتے بحالات و واردات این طریقہ علیہ بہم رسید و ادراک و وجدان و کیفیات مقامات و اصطلاحات آن حاصل شد فالحمد للہ علی ذالک و درین ایام گذشتہ ہجرت مقدس ہزار و دو صد و دوازدہ است بتکلیف بعضے عزیزان این چند فوائد از کلام مبارک حضرات خواجگان نقشبندیہ و اکابر مجددیہ رضی اللہ عنہ التقاط نمودہ جمع کردہ آمد و این ہمہ تحریر و تقریر این فوائد از برکت صحبت کثیر البرکت حضرت ایشان است رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ والا سخن از مقولہ بندگان راندن کار این بے سر و سامان نیست ؎ جمال ہمنشین در من اثر کرد ؛ وگرنہ من ہمان خاکم کہ ہستم ؛ بدانکہ طریقہ مجددیہ مبنی است بر اصول طریقہ نقشبندیہ و آن وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض و نگہداشت خاطر و دوام ذکر و اعتصام

۱۲۱۲ ھ

بصحبت شیخ مقتدا است در ہر مقام بلحاظ مورد فیض و مأخذ آن می نمایند و برا ذکار و اشغال ہمان طریقہ مواظبت میفرمایند تا مقامات بلند و اصطلاحات ارجمند این بزرگواران چیزے دیگر است چنانچہ در ضمن این فوائد ملخص آن باختصار مذکور میگردد الحمد للہ کہ بہمین صحبت پیر دستگیر قیم طریقۂ احمدیۂ مجددیہ محیی سنن نبویہ کسیکہ مستفید ازین طریقہ شود و نہایات سلوک این اکابر برسد میداند کہ این مقامات چلیست و منبع این بحار فیوض و برکات کیست ؎ آنچہ بیش تو بیش ازین رہ نیست ؛ غایت فہم تست اللہ نیست ؛ میفرمایند کہ حاصل این طریقۂ شریفہ دوام حضور و دوام آگاہی است بحضرت ذات الٰہی سبحانہ بالتزام عقیدۂ صحیحہ موافق اہل سنت و جماعت و اتباع سنت نبویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و ہر کہ یکے ازین امور ثلثہ ندارد دوانہ طریقہ ما می برآید نعوذ باللہ منہا این حالت را در طبقۂ صحابہ رضی اللہ عنہم احسان میگفتند و در اصطلاح صوفیہ شہود و مشاہدہ و یادداشت و عین الیقین میگویند و برائے حصول این دولت کہ سرمایہ صحت عبودیت است سہ طریقہ مقرر نمودہ اند اول طریقۂ دوام ذکر است بشروط آن و ذکر بر دو قسم است اول اسم ذات است طریقش آنکہ زبان بکام چسپانیدہ و بزبان دل کہ محل آن زیر پستان چپ بفاصلۂ دو انگشت است اسم مبارک اللہ را بگوید و مفہوم آن در لحاظ داشتہ کہ ذاتیست موصوف بصفات کاملہ و منزہ از سمات ناقصہ کہ بران ایمان آوردہ ایم و این لحاظ را پرداخت وجود ذہنی گویند در وقت ذکر حرکت در زبان و بدن پیدا نشود و در تمام اوقات برابن ذکر مواظبت نماید تا دل جاری شود پس از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست است بفاصلہ دو انگشت است ذکر نماید پس از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ کہ مائل بوسط سینہ بفاصلہ دو انگشت است ذکر نماید باز از لطیفہ خفی کہ محل آن برابر پستان راست است بفرق دو انگشت مایل بوسط سینہ ذکر کند باز از لطیفہ اخفی کہ محل آن در عین وسط سینہ است ذکر نماید تا آنکہ لطائف خمسہ جاری شوند بذکر باز از لطیفہ نفس کہ محل آن در وسط پیشانی است و از لطیفۂ قالبیہ نیز ذکر اسم ذات معمول است دوئم ذکر نفی و اثبات است طریقش آنکہ اول نفس خود را از زیر ناف بند کند پستر زبان بکام چسپاند و بزبان خیال کلمہ لا را از ناف تا بدماغ رساند لفظ الٰہ را بر دوش راست فرو آوردہ لفظ الا اللہ را بر دل ضرب کند بوجہیکہ اثر ذکر بلطائف خمسہ رسد و لفظ محمد الرسول اللہ را در وقت نفس گذاشتن بخیال بگوید شرط است در ذکر لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک و معنی لازم است ہر لفظ را پس لفظ بی معنی متصور نشود و نیز از شرط است در وقت نفی نفی ہستی خود و جمیع موجودات و در وقت اثبات اثبات ذات حضرت حق سبحانہ ملحوظ داشتن اگرچہ نفی متعلق بتمام مقصودات شدہ اما لحاظ را وسعتہا است و نیز از شروط است در ہر دو ذکر بعد چند بار بزبان دل بکمال خاکساری و نیازمندی مناجات والتجا نمودن کہ خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو ترک کردم دنیا و آخرت را از برائے تو

محبت خود و معرفت خود دہ اگر طالب صادق ضعیف باشد ترک کردم دنیا و آخرت را نگوید و الا ہر دو جملہ را گفتن لازم گیرد و نیز شرط است توجہ بقلب بے آنکہ شکل صنوبری دل یا نقش اسم ذات در تصور آرد و این توجہ را وقوف قلبی گویند و این توجہ قائم مقام ضرب است که در طرق دیگر در ذکر شایع است و نیز شرط است توجہ بذات الٰہی داشتن نگران بجہت فوق باشد که بذات الٰہی نگران متوجہ و منتظر فیض است رعایت جہت فوق بپاس ادب است کہ اللہ تعالےٰ فوق ہمہ اشیاء است بلکہ وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض از ارکان ذکر و طریقۂ علیہ است کہ حصول نسبت حضور بے این دو رکن محال است و نیز شرط است دل را از خواطر و سوسہ ہا باز داشتن بمجرد خطور خطرہ دل را آنگاہ باید داشت تا خواطر استیلا نیابند و این را نگہداشت گویند حبس و حصر نفس در ذکر مفید است شرط نیست حرارت قلب و شوق و رقت قلب و نفی خواطر و ذوق و محبت از فوائد حصر نفس است و می گویند کہ موجب حصول کشف باشد و در ذکر نفی و اثبات رعایت عدد طاق معمول است لہذا این را وقوف عددی گویند فرمودہ اند کہ وقوف عددی سبق اول است از علم لدنی باینمعنی کہ حصول کیفیات و علم آن و کشوف و اسرار و دریافت آن ہمہ ازین ذکر است و این ذکر ماثور است از حضرت خضر علیہ السلام بارعایت حبس نفس پس اگر در یکدم تا بست و یکبار رسانیدہ است و فایدہ بر آن نشد عملش باطل است در طریقہ محسوب نیست از سر گیرد و شرط را نیک احتیاط نماید طریق دوم مراقبہ است و آن نگہبانی دل از خواطر و نگرانی فیض الٰہی است بیواسطۂ ذکر و بے رابطہ مرشد باید کہ در جمیع اوقات بہ نیاز و شکست تمام متوجہ ذات الٰہی باشد تا توجہ الی اللہ بے مزاحمت خواطر ملکہ دل گردد و این لحاظ ذات تقدس و تعالےٰ و دوام توجہ قسم اعلائے ذکر است کہ مقصود اہم از اذکار حضور مسمّی مطلوب است بحضور اسم کہ آن واسطہ است لحصول مطلوب رامیفرمایند مراقبہ اقرب است بجذبہ از نفی و اثبات از دوام مراقبہ بمرتبۂ وزارت توان رسید اشراف بر خواطر و تصرف در ملک و ملکوت از مراقبہ است اما ملکۂ مراقبہ بے کثرت ذکر و صحبت ارباب جمعیت دشوار است طریق سیوم استفادہ از صحبت صاحب کمال است کہ بہمین توجہ و اخلاص او دل از غفلت پاک گردد و بجاذبۂ محبت او انوار مشاہدۂ الٰہی بر دل درخشیدن گیرد در حضورش برعایت ادب و رضائے خاطر در غیبت بنگاہداشت تصور او فیض یاب شود گفتہ اند کہ این امر تمام ادب است و ہیچ بے ادب بخدا نرسد من ضیع الادب الادنی لم یصل الی الادب الاعلی میفرمایند این طریق موصل تر و آسان تر است از طریق ذکر و طریق مراقبہ و این را ذکر رابطہ گویند پیر کسے ہست کہ ظاہرش باتباع سنت آراستہ باشد و باطنش از التفات ماسوا پیراستہ در صحبت او باطن از نقوش ماسوا مصفا و بہمت او دل متوجہ جناب کبریا گردد اما ظہور تاثیر بمقدار سعی و اخلاص است و بتدریج تا شود تاثیر زیادہ میشود رباعی با ہر کہ نشستی و نشد جمع دلت

وز تو نومید ز رحمت آب دگلت ؛ زنہار ز صحبتش گریزان می باش ؛ ورنہ نکند روح عزیزان بحلت ؛
معتبر در تاثیر حصول جمعیت خواطر و توجہ بجناب الٰہی و انجذاب قلبی است تدریجاً کہ علامت خرق
حجب است و ظہور گرمی و حرارت اگرچہ مفید و ذوق افزا است اما در قرن اول نبود بدانکہ مفید تر و
معمول در طریقہ شریفہ آنست کہ طالب ہرگاہ خواہد مشغول شود اولاً چند بار توبہ و استغفار از معاصی
نماید و مرگ را حاضر داند پس صورت درویشے کہ از و طریقہ ذکر یافتہ روبروئے دل خود بادب تمام حاضر
نماید تا جمعیت و کیفیت پیدا آید باز بذکر بشرائط آن مشغول شود اول باسم ذات کہ موجب حصول حرارت
و شوق است پس بنفی و اثبات و اگر دل از حصر نفس ماندہ شود بحبس نفس ذکر کند و در ذکر و مراقبہ توجہ
باحدیت صرفہ حضرت ذات نماید ذکر بے توجہ و وسوسہ بیش نیست ذکر تہلیل زبانی اگرچہ تا حصول ملکہ حضور
معمول نیست لیکن بشرائط مذکورہ نیز مفید است کثرت ذکر می باید و دل بے ذکر کثیر نمی کشاید ہیچ وقت
از اوقات بے ذکر و توجہ و نیاز بجناب الٰہی نگذرد و در انجمن و ملاقات مردم نیز بذکر و آگاہی مشغول
باشد فیض حق ناگاہ برسد لیکن بر دل آگاہ برسد ؎ یک چشم زدن غافل از آن ماہ نباشی ؛ شاید
کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؛ این حالت را خلوت در انجمن گویند الصوفی[۲] کائن بائن بدانکہ از تعلق
خاطر بما سوی و رسوخ خصائل ذمیمہ در باطن سدہ در فیض می افتد پس بکلمۂ لا نفی آن باید نمود مثلاً برائے زوال
حسد لا الٰہ نیست حسد در من الا اللہ مگر محبت خدا باین لحاظ کثرت نفی و اثبات و تضرع بجناب الٰہی
برائے ازالہ آن نماید تا آنکہ ذمیمہ زائل گردد ہم چنین ہر مانع را از باطن ازالہ کند تا تصفیہ و تزکیہ حاصل
شود و ورزش این شغل قسمے است از سفر در وطن ذکر است کہ موجب حصول فنا و بقا است ذکر است
کہ موصل بخدا است ؎ ذکر گو ذکر تا ترا جان است ؛ پاکی دل ز ذکر یزدان است ؛ واذکروا اللہ
کثیرا لعلکم تفلحون چون کیفیتے در ذکر حاصل شود بحفظ کیفیت پردازد و چون مستور شود باز
بر سر ذکر رود تا آنکہ کیفیت و حضور ملکہ گردد ہرگاہ جذبہ قبول برسد نسائم فیوض و نفحات رحمانیہ
باہتزاز می آید گاہ گاہ وارد فیض ناگہان دل را می رباید و نیستی رو نماید چون این حالت تواتر و تکاثر نماید
امید دوام حضور و حصول فنا است ؎ وصل اعدام گر توانی کرد ؛ کار مردان مردانی کرد ؛ بحصول و دوام حضور
طالب بحقیقت ذکر فائض گردد و پیش ازین صورت ذکر بود نہ حقیقت آن این حالت را اندراج نہایت در بدایت
گویند و حصول اینمعنی طالب را درین طریقہ مانند اخذ ذکر و اشغال است در طرق دیگر از مرشد حصول این حالت موقوف
بر قوت توجہ مرشد است کسے را زود تر و کسے را دیر حاصل میشود نزد قدمائے این طریقہ علیہ علیہم الرحمۃ لطائف عبارت از درجات
استیلاء حضور حضور حق اگر با حضور خلق برابر بود ذکر قلب گویند و حضور حق اگر بر حضور خلق غالب است ذکر روح و
اگر حضور حق با غیبت از حضور خلق است ذکر سر و اگر حضور حق با غیبت از خود و حضور خلق است ذکر خفی
؎ فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ؛ دیگران ہم بکنند آنچہ مسیحا میکرد ؛ و نزد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ

[۲] یعنی کائن بائن صفت صوفی است ۱۲

عنہ ہر لطیفہ جدا است و سیر و سلوک و فنا و بقا و علوم و معارف ہر یک ازان جدا است لہذا آنحضرت رضی اللہ عنہ طالبان راہ حق را تہذیب و تسلیک لطائف جدا جدا میفرمودند می فرمودند این طریق که ما در صدد قطع آنیم ہمگی ہفت گام است پنج ازان در عالم امر و دو ازان در عالم خلق می افتد و دو قدم گفتن باعتبار عالم امر و عالم خلق است اما فرزندان ایشان قدس اللہ اسرارہم بعد حصول فنائے قلب تہذیب لطیفہ نفس مقرر نمودہ اند که در ضمن سلوک قلب و نفس این چہار لطیفہ را نیز فنا و بقا حاصل میشود و درینوقت ہمین معمول است که اہل طلب را فرصت نیست و کار دیگر در پیش است میفرمایند که چون سالک بدل خود متوجہ شود و دل خود را بحق سبحانہ جمع یابد این حالت دوام حضور است و حضور حاصل است اگرچہ علم بحضور در تمام اوقات حاضر نیست چنانچہ علم بحضور نفس خود در وقت اشتغال باموری کم میشود علم است و علم علم نیست لیکن چون دوام بے خطرگی و دوام کیفیتے از کیفیات قلبی و دوام نگرانی و انتظار کانک تراہ در حالت بیداری و خواب در سخن گفتن و غضب راندن و در جمیع اوقات لازم قلب شود حضور بے غیبت ملکہ گردد و معتبر در دوام آگاہی انیست و انیست یادداشت و غیر ازین ہمہ پنداشت این حالت را عین الیقین گویند رباعی :-

تا دوست بچشم سر نہ بینم ہر دم ٭ از پائے طلب کجا نشینم ہر دم ٭ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ٭ آن ایشان اند من چنینم ہر دم ٭

این رباعی اشارت است بحالت مذکورہ اما از غلبہ حال فرق در رویت بصر و مشاہدہ ببصیرت نمی تواند کرد والا رویت الہی سبحانہ بدیدہ سر در دنیا واقع نیست بعد ازان مراقبہ معیت و ہو معکم اینما کنتم و ذکر تہلیل زبانی میفرمایند و این مراقبہ در ولایت صغری کنند که ولایت اولیا است رحمۃ اللہ علیہم درین ولایت سیر در ظلال اسماء الٰہی است و مقام حصول جذبہ است درینجا جذبات و غلبات نسبت و طپش و شوق و آہ و نعرہ و رقت و گریہ و ذوق و وصول و یافت مقصود و دید سلب نسبت افعال از عباد و توحید فعلی و تجلی برقی و شہود وحدت در کثرت و دیگر حالات انس و وحشت و ہیجان و حیرت نقد وقت میشود و سر معیت و احاطہ اگر دیدہ بصیرت بینا است مکشوف میگردد والا بوجدان خود معیت حق سبحانہ مدرک میشود کما لا یخفی علی ارباب ہذہ الولایۃ النہایتہ لہمتی الخادم لا المحصلۃ فی الخیال ؎ خواجہ پندارد که مردے واصل است ٭ حاصل خواجہ بجز پندار نیست ٭ استغراق و سکر و مستی و قطع علاقۂ علمی و حبی و جہل و نسیان ماسوا و سلامت قلب که خطرہ ہرگز در دل نفوذ نکند دست دہد و فنائے قلب که عبارت از دوام بیشعوری از ماسوا است حاصل آید ؎ کے بود خود ز خود جدا ماندہ ٭ من و تو رفتہ و خدا ماندہ ٭ فنا را چہار قسم گفتہ اند اول فنائے خلق که امید و بیم از ماسوا منتفی شود دویم فنائے ہوا که در دل آرزوئے بجز ذات مولیٰ نماند سیوم فنائے ارادت که صفت بالیست و خواست از سالک زائل گردد چنانچہ از اموات چہارم فنائے فعل که بی یبصر و بی یسمع و بی ینطق و بی یبطش و بی یمشی و بی یعقل نقد وقت گردد ؎ علم صوفی عین ذات حق بود ٭ علم حق از خود صفات حق بود ٭ علم حق در علم صوفی گم شود ٭ این سخن کے باور مردم شود

رسیدن بمقام ولایت بغیر حصول مقامات عشرہ کہ توبہ[1] و انابت[2] و زہد[3] و قناعت[4] و ورع[5] و شکر[6] و صبر[7] و توکل[8] و تسلیم[9] و رضا[10] است متصور نیست کہ درین مقامات اگر قدم گاہے راسخ نشود بارے گذرگاہ خود ضرور است کہ درین خاندان نسبت اجمالی و جذبی است حصول این مقامات بتفصیل در سلاسل دیگر است کہ سیر در آنجا تفصیلی و سلوکی است بدانکہ از کلام اکابر متقدمین این طریقہ شریفہ قدس اللہ اسرارہم کمال عبارت از رسوخ ملکہ حضور و حصول فنا و بقا معلوم میشود میفرمایند آخر کار انتظار است پس اگر طالب بدوام حضور و وسعت نسبت قلبی مشرف شود و حضور جہات ستہ را احاطہ نماید و توجہے باشد بے کیف در ہمین بس نمودہ پرداخت آن نماید بدرجات حضور کہ بیان کردہ شد البتہ برسد و از دوستان خدا است مستغرق دریائے وحدت و قابل اجازت طریقہ اما در طریقہ علیہ مجددیہ تا بفنائے نفس و کمالات ولایت کبری نرسد اجازت مطلقہ نمی شود در فنائے قلبی خطرہ از دل بر رود اما از دماغ ریزان شود و بعد فناء نفس از دماغ نیز منتفی گردد و بعد زمان دراز اک خطرہ کہ از کجا می آید حیرت است انتفائے خطرہ از دل و دماغ پیش ارباب عقل معقول نیست لیکن طریقہ دوستان خدا ورائے نظر و عقل است پس بعد تمام شدن معاملہ قلب تہذیب لطیفہ نفس کہ محل آن پیش حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ پیشانی انسانست معہود است و علم بتمامی حکام قلب کہ ولایت صغری است ارباب کشف و معرفت را آسان است اما اہل وجدان و ذوق را بالہام و القا از جناب الٰہی یا حضرات مشایخ رحمۃ اللہ علیہم معلوم میشود می تواند کہ آثار آن حصول وسعت در انوار نسبت باشد گویا سینہ از انوار ہم چو پیالہ پر از آب لبریز گردد و جہت فوق کہ در توجہ نگرانی متوہم می شود مستور شود و لبساطتے در حضور پیدا آید و العلم عند اللہ اینجا مراقبہ اقربیت حضرت ذات نحن اقرب الیہ من حبل الورید می نماید و ذکر تہلیل لسان الطف آن ترقی می بخشد و حضور و نگرانی و عروج و نزول و جذبات چنانکہ در مقام قلب بود درین جا نیز نقد وقت مے شود بلکہ انجذاب تدریجاً بتمام بدن را درمی یابد و بدن مشمول انوار نسبت می شود و کیفیات و حالات اینجا نسبت بمقام قلب بے مزد و کم حلاوت است اما چون درین نسبت قوتے پیدا شود حالات سابقہ فراموش گردد مورد فیض اینجا بالاولیت لطیفہ نفس است این مقام را ولایت کبریٰ گویند کہ ولایت انبیاء است علیہم الصلوات و السلام این ولایت علیہ متضمن سہ دائرہ و یک قوس است نصف سافل دائرہ اولی مشتمل اسماء و صفات زائدہ و نصف عالی متضمن شیونات و اعتبارات ذاتیہ است و دائرہ ثانیہ متضمن اصول آن و دائرہ ثالثہ متضمن اصول آن اصول و قوس متضمن اصول اصول آن اصول است این اصول سہ گانہ اعتبارات اند در حضرت ذات کہ مبادی صفات و شیونات شدہ اند ؎ روئے جانان را نقاب اندر نقاب دیگر است ہر حجابے را کہ طے کردی حجابے دیگر است و فنائے حقیقی و حقیقت اسلام و شرح صدر و مقام دوام شکر و رضا کہ بعوان و جبر ابر حکم قضا بر می خیزد در قبول تکلیفات شرعیہ احتیاج دلیل نماندہ و استدلالی بدیہی گردد و اطمینان از شورشہائے تمام جذبہ و قوت یقین بمواعید الٰہی و استہلاک

واضمحلال چنانچہ برف در آفتاب بیگداز د واز توحید صفاتی و انتفا د آنکہ وجود توابع وجود را منسوب
باو سبحانہ یابد و در اطلاق لفظ انا بر خود مسامحت نتواند کرد و متہم داشتن نیات و دید قصور کہ بغیر شر و
منقصت در خود نہ بیند و تہذیب اخلاق کہ حاصل سلوک است و تزکیہ از رذائل حرص و بخل و حسد و حقد و
کبر و حب جاہ و عجب وغیرہ درین مقام بلند دست و ہد سے تا بار کرا خواہد میلش بکہ باشد و در دائرۂ
دوئم وغیرہ نگرانی و توجہ کہ متوہم میشد مدرک نمیگردد کہ نفس صاحب توجہ فنا یافتہ نگران کہ باشد درینجا مطمئنہ
بر تخت صدر ارتقامی نماید و انجذاب صدر را مدرک میشود درینجا مراقبہ حضرت ذات من حیث المحبۃ
یحبہم و یحبونہ تا ولایت علیا می نمایند تعبیر از مقامات قرب کہ مرتبۂ بیچونی و تنزیہ حاصل است و در عالم
مثال مشہود میشود بدائرۂ مناسب نہ بدہ انا و الا اجائے کہ خدا است دائرہ کجا است بعد تمام شدن ولایت
کبریٰ وسیر در اسم ہو الظاہر سیر و سلوک در ولایت علیا است کہ ولایت ملاء اعلیٰ است علیہم السلام
درایں ولایت کار بعناصر ثلثہ سوی عنصر خاک افتد درینجا مراقبۂ ذاتی کہ مسمی ہو الباطن است می نمایند و ذکر تہلیل
وصلوٰۃ نافلہ درینجا ترقی می بخشد و توجہ و حضور و عروج و نزول عناصر ثلثہ را بہم میرسد وگاہے بدن مانند
یک چشم نگران مدرک می شود و در وقت سلطان الاذکار کہ مبتدیان را حاصل میگردد و بدن را صفائی ثبت
دادہ بود و آن صفا دیگر است و این تصفیۂ عناصر دیگر حالات و کیفیات اینجا با لطافت و نزاکت است و وسعتے
عجیبہ در باطن پیدا می شود و مناسبتے با ملاء اعلیٰ حاصل می گردد و می تواند کہ ملائکۂ کرام ظاہر شدن گیرند و اسرارے
کہ لائق ستر و خفا است مدرک گردد ع هنیئاً لارباب النعیم نعیمہا ؎ بعد حصول سیر اسم ہو الظاہر
و اسم ہو الباطن دو جناح برائے سیر بسوئے مقصود کہ ذات بحت است حاصل می شود پس بانجام رسانیدن
معاملہ ولایت علیا اگر فضل الٰہی شامل حال شود سیر در کمالات نبوت واقع خواہد شد و آن عبارت است از دوام
تجلی ذاتی بے پردۂ صفات و اسما درین مقام شگرف کہ قطع یک نقطہ درینجا بہتر از جمیع مقامات ولایت است
حضور بے جہت می شود و نگرانی و توجہ ہائے سابقہ و طپش طلب و بیتابی شوق زائل می شود و برد الیقین دست
میدہد و دست حال و مقام و معرفت ازینجا کوتاہ است لا تدرکہ الابصار بر صدق حال گواہ است
؎ بطر از دامن نازاو چہ ز خاکساری ما رسد ؎ نزد آن مژہ بہ بلندی کہ بگرد سرمہ ما رسد ؎ در اینجا یافت
و ادراک علامت نارسائی است نکارت و جہالت نسبت و وصل عریان حاصل می شود و وصول است حصول
نیست ؎ اتصالے بے تکیف بے قیاس ؎ ہست رب الناس را با جان ناس ؎ صفائے وقت و حقیقت
اطمینان و اتباع ہوی لما جاء بہ المصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کمال وسعت نسبت باطن و بے کیفیتی و یاس
و حرمان دست می دہد معارف و حقائق اینجا شرائع است و بس کہ این مقامات انبیاء است علیہم السلام و تابعان
را بہ تبعیت و وراثت حاصل شدہ توحید وجودی و شہودی از معارف ولایت بود در راہ می ماند اما عروج و نزول
جذبات لطیفۂ خاک سر را بالاصالۃ و بہ تبعیت لطائف ثلثہ را میسر می شود مورد فیض درینجا بالاصالت

لطیفۂ خاک است و بہ تبعیت تمام بدن و در ینجا مراقبہ ذات بحت معرا از جمیع اعتبارات و حیثیات سابقہ می نماید و تلاوت قرآن مجید و طول قنوت در نماز در کمالات ثلثہ و حقائق سبعہ جز آن کہ من بعد پیش خواہد آمد ترقی می بخشد ہمیں بیرنگیہا و لطافتہا در پیش می آید کہ این مقامات بلند درجات و امواج بحر نامتناہی ذات بحت الٰہی است جل جلالہ در کمالات رسالت و کمالات اولو العزم و حقائق سبعہ و جز آن مورد فیض ہیئت وحدانی سالک است کہ بعد تنویر و تکمیل لطائف عشرہ حاصل شدہ و عروج و نزول و انجذاب نصیب تمام بدن است ؎ این کار دولت است کنون تا کرا رسد ٭ از کمالات رسالت و کمالات اولو العزم چیزے نوشتہ نشد و حقیقۃ کعبہ عبارت از ظہور سرادقات عظمت و کبریائی ذاتیہ الٰہیہ است و حقیقت قرآن عبارت است از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات و حقیقت صلوٰۃ عبارت از کمال وسعت بیچونی حضرت ذات فرمودہ اند از کلام حضرت مجدد قدس سرہ مستفاد میشود کہ معبودیت صرفہ کہ بعد از حقیقت صلوٰۃ مشہود بود بیچونی صرف ذات بود کہ از ان نصیبہ بمقبولان برسد و بر آن داخل دائرۂ قیومیت می شود و از ذاتی کہ قیام جمیع حقائق امکانی بآن تواند بود بہرہ می یابند مقامات عابدیت و سیر قدمی و سلوک بانتہائے این حقائق تمام میشود بعد از ان معبودیت صرفہ است و بس و اینجا سیر قدمی ممتنع گفتہ اند و سیر نظری جائز داشتہ مقام خلت حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام فوق آن مقام است بس شگرف کثیر البرکات انبیاء درین مقام تابع اند حضرت خلیل را حبیب الرحمٰن علیہ و علیہم السلام بامر فاتبع ملۃ ابراہیم حنیفا مامور است لہذا در صلوٰۃ و برکات مطلوبہ خود را تشبیہ میفرماید بصلوات ابراہیمی علیہ السلام اللہم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم انک حمید مجید از ینجا در باب خیر و برکت این مقام عالی را مرکز این مقام محبت صرفہ ذاتیہ حقیقت موسوی است علیہ السلام و بسیارے از پیغمبران بمتابعت او باین مقام رسیدہ اند و در قرب و معیت ممتاز اند علیہ السلام این مرکز بتدقیق نظر کشفی دائرۂ عظیم می نماید و مرکز این دائرہ محبیت و محبوبیت ممتزجتین حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم گویا دو میم اسم مبارک محمد بر این محبیت و محبوبیت اشارہ میفرمایند و نیز درین مرکز کہ بغور نظر رفتہ می شود و مثل دائرۂ رفیع الشان بنظر می آید مرکز این دائرہ محبوبیت صرفۂ ذاتیہ حقیقت احمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و میم اسم مقدس احمد ازین معنی رمزے وا می نماید بدانکہ این عظمت و کبریا و این وسعت و این محبت و درجات آن می تواند کہ در نفس حضرت ذات باشد کہ حصول این مراتب بعد تحصیل تجلیات ذاتیۂ دائمیہ کہ در کمالات نبوت حصول میشود پیش می آید با عظمت و وسعت بودن و محب و محبوب خود شدن تحقیق آن موقوف بر اضافت غیر نیست محض وجود اعتبارات است مر حضرت ذات حق را تعالت و تقدست و نیز مقتضائے محبت کہ در سیر ظلال و صفات پیدا شود اذواق و اشواق قلبی است و محبتے کہ در این مقامات محض بفضل الٰہی دست دہد موجب

کمال اطمینان و وسعت و بیرنگی باطن و ارادۂ طاعت و استوائے ایلام و انعام محبوب می گردد چنانچہ شہادت وجدان اہل وصول این مقامات مصداق این معنی است حصول این معنی در کمال مقامات سافلہ نیز می شود فارق قطع و خاصہ این مقام چہ باشد بلکہ انصاف آن است کہ ہر مقامے را آثار خاصہ کہ مطلقاً در دیگرے حاصل نشود دیہم را کہ در آن مقام شامل باشد و بآن استدلال بر حصول آن مقام توان کرد نیست توقع آن ہم نباید داشت و اگر از صفات اضافیہ باشد و آن در اول درجۂ ولایت کبری گذشتہ رجعت قہقری لازم می آید فتأمل بالجملہ حقیقت محمدی و حقیقت احمدی با حضرت ذات نزدیک تراند و آن حضرت رئیس محبوبان گشت و تابعان او خیر الامم صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم **اللھم ارزقنا حبک وحب واتباعہ وشفاعتہ ورضاک ورضائہ** بعدہ حب صرف و لاتعین است کہ سیر قدمی آنجا کوتاہ است و بسیر نظری روا بدانکہ نزد حضرت مجدد رضی اللہ تعالٰی عنہ تعین اول تعین حبی است و مرکز آن تعین حب باعتبار محبوبیت ذاتیہ حقیقت احمدی است و تعین روحی آنحضرت است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و باعتبار محبوبیت و محبیت ممتزجتین حقیقت محمدی است و تعین جسدی آنحضرت است صلی اللہ علیہ وسلم و باعتبار محبیت صرفہ حقیقت موسوی است و تعین موسی علیہ السلام و محیط آن مرکز کہ مثل دائرہ است در صورت مثالی خلت است و آن حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام و تعین ثانی تعین وجودی است و مانند ظل است تعین اول را تعین حضرت ابراہیم است علیہم السلام و مبدء تعین ہر پیغمبری و رسولے حصہ است از حصص این تعین وجودی و از امتان نیز اگر کسے را برکت متابعت انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات درین تعین وجودی نصیبے باشد و حصہ یا نقطہ آن تعین مبدء تعین آن کسے بود مجوز است بلکہ واقع ملائکہ علیین را علیہم السلام نیز مبادی تعینات در ہمین تعین شہود است و حقیقت امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ کہ مبدء تعین اوست بے توسط امری ظل حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بر نہجی کہ ہر چہ دران حقیقت کاین است بطریق تبعیت و وراثت دران ظل ثابت است ازینجا است کہ حضرت صدیق رضی اللہ عنہ ضمنیۃ کبرے داشتند کہ از کمال محبت و معیت در ضمن حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم سیر مقامات قرب میفرمودند ما صب اللہ فی صدری شیئا الا صببتہ فی صدر ابی بکر و این مرتبۂ عالیہ شیخ الشیوخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ بہ تبعیت و وراثت حاصل شدہ بود و حضرت شیخ رضی اللہ تعالٰی عنہ حضرت ایشان مارا رضی اللہ عنہ بضمنیت خود ممتاز فرمودہ اند چنانچہ روزے حضرت شیخ رضی اللہ عنہ فرمودند کہ اللہ تعالٰی امشب مارا بہ نسبت تازہ سرفراز فرمودہ است حضرت ایشان ما بعرض رسانیدند کہ از فلاں وقت این نعمت عظمی کرامت کردہ فرمودند آرے شما ضمنیت ما دارید شما را نیز بایں دولت سرفراز فرمودہ اند سبحان اللہ زہے قبول و صحبت کشف و ادراک حالات و مقامات در حقائق انبیاء کرام علیہم السلام کثرت در ود بابرزخیت روح مبارک پیغمبرے کہ باحقیقت او اتصالے بہم رسیدہ ترقی افزا است اللھم صل علی سیدنا محمد حبیبک

وابراهیم خلیلک وبارک وسلم یا درود ے کہ در تشہد معمول است تا سہ ہزار رسانند درین مقامات
انوار نسبت وارواح طیبۂ آن اکابر علیہم التسلیمات ظہور کنند و در ایما نیات قوتہا بیفزاید مدانکہ این نگیرد
ولایات ثلثہ واین کمالات ثلثہ وحقائق سبعہ ودیگر مقامات کہ نمے ازان دریا درین قرطاس تراوشے
یافتہ ہمہ منتسبان این خاندان شریف رامیسر نیست بعضے بولایت قلبی بلکہ در دائرۂ امکان و بعضے بولایت
کبری وقلیلی بکمالات ثلثہ ونادری بحقائق سبعہ وجز آن فائز می شوند ازین است کہ در حالات وتاثیرات این
عزیزان تفاوتہا است کہ حالات وعلوم ہر مقام جدا است چنانچہ نمونۂ ازان تحریر یافتہ بالجملہ در ولایات
خصوصاً در ولایت قلبیہ تاثیر وحالات با ذوق وشوق وحرارت ظاہر شود و در کمالات نبوت وحقائق سبعہ
جمعیتے با صفا ولطافت بیرنگ پیدا گردد کہ درینجا تجلیات ذاتیہ بے پردۂ اسماء وصفات ظہور دارد وکمالا
یخفیٰ علی اہلہا وتفصیل این مقامات ومعارف در مکتوبات حضرت مجدد مذکور است رضی اللہ تعالےٰ
عنہ وبالفعل درین کمالات ثلثہ واین حقائق سخن نمودن رسمے بیش نیست استعداد کجا وکر الیاقت این مقامات
بلند است ؎ نہ ہر کہ سر تراشد قلندری داند ٭ نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند ٭ بشارات معمولۂ
این خاندان بے تحقق آثار وعلامات آن در خارج وباطن سالک مسموع ومعتبر نیست ؎ مگر موشی
بخواب اندر شتر شد ٭ آنچہ مشہور است کہ علم احوال ضرور نیست مراد علم تفصیل احوال یا کشف احوال
است واگر فرضاً عدم تغیر باطن از ورود حالات باشد پس بیخطرگی ودوام نگرانی وفنار ہوا وفنار ارادہ
وفنار انا ضرور است حضرت ایشان ما رضی اللہ تعالےٰ عنہم میفرمودند قریب است کہ راہ تسلیک جمیع
مقامات مجددیہ مسدود شود واشارہ بقرب انتقال خود فرمودند وفرمودند معلوم نیست کہ بر روے زمین کسے
را قوت تسلیک تمام مقامات باشد محمد احسان در روضۃ القیومیت کہ در مناقب حضرات مجددیہ رضی اللہ
عنہ نوشتہ نیز نقل این معنی نمودہ پس جذبات وکیفیات ولایات ووسعتہا وبیرنگیہاے کمالات نبوت
ودیگر مقامات گواہ صدق حصول مقامات کافی است از وہم وخیال چہ میشود بہ بشارات بے حقیقت مغرور
ساختن مردم را در غلبیت انداختن چہ فائدہ فائدہ نیست مگر ظاہر را باتباع سنت آراستن وباطن را
بدوام حضور وتوجہ بجناب الٰہی سبحانہ منور داشتن درویشی چیست یکسان زیستن ویکسو نگریستن ؎
تا ز قید خود پرستیہا دمے آسودمے ٭ ہمچو مظہر کاش راہے با خدا بودے مرا ٭ اسرار توحید وجودی واحاطہ وسریان
ارباب فنار قلب را کہ بتعمیر اوقات بوظائف عبودیت وکثرت ذکر بتربیت حضرات مشایخ بمقام جذبہ وسکر
ومستی وغلبۂ محبت وتجلی برقی مشرف شدہ اند پیش می آید اما توحیدے کہ بمحض مراقبہ سریان وجود وہمہ
اوست وہو الموجود متخیل گردد واستیلار واہمہ بیش نیست از حیز اعتبار ساقط است وعلوم توحید شہودی
اہل فنار نفس را کہ بعد حصول فنار قلب در غلبات انوار حق با نتفاء انا وتوابع وجود استہلاک یافتہ اند مکشوف
میشود ودر کمالات نبوت ودیگر مقامات مجددیہ کہ دوام تجلی ذاتی وتمام صحو وہشیاری است حقائق ومعارف

علوم شرائع است و بس ارباب توحید وجودی عالم را بحضرت حق جل وعلا نسبت اتحاد و عینیت ثابت کنند و اہل توحید شہودی نسبت ظلیت مقرر نمایند و کسانیکه ازین ہر دو مقام گذشته اند بکمالات نبوت به تبعیت و وراثت رسیده اند از غایت تنزیه مقصود را از اثبات ہر نسبت تبرّی فرمایند الا نسبت مخلوقیت و مصنوعیت ما للتراب و رب الارباب این معرفت ذوقی و وجدانی است نه تقلیدی اما ظهور این اقسام علوم ہر سالکے را میسر نیست ذالک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم می تواند که سالک بولایت و کمالات نبوت فائز شود و ازین علوم او را ہیچ نکشاید ؎ نه سلطان خریدار ہر بنده ایست ؛ نه در زیر ہر ژنده زنده ایست ؛ اما حاصل سیر و سلوک حصول فنا و دوام حضور و تہذیب اخلاق و اخلاص تمام و رفع کلفت در ادائے احکام شرعیه با دیگر حالات بے انکشاف اسرار توحید دست میدہد حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه سیر و سلوک نسبت نقشبندیه اختیار فرموده اند که بنور تشرع بسیار آراسته است و نسبت احراریه که خواجه احرار از آبائے کرام خود دارند قدس سره و منشاء اسرار توحید وجودی است گذاشته که در آن مزلّت اقدام پیش می آید و آنکه درین وقت اکثر ارباب سلوک از ذوق و وجدان ہم بہره تمام ندارند می تواند که از دوری زمان نبوی صلی الله علیه وآله وسلم و قرب قیامت و فتور استعداد باشد پس آنچه بزرگان دین از معارف بیان فرموده اند ہمه اش حق است ہر کس را آنچه پیش آمده وا نموده است تفاوت در معارف از جہت اختلاف در مقامات الہیه راه یافته معاذ الله که کذب را مدخلے باشد تا کسے تکذیب صدیقان نماید اما تغلیط وجودیه اہل توحید شہودی را چنانکه گویند زعمت طائفة ان التوحید شہودی لا وجودی فما وصلوا الی حقیقة المقام از عدم ظہور معارف مقامی است که در آنجا علوم توحید شہودی منکشف میشود و این مشرب صافی از ظاہر نصوص روشن و بکشف کمّل تابعان که از سکر و شطح برآمده از صحو و ہشیاری که مشرب انبیاء است علیہم السلام حظ وافر دارند مبرہن است ہیچ شنیدی که کسے از صحابه کرام که افضل از اولیاء عظام اند ہمه اوست گویا شده باشد عبارات را بر مشرب خود فرود آوردن از غلبۂ حال است ہم چنین تطبیق معارف مختلفه باہم از قوت تأویل عبارات است تا اختلاف از میان برخیزد والا اتحاد مقتضیات متباینه مقامات مختلف چگونه صورت پذیرد و اگر عبارات بتأویل متحد نمایند حالات و اذواق مقامات متفاوت کے یکے میشود اگر گوئی ہوائے زمستان و تابستان در نفس ہوائیت یکے است برودت و حرارت ہوا متحد نتواند شد با این ہمه علوم و معارف ہر مقام جدا است و انوار و فیوض ہر مرتبه جدا پس این ہمه تطبیق از قوت ملکه مقال بود نه از غلبۂ واردات حال والعلم عند الله تحریر و تقریر سخن بزرگان در خور لیاقت این بے سر و سامان نیست ؎ حرف درویشان بدزدد مرد دون ؛ تا بخواند بر سلیمے زان فسون ؛ اما از تعطشے که باحوال بزرگان دارم سخنے چند از کلام عزیزان التقاط نموده ؎ لعل الله یرزقنی صلاحا گر ندارم از شکر جز نام بہره ؛ زان بسے خوشتر که اندر کام زہره ؛ اگر طالبے بیاید بتکرار استخاره موافق حدیث یا تشہادت قبول قلب درباره او ضرور است و درین افاده جز اشتراک در فیوض یکدیگر منظور نباشد تا فایده بران مترتب

شود بعد تلقین توبه و استغفار ذکر اسم ذات میفرمایند و توجه نمایند دل خود را مقابل دل او نموده همت القائے
ذکر کنند تا دلش ذاکر شود و حرکت دروے پیدا آید کسے که دلش متأثر نشود محض بوقوف قلبی بپردازد ہم چنیں ہر لطیفۂ
خود را برابر لطیفۂ او داشته توجه القائے ذکر باید نمود ہر لطیفه را جدا جدا چند روز توجه نمایند تا لطائف سبعه
بفضل الٰہی گویا بذکر خدا گردد پس بذکر نفی و اثبات و مراقبۂ احدیت صرف ارشاد نمایند و ہمواره بر دل او
توجه القائے انوار نسبت که از بزرگان رسیده است و جذبے لفوق نموده باشند انشاء اللہ تعالیٰ در
چند روز دل سالک نورانی گردد و درین ضمن دیگر لطائف نیز متلون بانوار میشود رنگ نور قلب زرد
و رنگ نور روح سرخ و رنگ نور سر سفید و رنگ نور خفی سیاه و رنگ نور اخفی سبز و رنگ نور لطیفۂ
نفس بیرنگ است و ازین رنگها در و منعکس میشود و دیدن انوار مقصود نیست انوار بیرونی چه کمی دارد
که کسے سعی برائے تماشائے انوار درونی نماید و منامات و واقعات جز مبشرات نیستند ؎ نه شبم
نه شب پرستم که حدیث خواب گویم ٭ چو غلام آفتابم ہمه ز آفتاب گویم ٭ از اجلۂ واقعات رویت باری تعالیٰ
و زیارت آنحضرت صلی اللہ علیه و آله وسلم اگر از شائبۂ وہم و خیال مبرا باشد وجه اشتباه حقیقت بوہم
آنکه لمعان انوار ذکر یا محبت و اخلاص یا مناسبت استعداد بجناب آنحضرت صلی اللہ علیه و آله وسلم یا رضاء
مرشد یا نسبت باطنی او یا کثرت درود یا خواندن بعضے اسماء یا احیاء سنت یا ترک بدعت یا خدمت سادات
یا توغل بعلم حدیث بصورت آن حضرت صلی اللہ علیه وسلم متصور مے شود پندارد که بشرف زیارت مشرف شد
است و آنچنان نیست بلکه به نمے از ان دریائے رحمت سیراب شده ازین است که بصورت مختلفه آنحضرت
صلی اللہ علیه و آله وسلم را می بینند اگر صورت مبارک که در مدینۂ منوره موجود است و صاحب شمایل آنرا
بیان نموده بینند البته سعادتیست بزرگ و موجب ترقی در باطن و ازدیاد توفیق میشود و الا دل بوہم
و خیال خوش میشود و ہمبرین قیاس است زیارت ارواح طیبۂ مشایخ کبار رحمة اللہ علیہم ہم چنین صحت
کشف کونیات بسیار متعذر است معتقد و متخیل خود یا خبر مشهور که در مردم قرار یافته یا معامله عمرو بصورت
معامله زید یا القائے شیطانی یا ہوائے نفسانی در مرآت خیال منعکس میشود پندارد که صورت عمرو در
عالم مثال دیده است و گاہے از شروط و فروع امر معلوم نمیشود لهذا غلط واقع میشود پس راه رضا و تسلیم
پیش گرفته متوجه بجناب احدیت باید شد و باین و آن نباید پرداخت و افوض امری الی اللہ ان اللہ بصیر
بالعباد و سعی باید نمود و جانے باید کند تا شاہد مقصود از گوشه بآغوش برسد شهودے که جان را پیش نه
گرفتاری بیدان بود و در ظلمات جسمانی آنرا گم نموده پیدا باید کرد و کسے را که بعنایت کشف می تواند فواید
سیر خود را بنظر بصیرت مشاهده می نماید و الا جمعیت خاطر و توجه بقلب و نگرانی بمبدء فیاض رفته رفته ترقی
می یابد در چند مدت لطیفۂ قلب منور شده از قالب می برآید ارباب وجدان را جذب و کشش لطایف
مدرک میشود که سلوک عبارت از رفتن است و رفتن متضمن است جذب را و چون لطیفۂ قلب از قالب

بر آید کسے را از قلب ببالا راہے کشادہ وکسے را مثل قبہ نورمنارہ بالائے سر ایستادہ دریافت میشود گاہے حالت عروج کہ دل را بجانب فوق کشان وگاہے حالت نزول کہ گویا قلب را بجہت تحت رواں می یابد تا آنکہ تدریجاً لطیفۂ قلب را با اصل خود کہ آنرا قلب کبیر وحقیقت جامعہ انسانی گویند وبالائے عرش مجید است واصل ومتحد می یابد خیال نکنی کہ اینجا قلب را فنا حاصل شد این از مغلطہ کشفی است تا اینجا نصف دائرۂ امکان وسیر آفاقی تمام می شود ونصف دیگر کہ عبارت از سیر در عالم امر است وبلا مسکنت نسبت موصوف ہنوز در پیش است بعد اتمام دائرۂ امکان وسیر در ولایت صغری قلب را صورت فنا حاصل میشود وکسے کہ از غلطی کشفی رسیدن بقلب کبیر را حصول فنا وسیر در اصول لطائف را ولایت کبری وفنائے نفس داند ظاہر است کہ مستفیدان او را از کیفیات وجذبات ودیگر احوال کہ در ولایت صغری پیش می آید ورسیدن باین ولایت شرط است وصول ولایت کبری را چہ حاصل خواہد بود محض بجمول وکوہ ایام گذاری نمودہ اند فنا کو ولایت کجا اللہ تعالے مرادا ایشانرا بجذبات فضل عمیم خود بمقامات ارباب تحقیق رساند آمین چون بجذبات عنایت الٰہی وتوجہات مشائخ ہر دو قوس دائرۂ امکان تمام شود وحد یافت تمامیت سیر موقوف بر کشف صریح یا وجدان صحیح است وعلامت آن حصول حالت دوام حضور است در بیداری وخواب یا بعضے از دیگر کیفیات سیر در ولایت صغری پیش می آید وجذبات قویہ ودیگر حالات واسرار نقد وقت میشود ونور این ولایت مشابہ بنور ماہتاب است ودرین مقام چون رسوخے وقوتے پیدا کند قابل اجازت مقیدہ میشود ودر ولایت کبری کہ نور آن مشابہ آفتاب نیم روز است اجازت مطلقہ می فرمایند **فصل** بعد حصول حقیقت فنا وبقا بہر خاطرے کہ متوجہ میشود اللہ تعالے آنرا سر انجام میسر مایدپس برائے القائے توبہ بر کسے کہ بر شریعت استوار نیست متوجہ حال او بودہ ہمت نمایند کہ ملکہ صلاحیت کہ نفس شمار است بفضل الٰہی راسخ شدہ در نفس او حاصل شود ہم چنیں چند وقت متوجہ باشند یا خود را ہمان کس گنہگار در خیال خود تصور نمودہ چند روز توبہ واستغفار نمایند انشاء اللہ تعالے بر شریعت ثابت گردد وبجہت حل مشکلات آنچہ مقصود است در لحاظ داشتہ ہمت نمایند تا مطلوب حاصل گردد مریض را صحیح وتندرست ملحوظ نمودہ ہمت نمایند یا قصد ازالہ مرض فرمایند تا بفضل الٰہی شفا یابد دریافت خاطر باطن غیر کسے را کہ صید دل بخطرہ باصفا حاصل است چندان متعذر نیست بعد مقابل داشتن دل بدل غیر متوجہ بوجدان خود شوند ہر خطرہ کہ در دل قرار گیرد خطرہ از باطن اوست وخواطر کہ در باطن می آید بر اقسام است از چپ پائے دل بطول امل وتسویف عمل وجرأت بر گناہ وغرور مغفرت الٰہی خطرہ شیطانی است واز راست پائے دل بطاعت وذکر وامر خیر خطرۂ ملکی است واز بالائے دل بخودی وخود آرائی وعار وننگ خطرۂ نفسانی است واز فوق ہمہ بترک ہمہ وترک مقامات وحالات نیز خطرۂ رحمانی است برائے دریافت امور مغیبہ بعالم مثال وملاء اعلی اطلاع نمایند در غیبت یا در خواب چیزے واضح خواہد شد اما حکم بعد تکرار توجہات نمایند برائے ادراک باطن

اہل اللہ دل خود را از حالتے کہ دارد خالی تصور نمودہ مقابل دل آن بزرگ دارند ہر حالتے کہ در باطن پیدا شود انعکاس احوال شریفۂ اوست اکثر از ارباب خاندان چشتیہ حرارت و شوق و از بزرگان قادریہ صفا و لمعان و انوار کابر نقشبندیہ بیخودی و اطمینان مدرک می شود و احوال بزرگان سہروردیہ مشابہت بحالات نقشبندیہ دارد قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم اجمعین فیض نسبت اہل اللہ مثل نور خورشید کہ از روزنے می تابد یا مانند ابرے کہ محیط گردد یا مانند نسیم خنکے می وزد یا مانند باران یا مانند آب روان یا مانند چادر باریک کہ تمام بدن را شامل گردد یا مانند شبنم لطیف مدرک میشود و اہل ادراک را احوال ارباب قلب بر قلب با ذوق و شوق و حرارت محبت و نسبت اہل ولایت کبریٰ بر لطیفۂ نفس نیز باطمینان و استہلاک و اضمحلال ظاہر شود بلکہ تمام بدن را در گیرد و نسبت ارباب کمالات نبوت و دیگر مقامات مجددیہ بلطافت و بیرنگی و وسعت تمام لطائف را محیط میشود بلکہ از ادراک آن نزدیک است کہ نزدیکان دوری نمایند تا بدوران چہ رسد لہذا از غایت لطافت و بیرنگی از نسبت این خاندان شریف مردم اعراض نمودہ طلب نسبتے کہ ذوق و شوق دارد و ناشی از مقام قلب و تجلی افعالی است می نمایند و ندانند کہ این لطافتہا از کجا است و حال آنکہ در وسط رہ درین طریقہ اذواق و اشواق عجیبہ و جذبات غریبہ در پیش می آید و احوال اہل این طریقہ استمراری است و کمّل این طریقہ را در مقام تجلی ذاتی دائمی بے پردۂ اسماء و صفات و درجات آن قدم گاہے است راسخ پس بیرنگی و غایت لطافت وصف نسبت باطنی ایشان آمد کہ دست ادراک از ان کوتاہ گشت نارسیدگان گویند کہ در صحبت ایشاں جمعیت تامّی و صفائی حاصل است و کسے را کہ درین طریقہ سیر بمرتبۂ ظلال اسماء و صفات یا تجلی صفاتی است البتہ تاثیر توجہ او با کیفیت تیز و قوت مدرک شود پندارند کہ باطن ایشان قوی است نے بلکہ رسیدگان بدوام تجلی ذاتی در افاضۂ فیوض و برکات شانے عظیم دارند و مستفیدان ایشاں در اندک مدت حرارت و شوق و حضور پیدا کنند ہو الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا ۔ ع در نیابد حال پختہ ہیچ خام ٭ پس سخن کوتاہ باید والسلام ٭ در طرق دیگر کہ از کثرت ذکر جہر و حبس نفس و اشتغال سماع حرارت قلبی و ذوق و شوق اکثر ظاہر شود و کیفیاتے کہ در مقام جذبۂ نقشبندیہ و حصول فنا حاصل گردد در ہر دو قسم حالات فرقہا است اینجا وسعت نسبت باطن و دوام حضور و کثرت انوار و برکات نقد وقت است و توحید حالی بے استیلائے وہم ظاہر شود و آنجا محض حرارت و تپش قلبی است کہ از بعض عوارض لاحق گردیدہ است اگر حالت توحید است از غلبۂ واہمہ و مراقبہ توحید است اما اگر این نسبت شریفہ بفنا و بقا برسد اکسیر اعظم است در احیائے دلہائے طالبان راہ خدا ۔ ع تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ٭ بدانکہ از کثرت مراقبہ کہ آن عبارت از نگہبانی دل از خواطر و انتظار فیض الٰہی است در نسبت باطن عمقے و قوتے پیدا شود و از کثرت ذکر تہلیل کہ آن عبارت از نفی ہستی خود و ہستی جمیع موجودات و اثبات ہستی حق تعالیٰ است با رعایت شروط مقررہ فنا و نیستی قوی گردد و از کثرت تلاوت قرآن مجید نورانیت

وصفا واز کثرت استغفار و نماز تضرع و نیاز و از کثرت درود منامات و واقعات عجیبہ ظاہر شود و اگر بہ نسبت فنائیہ خود متوجہ شوی حالتے دیگر و اگر بہ نسبت بقائیہ خود توجہ نمائی ذوق دیگر رو نماید در وقت بسط حالت اگرچہ یکسر مو متغیر شود شکر پیش گیرد اندک مدان و در وقت قبض بعد غسل بآب سرد و الا بآب گرم دوگانہ نماز و استغفار کنی و اگر قبض نرود باز غسل یا وضو بر وضو تضرع و التجا بایزد سبحانہ نمائی تلاوت قرآن مجید بترتیل و تذکر موت و زیارت گورستان کہنہ و حضور در مواقع خیر و صدقہ از احب مال و توجہ بمرشد دافع قبض است از لقمہ حرام قبض و بے حلاوتی تا سہ روز و از لقمہ شبہہ تا تحلیل آن و از صغائر ذنوب تا وضو و ادای نماز می ماند و از تجلی ہو القابض رفع قبض بارادۂ الٰہی است کوشش میکوش و کشائش را چشم میدار ؎

عاشق کہ شد کہ یار بحالش نظر نکرد ؛ اے خواجہ درد نیست وگرنہ طبیب ہست

ہمیفرمایند ہر کہ را ضبط اوقات بدوام ذکر و وظائف عبودیت و قناعت بلا بد معاش نیست و از خدا غیر خدا سبحانہ میخواہد در راہ خدا ناقص است و حضرت خواجہ بزرگ امام طریقہ خواجہ نقشبند رضی اللہ تعالٰی عنہ وظائف و اوراد طریقہ خود را بر آنچہ از احادیث صحیحہ ثابت شود قصر فرمودہ اند پس اہل این طریقہ را از کمال اتباع سنت ناگزیر است وقت صبح بادعیہ ماثورہ بقدر میسور باید پرداخت دہ بار درود و دہ بار استغفار و دہ بار اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم و آیۃ الکرسی یکبار سورۂ اخلاص و معوذتین سہ سہ بار سبحان اللہ و بحمدہ صد بار وقت شام و خفتن نیز بخوانند پس بعد فاتحہ و رجوع بارواح طیبہ حضرات مشائخ قدس اللہ تعالٰی اسرارہم بذکر و مراقبہ مشغول شود و در وقت اشراق دوگانہ شکر نہار و دوگانہ استخارہ باین نیت بگذارد الٰہی از علم تو استخارہ میکنم کہ آنچہ از مرادات روز و شب دربارۂ من بہتر باشد مرا پیش آید و از سوء قضا مرا نگاہدار و رضا بقضا کرامت فرما بعد ازان بدرس کتاب و امور ضروریہ بپردازند در وقت چاشت چہار رکعت کہ در حدیث صلوۃ الاوابین ہمین نماز ضحی است انہ کان للاوابین غفورا پس اگر میسر شود قیلولہ نماید کہ ممد قیام لیل است و وقت فی زوال چہار رکعت بطول قنوت بخوانند بعد سنت مغرب شش رکعت کہ بصلوۃ الاوابین در مردم مشہور است و اولی بست رکعت است و شب را اگر میتوانند تثلیث نمایند ثلث اول و آخر برائے ادائے حقوق مولی جل و علا و ثلث وسط بجہت استراحت نفس خود مقرر نمایند و الا تربیع لیل از مہمات دانند و پہر خواب کافی است نماز تہجد کہ آن بعد از خواب برخاستن است و مغلوب النوم را پیش از خواب ہم جائز است و بے توفیق را وقت چاشت تدارک آن ضرور است دوازدہ رکعت یا دہ یا ہشت آنچہ تواند بجا آرد در نوافل قرات سورہ یٰسین معمول است و الا سورہ اخلاص بخواند وقت سحر دعا و استغفار و ذکر و مراقبہ نماید اگر از ثلث شب بیدار شود بعد فراغت از اذکار اندکے بخواب رود کہ آنرا خواب مشاہدہ گویند نماز صبح در اول وقت کہ ستارگان درخشان باشند بخوانند اورادے کہ در احادیث ثابت شدہ وظیفہ باید نمود و تلاوت قرآن مجید حافظ را در تہجد بہتر است و غیر حافظ قرآن بعد نماز اشراق یا نماز ظہر بتلاوت بترتیل و تحسین صوت بپردازند و بمقداریکہ [illegible] از زیادہ [illegible] نماید و اگر شوق و ذوق مطلوب باشد اندکے جہر [illegible] باید کلمہ تمجید صد بار

بکلمۂ توحید صد بار و درود صد بار بعد از نماز خفتن و الا ہر وقت کہ میسر شود معمول ہزار بار است ہر قدر کہ تواند
بخوانند استغفار رب اغفر لی وارحمنی وتب علی انک انت التواب الغفور صد بار رب
اغفر وارحم واھدنی السبیل الاقوم صد بار اللھم اغفر لی وارحمنی ولوالدی ولمن
توالد وللمومنین والمومنات بست و پنج بار بخوانند بدانکہ این نماز ہا و تلاوت و اوراد بے حضور قلبی
صحیح نیست لہذا فرمودہ اند سالک بعد ادائے نماز فرض و سنن مؤکدہ بجز ذکر و مراقبہ نپردازند تا کہ حضور
ملکہ گردد و بقضائے نفس و تہذیب اخلاق مشرف شود پس ہر وردے از اوراد و امرے از امور معاش و درس
و تدریس کہ پیش گیرد بپرداخت وقوف قلبی و یاد داشت لازم شناسد اما در علوم دقیقہ توغل مضر است
و شغل علم دینی ممد نسبت باطن فرمودہ اند خصوصاً علم حدیث کہ جامع است تفسیر و فقہ و علوم تصوف را
بشرط توجہ بروحانیت مقدس و مطہر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و حفظ ادب کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این چند فقرہ
جامعہ برسم تبرک از کلام مبارک حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ناگزیر ہمہ سالکان است نوشتہ می
شود اللہ تعالے کاتب را نیز توفیق عمل بران کرامت فرماید۔ **نصائح** حضرت خواجہ عبد الخالق رحمۃ اللہ علیہ
میفرمایند وصیت می کنم ترا ای پسر کہ من بعلم و ادب و تقوی در جمیع احوال بر تو باد کہ تتبع آثار سلف کنی
و ملازم سنت و جماعت باشی و فقہ و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل بپرہیزی و نماز بجماعت گذاری
بشرطیکہ امام و مؤذن نباشی، ہرگز طلب شہرت مکن کہ شہرت آفت است بمنصبے مقید مشو دایم گمنام باش
در قبالہا نام خود منویس، بمحکمہ قضا حاضر مشو و ضمان کسے مباش بوصایائے مردم در میا و با ملوک و ابنائے
ایشان صحبت مدار خانقاہ بنا مکن و در خانقاہ منشین و سماع بسیار مکن کہ سماع بسیار دلہا بمیراند نفاق
پدید آرد و نیز برسماع انکار مکن کہ سماع را اصحاب بسیار اند کم گو کم خور کم خسپ از خلق بگریز چنانچہ از شیر
بگریزند و ملازم خلوت خود باش با امردان و زنان و مبتدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال بخور
از شبہ بپرہیز تا توانی زن مخواہ کہ طالب دنیا شوی و در طلب دنیا دین بباد دہی بسیار مخند و از خندۂ قہقہہ
اجتناب کن کہ خندہ بسیار دل را بمیراند باید کہ ہمہ کس را بچشم شفقت نگری و ہیچ فردی را حقیر نشمری ظاہر
خود را میارا کہ آرایش ظاہر از خرابی باطن است با خلق مجادلہ مکن از کسے چیزے مخواہ و کسے را خدمت
مفرما و مشایخ را بمال و تن و جان خدمت کن بر افعال ایشان انکار منما کہ منکر ایشان ہرگز رستگاری نیابد
بدنیا و اہل دنیا مغرور مشو باید کہ دل تو ہمیشہ اندوہگین بود و بدن تو بیمار چشم تو گریان عمل تو خالص دعائے
تو بتضرع جامۂ تو کہنہ رفیق تو درویش مایۂ تو فقر خانہ تو مسجد مونس تو حق سبحانہ تعالے باشد احوال حضرت
مجدد رحمۃ اللہ علیہ امام ربانی مجدد الف ثانی صاحب الطریقہ حضرت شیخ احمد فاروقی رضی اللہ عنہ طریقۂ چشتیہ
از پدر بزرگوار خود گرفتہ اند و از ارواح طیبۂ این سلسلہ علیہ قدس اللہ تعالے اسرارہم فیضہا و اجازت و خلافت
یافتہ و در خوردی باز منظور نظر عنایت حضرت شاہ کمال قادری قدس سرہ بودند و خرقہ تبرک حضرت شاہ کمال

از دست شاہ سکندر رحمۃ اللہ علیہما در واقعہ حضرت شاہ کمال بالباس آن ایشان را تاکیدات فرمودہ پوشیدند
و از ارواح مقدسہ اکابر خاندان قادریہ و روح پر فتوح حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالٰی عنہ
بفیوض و برکات و اجازت و خلافت فائض شدہ اند و اجازت طریقہ کبرویہ از مولانا یعقوب صرفی کہ در
خطہ کشمیر بکمالات ایشان مشہور است دارند اما نسبت حضرات خواجگان نقشبندی قدس اللہ اسرارہم کہ از
خواجہ آفاق حضرت خواجہ باقی اللہ یافتہ اند بر حضرت ایشان غالب است و ذکر و شغل و وضع و آداب ہمین
طریقہ معمول دارند پس تحریر ہر چار شجرہ ضرور است برائے تبرک و تیمن تا موجب برکت متوسلان این سلسلہ
علیہ باشد و باوجود اخذ و کسب فیوض ہر چار خاندان عالیشان از جناب الٰہی بمواہب جلیلہ و عطایائے
نبیلہ سرفراز شدہ اند کہ عقل در ادراک آن کمالات و حالات حیران است حضرت خواجہ رضی اللہ تعالٰی
عنہ دربارۂ حضرت ایشان فرمودہ اند کہ ہمچون ایشان زیر فلک نیست و درین امت مثل ایشان چند
کس معلوم میشود و معلومات و مکشوفات ایشان ہمہ صحیح و قابل آن است کہ بنظر انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات در
آید و از مکاتیب شریفہ حضرت خواجہ قدس اللہ سرہ العزیز کمال حضرت ایشان معلوم میشود و ملا بدر الدین
در (حضرات القدس) و محمد ہاشم کشمی در (برکات احمدیہ) و محمد احسان در (روضۃ القیومیہ) و دیگر عزیزان مقامات
و طاعت و عبادات حضرت ایشان مفصل تحریر نمودہ اند و حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ علیہ بعد
تحریر مناقبات حضرت ایشان نوشتہ اند لا یحبہ الا مؤمن تقی ولا یبغضہ الا منافق شقی محمد ہاشم
کشمی در برکات احمدیہ نوشتہ وقتیکہ حضرت خواجہ رضی اللہ تعالٰی عنہ اصحاب خود را بجہت استفادہ
از حضرت ایشان ترغیب نمودہ بسر ہند فرستادہ اند یکے از امتثال امر شریف ابا نمودہ پس در خواب می
بیند کہ آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خطبہ در مدح ایشان میخوانند میفرمایند کہ مقبول میاں احمد مقبول ما است
و مردود میاں احمد مردود ما است حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ در خاتمہ رسالہ کہ از سوالات بر کلام
شریف حضرت ایشان نمودہ می نویسد کہ مراد دربارۂ شما این آیۃ شریفہ وان یک کاذبا فعلیہ کذبہ و
ان یک صادقا یصبکم بعض الذی یعدکم الخ اگر دیدہ مخفی نیست کہ این آیۃ کریمہ در رفع اشتباہ
حقیت حضرت موسیٰ علیہ السلام است مر فرعون و فرعونیان را سبحان اللہ حضرت ایشان موسوی المشرب
بودند اگرچہ حضرت شیخ را از فرط غضب رفع شبہات از این کریمہ نشدہ اما بعد چندے بحقیت کمالات حضرت
ایشان اقرار نمودہ اند چنانچہ در مکتوب مرسل حضرت شیخ عبد الحق بخدمت حضرت میرزا حسام الدین احمد کہ از اجلہ خلفائے
حضرت خواجہ باقی باللہ اند رحمۃ اللہ علیہما مذکور است کہ حضرت شیخ از انکار خود باز آمدہ و میفرماید کہ چنین عزیزان
را بد نباید پنداشت و انکار و اقرار کسے کہ ترجمہ لفظ عربی ندانستہ سخن از تعصب گوید و با معارف دقیقہ مناسبت
ندارد اعتبار نیست کسے کہ دیدہ بصیرت او بینا و نظر کشفی او در تدقیق حقائق رسا باشد اگر در سخن اولو الابصار
خوض کند جا دارد و با اینہمہ مولانا محمد بیگ بدخشی در رفع اعتراضات کہ بر کلام حضرت ایشان متعسفان می نمایند دو

چہار مذہب رسانیدہ و بالفعل درینجا موجود است و دیگر مخلصان حضرت ایشان نیز بر چیدن این اذی از
سلوک راہ خدا سعادت یافتہ و حضرت ایشان خود نیز دفع اعتراض فرمودہ اند پیش اہل انصاف و دور از
حسد و اعتساف اجوبہ حضرت ایشان کافی و شافی است میفرمایند کلام ما خالی از سکر نیست صحو خالص نصیب
عوام است میفرمایند درین راہ اشتباہ بسیار است از اشتباہ ظل باصل و عروج بنزول الامن عصمہ
اللہ تعالے میفرمایند کشوف و معارف خلاف کتاب و سنت مقبول نیست نزد خرد دقیقہ یاب ازین سہ جملہ
کلام شریف حضرت ایشان جواب ہر اعتراض می تواند شد و تفصیل ہر جواب در مکتوبات شریفہ حضرت ایشان
مسطور است فارجع الیہا اما از تحریر معارف غریبہ و مقامات جدیدہ و بعد تقریر و تثبیت معارف متقدمین
نقصانے بجناب آن اکابر عاید نیست چنانچہ از ظہور ملت محمدیہ علی صاحبہا افضل الصلوات والتسلیمات
بملل سابقہ منقصتے لاحق نشدہ از مذہب جدید شافعی کہ تلمیذ حضرت امام مالک است بمذہب امام مالک
قصورے راہ نیافتہ میفرمایند کہ معرفت خدا بران کس حرام است کہ خود را از کافر فرنگ بہتر داند فکیف از
اکابر دین میفرمایند کہ من کمینہ خوشہ چین خرمنہائے دول ایشانم و در ذیل ذلۃ بردار خوانہائے نعم اینہا ایشانند کہ
بانواع تربیت مربی ساختہ اند و باصناف کرم و احسان مرا متنعم گردانیدہ حقوق این اکابر قدس اللہ اسرارہم بر خود
لازم دارم میفرمایند کہ این علوم و معارف از وحدت وجود و احاطہ و سریان ذاتی و غیر ذلک این اکابر را در
وسط راہ پیش آمدہ باشد و از ان مقام ترقی فرمودہ باشند اگر تتبع کلام اولیاء کرام رحمۃ اللہ تعالے علیہم
نمائی بہ بینی کہ چہ سخنہائے بلند ازین اعزہ بر زبان آمدہ است بزرگے میفرماید سبحانی ما اعظم شانی
لوائی ارفع من لواء محمد دیگرے میگوید قدمی علی رقبۃ کل ولی اللہ دیگر گفتہ قدمی علی جبہۃ کل
ولی اللہ و در این کل اصحاب عظام و حضرت امام مہدی رضی اللہ عنہم کہ بالاتفاق افضل اولیاء کرام اند
داخل اند و دیگری گفتہ کہ قدمے در مقامات قرب از خود بیشتر دیدم غیرتم آمد کہ ہیچکس بر من سابق نیست گفتند
قدم مبارک آنحضرت است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خاطر من تسکین یافت و دیگرے فرمودہ کہ در مقامات قرب از
دریائے گذشتہ ام کہ انبیاء علیہم السلام ایں طرف آن در ماندہ اند و حضرت شیخ محی الدین رحمۃ اللہ علیہ خود را
ختم ولایت نوشتہ اند فرمودہ اند کہ ختم رسالت از ختم ولایت استفادہ می نماید پس ہر توجیہے کہ تابعان این اکابر
درچنین کلمات افادہ میفرمایند از غلبہ حال یا مامور بودن باظہار آن مقامات یا تحدیث نعمت الہی یا ترغیب
طالبان راہ یا صرف عبارات از ظاہر کہ گاہے الفاظ این بزرگان بمعانی مقصود مساعدت نمی نماید پیش انصاف
ہمان توجیہ جواب اعتراضات است کہ اہل ظاہر را بر کلام حضرت ایشان مظنون می شود فلا تکن من الممترین
علوم و معارف ہر کہ موافق کتاب و سنت بیشتر است در بعضے غیر معقول خود تاویل تفویض باید نمود و زبان اعتراض
نباید کشود منکر این طایفہ علیہ قدس اللہ اسرارہم در محل خطر است حضرت عبد اللہ انصاری رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ
اند انکار مکن کہ انکار شوم است انکار آن کند کہ ازین کار محروم است اللہ تعالے ما و شما را محبت خود و محبت دوستان

خود عطا فرماید آمین المسئول مع من احب ؛

مکتوب نود و یکم

به منشی امین الدوله احمد خاں صدور یافته در مواعظ عبرت انگیز و نصایح حسرت آمیز بعنوانے که مرتکبان کبایر را راه توبه کشاید از ضلالت دلالت بهدایت فرماید در پرده نفس نفیس خود جلوه ظهور داده

منشی صاحب والا مراتب عالے مناقب سلمهم اللہ تعالے السلام علیکم و رحمة اللہ حضرت منشی نعیم الدین خاں صاحب مناقب آنجناب بسیار بیان فرمودند لهذا گذارش میرود که بگوشه چشم عنایت یاد آوری فرمایند و توجه نمایند که عمر این پیر در گناهان بگذشت گناهان محضه از گله و غیبت و طعن و لعن و حیفے بحال عزیزان یا مخلوطه بنماز بے حضوری بی ترتیل قرات و روزه مشوب بلغو و لایعنی و تلاوت بدون تدبر معنی و اوقات خالی از خشیت و حضور حق سبحانه و انفاس در غفلت مصروف اعمال نامه را سیاه ساخت فوا اسفا در باغ جهان برائے گل آمدیم و خار و ربار داریم فوا حسرتا صحت و عافیت و کامیابیها مرحمت فرمودند در شکر آن همه قصور فوا ندامتا بقرآن مجید و نبی حمید صلی اللہ علیه و آله وسلم عنایتها شد در سپاس آن این همه غفلت معاذ اللہ حیرتها است که فردا بچه رو پیش خدا و رسول صلی اللہ علیه و آله وسلم قبولی پیدا شود و چه نافهمیها است بدرجه شفاعت و مغفرت رسیدن باین عدم لیاقت متعذر مگر سابقه رحمت دریابد تدارک مافات اللہ تعالے بفضل خود می تواند فرمود و الا هیچ عذرے نیست انا للہ مرگ بر سر و قیامت نزدیک کدام عمل بکار آید نیکان بجنت برند و بتنعمات و دیدار حضرت حق برسند و ما غافلان در محاسبه در روزے که مقدار آن پنجاه هزار سال است گرفتار هائے هائے یالیتنی لم اخلق تأمل ضرور است که فردا حسرت نشود التزام اعمال چنانچه سحر خیزی و از دیده حسرت اشک ریزی و مجاهدات و جانفشانی از مقربان بارگاه الٰهی سبحانه مردلیست اللہ تعالے غیرت و حمیت مرحمت فرماید حضرت منشی نعیم الدین خاں و آنجناب مهربان در اوقات خاصه خود یاد پیران شکسته بال در راه مانده فرمایند ؎ سبک پے جوانان چو منزل رسند نخسپند کز وا مانده گان در پس اند شد دعائے غایب برائے غایب اسرع است در اجابت از شب نهم جمادی الثانی بدرویشان برائے دعائے خیر برائے آنجناب گفته شد بعد ختم نیز دعا کرده میشود و بنده نیز از دعا غافل نیست اللہ تعالے بکامیابی دارین فایز فرماید و بنده را نیز آمین والسلام والاکرام ؎

مکتوب نود و دوم

در بیان آنکہ آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جامع جمیع کمالات الٰہیہ اند وہر علومے ومعارفے کہ در امت ظاہر شدہ پرتو یست از کمال او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ ظہور او موقوف بر وقت خاص آں شخص خاص بود و بیانیاست فالک

بدانکہ پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سید المرسلین جامع کمالات الٰہیہ است وعلوم وفیوض کہ در علما و اولیا رحمۃ اللہ علیہم رواج دارد پرتوے است از کمالات او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کمالے از افاضات آنجناب بر دلہائے اصحاب کرام تافتہ آنہا را باقصی مراتب قرب الٰہی سبحانہ رسانید و آن ظہور تجلیات ذاتیہ دائمہ است پس باعلیٰ درجہ احسان و بر و یقین و محبت و معرفت حضرت حق سبحانہ رسیدند و اعراض از دنیا و اقبال بآخرت و اتباع سنن ہدیٰ بلکہ سنن عادی آنحضرت سجیہ مرضیہ خود ساختند حظہا از نماز بطریق مسنون کہ معراج مومن است و تلاوت قرآن و اذکار ماثورہ می یافتند وطن وملک و املاک گذاشتہ ہمت بمحاربات کفار و آرزوئے شہادت فی سبیل اللہ داشتند نسبت سکینہ طمانیت گویا بسرہائے ایشان طیور نشستہ اند از کمال حضور گویا رویت عینی نقد وقت اینہا بود می گفتند کنا نترای اللہ ھا ھنا اولیا را شہود خیالی میشود و اصحاب کرام را رویت عینی از انعکاس مشاہدہ قریبہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و این از وجوہ فضل ایشان است بر اولیائے امت از کمال مجاہدات در راہ خدا و ترک دنیا و رغبت آخرت از خود خبرے نداشتند کمال مرتبہ احسان و صفا و لطافت حالات کہ دست ادراک از ان کوتاہ است سرمایۂ ایشان بود و فنا و بقا و استغراق و بیخودی و اسرار توحید وجودی و کثرت خوارق عادات ازین اکابر منقول نیست باز کمالے از دل پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہ تعالیٰ در امت ظاہر فرمود قابل این کمال کبرائے صوفیہ مثل حضرت ذوالنون مصری و حضرت ابویزید بسطامی و حضرت جنید و امثال اینہا رحمۃ اللہ علیہم شدند و از مقتضیات این کمال ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آہ و نالہ و اسرار توحید و استماع اشعار نغمہ و وجد و رقص و میل بحسن و جمال و کم خوردن و کم خفتن و غیرہا و متحیر در شہود حق سبحانہ بودن و سکر و مستی و فنا و بقا و عالم را مظہر وجود حق و توابع آن یافتن از معارف این کمال است این کمال از اسرار قلبی است درینجا تجلیات افعالیہ و صفاتیہ ظہور دارد ازین ذوق و شوق قلبی و دید نور توحید ہر طرف انجمن ہا آراستہ شد و ولولہ و طنطنہ و شورش و گرمی و بے تابی دل در جہان پیدا آمد و غلغلہ آہ و نالہ دل گداز در گنبد دوار پیچید و جو آسمان پر شد آتشگری ہائے آثار محبت جان سوز ساکنان ملاء اعلیٰ حیران وجد و تواجد دل سوختگان گردیدند حقہ ہائے تجلی غلبات

عشق و اشتیاق و احراق جا نہائے از خود رفتگان پرداخت صبر و خرد رخت قرار و آرام بیرون انداخت و اشعار محبت و شوق اندوہ و حیرانی ارواح خبر داد سے اے عجب آن عہد و آن سوگندکو
وعدہ ہائے آن لب چون قندکو ﴿ چہ بہانہ میدہی شہدات را ﴿ اے بہانے شکر لبہات را ﴿ ازین گرمی ہائے نالہ و آہ و بیتابیہائے و نعرہائے جانکاہ ملائک سرگردان و مقدسان در فہم این معنی نہاد ان ملک را از سوز آتش عشق آدم چہ خبر و جن را ازین گرمی ہائے جانسوز چہ اثر از تعینات و انواع اذکار اگرچہ از جوگیہ باشد اختیار نمودند سبحان اللہ عما یصفون لاکن طریقہ اصحاب کرام کہ آن صفاء مرتبہ احسان و اقتصار اذکار ماثورہ بود نا پیدا شد بہمین حالات قلبی ولایت را بر نبوت فضل دادند کہ در ولایت توجہ ورد سے بحق است و در نبوت توجہ بخلق بدانکہ ولایت از تجلیات افعالیہ و صفاتیہ فائض است و نبوت از تجلیات ذاتیہ دائمیہ کہ صاحب آن نہایات مقامات قرب رسیدہ توجہ و انتظار ندارد و در ولایت توجہ باقی است کہ علامت نارسائی بکمال مقصود است اللھم ارنا الحق حقا و اھدنا الصراط المستقیم،
از نبی اولیاء بر آمدہ اند باتّباع او و ولی محتاج است در صعود مقامات بہ نبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باز کمالے از لطیفۂ نفس مقدس پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ظہورے یافت و ازین کمال حظے و افر بحضرت شاہ نقشبند عنایت فرمودند بلکہ این کمال خاصہ حضرت شاہ نقشبند است رحمۃ اللہ علیہ درین کمال حضور توجہ و مشاہدہ کہ از خلو قلب از آرزو و دوام آگاہی بحضرت حق سبحانہ حاصل میشود و جذبات و واردات و شمول توجہ جہات ستہ را لازم میگردد و تورع و تشرع و عمل بعزیمت پیش نہاد میشود بعضے را اسرار توحید واضح میگردد و الا دوام توجہ و کیفیات در بے خطرگی یا کم خطرگی حاصل وقت می شود توسط در امور از ماکولات و عادات و عبادات طریقہ حضرت خواجہ است و بہمت و لہاد اذکر و نورانی ساختن و از خواطر پرداختن نہ کارہا سرانجام فرمودن از خصائص شاہ نقشبند است جزاہ اللہ ذکر خفی با توجہ بقلب و حضرت حق سبحانہ و التزام صحبت مرشد مختار ایشان است مرشد باید کہ کثیر الاحوال بکسب کمالات قلبیہ و حالات لطیفۂ نفس از استہلاک و اضمحلال وغیرہ باشد والا ناقص است و از ناقص کامل نیاید چنانچہ شریعت سمحہ نافعہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ظہور یافتہ بنی آدم را مقرب بارگاہ الٰہی سبحانہ ساختہ طریقہ حضرت خواجہ خواجگان شاہ نقشبند بکمال یسر و سہولت در افاضہ احوال باطن را کامیاب فرمودہ سبحان اللہ و بحمدہ و این طریقہ اسہل طرق در افاضہ احوال باطن و کثیر النفع و علما پسند است باز کمالے از جناب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم حق تعالے بحضرت مجدد ؒ را کرامت کردہ در طریقہ حضرت مجدد تصفیہ قلب و لطائف عالم امر و تزکیہ نفس و استقامت بدن و لطافتہائے نسبتہائے کمالات و حقائق ہر کرا حق تعالے میخواہد عنایت این طریقہ می نماید بسبب کثرت نسبتہا و علو مقامات ہمہ کس را حاصل نمیشود و ہر جا خدا خواستہ است میرسند لہذا در علوم و حالات اختلاف دارند توحید وجودی و توحید شہودی در سیر بعضے درجات این طریقہ اگر حق تعالے فضل نماید ظاہر میشود و باز بجذبات و عنایت الٰہی بآن درجات عالیہ فائز میگردند کہ اسرار و سکر و بیخودی

صوفیه را آنجا راه نیست سبحان الله این نا لایق سزاوار تقریر مراتب قرب اولیا نیست رحمة الله علیهم لیکن
برائے حصول افتخار و سعادت حرفی چند از مقامات بزرگان نوشته ام گرچه ندارم از شکر جز نام بهره
زان بسے خوشتر که اندر کام زهره گذشت کمالات الٰهی که بواسطه حبیب خود صلی الله علیه و آله وسلم امت
را بآن نواخته چه مقدور بیان است و هر یکے را از اولیا خصائص بسیار است و هر فرد را از انسان سیر
انواع تجلیات بیشمار یعنی از کمالات را که برگزیده شد بدانکه در طرق اولیا طریقه حضرت شاه
نقشبند بطریقهٔ اصحاب کرام مناسبت تمام دارد الله تعالیٰ مرا و ترا در اتباع این طریقه و احوال مقامات
آن بهره ور داراد و حظے وافر نصیب فرماید و عنایت از شاه نقشبند و خلفائے ایشان شامل حال ما بے
ماندگان گرداناد بعلیے ولکنا و بهمتے کار فرما داریم مگر ارشاد حضرت خواجه "ما مرادانیم با فضلانیم" مارا امید
وار میدارد فالحمد لله علی ذلک نوشته شما رسید که اگر شخصے اعتقاد حقیقت توحید وجودی با توحید
شهودی نماید حکم او چیست بداند که قرآن مجید و شریعت برائے تصحیح عقائد و ایمانیات و اعمال صالحه و
اخلاق حسنه و معاملات بتراضی یکدیگر ورود یافته و از اثر بموثر رفتن و باستدلال الیقین توحید ایمانی قوی
داشتن و تصدیق نبی در آنچه آورده صلی الله علیه و آله وسلم و خوف قیامت و واقعات را از تقدیر حق
تعالیٰ دانسته رضا یا صبر بآن حاصل نمودن و دوام ذکر در مرتبهٔ احسان در عبادات لازم دل و جان داشتن
و نیت جهاد در دل راسخ نموده و توکل و قناعت و تسلیم و تفویض و وثوق بر وعده هائے حق سبحانه قوی
ساخته خشیت و رضا را مددگار استعداد موت کردن از مامورات الٰهی و مختار اکابر دین است هرکرا
درین امور ظاهر و باطن قصورے باشد قصور است در دین او تمام امت بهمین طریق مامور اند آنچه مردمان
بکثرت اذکار و پیوست به ریاضات در خیال بسته آنرا وحدت وجود مقرر کرده اند مامور به نیست و این
اوهام مستولیه قابل اعتقاد نتواند شد مبنائے شرع بر غیریت است و در مقامات عالیه تجلیات ذاتیه
دائمه که اصحاب کرام رضی الله عنهم بآن درجات رسیده اند ازین خیالات هیچ نبود و آن اوهام زائل کامه هرگز مردی
نیست ما مردم اتباع امام العرفا ذی المحققین حضرت مجدد داریم که آنچه علوم و معارف از جناب قائل
قول صدق سبحانه ذهب ذو نی علما ایشان را مرحمت می شد بعلما و عقلا می نمودند سخن بتقلید و وهم گفتن
اعتبارے ندارد ایشان میفرمایند که رسائل توحید از والد ماجد خود حضرت شیخ عبدالاحد خلیفه حضرت
شیخ عبدالقدوس رحمة الله علیهما خوانده علمے باین معرفت حاصل نمودم باز بهمین تربیت و تلقین و صحبت
شیخ المشائخ حضرت خواجه محمد باقی قدس سره العزیز آن بعیان و شهود مبدل گردید و اتصالے و تجلی ذاتی
برقی که قبله همت حضرت شیخ ابن العربی است رحمه الله دست داد و علوم و اسرار این معرفت بسیار حاصل
شده مغلوب گردانید باز بعنایت الٰهی و توجهات حضرت خواجه بترقیات کثیره فائز شدم و معرفتے ورائے
معرفت مذکوره بحصول آمد و آن وحدت شهود حضرت حق است سبحانه در مرایائے ممکنات درین معرفت

غیریت باقی است چنانچه آئینه از لمعان آفتاب ممتلی گردد و حرارت و قرص شمس پیدا شود اگر آئینه انا الشمس بگوید بظهور طبقات و انعکاس قرص آفتاب کاذب نتواند شد اما جرم آئینه باقی است این است غیریت آئینه از اتحاد با آفتاب معرفت اولی در سیر لطیفهٔ قلب ظاهر میگردد و آن از غلبهٔ سکر و محبت است و صاحب این معرفت از سکر معذور می تواند شد و معرفت ثانیه در سیر لطائف فوقانیه پیش می آید و سکر بصحو مبدل میگردد باز بجذبات عنایات الٰهی ترقی واقع شد و معارف موافق مذاق انبیاء علیهم السلام پیش آمد و از توحید وجودی که در سیر تجلیات افعالیه ظهور می نماید و از توحید شهودی که در سیر تجلیات صفاتیه واضح میگردد اثرے نماند تجلی ذاتی دائمی ازین معانی هیچ نگذاشت محض عبودیت و ذل عبدیت نقد وقت گشت قلتُ اعتماد تخیلات متصوفه خلاف طریق شرع است اعتقادات مقررات علماء از واجبات است تا دین درست حاصل شود آیات را که معانی آنها علماء موافق مذاق انبیاء علیهم السلام فرموده اند بتأویل بر خیالات فرود آوردن موافق غلبهٔ اوهام هرگز مرضی نتواند شد و تطبیق وحدت شهود با وحدت وجود و آنرا تابع این معرفت ساختن از قوت ملکهٔ علمی است معرفتے از مقامے ناشی میشود و معرفتے از مقامے دیگر حاصل میشود هر دو در نفس الأمر یکے نتواند شد توحید وجودی در سیر لطیفهٔ قلب و توحید شهودی در سیر لطائف فوقانی و ازین هر دو توحید اثرے نیافتن در تجلیات ذاتیهٔ دائمه و جز عبودیت و عبدیت حاصل نداشتن کسے که بجمیع مقامات طریقهٔ حضرت مجدد رح رسیده و وجدان صحیح و علمے صریح دارد برو ظاهر است و محض انتساب طریقهٔ حضرت مجدد رض تا کسب نورے از انوار این طریقه بمعارف ثلثهٔ مذکوره نمیرساند و سخن بظن و تخمین و بتقلید گفتن اعتبارے ندارد غرض از طریقهٔ صوفیه آن است که فیض باطن حاصل شود و کیفیات قلبیه نقد وقت گردد و الا حاجے دیگر بیعت نماید والسلام تحریر رقعه پیش از ورود خطے است که پانزدهم رجب نوشته شده حضرت سلامت بزرگان دین و طالبان حق الیقین بسبب غلبات محبت ترک و تجرید و کثرت ریاضات و اذکار طریقه خود ساخته موافق موتوا قبل ان تموتوا از حظوظ خود دست برداشته بفنائے از خود و بقا بحق سبحانه باخلاق او و عم نواله تخلق قوی پیدا نموده باین معرفت که از سکر محبت است رسیدند و رسائل در اثبات آن نوشتند و آیات را بتأویل بر مقصود فرود آوردند درین معرفت که با دوست یکے بودن بهتر است از بندگی و غیریت شورے در جهان افگندند مغلوبان جانباز استهلاکے که در خیال محبوب بهم رسانیده از خود رفتند بوالهوسان تکیه بذکر لا اله الا انا و انا الله گفته بوهم همه اوست توحید متخیل را رواج دادند پیر ما باین معرفت رسیده مقتدائے ماست پیروی او ضرور بنائے پیروی پیر اول که پیشوائے انبیاء است عند الله منظور اگر رسیدگان بلطائف فوقانی مجددیه در معرفت قلبیه استغراقی نمودند مجنون وار انا لیلیٰ بر خیال اوشان استیلائی نمود و گرفتاران سیر قلب اگر ترقی میکردند از اتحاد و عینیت تبری میفرمودند سوائے معرفت

معروفہ کہ در عالم شہرت یافتہ در ہر زبان موجود است اِتّ وَل تُوں اُتّ وَل تُوں توھیں
توں توھیں توں ھیں وی توں ھوسیں وی توں معارف علوم دیگر است بر قلوب و ارواح عارفان فائض
گردیدہ است موافق انبیاء علیہم السلام ولا یحیطون بہ علما اللھم ارنا الحق حقاً این ننگ
و عار درویشی سخت حیران است و پشیمان تا انجام چہ شود اللھم اَحْیِنی مؤمناً و اَمِتْنی مؤمناً و
احشُرْنی مؤمناً توسل بطریقہ حضرت غوث الثقلین و حضرت شاہ نقشبند و حضرت مجدد الف
ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہم محض برائے آن است کہ مردن بر کمال ثبات ایمان شود سے مصحف بکف و پا
برہ دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ امیدوار دعا است ؛

مکتوب نود و سوم

بحضرت خواجہ حسن مودود صدر یافتہ در تطبیق این دو حدیث شریف الفقر فخری و الفقر سواد الوجہ فی الدارین بر تقدیر ثبوت اینہا

مرقوم بود کہ درین دو حدیث کہ مردم مشہور می نمایند تناقض است تطبیق بکنند والا آنحضرت تطبیق
خواہند فرمود ازین چہ بہتر افادہ فرمایند و معانی بیان نمایند تا مستمعان مشتاقان بفائدۂ جدیدہ بہرہ یاب
گردند حدیث الفقر فخری گویند اصلی ندارد و ثابت نمیشود حضرت شیخ سعدی آنچہ شنیدہ نوشتہ اند
کہ از فقر یاد آرد و بلے افتخار در صورتے کہ ثابت باشد گوییم کہ فقر دو قسم است فقر محمود و فقر
مذموم فقر مذموم آنکہ از عدم اسباب بے صبری نماید معاذ اللہ سیاہ روئی در آخرت است خلاف اَمرِ حق
تعالیٰ و رسول صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کردہ باشد کہ اَمر بصبر و قنوع یافتہ و در دنیا بشکایت و اظہار تنگی بے
آبروی است الفقر سواد الوجہ فی الدارین ثابت شد و فقر محمود آنکہ از عدم اسباب صبر بلکہ رضا بلکہ
التذاذ بآن نماید و در باطن عدم آرزو و عدم التفات بغیر و ثوق بر جا و خوف و توجہ بحضرت کبریا سبحانہ
کانک تراہ ملکہ قوی باشد و این نگاہ و مرتبہ احسان آنچنان غلبہ کند کہ ہر جا مشہود او حق باشد الفقر
اذا تم ہو اللہ یعنی عدم التفات بغیر بلکہ غلبہ شہود استیلا یافتہ ہر جا در ظاہر و باطن مشہود حقیقت الحقائق
گردد و بس این صبر و رضا و این چنین شہود و تصفیہ مقصود اولیاء کرام است رحمۃ اللہ علیہم و فقر انبیاء و این
اسرار و مقامات از تجلی صفاتی سرزدہ است تجلی صفاتی و آنچہ آنجا حاصل شود از تجلی ذاتی دائمی کہ بعد قطع
تجلیات افعالیہ و صفاتیہ و بسیر اسم الظاہر و اسم باطن و ہر چہ ازین قرب بر بواطن انبیاء علیہم السلام و اَمرد
نبی بسیار لغرد تر است اللہ تعالیٰ از فقر مذموم نگاہ داشتہ بکمال فقر محمود رساند و از آنچہ اولیاء را بآن
افتخار میرسد بہرہ یاب گرداند ما و امثال ما ماندگان کہ عمر بیطالت بسر بردہ ایم و درین ضعف پیری کہ جز

حسرت وندامت از گذشتہ ونسیان از آیندہ کہ در پیشانی چہ نوشتہ شدہ وکسل وسستی در اعمال نداریم چہ کنم رب انی مستنی الضر وانت ارحم الراحمین ؂

مکتوب نود وچہارم

دربیان مراقبات واذکار واشغال لطیفہ قلب ولطیفہ نفس وحالات وکیفیات آنہا وتوحید وجودی وتوحید شہودی ومایناسب ذلک

بعد حمد وصلوۃ معلوم نمایند کہ اختیار طریقہ شریفہ صوفیہ علیہ برائے حصول غلبہ محبت است ومعرفت وافعال وصفات وذات را از حضرت حق سبحانہ دانستہ چون وچرا را راہ ندہد وبغیر او تعالے بپرد ازد ومحبت ومعرفت بدون اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وبے ذکر کثیر ودوام توجہ والتجا بجناب الٰہی در ہر امر حاصل نمیشود پس جمیع اوقات بلکہ جمیع لمحات بذکر وتوجہ معمور داریم وغفلت از یاد حق سبحانہ نورزیم اعمالے کہ از حدیث شریف ثابت است وتلاوت واستغفار ودرود وتسبیح وتحمید وتقدیس ورد سازیم وصبر وقناعت وتحمل وتوکل وتسلیم ورضا کہ از اخلاق مرضیہ اولیاء رحمۃ اللہ علیہم است عادت مستمرہ گردانیم تا نسبتے بطریق دوستان خدا پیدا شود بدانکہ درطریقہ شریفہ مقامات واصطلاحات مقرر کردہ اند ودر ہر جا انوار واسرار وعلوم وکیفیات اگر فضل الٰہی شامل شود دست میدہد بہ یاد شما دوام ذکر ومراقبہ واتباع سنن وآداب مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرض طریقہ محبت است ؎ ما نیستانیم عشق آتش است ؎ منتظر کان آتش اندر نے زنند ؎ در دائرہ امکان کہ اول دوائر است مراقبہ احدیت صرفہ کہ مسمی اسم مبارک اللہ است وموصوف بجمیع صفات کمال ومنزہ از جمیع سمات نقصانات می نمایند ہر گاہ کیفیت وجمعیت تا چہار گھڑی برسد باز دائرہ ولایت صغری کہ ولایت اولیاء است مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم می کنند ودرین ولایت سیر در تجلیات افعالیہ الٰہیہ کہ ظلال اسماء وصفات است پیش می آید وحالات وکیفیات واسرار بسیار حاصل میشود بعد ازاں کہ حظے درین مرتبہ در باطن پیدا شود واغلب اوقات توحید وجودی ظاہر میگردد وآن یافتن ودیدن است وجود ممکنات را موج دریائے ہستی حق تعالے بعین ہستی او سبحانہ است در کثرت امکان نمودے پیدا کردہ واین دید از غلبہ محبت ظاہر میشود وبسبب کثرت ذکر ومراقبہ ونوافل لازم باطن میگردد وآنچہ باستیلائے واہمہ وبمراقبہ ہمہ اوست عادت نمایند اعتبارے ندارد وپیش خواہد آمد دائرہ ولایت کبری متضمن سہ دائرہ وقوس است واین ولایت کبری ولایت انبیاء است علیہم السلام ودرین ولایت سیر در تجلیات اسماء وصفات واصول آن بیان نمودہ اند در دائرہ اولی مراقبہ اقربیت نحن اقرب الیہ من حبل الورید معمول است وفیض بر پیشانی بر لطائف اربعہ روح وسر وخفی واخفی

ولطیفہ قلب نیز وارد میشود ہرگاہ درین مراقبہ جذبات وواردات وحالات حاصل میشود ومراقبہ محبت یحبہم ویحبونہ در دائرہ ثانی این ولایت باید نمود درین مراقبہ مورد فیض لطیفۂ نفس است وحالات وکیفیات تمام بدن را در میگیرد دائرہ ثانی را اصل دائرہ اولی دانستہ مراقبہ محبت می کنند بعد ازان کہ بہرہ وافی درینجا دست دہد در دائرہ ثالثہ مراقبہ محبت نمایند دائرہ ثالثہ را اصل دائرہ ثانی دانستہ مراقبہ محبت می نمایند و اینجا ہرگاہ حالات فائز شود وبہرۂ تمام دست دہد بعد ازان مراقبہ در قوس می کنند این قوس را اصل دائرہ ثالثہ دانستہ مراقبہ محبت می نمایند بحصول این دوائر سیر اسم الظاہر تمام میشود۔ تا یار کرا خواہد ومیلش بکہ باشد۔ درین مقامات ترقی نسبت باطن بکثرت ذکر تہلیل بخیال باشد یا بلسان شود۔ درین دوائر توحید شہودی پیدا می شود و آن ظہور شہود حق است در مرایائے ممکنات در توحید وجودی وجود ممکن در نظر نمی آید دستور میگردد و در توحید شہودی وجود ممکن آئینۂ شہود حق سبحانہ می شود ہر چند در شعشعان نور آفتاب آئینہ مستور میگردد جرم آئینہ باقی است ودر توحید شہودی دید جرم آئینہ مستور نمی شود بر صرافت خود باقی است چنانچہ در غلبہ شعشعان نور آفتاب ستارہا بنظر نمی آیند نہ کہ وجود ستارہ ہائے زائل شدہ این چنین فرمودہ اند بزرگان رحمۃ اللہ علیہم وسیر تجلیات اسم الباطن در پیش است بعد از حصول تجلیات وحالات اسم الظاہر واسم الباطن کمالات سہ گانہ وحقائق سبعہ درین طریقہ بیان کردہ اند اللہ تعالے عنایت فرماید بدانکہ در سیر ولایات حالات وکیفیات واسرار دیگر است ودرین کمالات وحقائق انوار وکیفیات وعلوم ومعارف علیحدہ طریقہ حضرت مجدد عبارت ازین ولایات وکمالات و حقائق است آنچہ جناب حضرت ایشان شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی باللہ را رضی اللہ عنہ عرض کردہ اند کہ بندہ را بواسطہ عنایات آنجناب مبارک طریقۂ جدیدہ کرامت فرمودہ اند و حضرت خواجہ این معروض ثابت داشتہ ہمیں طریقہ است متعنا اللہ سبحانہ وایاکم ببرکاتہا وحالاتہا واسوادہا آمین ۞

مکتوب نود و پنجم

دربیان مراقبات تمام طریقہ مجددیہ از ابتدا تا انتہا

بعد حمد وصلوٰۃ معلوم نمایند کہ بزرگان این طریقہ از مقامات قرب تعبیر بدوائر میفرمایند کہ بے جہت است وسیر وسلوک در بے جہتی است در سیر قلب دو دائرہ گفتہ اند دائرۂ امکان درینجا ذکر اسم ذات ونفی واثبات ووقوف قلبی ترقی می بخشد دویم دائرۂ ولایت قلبی درینجا اگر خدا خواہد اسرار توحید وحالات وکیفیات وغیرہا واضح گردد سیوم دائرۂ ولایت کبری واین ولایت متضمن سہ دائرہ ویک قوس است در دائرۂ اولی مراقبہ اقربیت حضرت ذات تعالت می کنند ومورد فیض اینجا پیشانی

ولطایف خمسہ است مفہوم اقربیت در لحاظ داشتہ مراقبہ نمایند در دائرۂ ثانی و ثالث و قوس مراقبۂ محبت یحبہم ویحبونہ می کنند درینجا مورد فیض لطیفۂ نفس است دایرۂ ثانی را اصل دائرۂ اولی دانستہ وثالث را اصل دایرۂ ثانی و قوس را اصل ثالث دانستہ مراقبۂ محبت بلحاظ مورد می نمایند ہر گاہ درجائے حظے وکیفیتے دست دہد توجہ بجائے دیگر باید نمود درینجا فنائے نفس و زوال انانیت خود وتہذیب اخلاق وتبدیل رذایل بحمایل وغیرہ حاصل می شود و باز بمسمّٰی اسم الظاہر متوجہ شود و مورد فیض این لطایف عالم امر و جمیع اصول را در لحاظ دارد فیض بسیار در یابد بحصول این ہمہ درجات سیر اسم الظاہر تمام می شود باز سیر تجلیات اسم الباطن در پیش می آید و این سیر را دایرۂ ولایت علیا گویند و این ولایت ملائکہ ملاء اعلیٰ است علیہم السلام اینجا مورد فیض لطائف ثلثہ است سوائے عنصر خاک باز سیر تجلی ذاتی دائمی است و آن درجات دارد درجۂ اولیٰ را کمالات نبوت فرمودہ اند نبوت عبارت از تشریع احکام است و کمالات آن انوار و تجلیات است کہ بواسطۂ متابعت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرتو بر باطن می افتد حضرت ذات را منشاء کمالات نبوت دانستہ متوجہ گردد و مورد فیض درینجا عنصر خاک است باز سیر تجلیات کمالات رسالت است باز سیر تجلیات کمالات اولوالعزم بیان نمودہ اند درینجا مورد فیض ہیئت وحدانی است کہ بہ تہذیب لطائف عشرہ حاصل شود تا آخر طریقہ مورد فیض ہیئت وحدانی است ہر گاہ حظے درین مراقبہ دست دہد مراقبہ در کمالات رسالت باید نمود باین لحاظ کہ حضرت ذات منشاء کمالات رسالت است توجہ بحضرت ذات نماید باز مراقبہ در کمالات اولوالعزم کہ حضرت ذات را منشاء کمالات اولوالعزم ملاحظہ نمودہ مراقبہ بکنند باز سیرے دیگر است و آن سیر در حقیقت کعبہ است حقیقت کعبہ عبارت از مسجودیت حضرت ذات است ذات را باین لحاظ کہ مسجود ممکنات است توجہ بکنند باز حقیقت قرآن فرمودہ اند منشاء آن مبدأ وسعت بیچونی حضرت ذات است توجہ بحضرت ذات باین لحاظ کہ منشاء حقیقت قرآن است مراقبہ انتظار فیض ازین مرتبۂ مقدسہ نماید باز حقیقت صلوٰۃ می گویند توجہ بحضرت ذات باین لحاظ کہ منشاء حقیقت صلوٰۃ است باید نمود حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات و حقیقت صلوٰۃ عبارت از کمال وسعت بیچونی حضرت ذات فرمودہ اند باز معبودیت صرفہ گفتہ اند بحضرت ذات بلحاظ معبود بودن آن توجہ می نمایند حقیقت ابراہیمی علیہ السلام و مقام خلت آن جناب عبارت از انس و موانست حضرت ذات است بخود پس توجہ بحضرت ذات کہ منشاء خلت حضرت ابراہیم است بجہت استفاضۂ فیوض خلت باید نمود حقیقت موسوی عبارت از محبت حضرت ذات است خود را توجہ بحضرت ذات بلحاظ محب بودن خود را کہ منشاء حقیقت موسوی است

باید نمود حقیقت محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبارت از محبیت ومحبوبیت ذاتیہ است پس توجہ باین مرتبۂ عالیہ محبیت ومحبوبیت ممتزجۂ ذاتیہ کہ حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود حقیقت احمدی عبارت از محبوبیت صرفۂ ذاتیہ است توجہ بحضرت ذات باعتبار محبوبیت ذات خود را کہ منشائ حقیقت احمدی است باید کرد علیہ افضل الصلوات والتسلیمات یا از مقام حب صرف حضرت ذات است یا از مقام لاتعین گفتہ اند کہ در ولایت علیا کثرت نوافل با طول قنوت و در کمالات ثلثہ و حقائق الٰہیہ قرأت وتلاوت قرآن مجید و در حقائق انبیاء کثرت درود اللھم صل علی سیدنا محمد واخوانہ من الأنبیاء خصوصا علی سیدنا ابراھیم یا علی سیدنا موسی وبارک وسلم این ہمہ درجات را تعبیر بدوائر کردہ اند در سیر لطائف عالم امر کیفیات واسرار ودرین دوائر کمالات ثلثہ وحقائق سبعہ لطافت وبیرنگی در باطن وقوت در عقاید حقہ حاصل میشود این سلوک دوائر در سالہا می شود وانوار وحالات ہر مقام در مدتہا دست میدہد امر سہلے نیست بذکر لا الٰہ الا اللہ وصدہا بار محمد رسول اللہ عروج وجذبہ حاصل میشود اگر بعد چند بار محمد رسول اللہ گوید عروج ونزول ودر می یابد واگر تمام کلمہ بخواند جملہ نزول میشود در کثرت ذکر اسم جذبہ می آید واز کثرت تہلیل فنا دست دہد خواطر وآرزو کم گردد از کثرت درود خوابہائے نیک می بینند واز کثرت تلاوت انوار بسیار میشود واز کثرت نماز تضرع دست دہد۔

مکتوب نود وششم

دربیان تعمیر اوقات باذکار واشغال وعلوم تحصیلی وادعیۂ ماثورہ ونوافل روز وشب وعمل برائے برآمدن حاجات ودوگانہ تفویض وردبد قصور وترغیب جود وادائے حقوق خدا ورسول وتعظیم سادات واحترام علماء وآنکہ اصل کار اتباع پیغمبر است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وفوائد دیگر واعتراضات کہ نافہمان بر کلام حضرت مجدد نمودہ اند شیخ اللہ داد صدور یافتہ

از فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ معلوم نمایند حاصل زندگانی جمعیت علم دین ویاد حق سبحانہ است ومحبت خدا ورسول است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واز اسباب آن عمل موافق علم وعدم

ذکر است پس اوقات تحصیل علم و انفاس بیاد او سبحانہ آراستہ دارند از آخر شب تا نماز اشراق
بعد از نماز تہجد و استغفار و دعا تلاوت و ذکر پردازند دو رکعت شکر النہار و دو رکعت
استخارہ گذاردہ شغل کتاب نمایند بعد حصول علم صرف و نحو و تلویح و توضیح و از معقول تا قطبی و
شرح عقاید و خیالی ہر چہ میسر شود تحصیل باید نمود و ہمت در تبحر در علم حدیث و تفسیر و علم صوفیہ دارند
قیلولہ — در شغل کتاب از آگاہی بذکر الٰہی سبحانہ و یادداشت غفلت نکنند بعد نماز چاشت قیلولہ نمایند بعد
زوال برخاستہ اگر توفیق باشد چہار رکعت نماز بطول قرأت ادا کنند و این نماز مانند نماز ے
است کہ در سحر خواندہ شود تا نماز عصر شغل کتاب در پیش دارند بعد عصر وقت ذکر و شغل و استغفار
است بعد نوافل نماز مغرب مطالعہ کتاب قریب ربع شب بعد از نماز عشا وقت خواندن درود مقرر
است و قرأت سورہ و آیات قرآن مجید سورہ تبارک و الم تنزیل سجدہ و آخر سورہ بقرہ و آل عمران
و چہار قل سہ سہ بار و آیت الکرسی وقت خواب معمول دارند سبحان اللہ و بحمدہ سبحان
اللہ العظیم صد بار و استغفار برائے مسلمانان بست و پنج بار اللہم اغفر لی وارحمنی
ولوالدی و من توالد و لجمیع المومنین و المومنات باید از وظائف کلمہ تمجید صد بار و کلمہ توحید صد بار سبحان
اللہ و بحمدہ سبحان اللہ العظیم صد بار و درود ہزار یا پانصد یا ہر قدر میسر شود استغفار اللہم اغفر لی وارحمنی
و عافنی و تب علیّ انک انت التواب الرحیم صد بار و یا یازدہ بار مقرر نمایند سید الاستغفار اینست
اللہم انت ربی لا الٰہ الا انت خلقتنی و انا عبدک و انا علی عہدک و وعدک ما استطعت
ابوء بذنبی فاغفر لی فانہ لا یغفر الذنوب الا انت و اعوذ بک من شر ما صنعت
اللہم مغفرتک اوسع من ذنوبی و رحمتک ارجیٰ عندی من عملی اکثر بزبان رود سید
الاستغفار ہر کہ وقت صبح بخواند اگر بمیرد دران روز داخل بہشت گردد و اگر وقت مغرب بخواند و بمیرد
دران شب داخل بہشت گردد پس اکثر باید خواند سبحان اللہ و بحمدہ عدد خلقہ و رضاء نفسہ و زنۃ عرشہ
و مداد کلماتہ چند بار سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الٰہ الا اللہ و اللہ اکبر و لا حول و لا قوۃ
الا باللہ العلی العظیم عدد ما خلق فی السماء سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الٰہ الا اللہ
و اللہ اکبر عدد ما خلق فی الارض سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الٰہ الا اللہ و اللہ اکبر
عدد ما بین ذلک سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الٰہ الا اللہ و اللہ اکبر عدد ما ہو خالقہ
و درود اللہم صل علیٰ سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ صلوٰۃ تکون لک رضاء و لحقہم اداء
شی وسہ بار اللہم صل علیٰ سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ و بارک وسلم بعدد کل معلوم
لک برائے حصول مرتبہ احسان و یادداشت دوام توجہ بدل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ کہ بران
ایمان آوردہ ایم و نگہداشت دل از خواطر گذشتہ و آیندہ و بازگشت بعد چند مرتبہ ذکر بزبان خیال گفتن

خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ و معنی کلمہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک
دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات اللہ اللہ المقصود هو اللّٰہ المعبود و هو اللّٰہ المحبوب
هو اللّٰہ المحیین فرمودہ اند برائے ذوق و شوق جہر توسط با حبس نفس مقرر است شنیدن اشعار
محبت بے مزامیر و بدون صحبت اغیار و غافلان جائز است برائے آمدن حاجات دو نفل خواندہ ثواب
آن بارواح پیران گذرانیدہ بواسطہ آن اکابر بحضرت قاضی الحاجات التجا باید نمود تفویض امور بحضرت کارساز نمودہ
فاتخذہ وکیلا تحصیل ملکہ یاد داشت و علم دین باید کرد و در دوگانہ بعد از نمازہ اشراق و نماز
مغرب حسبنا اللہ و نعم الوکیل نعم المولیٰ و نعم النصیر و افوض امری الی اللہ ان اللہ
بصیر بالعباد بعد سورۂ فاتحہ و سورۂ اخلاص ۳ بار این آیات باید خواند و در دوگانہ این آیات
ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ ھدیتنا وھب لنا من لدنک رحمۃ انک انت الوھاب ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انک
علیٰ کل شیٔ قدیر بعد از سلام سبحان اللہ الخ عدد ما ھو خلقہ یا من یجیب المضطر
اذا دعاہ و یکشف السوء لا الہ الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین با کسے کارے نداشتہ دل
امید بستہ بر صدق وعدہ ہائے الٰہی دل قوی داشتہ زندگی باید نمود واقعات را از تقدیر حق سبحانہ
دانستہ لب چون و چرا نکشودن خلق را مصدر آثار قدرت و حکمت الٰہی دیدہ ترک جدال نمودن
دید قصور و خود را نیست و عدم یافتہ ہمہ را بتعظیم پیش آمدن کہ مظہر پر تو وجود و توابع و آثار وجود
حق اند سبحانہ و بہ آنچہ میسر شود بہمہ کس بمروت پیش آمدن گرسنہ را دو نان و کوزہ آب دادن برا این
نماز بے وسوسہ ہاست و تجافی از دنیا و انابت بعقبیٰ و استعداد موت شعار خود ساختہ خلق نیک
و رفق و عفو و فرو گذاشت و اغماض و اعراض شیر خود ساختن و ادائے حقوق خدا و رسول خدا صلی
اللہ علیہ و آلہ وسلم و تعظیم سادات کبار و احترام علما و فقرا لازم گرفتن از حق خود گذشتن و حق غیر را
ادا نمودن و تجافی از دنیا و انابت بآخرت استعداد الموت قبل نزولہ وصف خود ساختن از کثرت
ذکر و توجہ و نگہداشت حضور و آگاہی دست میدہد علامت آن خشیۃ از حق سبحانہ و دوام تضرع
و انکسار است گویا لشاقہ اعمال ہمین دم را خوذ میشود عظمت و کبریائی او سبحانہ باطن را احاطہ
کردہ باشد و اصل کار تقوی و اتباع حبیب خدا است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اعتقاداً و اخلاقاً و اعمالاً
و احوالاً سعی باید نمود تا تقوی در ہر امر و شرف متابعت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در ترک و تجرید
و توکل و تسلیم و رضا ملکہ و عادت گردد آمین اللہ تعالیٰ این پیر عمر ضائع کردہ را و شمارا توفیق عمل باین
طالب کرامت فرماید بمنہ و کرمہ ذکر مشاجرات اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم و تفضیل مذہبے
بر مذہبے دیگر و تفاضل مشائخ عظام باہم ہرگز نباید نمود از ذکر عقاید سنی و شیعہ لب باید بست

وسماع کہ مختلف فیہ علما وصوفیہ است نباید کرد و بدون مزامیر اکابر اولیا شنیدہ اند اگرچہ در قرن اوّل نبودہ مذکور حضرت مجدد رضی اللہ عنہ و اصطلاحات ایشان نباید کرد تا نافہمان بوہم خود افتراہا ننمایند ہر کہ طریقۂ ایشان کسب کردہ است در صحبت آن مقامات مشاہدہ می نماید و جواب اعتراض ہا حضرت مجدد خود کافی وشافی بیان فرمودہ اند از مطالعہ مکتوبات شریفۂ ایشان واضح میشود حاجت رد اعتراضات کہ مخالفان بالیشان نمودہ اند نیست و دلیل صحت طریقۂ ایشان ہمین کافی کہ ہر کہ طریقۂ ایشان ورزد توفیق اتّباع سنت می یابد و از اتّباع سنت نسبت باطن قوی میگردد فالحمد للہ اولاً و آخراً و ظاہراً و باطناً والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ وصحبہ بعدد کل معلومات اللہ ؛

مکتوب نود و ہفتم

دربیان طریقۂ مجذوبان سالک و آنکہ طریقہ کہ در اہل اللہ شایع است و موصل بمقصود طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و اثبات و ما یناسب ذالک

بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید محبت و احوال محبت بدون دوام ذکر مشہود نیست کہ کسے را شدہ باشد آرے کسے بود کہ جاذب عنایت الٰہی او را خود بخود درمی یابد و بذوق و شوق غلبات محبت منکشف شود ؎ این کار دولت است کنون تا کرا رسد ؛ و این طریقہ مجذوبان سالک است کہ بعد حصول جذبہ محض بموہبت الٰہی سبحانہ کثرت ریاضت و اذکار و عبادات اختیار می نمایند و از محبوبان و مجذوبان خدائے تعالیٰ می شوند ~~اللہ تعالیٰ ہمیشہ~~ اللہ تعالیٰ ہمین رحمۃ عامۂ خود این پیر عمر ضایع کردہ را نیز باین موہبت سرفراز فرمایدلیک طریقے کہ در اہل اللہ شایع است و باین طریق بمقصود میرسند بفضل وہاب مطلق عم نوالہ طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و اثبات باحاضر کردن مذکور مفہوم مسمی اسم مبارک اللہ سبحانہ در لحاظ داشتہ کہ بران ایمان آوردہ ایم توجہ بقلب کردہ کہ محل آن زیر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت مایل بہ پہلو است و دل را از خواطر گذشتہ و آیندہ نگہداشتہ ذکر اسم ذات بزبان خیال باید نمود اللہ اللہ بعد چند بار باید گفت المقصود ہو اللہ المعبود ہو اللہ المحبوب ہو اللہ باز ذکر باید نمود و لفظ اللہ آنچنان بگوید گویا در دل در آمدہ و تمام دل را گرفتہ و این ذکر بعد فاتحہ پیران قادری اگر قادری است و بارواح پیران نقشبندی اگر نقشبندی است خوانندہ ایشان را وسیلہ ساختہ طلب فیض محبت از جناب الٰہی سبحانہ باید کرد و صبح و شام و آخر شب اگر میسر شود بسیار باید نمود و در ہمہ وقت این ذکر و توجہ بقلب و نگہداشت خواطر باید کرد این

راہ محبت است و در محبت غفلت حرام تا کہ دل جاری شود بعد ازان از ہر لطیفہ بہمین طور ذکر می نماید اول لطیفۂ قلب دوم لطیفۂ روح زیر پستان راست محاذی آن بفاصلۂ دو انگشت سیوم لطیفۂ سر برابر پستان چپ نزدیک وسط سینہ چہارم لطیفۂ خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینہ بفاصلۂ دو انگشت پنجم لطیفۂ اخفی در وسط سینہ ششم لطیفۂ نفس محل آن پیشانی انسان ہفتم لطیفۂ قالب کہ مرکب از عناصر اربعہ است باعتبار عناصر دہ لطیفہ میشود بعد ذاکر شدن این ہمہ لطائف ذکر نفی و اثبات می نمایند و طریقش آن است کہ زبان بکام چسپانیدہ اند کے نفس بند کردہ کلمۂ لا از ناف تا بدماغ کلمۂ الٰہ تا بدوش راست میرسانند و الا اللہ را بر دل بلکہ بر لطائف خمسہ ضرب می کنند و معنی کلمۂ لا الٰہ نیست ہیچ مقصود الا اللہ بجز ذات پاک وقت گذاشتن نفس محمد رسول اللہ میگویند در یک نفس یکبار یا سہ بار ہر قدر نفس کفایت کند میگویند و انفاس متعددہ می باشند نفی و اثبات بے حبس دم ہم معمول است ذکر بسیار می باید دل بے ذکر کثیر نمی کشاید طریق معمول اینست ہر گاہ میخواہند کہ مشغولی نمایند اول استغفار می کنند باز فاتحہ بارواح بزرگان میخوانند باز صورت مرشد حاضر می نمایند پس ذکر می کنند اسم ذات باشد یا نفی و اثبات توجہ بدل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ و نگہداشت خواطر و باز گشت ضرور است خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ ہر گاہ کیفیتے ظاہر شود آن کیفیت را نگاہ می نمایند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند تا کہ آن کیفیت ملکہ شود پس حضور و معیت و بیخودی و جذبات و واردات شامل حال میگردد و اگر شہود و مشاہدہ و یادداشت لازم جوہر دل گردد کار یک لطیفۂ قلب کہ دہ باشد و معاملات لطائف دیگر و دیگر حالات در پیش است تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد و نوافل تہجد و اشراق و چاشت و بعد مغرب و تلاوت و درود و استغفار و کلمات طیبہ ممد نسبت باطن است و توجہ بدل و توجہ بحضرت حق سبحانہ و نگہداشت خواطر و باز گشت و دوام ذکر طریق دوستان خدا است این طریق سالکان مجذوب است غرض با خدا بودن است خواہ جذبہ مقدم باشد خواہ سلوک ؎ یک چشم زدن غافل ازان ماہ نباشی ٭ شاید کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؛

مکتوب نود و ہشتم

در بیان معنی حدیث شریف انہ لیغان علی قلبی و انی لاستغفر اللہ کل یوم سبعین مرۃ و فی روایۃ مأیۃ مرۃ صدر یافتہ

دوام استغفار از غشاوہ و غینے کہ از صفات بشریت و صحبت اغیار و غفلت از ذکر بسبب مداخلت در امور ضروریہ بر دل طاری میشود لازم اوقات سالکان است آن قدر کہ صفا و حضور و خشیۃ بجائے آن نشیند و فی الحدیث الشریف انہ لیغان علی قلبی و انی لاستغفر اللہ کل یوم سبعین مرۃ و فی

روایۃ مائۃ مرۃ هرگاه آن سرور اصفیا صلی اللہ علیه و آله وسلم چنین فرماید احوال ما خاک آلودگان کدورات بشریت چه خواهد بود مگر تضرع و ابتهال اللہ تعالی نصیب فرماید و از غینے که آنحضرت صلی اللہ علیه و آله وسلم از طریان آن بر دل مبارک خبر داده اند سکوت اولی است که از چه بود و چه بود اصمعی رحمۃ اللہ علیه گفته که در ینجا دم نتوانم زد از غین قلب دیگران سخن توانم گفت بعضے از عارفان در کنه آن غین سخن گفته اند باین وجه که روزے جبرئیل علیه السلام بخدمت آنحضرت صلی اللہ علیه و آله وسلم عرض نمود که نهایت درجات قرب من در حضرت صمدیت آن بود که زیاده بران هرگز نبوده است که میان من و پروردگار من هفتاد هزار پرده از نور بود پس آنحضرت را صلی اللہ علیه و آله وسلم در هر لمحه و هر آن پرده از نور جلال مشهود می گشت و تجلی نوری بالاتر ازان بر طرف می شد و بتوقف در مقام اول پیش از انکشاف مقام ثانی استغفار میکرد پس طریان غین بر شهود و مشاهده ببصیرت قلبی باشد بعضے گویند که این غین پردهٔ رقیق و لطیف است و بحکم بشریت از ملابسه کثرت اهتمام مهام دین و ملت بمقدار طرفة العین فترتے و غفلتے بر دیده شهود آنحضرت صلی اللہ علیه و آله وسلم می نشست بازه بظهور نور وحدت اضمحلال می پذیرفت و بعضے گفته اند که این پردهٔ غین از جهة غم امت و خوف خاتمه ایشان بود و استغفار هم از برائے امت ؛

مکتوب نود و نهم

در بیان ترغیب طریقه علیه نقشبندیه در ضمن حدیث الدین النصیحة و دیگر فوائد کثیره از اذکار و اشتغال و مراقبات و اخلاق و اعمال و اعتقاد و فنا و بقا و دیگر مقامات مجددیه و دفع شبهات که نافهمان بر کلام آنحضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنه نموده اند صدر یافته

بعد حمد و صلوٰة فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنه واضح می نماید قال رسول اللہ صلی اللہ علیه و آله وسلم الدین النصیحة فرموده است پیغامبر خدا صلی اللہ علیه و آله وسلم درود خدا باو برود سلام دین عبارت از خیر خواهی است پس وصیت می کنم دوستان خود را که طریقه علیه نقشبندیه رحمۃ اللہ علیهم موافق است بطریق اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنهم اتباع سنت و اجتناب از بدعت لازم گرفته اند اگرچه آن بدعت مفید باشد موافق این آیه شریف الیوم اکملت لکم دینکم دین متین کمال یافته پس عقائد و اعمال و اخلاق و احوال و آن درود دوام سکینه و انوار و کیفیات باطنی است بر باطن

طالب و صدق معاملات کہ از حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مرویست کافی است در حصول نسبت
مع اللہ سبحانہ و حاجت باختیار اربعینات شاقہ و تشدد در طاعت و اعمال جوگیہ نیست حضرت
شیخ عبدالحق رحمہ اللہ تعالے بعد استفادہ از طریقہ عالیہ قادریہ رحمۃ اللہ علیہم بخدمت حضرت خواجہ
خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ رسیدہ نسبت حضور و آگاہی از ایشان کسب کردہ و در رسالہ
موصل مرید الی المراد نوشتہ اند کہ نزد انصاف بجہت کسب حالات فنا و بقا بہتر از طریقہ نقشبندیہ
طریقہ نیست و استفادہ خود از حضرت خواجہ محمد باقی باللہ در رسالہ کہ سلاسل طرق پیران خود بیان
فرمودہ اند تحریر نمودہ پس بر تو باد بتحصیل نسبت یادداشت کہ آنرا در طبقہ اصحاب کبار رضی اللہ تعالے
عنہم مرتبۂ احسان می گفتند و صوفیہ دوام آگاہی و حضور و شہود و مشاہدہ کہ دل را توجہے بسیط بحضرت
حق سبحانہ پیدا شود میگویند و آن توجہ اکثر اوقات باجمال می باشد و گاہے تفصیل پیدا نمودہ ہر ذرۂ ممکنات
را مرآت شہود حضرت حق سبحانہ می کند ہر گاہ توجہے و آگاہی در بیخطرگی یا کم خطرگی با کیفیتے از کیفیات
قلبیہ دوام پیدا کند این حالت را اندراج نہایت در بدایت گویند و ہر گاہ توجہ و حضور جہات ستہ را
احاطہ نماید و توجہ بفوق نماند نسبتہ نقشبندیہ عبارت از این حضور بے جہت است و این نسبت شریفہ
در طریقہ نقشبندیہ احراریہ رحمۃ اللہ تعالے علی اہلہا از طرف خواجہ خواجگان محمد باقی باللہ قدس سرہ
شیوع یافتہ عالمے را از مخلصان بالفعل ساختہ جزاہ اللہ عنا خیر الجزاء و این نسبت حاصل میشود
از پنج چیز یکے دوام توجہ بدل دوئم دوام توجہ دل بجناب حضرت حق سبحانہ و این ہر دو توجہ را وقوف قلبی
گویند سیوم دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی اثبات خفیہ مفید تر است از زبانی بلحاظ معنی کہ نیست
ہیچ مقصود بجز ذات پاک و ذکر زبانی بشرط ہر دو توجہ فائدہ می بخشد چہارم نگہداشت دل از خواطر
دل را از خواطر گذشتہ و آئندہ بمجرد خطور خطرہ نگاہ باید داشت تا خواطر ہجوم ننمایند برائے
دفع خواطر توجہ بمرشد و نگہداشت صورت او مقابل دل اثر تمام دارد و این توجہ بصورت مرشد را ذکر
رابطہ گویند و التجاء و تضرع بجناب حضرت حق سبحانہ دافع این بلیۂ عامہ است یا نقش اسم ذات اللہ
سبحانہ در نظر دارد و پنجم بازگشت بعد چند بار ذکر بزبان خیال بکمال تضرع و انکسار بگوید کہ خداوندا مقصود
من توئی و رضائے تو محبت خود و معرفت خود دہ این پنج امر ذکور در ہر لمحہ و ہر لحظہ فرض راہ محبت است حبس
نفس مفید است شرط نیست بدانکہ بانیان این طریقہ بر این اصطلاحات مقرر داشتہ اند و بدون عمل
بر این نسبت شریفہ حاصل نمی شود الا ان یشاء اللہ سبحانہ پس دل سالک را محض بموہبت خود انجذاب
فرماید و باطنش را از ماسوا بریدہ و آن اصطلاحات این است یادکرد عبارت از ذکر است زبانی باشد یا قلبی
و دین طریقہ ذکر قلبی را اعتبار کردہ اند کہ ہر وقت میشود ہوش در دم عبارت از آگاہی سالک است اولی
از ذکر قلبی کہ آنرا یادداشت اسمی گویند ہیچ نفس بے ذکر قلبی نہ برآید ہر گاہ دل را توجہ و آگاہی حضرت

حق سبحانہ دست دہد و دیدۂ بینائے در دل پیدا شود باز پرداخت و نگہبانی این توجہ در ہر نفس باید نمود
با توجہ بقلب ہرگاہ ذکر قلبی با نگہبانی آگاہی و حضور در خلوت و جلوت یکے شود و کثرت و غوغائے
خلق سبب فتور نشود خلوت در انجمن گویند و آیۃ شریف رجال لا تلہیہم تجارۃ ولا بیع عن ذکر
اللہ ایمائے بانیحالت میفرماید و وقوف زمانی واقف بودن سالک است از احوال خود کہ اگر بیاد و حضور
گذشتہ است شکر نماید و اگر در غفلت گذشتہ استغفار بکند و باز بسر غفلت نرود و یادداشت عبارت
از دوام توجہ و آگاہی است بے مزاحمت فتور نظر بر قدم باید کہ نظر سالک از پشت پا در رفتن پریشان
نشود بلکہ در نشستن نیز و وقوف عددی در وقت ذکر نفی و اثبات حبس نفس باید نمود و نفس را بر عدد
طاق بگذارد و وقوف قلبی و نگہداشت و بازگشت معنی این ہر سہ کلمہ پیش ازیں نوشتہ شدہ سفر در وطن
عبارت از کسب اخلاق حمیدہ است از رذائل بحمائد باید رفت تہذیب اخلاق حاصل سیر و سلوک است
چنانچہ حدیث شریف تاکید فرمائے بتحصیل مکارم اخلاق است قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم بعثت لاتمم مکارم الاخلاق تفحص احوال خود کنی تا کدام رذیلہ بر تو غالب است پس از
نفی و اثبات آنرا ازالہ بنمائی مثلاً حسد را از دل بلا نفی کنی باین طریقہ لا الہ نیست حسد در من الا اللہ مگر
حب الٰہی در چند روز ببرکت نور ذکر الٰہی حسد زائل گردد و ہم چنین ہر خوئے بد بانوار ذکر مستور و منکسر شود
و میتواند کہ باستیلائے ذکر و یادداشت کہ تمام بدن ظاہر و باطن را احاطہ می نماید رذایل زوال یابند
رذائل مثل حسد و حقد و بخل و غضب و زنا و حب جاہ و کبر و سمعہ و ریا و عجب و تعلق بغیر و حرص و طمع و ہوا و طول
امل و فضول کلام و غیبت و عیب بینی از اینہا پرہیز واجب است بدانکہ تخلق باخلاق الٰہی مأمور بہ
است پس تہذیب اخلاق خود باید نمود و بحسن اخلاق موصوف باید شد خلق ملکہ ایست کہ بآن کارہائے
نیک و آداب پسندیدہ و پرہیز از رذایل مانند خلقت میگردد بغیر تکلف و از حسن خلق است تحبب بسوئے
مردم در گفتار و کردار و شگفتہ روئی و تسایل و تسامح در حقوق و ترک تقاطع و برداشتن ایذا از دنی و اعلی
منہا الحلم[۱] والتواضع[۲] گفتہ اند نظر بامر تکوینی کہ ہر شئے مخلوق و مرزوق و محفوظ و مظہر آثار قدرت حق سبحانہ
تعالی و مقسم علیہ او سبحانہ است تعظیم ہر ممکن واجب میشود و بامر تشریعی حفظ مراتب واجب باید داشت
منہا النصیحۃ والشفقۃ گنہگار را بنظر شفقت بینی کہ معذور است گرفتار است در دست نفس و شیطان

---

[۱] وہو التحمل وعدم الخفۃ بالعجلۃ فی العقوبۃ والحلیم من اسمائہ الکریم منہ قولہ تعالی انہ کان حلیما غفورا و قد ورد الحلیم سید فی الدنیا وسید فی الآخرۃ رواہ الخطیب عن انس لان العلم فرع الحلم ۱۲

[۲] ای صحبۃ الفقراء اذ ورد التکبر مع المتکبر صدقۃ ومن تواضع لغنی ذہب ثلثا دینہ وقد ورد من تواضع للہ رفعہ اللہ رواہ ابو نعیم فی الحلیۃ عن ابو ہریرۃ رضی اللہ عنہ ۱۲

وبرای او استغفار کنی و توبه خواهی و امر معروف برفق در خلوت احتمال قبول دارد منها الموافقة در
امری که موافق شریعت و طریقت باشد موافقت با رفیقان باید نمود و الا اجتناب ازان لازم باید
دانست منها الاحسان نیکی بهر چیز کردن و از ایذای دلها دوری جستن منها المداراة با مردم مسامحه
کردن و تنگ ناگرفتن منها الایثار خاطر غیر بر خود مقدم داشتن و ایصال نفع نمودن منها الخدمة آنچه
رضائے کسے باشد اگر گناه دران نباشد سعی در آن نمودن منها الالفة با دوستان ربط نمودن
و بهر که از تو قطع کرده است وصل نمودن منها البشاشة بطلاقت وجه با مردم پیش آمدن و شگفته
روئی کردن منها الکرم عطا و بخشش بے سبقت سوال کردن منها الفتوة حق خود بخشیدن و حق غیر ادا نمودن
منها بذل الجاه جاه علم یا علو نسب و حسب یا وجاهت در خلق هر چه باشد در تعظیم خلق صرف نمودن منها
المروة پاس دلها داشتن و آنچه کسے را ایذا برسد ازان احتراز کردن اگرچه ترا ازان ضررے عاید شود
اگر مردے احسن الی من اساء منها التودد تلطف و تفقد نمودن جستجو کنی که شخصے در چه حال است
پس رعایت آن واجب دانی منها المودة دوام محبت با صلحا داشتن منها الجود بخشیدن بے سوال و بسوال منها العفو
از گناهان درگذشتن منها الصفح از عتاب رو گردانیدن منها السخا عطا بعد سوال منها الحیا بسبب شرم از حضرت حق
سبحانه یا ملائکه کرام علیهم السلام یا عرض اعمال بحضور رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم یا اندیشه اطلاع مردم از ناشائسته باز ماندن منها
وفاء العهد اگر در ایفائے عهد فائده بغیر باشد یا ضرر و رفع توانند نمود و فا در آن واجب است و الا مستحب منها السکینة
سکون دل زیر حکم قضا واجب است و جزع و فزع ممنوع نظر بحکم الهی دل را صبر یا رضا حاصل باشد اگرچه
بسبب ایذا آه و ناله از دهان برآید منها الوقار کارها را بتمکین و تأنی نمودن و طمانیت در مجاری احکام تقدیر لازم
دانستن منها الثناء و الدعاء هر نعمتے از هر که بتو رسد از منعم حقیقی دانسته حمد و ثنا او سبحانه فرض باید دانست
و مکافات واسطه اگر ممکن باشد بهتر و الا در حق او دعاء خیر کنی اللهم اجزه عنا خیر الجزاء منها حسن
الظن بتاویل نیک سیئات غیر را حسنات پنداری و حسنات خود را قابل قبول ندانی منها
تصغیر النفس یقین کنی که نفس محل شرور است از وی نیکی نیاید اگر نیکی مترشح شود مستعار است از حق سبحانه و تعالی
منها استحقار ما هو من عندک و استعظام ما هو من عند غیرک حقیر دانستن آنچه از تو بود که نفس
دران چه آمیخته است از نیت بد و عجب و غرور و بزرگ داشتن آنچه از غیر باشد که او دران عمل چه نیت صالح
کرده است و بدرگاه الهی بسبب اخلاص چه قدرے داشته باشد و قد ورد بسند حسن عن حسن انه
سمع ابی الحسن عن ابی الحسن رضی الله تعالی عنه عن جد الحسن صلی الله علیه و آله وسلم ان احسن
الحسن الخلق الحسن[۱] مراد از تخلق یابی اخلاق فرایند اما مقامات مقام عبارت است از قیام بنده در عبادات اول آن
انتباه است و آن برآمدن بنده است از حد غفلت آگاه می شود که برائے چه کار آمده ام و در چه

[۱] وقد ورد ان الله یحب السهل الطلق ۱۲

عمر تباہ میکنیم ثم التوبۃ وآن ترک گناہ است بہ پشیمانی از گذشتہ و در آیندہ عزم جزم بر ناکردن معاصی ثم الانابۃ وآن رجوع است از غفلت بذکر ثم الورع وآن ترک مشتبہات است و درین وقت ترک آنچہ صریح حرام است تقوی گفتہ اند شبہات رواج یافتہ و حلال پیدا نیست در آنچہ شبہ غالب و صریح باشد از آن باید گذشت کفایت کند تا پارہ نانے و قرت آبے و آنچہ ستر عورت باشد ثم محاسبۃ النفس وآن تفقد نفس است از آنچہ برو لازم است تفحص حال خود کنی کہ برمن چہ واجب است و وقت درچہ میگذرانم ثم الارادۃ وآن دوام جہد در ترک راحت است نوعے کہ میسوزد و ہر اندیشہ را ثم الزہد وآن ترک حلال است و گوشہ گیری از دنیا طلب حلال بر مسلمانان فرض است و ترک آن بر طالبان حق سبحانہ واجب تا در ہوائے نفسانی گرفتار نشود ثم الفقر وآن نبودن املاک است و خالی بودن دل از آنچہ در دست نیست فاء فقر[1] اشارت بفاقہ و قاف بقناعت و راء اشارت بریاضت اگر برین اشارہ عمل کنی پس فاء اشارہ لفضل و قاف بقرب و راء بروئیت و رحمۃ و الا پس فاء فضیحت قاف قہر را رسوائی اعوذ باللہ منہا ثم الصدق وآن استوائے سر و علانیہ است در اعمال ثم التصبر وآن اختیار مکارہ و تجرع المرارات ثم الصبر وآن ترک شکوی است الی الغیر و تجرع المرارات بلا عبوسیۃ الوجہ ثم الرضا وآن التذاذ است در بلا ثم الاخلاص وآن بر آوردن خلق است از معاملات حق سبحانہ ثم التوکل وآن اعتماد است بر وعدہ آلہی کہ رزق و محبت و نصرت و معیۃ او دست سبحانہ و ازالہ طمع از ما سوی اما احوال وآن معاملات دلہا است با حضرت حق سبحانہ و حال از صفاء اذکار بر دل فرود می آید الحال نازلۃ تنزل علی القلب ولا تدوم[2] فمن ذالک المراقبۃ وآن دیدن است بصفاء یقین بسوئے مغیبات در ابتدا ممکنات را مرآت مظاہر فعل آلہی یابد و در توسط حالات مجالی صفات حضرت حق سبحانہ و در انتہا مشاہدات حضرت ذات را تعالت و تقدست ہر جا جلوہ گر بیند و دیدن ملائکہ کرام و ارواح ... اعتبارے ندارد ثم القرب وآن جمع ہمت است در شہود حضرت حق سبحانہ با غیبت از ما سوی ثم المحبۃ وآن موافقت محبوب است در مرغوبات و مکروہات ثم الرجاء آن تصدیق حق است سبحانہ در وعدہ ہائے او ثم الخوف وآن مطالعہ دل است بسطوات آلہی و نقمات او ثم الحیاء وآن حصر قلب است از انبساط زیرا کہ قرب میخواہد این احوال را پس کسے می باشد از سالکان کہ در حال قرب می بیند بعظمت حضرت حق سبحانہ و ہیبت او پس غالب می آید برو خوف و حیا و کسے بود کہ می بیند تلطف حضرت حق سبحانہ و احسان قدیم او پس غالب می آید بر دل او محبت و رجا ثم الشوق وآن ہیجان دل است عند ذکر المحبوب ثم الانس و آن

---

[1] فاء فقر اشارہ بفاقہ صبر بر آن واجب قاف اشارہ بقناعت راء اشارہ بریاضت اگر عمل بر این اشارہ کردہ شود فاء فضل حق سبحانہ قاف قرب را رحمۃ و رویۃ الا فاء فضیحت و قاف قہر و راء رسوا۔ بنام مثنوی حضرت بگیر ۱۲ -

[2] قول حضرت جنید است رحمۃ اللہ علیہ ۱۲

آرام دل است بخداوند و خواستن اند و در جمیع امور ثمّ الطمانیت و آن آرام دل است و افتقار بخدا از زیر مجاری
اقدار ثمّ الیقین و آن تصدیق دل است بارتفاع شک در وجود حق سبحانه دمواعید او ثمّ المشاهدة و آن
حالتے است و بینائی دل غیر رویتهٔ بیقین و رویت عیان و آن آخر احوال است لقوله صلی الله علیه و آله وسلم
اعبد الله کانک تراه فان لم تکن تراه فانه یراک این ترجمه بزبان فارسی است عبارت عربی
را که حضرت شیخ المشائخ ضیاء الدین ابو نجیب عبدالقاهر سهروردی رحمة الله علیه در کتاب آداب المریدین
اخلاق و مقامات و احوال را بان بیان فرموده اند بدانکه طریقه قدمائے صوفیه علیه تقدیم مقامات سلوک
است بر طریق جذبه که از کثرت ذکر و توجه حاصل میشود مقامات سلوک را بتفصیل حاصل می نمودند و
باریاضات و مجاهدات تهذیب نفس میفرمودند و اکابر نقشبندیه طریق جذب ذکر و توجه را بر سلوک مقدم
داشته میفرمایند بعد رعایت مقامات سلوک باجمال اوقات بذکر و توجه معمور باید داشت و مشاهده و شهود
و یادداشت حاصل باید نمود و خلاصه مقامات سلوک در طریقه ایشان مندرج است که ولایت بی مقامات
سلوک و جذبه حاصل نمی شود و در طریقه حضرات مجددیه در هر لطیفه از لطائف عشره شهود و مشاهده دست
میدهد بدانکه شرط است در ذکر توجه بمبدء فیاض و لحاظ معنی داشتن لهذا مراقبات مراتب قدس ذات
الله سبحانه مقرر نموده اند در لطیفه قلبی مراقبه ذات جامع جمیع صفات کامله و منزه از سمات جمیع نقصانات
که بران ایمان آورده ایم مسمی اسم مبارک الله است سبحانه می نمایند پس این مفهوم در لحاظ داشته توجه
بقلب نموده ذکر باید کرد و اشاره الله در اسم ذات و در نفی و اثبات اشاره الا الله بهمین مفهوم باید کرد تا
این مفهوم در لحاظ داشته استقرار گیرد و هرگاه توجه در این مراقبه قوت گیرد و آثار جمعیت ظاهر شود و جذبات
و واردات در رسد و این واردات را وجود عدم گویند و این واردات از نوافل تا بنواصل انجامد مراقبه معیة
باید نمود و اشارهٔ نهائے الا الله بمعیة حضرت حق سبحانه بهستی خود و هستی جمیع ممکنات که آنرا در لحاظ
میدارند باید نمود تا معیت در آئینه بصیرت جلوه گر گردد و مراقباتے که بعد سیر قلبی مقرر است آنجا ذکر و توجه
بمبدء و مورد فیض اشارة هائے الله و الا الله با آنچه در لحاظ ملحوظ است ضرور است و طریق مشغولی آنست
که اول استغفار نماید و فاتحه بارواح مشایخ رحمة الله علیهم که واسطه فیوض الٰهی اند سبحانه خوانده صورت
مرشد مقابل دل بدارد و باز ذکر بشرائط آن و صحت الفاظ و لحاظ معنی و افتقار تمام نماید و ملاحظهٔ منت حضرت
حق سبحانه که بتوفیق یاد خود سرفراز ساخته ضرور است و خود را نالائق ذکر پاک خدائے پاک دیده انکسار و
شکست لازم داشتن واجب هرگاه کیفیتی و جمعیتی و بیخودی دست دهد آنرا نگاه دارد و اگر مستور شود
باز بر سر ذکر رود و هم چنین لازم گیرد تا کیفیت ملکه گردد و دوام پذیرد و طرق موصله برائے دوام حضور
و مشاهده سه است ذکر است بشرائط آن و استفاده از صحبت مرشد است برعایت ادب و خدمت
او و کیفیت و توجه که از صحبت او حاصل شود آنرا نگاهداشتن و در غیبت او صورت او را در دل محافظت

نمودن بآن ضروریست یا محض مراقبہ کہ عبارت است از انتظار فیض از مبدء فیاض لازم است کہ بر توجہ بمرشد و وقوف قلبی و در ذکر مواظبت نماید بعد حصول ملکہ یادداشت و نماندن توجہ بجہت فوق اگر بہر لطیفہ از لطایف سبعہ بترتیب مشغول شود و بذکر و توجہ بر ہر یک مداومت نماید در ہر لطیفہ آگاہی و یادداشت و کیفیات و انوار و اسرار جدا جدا العنایت الٰہی سبحانہ ظاہر گردد و صحبت عزیزے کہ ہمنشینی او سبب جمعیت خاطر و توجہ باشد مقوی نسبت یادداشت است بمراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم کثرت ذکر لا الہ الا اللہ بلحاظ نفی وجودات جمیع ممکنات و اثبات ہستی حق سبحانہ و وقوف قلبی بہر دو معنی شوق و ذوق و استغراق و بیخودی و آہ و نالہ و گریہ دست میدہد و بگر حالات لقد وقت میگردد و اسرار توحید وجودی در سیر لطیفہ قلبی ظاہر میشود مجنون عامری بترک مالوفات خود لیلی لیلی می گفت تا کہ پرتو از صورت لیلی ہر جا جلوہ گر گشت و انا لیلی گفت مجنون در طریقہ محبت کہ بکثرت ذکر و ترک مرغوبات خود مختار صوفیہ علیہ است درین راہ مقتدا است مجنون بر خیال فانی جان باختہ از کمال غلبات محبت اتحادی با محبوب خود پیدا نمود وائے بر ما مدعیان کہ دعوے محبت لایزالی کہ ہر جا کہ حسن و خوبی است پرتو از تجلی جمالی اوست می نمائیم و جانفشانی در درد طلب و ترک خودی خود نمی کنیم آہ صد آہ ظہور توحید وجودی عبارت است از یافتن و دیدن ممکنات عین وجود حضرت حق سبحانہ تعالے وجود ممکنات را امواج دریائے ہستی مطلق بیند و تعین نقوش غیر را بر صفحہ ہستی مطلق مثل تعینات نقوش بر صفحہ موم دریابد و این دریافتن و دیدن بسبب کثرت ذکر و نوافل عبادات و ریاضات دست میدہد بخیال و وہم توحید وہمی پیدا نمودن در شرع شریف منع است از شامت این عمل سستی در اتباع شریعت می زاید و در ارتکاب محظورات محتمل است کہ مبادرت نماید معاذ اللہ نقل است کہ ملحدے خود را موحد گرفتہ بنگ میخوردمی گفت مرا با ہیچ مذہب مزاحمت نیست بزرگے در جواب گفت مگر با مذہب محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مخالفت می کنی خجل شد جواب نیامد این است احوال چنین بے ادبان خود را صلح کل و با ہر مذہب ہمرنگ قرار دادہ در خانہ نواسق می در آیند کہ ما ظہور حق می بینیم و می شنویم این چنین بے حرمتی شرع شریف معاذ اللہ کہ از ہیچ یکی از متقدمین مروی باشد آنچہ از کثرت ذکر و مراقبات و عبادت کہ اکابر اولیا رحمۃ اللہ علیہم بسبب آن باین اسرار رسیدہ آنرا از نا اہلان پوشیدہ اند تا کہ ظاہر نشود و معتبر است از کثرت ذکر و توجہ محبت غلبہ می نماید این توحید حاصل می شود و این توحید از احوال قلبی است از مقاصد نیست در سیر ہر لطیفہ معرفتے دیگر است و کیفیات علیحدہ نسبتہائے کمالات نبوت و حقائق الٰہیہ و حقائق انبیا علیہم السلام کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالےٰ عنہ در طریقہ خود بیان فرمودہ اند و عالمے بآن حالات و معارف رسیدہ آنجا جو نسبت بندگی ثابت می شود و نسبت توحید و سریان وجود در ہستی ممکنات و ذوق و شوق و وصل و اتحاد

فرمیر یزد بدانکه از نسبتهائے این خاندان شریف اگر درین وقت نسبت قلبی حاصل شود با حالات و اسرار آن
و نسبتے که در سیر لطیفه نفس دست بهم دهد با کیفیات و علوم آن حاصل شود بسیار غنیمت ست و از لوازم این نسبت
است استهلاک و اضمحلال انانیت و صفات خود از خود مسلوب و منسوب یافتن بحضرت حق سبحانه و وجود خود
و توابع وجود خود را ظل وجود حضرت حق سبحانه یابد و پرتوے از صفات حضرت حق سبحانه می بینند در حصول این
نسبت توحید شهودی حاصل میشود و آن در بدایت مقصود است در مجالی و مرایائے ممکنات مثل ظهور آفتاب در آئینه
هائے مقابله درین دید و دریافت جرم آئینه در حدت نظر باقی است و در توحید وجودی از غلبه محبت مستور در
فنار قلبی که عبارت از نسیان ماسوا است از قلب و بے شعوری از دیدن ماسوی هر گاه متوجه بدل شود و دل را
مستغرق انوار و جمع با حق یابد سبحانه فنا خلق میشود و امید و بیم از غیر نمی ماند و فنا هوا و فنا فعل میشود آرزو چیز خدا
نمی باشد و صدور افعال از یک فاعل حقیقی می یابد و در فنا لطیفه نفس فنا اراده میشود این قدر بے شعوری
از ضروریات طریقه است سعی نمایند که دوام این حالت و دوام توجه و توا تر ورود حالات لازم نسبت باطن
شود ست نا دوست بچشم سر نه بینیم هر دم ؛ از پائے طلب کجا نشینیم هر دم ؛ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ؛ ایشان
آنند من چنینم هر دم ؛ دعوے رؤیت بصری نموده است معتقد اهل سنت و جماعت است که رؤیت در دنیا واقع
نیست این از غلبات حضور و توجه است در اشتباه افتاده دعوے خلاف اهل حق می نمایند هائے هائے چه
بودے اگر این هیچکاره کم از هیچ باین اسرار و حالات فائز شدے آرے ست هر گدائے مرد میدان کے بود ؛ مرا لغوه
باین اسرار و حالات کفایت کند ست گر ندارم از شکر جز نام بهر ؛ زان بسے خوشتر که اندر کام زهر ؛ **وصیت**
بدانکه توحید وجودی از مقتضیات سیر لطیفه قلبی است و توحید شهودی در سیر لطائف فوقانی پیدا می گردد و تطبیق
این هر دو دید و یافت متعذر است آن معرفت از مقامے دیگر است و آنجا احوال و کیفیات و علوم جدا است و این
از مقامے دیگر پیدا اینجا حالات و واردات علیحده در پیش می آید هر دو احوال متباینه و اسرار متفاوته و دید و یافت
مخالفه را یکے گردانیدن بسیار تعجب است اما آنچه اهل معرفت بیان فرمایند کا دراک اهل جهل ازان کوتاه خواهد
بود **وصیت** بدانکه تمام نسبتهائے خاندان حضرت مجدد رضی الله تعالے عنه با کیفیات و حالات و انوار و علوم
آنها که هر مقام احوال و اذواق و اسرار جدا دارند و درین وقت نایاب است این نسبتهائے عالیه در فرزندان
ایشان و کمل خلفائے آن اکابر جلوه گر بود حضرت محمد زبیر در صاحبزاده ها ختم المشائخ بودند حضرت مرشد ما در
خلفاء خاتم این مقامات بلند که از خصائص حضرت مجدد است این هر دو بزرگ تسلیک سالکان تا نهایات طریقه
احمدیه مجددیه می نمودند ست فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ؛ دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می کرد ؛ بدانکه
حاصل سیر و سلوک که در صوفیه صافیه معمول است انصباغ است بصبغة الله و فنار رذائل و اتصاف
و بقا بحمائد و تنور با نوار و کیفیات که در مقامات جذبیه پیش می آید و هر یکے را که از فنار و بقا و حالات قوت
بمقامے که رسیده است بقوت دست داده و بشریت خود سے یافته و جهت حق غالب آمده تسلیم و رضا

وتوکل وصبر بوجہ احسن بہم رسانیدہ او را فضل و شرف ثابت است بر غیر خود کہ درین امور شبا متے ندارد
اللّٰہم وفقنا لما تحب و ترضی بدانکہ برائے رفع قبض باطن و تیرہ شدن حالات و کیفیات باطن
تلاوۃ یا استماع قرآن مجید با ترتیل و تحسین صوت و حزن و طول قنوت در نماز با کمال خضوع و خشوع
مقرر است و اصحاب کبار رضی اللہ عنہم ہمین اعمال قرب غور سند بودند و معمول نبود کہ انعقاد مجلس قصاید
و اشعار نمایند اگر کسے ارتکاب این امور میکرد مطعون و ملام بود استماع نغمہ و تار و جہر ذکر بامد شدہ در قرون
متاخرہ ظہور یافتہ محدث است و در استماع نغمہ در صوفیہ نیز اختلاف است حضرت ابوالحسن شاذلی و
حضرت حماد دباس رضی اللہ عنہما سخت انکار داشتند و حضرت شیخ عبدالحق محدث رحمۃ اللہ علیہ در
بعضے رسائل خود این اختلاف نقل کردہ اند لیکن بے مزامیر بدون انعقاد مجلس غافلان شنیدن اشعار
محبت در خلوت گاہ گاہ مضائقہ نیست حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ و علیہم فرمودہ اند کہ ما نہ انکار
کنیم و نہ این کار کنیم در وقتیکہ نائے و چنگے بحضور مبارک ایشان آوردند این کلام فرمودند زیرا کہ پیغمبر خدا
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم این کار نکردہ اند و از بعضے مشایخ این امر و لیست انکار بزرگان چرا کنم در نسبت مجددیہ
استماع نغمہ را اثر نیست شنیدن قرآن مجید کہ معمول حضرت مجدد بود صفا و جمعیت می افزاید و نغمہ و تار اہل قلب
را ذوق می بخشد در مجلس مبارک مقدس حضرت سلطان المشائخ نظام الدین اولیا رحمۃ اللہ علیہ الٰہی و مزامیر
ہرگز نبود و مجمع اہل غفلت انعقادے نداشت در فوائد الفواد و سیر الاولیا این چنین مسطور است ذکر جہر
متوسط باآواز حزین برائے ذوق و شوق و گرمی باطن احیانا لا بأس بہ ہرگاہ در دل انجذابے پیدا شود و بے
اختیار آواز ذکر بدرد و حزن بلندی بر آید این چنین جہر را کسے مانع نیست ذکر خفی را فضل است بر جہر
بچندین مراتب ذکر خفیہ ہر وقت می شود و ذکر جہر مانند حبس در نفی و اثبات برائے حصول گداز و گرمی مقرر
کردہ اند مثل دوا است از الہ سستی و کسل را باید انکہ نصیحت اتباع عقاید سلف صالح مثل حضرت غوث الثقلین
و حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہما باید نمود و در شان اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم جز بہ نیکی
لب نباید کشود و نفوس ایشان بفیض صحبت خیر الاخیار صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم تہذیب تمام یافتہ و از نفسانیت
پاک گردیدہ و واقعات اینہا ہمہ بہ نیت صالح بود و الا لازم می آید کہ صحبت خیر البشر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
در جماعتہ کہ مال و جان در راہ خدا و رسول در باختہ اند و قرآن مجید از ثنائے اینہا پرست تاثیرے نبخشد
و حب دنیا و محبت جاہ از دلہائے آنہا نرفتہ پس ما واپس ماندگان را چہ توقع باشد دین و عقاید و اعمال
و اخلاق پیغمبر خدا و کلام خدا و رسول و مناقب ائمہ اہل بیت نبوت رضی اللہ تعالے عنہم ایشان رسانیدہ
اند در صورت تفسیق و تکفیر معاذ اللہ اعتماد از دین بر می خیزد و دینے کہ فساق و کفار رسانیدہ باشند بر آن
وثوقے و اعتمادے نتواند شد حضرت امیر در وقت خود امام بحق و نائب حضرت رسول بحق بودند مخالفانرا اشتباہے
افتادہ و آن اشتباہ موجب لعن اہل مصر و شام گردیدہ فتنہ برپا شد و اصحاب باہم یکے بودند آیہ شریفہ رحماء

بینھم در شان اصحاب کرام وارد است و رحماء صیغہ صفت مشبہ است و صفت مشبہ دلالت بر دوام دارد پس الفت و دوستی آنہا باہم ازین آیۃ شریفہ ثابت شد و کلا وعد اللہ الحسنی در بارہ ایشان است وعدہ حسنی برائے نیکان بود رضی اللہ تعالی عنھم واجب است سکوت و عدم خوض درین واقعات برائے رعایت جانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ ہمہ را شرف صحبت و قرابت بآں حضرت ثابت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالی عنھما فرمودہ اند کہ آنحضرت را با جمیع قبائل عرب بہویہ ندرے و قرابتے بود متقدمان مشائخ را رحمۃ اللہ علیھم کہ بر متاخرین حق تربیت و تلقین ثابت دارند فضل ثابت است پاس ادب آن اکابر لازم است و غلبہ جنون محبت مفرط در حفظ مراتب ساقط است در ترجیح مذہبے بر مذہبے تفضیل مجتہدے بر مجتہدے طریقۂ بر طریقۂ فضولی نباید نمود آنہا ہمہ را نیات صالحہ و ہمت و تحقیق اتباع سنت و رضاء الہی بود سبحانہ و رحمۃ اللہ علیھم و از تحقیر مسلمانے و عیب بینی و سخن چینی و خود را قدرے نہادن اجتناب لازم باید کہ خود را محض عدم یافتن و کمالات را باصل آن دادن و حسنات خود را قابل قبول ندیدن و سیئات خود را مثل کوہے بر سر گرفتن و بدیہاے غیر را بتاویل نیک انگاشتن و وقائع روزمرہ را از ارادۂ حق سبحانہ دانستن و لب بچون و چرا نکشادن و با کسے بحث و جدال نکردن این قدر مناقشہ و لہا را می خراشد کہ مخالف میگوید چنین است و تو گوئی آنچنان او تکرار نماید نی این چنیں است تو گوئی مسلما من بر خطا بودم نہ زیادہ ازین سخن تکرار نکشد تا فتنہ و غوغا پیدا نشود و دل مکدر نگردد و این است طریقۂ اہل معرفت رحمۃ اللہ علیھم نقل است چند درویش بخدمت حضرت شیخ شکر گنج قدس سرہ آمدند کہ مارا باہم ناخوشی درمیان است قصہ مارا بشنوند و انفصال فرمایند ایشان فرمودند مارا دماغ شنیدن قضایا نیست مولانا بدر الدین اسحاق و بابا نظام الدین شما فیصل نمایند اینہا نزد آن ہر دو بزرگ در جائے نشستہ سخن نزاع شروع کردند یکے بدیگرے گفت شما در این مقدمہ چنین ارشاد کردید دیگرے گفت نی شما چنین فرمودہ بودید اہل منازعت نقل سخنہائے یک یکر را بالفاظ حسن ادب بیان کردند سلطان المشائخ و مولانا بدر الدین اسحاق بسیار گریہ کردند ہر گاہ کلمات ناخوشی شما ہمہ ادب و تعظیم یکدیگر باشد در صورت خوشی چہ قدر رعایت یکدیگر کردہ باشید ایشان بحضور حضرت گنج شکر عرض کردند کہ این عزیزان برائے تربیت آمدہ اند کہ درویشان را باہم درشتی و سخت گوئی نمی باشد اللہ تعالی اتباع این بزرگان عطا فرماید بدانکہ نماز را در اول وقت بار عایت طمانیت در رکوع و سجود و در عایت قومہ و جلسہ بجماعت ادا باید نمود قومہ و جلسہ پیش بعضے فرض و نزد بعضے واجب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گاہے نماز بے قومہ و جلسہ نکردہ اند ہر کہ عمداً ترک می نماید اعادۂ نماز بر و واجب است و اگر سہواً ترک نمودہ سجدۂ سہو بجا آورد و در عقائد اہل سنت و جماعت داخل است کہ استخفاف سنت کفر است و صیت ادہر ہر ماہ سہ روزہ و عرفہ و روزۂ عاشورہ و روزۂ پانزدہم شعبان در حدیث ثابت است و شش روزہ شوال

در روزه احتیاط از غیبت و دروغ و طعن و فضول کلام ضرور است و الا روزه قابل ثواب نیست احمق بود که رنج گرسنگی و تشنگی بردارد در روزه باین امور بر باد دهدش یعنی غیبت مفسد روزه است و این است مذهب اوزاعی و پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم غیبت گر را باعادهٔ روزه و وضو امر کرده اند و اسبال ازار و قمیص وغیرہما کبیره است پیغمبر خدا مسبل ازار را امر باعادهٔ وضو فرموده اند که نماز مسبل قبولے ندارد و جمعیت و بدانکه حصول نسبت جمعیت و توجه بے اعمال ظاهر محال است نور اعمال را در اطمینان باطن اثرے تمام است اندرون از التفات و عظمت غیر پیراسته و بیرون باعمال و اخلاق نیک و شکستگی و انکسار آراسته بالاتر ازین کمالے نیست پس برتو باد باعمال که از ان حضرت صلی الله علیه وآله وسلم در احادیث صحیحه ثابت است التزام آن کنی تا از اهل سنت حبیب خدا باشی ان المحب لمن یحب مطیع حضرت خواجه نقشبند رحمة الله علیه در طریقهٔ خود اوراد و اعمال مقرر نکرده اند که آنچه باحادیث ثابت شود از اعمال برائے حصول محبت و قرب حضرت حق سبحانه کافی است پس اعمال و عادات آنحضرت صلی الله علیه وسلم تحقیق نموده متابعت نمائی حرکات و سکنات که به نیت اتباع و توجه بآنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم ادا کرده شود تمام عبادت می شود در ادائے فرائض نیت ادائے فرض و سنت متابعت پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم کنی که این فرض بجهت فرض بودن آن از حق سبحانه برمن و باتباع حبیب خدا ادا می کنم مکافات تحائف بیکدیگر و رسوم و زیارت دوستان و ماکولات مثل گوشت و کدو و سرکه و شیرینی و مشروبات مثل شیر و آب سرد و عسل و ملبوسات مثل پیراهن و قمیص و ازار و حلهٔ سبز و سرخ که علماء حنفیه آنرا مخطط تحقیق کرده اند به نیت اتباع عبادت میشود و نور ایمان می افزاید که این همه از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم ثابت است نماز تهجد و اشراق و چاشت و اوابین و سنت عصر چهار نفل بعد سنت عشاء و دو نفل بعد وتر نشسته بقراءة سورهٔ اذا زلزلت و قل یا ایها الکافرون در حدیث شریف به ثبوت پیوسته است و تلاوت قرآن مجید وقت تهجد اولی و کلمه تمجید صد صد بار در روز و سبحان الله و بحمده صد صد بار وقت صبح و شام و صد بار وقت خفتن درود و استغفار در حدیث وارد است وادعیه صبح و شام وقت خفتن و وقت غیر معین هر قدر بران مواظبت توان نمود از احادیث صحیح دریافته بران عمل نماید و درین همه اعمال و عادات نیت متابعت حبیب خدا صلی الله علیه وآله وسلم بکنند وصیت بدانکه توجه باطن بحضرت حق سبحانه درین طریقه معمول است و آن دوام آگاهی است بحضرت حق سبحانه و بعد از توجه و حضور باطن دیدن صدور افعال از فاعل حقیقی سبحانه

؎ رود رو گم شو وصال این است و بس ؛ این معنی دارد بعد تبری از حول و قوت خود تدبیر و اختیار بکارساز مطلق سبحانه تفویض باید نمود این است مراد ازین مصرعه ؎ تو مباش اصلا کمال این است و بس ؛ و هرگاه در هر امر نیت اتباع رسول خدا کنی صلی الله علیه وآله وسلم و توجه

بآنحضرت داری صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم توجہ دو قسم پیدا شد پس برتو باد کہ این ہر دو توجہ را حاصل زندگے دانی
واین ہر دو توجہ را لازم گیری وصیت بکسے کہ ذکی و فارغ باشد علم صرف و نحو و منطق تا قطبی و علم کلام و
فقہ و اصول بخواند و درس علم حدیث و علوم صوفیہ علیہ کہ در آداب و اخلاق و مقامات سلوک و احوال تالیف
رسایل نمودہ و مکتوبات حضرت شیخ یحیی منیری رحمۃ اللہ علیہ و کتب سیر دوستان حق سبحانہ در تہذیب نفس
اثر تمام دارد و رسایل حقایق چندان مفید نیست کہ ہر کہ در طریقہ سعی و مجاہدہ و کثرت ذکر می کند اسرار و معارف
برو واضح میشود اکثر اولیار کرام رحمۃ اللہ علیہم بروش جود و زہد و جہد و عبادات نافلہ لازم گرفتہ بودند و
غلبات احوال و کیفیات بسیار داشتند و در بیان اسرار و معارف سکوت میفرمودہ اند و این است طریقہ
اسلم از مطالعہ مکتوبات شریفہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ توفیق متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
و تحقیق معارف و روشنی دل و جان حاصل است و جواب اعتراضات کہ بر کلام ایشان می نمایند واضح میشود
کہ ایشان جواب اعتراضات خود فرمودہ اند عزیزان کلام زیادہ گویان را تحقیق نکردہ سوء عقیدہ بخدمت ایشان
بہم رسانند مکتوبات شریفہ ایشان را درس و مطالعہ نمایند اگر مطالعہ بکنند و انصاف بدہند چہ قدر فوائد شریعت
و طریقت و حقیقت و معرفت و اسرار الہیہ دریابند ؎ این سعادت بزور بازو نیست ؏ سبحان اللہ چہ
معانی و معارف و حقایق موافق شرع شریف دران مندرج است حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ پیر ایشان کہ از ائمہ عارفان اند میفرمودند در جواب استفسار ایشان کہ معارف شما قابل
آن است کہ بمطالعہ انبیار در آید میفرمودند بواسطۂ شیخ احمد دریافت شد کہ توحید کوچہ تنگ است و شاہ
راہ دیگر مثل ایشان زیر فلک نیست و این چنین مدح ایشان در مکاتیب حضرت خواجہ موجود است رحمۃ اللہ
علیہم حضرت مجدد میفرمایند کہ بعد حصول توحید وجودی کہ از غلبہ محبت و کثرت ذکر و طاعت نافلہ دست
میدہد معرفت دیگر پیش می آید و آن موافق کتاب و سنت است و در طریقہ ایشان کسے کہ از سیر لطیفہ قلب
برتر رفتہ و بسیر لطیفہ نفس رسید و از آنجا ترقیات نمودہ بسیر لطیفہ قالب خاک راہ یافتہ آنچہ حضرت
مجدد از اسرار و معارف فرمودہ اند آنرا عیان می بیند ایشان امام صدیقان اند و پیشوائے عارفان آنچہ
فرمودہ اند ہزاران کس نمودہ اند رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ کافیۃ وافیۃ و نادانان گویند
ایشان بخدمت دوستان خدا سخن بے ادبانہ نوشتہ اند از عدم خوض در کلام ایشان است ایشان میفرمایند کہ معرفت
خدا بر کسے حرام است کہ خود را از کافر فرنگ بدتر نہ بیند این کمینہ زلہ بردار خوان نعمت ایشان است و ہمارا
بانواع نعم تربیت فرمودہ اند حضرت غوث الثقلین را رضی اللہ عنہ واسطۂ فیض ولایت و ہدایت نوشتہ اند و خود را نائب ایشان
کہ خلیفہ قائم مقام پیری باشد میفرمایند حضرت غوث الاعظم گویا در شمار اصحاب کبار و اہل بیت عظام اند و این عبارت
در رسالہ مکاشفات غیبیہ مندرج است و ہیچ جا لفظ بے ادبی با آنجناب تحریر نکردہ اند مردم بے تحقیق آنچہ میخواہند میگویند
کبرت کلمۃ تخرج من افواہہم ان یقولون الا کذبا حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ

زمانی بی حرفه گریان آنچه شنیده اند بخدمت ایشان نوشته که شما دعوائے ہمسری با انبیا می نمایند ایشان
صریح فرموده اند که ہمسری کفر است مگر شرکت خادم با مخدوم و ہیچ ولی بر تبہ ادنیٰ نبی نمیرسد و ہیچ
ولی بمرتبہ صحابی نمیرسد اگرچہ اویس قرنی و عمر بن عبدالعزیز مروانی باشد و برائے تنقید معلومات خود آن
چہ در واقعہ دیده اند بخدمت پیر خود نوشته اند مقام خود را بانعکاس انوار و الوان مقام حضرت ابوبکر صدیق
رضی اللہ تعالیٰ عنہ رنگین یافتہ اند کہ این مقام بہ نسبت آن مقام شریف بلند دیدم ہر گاه مقام ایشان
بانعکاس الوان این مقام متلون باشد ہیچ جائے اعتراض نیست باطن مریدان بانعکاس انوار پیران خود منور
می باشد برائے طلب صلوٰۃ ابراہیم علیہ السلام ہمہ امت مأمور است اگر بعضے را درین امر دخل زیاده
باشد خلاف دین و ملت نیست از اعمال نیک امۃ ثواب بجناب انبیاء علیہم السلام حاصل است از یکے
زیاده و از یکے کم پیغمبر خدا را مفاتیح خزائن زمین کرامت کردند و آن بواسطہ خلفاء و سلاطین حاصل شد
و بر رفع توسط حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ قائل است مردم نافہم کہ از علوم و اقوال صوفیہ خبر ندارند
و بے لحاظ انکار می نمایند تاب اللہ علیہم ایشان استفاده خود از حضرت غوث الثقلین و حضرت
خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہما بیان نموده اند و فرموده اند کہ کبرائے طریقہ قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ
و کبرویہ رحمۃ اللہ علیہم مر الخلاصۃ نسبتہائے شریفہ خود سرفراز فرموده اند اگر خواہم نسبت ہر یکے ازین اکابر
سالکان را جدا جدا تربیت نمایم ما طریقہ جدیده کہ بعنایت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی نقشبندی
احراری رحمۃ اللہ علیہ بایشان مرحمت شده کیفیات و علوم آن جدا است سالکان بآن طریقہ کم رسیده
اند بسیار بے کیف و بے رنگ است دست ادراک ازان کوتاه است لہذا زبان انکار پیران دراز است
نارسیدن و نافہمیدن سبب انکار می شود کسے کہ بجمیع اصطلاحات مقامات این طریقہ علیہ برسد اورا
ہیچ انکار نمیشود آیۃ شریفہ بر بے نہایتی کمالات الٰہیہ دلالت میفرماید قل رب زدنی علما و لا یحیطون
بہ علما حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ تسلیک نسبت نقشبندی اختیار نموده اند کہ موجب تشرع و
تورع میشود و بہ نسبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بسیار مشابہ است و نسبت احراری کہ حضرت
خواجہ احرار را از آبائے کرام رسیده و منشاء اسرار توحیدی میشود آن منزلۃ اقدام است سلوک آن موقوف
داشتہ اند اما اسرار توحید در ہر نسبت در سیر قلب واضح میگردد و ظہور این علوم از اہل سلوک قلب کم پنہان
می ماند وصیت بدانکہ اگر بعنایت الٰہی سبحانہ قناعت بما لا بد معاش و ثقہ بمضمون حاصل شود بہتر
ازین راحتے و فراغتے نیست و الا اختیار وجہ معاش را بجہت ضرورات بشریت موافق شرع شریف
مانعی نیست اللہ تعالیٰ این فقیر حقیر و جمیع دوستان را در یاد خود و اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ
و آلہ و سلم از کیفیات محبت و معرفت و حسن خاتمہ در ہر امر بہره یاب داراد وصیت بدانکہ طریقہ درویشی
راه محبت است و محبت شعلۂ جان سوزے است کہ ہر ترس و بیم را می سوزد و حصول محبت بر دوام ذکر

وخلوت وعزلت ونزک آرزوہا می شود ؎ تعر حیہ بگزید ہر کو عاقل است ٭ زانکہ در خلوت صفاہائے
دل است ٭ جان بازان راہ حق تبرک مألوفات ومرغوبات گوہر زندگی نثار قدم محبوب خود نمودہ
اندبرگ درختان قوت ایشان بود عمرہا خواب نکردند ذکر وتلاوت آرام بخشیہائے ایشان میکرد حضرت
غوث الثقلین کہ محبوب او سبحانہ است رضی اللہ عنہ ہفتدہ سال در برج عجمی انزوا نمودہ بیخ
گیاہ معاش خود داشتند در ایام مشیخت خود یک ختم قرآن مجید وظیفہ داشتند سلطان المشائخ
نظام الدین اولیا چہار صدر کعت می نمودند وقت سحر طعام اہل سہل میخوردند حضرت عبدالقدوس ہشت
صد رکعت وظیفہ داشتند حضرت خواجہ محمد باقی قدس سرہ پیرامون اکثر شبہا احیا میفرمودند و می فرمودند
افسوس شب کوتاہی کرد رحمۃ اللہ علیہم اجمعین اللہ تعالے مرا نیز از شرمے وندامتے کرامت فرماید کہ اتباع
بزرگان دین لازم حال ماگرددآمین وصیت بدانکہ آنچہ از حال ومقال کبرائے دین علیہم الرحمۃ
در رسائل سیر ومقامات ومعارف آن پیشوایان طریقت وحقیقت دریافت می شود آن است کہ
حاصل سیر وسلوک جذب وشہود وحدت در کثرت وتوحید وجودی است وفنائے فعل وصفت و
استہلاک ذات سالک است در غلبات مشاہدہ حضرت حق سبحانہ واین معارف را کمال گفتہ اند
مگر حضرت علاؤ الدولہ سمنانی رحمۃ اللہ علیہ واتباع ایشان رحمۃ اللہ علیہم میفرمایند ظہور اسرار
وحدت وجود در وسط راہ سلوک پیش می آید وجواب وسوال عبدالرزاق کاشی کہ در توحید وجودی غلو
دارد بحضرت ایشان در نفحات حضرت ملا جامی مذکور است واز معارف حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ
وتابعان ایشان آن است کہ توحید وجودی در سیر لطیفہ قلبی پیش می آید وغلبات محبت وآہ ونالہ واستغراق
وبیخودی ومستیہا از لوازم سیر این لطیفہ است ودر سیر لطیفہ روح سلب نسبت صفات از خود ونسبت آن
بحق سبحانہ ودر سیر لطیفہ سر اضمحلال ذات سالک در شہود حضرت ذات تعالت وتقدست ودر سیر
لطیفہ خفی تنزیہ جناب کبریا از جمیع مظاہر ودر سیر لطیفہ اخفیٰ تخلق باخلاق الٰہی سبحانہ در سیر لطیفہ
نفس زوال عین واثر وانتفا وانا حضرت حق سبحانہ کرامت میفرماید واین معارف در سیر لطائف عالم
امر مندرج اند ودر سیر لطائف ثلثہ عالم خلق حیثیت ظہور تجلی ذاتی دائمی دست میدہد ودر سیر لطیفہ خاک تجلی ذاتی
دائمی وفقدان این ہمہ معارف وکمال لطافت وصرافت وبے رنگی وبے کیفیتی نقد وقت میگردد وکمال عبودیت رو دہد
قصور ونیستی واتباع ھوی[1] لماجاء بہ المصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حاصل می شود العبد
عبد غفر اللّٰہ لہ والحق حق سبحانہ ما للتراب ورب الارباب بعد ازین در کمالات رسالت
واولوا العزم وحقائق الٰہیہ وحقائق انبیاء علیہم السلام معاملات بے نہایت وحدانی کہ از لطیفہ قلب در ترکیبہ

[1] اے لیاقت وقابلیت

نفس و عناصر حاصل شده می افتد و اردات در غایت تنزیه و احوال و انوار لطیفه و کمال یقین ایمانیات
گانا برای علین پیش می آید کسے را که کشف صریح باشد سیر خود درین مقامات بدیدهٔ بصیرت می
بیند والّا در انتقال مقامے از مقامے تغیرات صریح در احوال باطن خود از روئے ذوق و وجدان
دریافت می نمایند و آنچه بشارات درین طریقه رواج دارد اگر صاحب بشارت سیر و کیفیات در
باطن خود عیان نه بیند یا بوجدان و ذوق تغیرات صریح در خود نیابد از اعتبار ساقط است و افترا
است بر حضرت حق سبحانه تاب اللہ علیہم بدانکه شمهٔ از سلوک جدیده مقامات که بحضرت مجدد رحمۃ اللہ
علیه مرحمت شده نوشته شد و تصویرے ازان کرده اند با این همه مقامات و معارف خود را ذیل مشرب
خوار اکابر اولیا نوشته اند و هیچ از مراتب ادب فرو نگذاشته ع دولت نه بد خدائے کس را بعبث ؎
بیخبران ایشان را منکر اولیا مقرر کرده اند عفر اللہ لهم از حسد است معاذ اللہ یا از عناد است استغفر اللہ
از بے خبری است و بس حسد و عناد هر دو از کبایر است مسلمانان از ارتکاب کبایر بری و پاک اند اگر
بدیدهٔ انصاف مطالعه کلام ایشان نمایند هیچ اعتراضے و انکارے نماند و صحبت بدانکه اختیار طرق
صوفیه که از مقربان بارگاه الٰهی اند سبحانه برائے آن است که بیمن صحبت ایشان عقائد صحیحه اهل سنت
و جماعت باقوتے و صفائی در آن حاصل شود و توفیق تقدیم اعمال صالحه و اخلاق حسنه مساعد گردد و احوال
نیک و ذوق و شوق و حضور و آگاهے و یادداشت و محبت خدا و رسول خدا صلی اللہ علیه و آله وسلم و توحید
و تخلیص دل از التفات غیر و کیفیات و معرفت وغیره که آن کبار در کتب خود بیان نموده دست دهد و تصفیه
دل از آرزو و غفلت و تزکیه نفس از رذائل حاصل شود و دل را تبری و نفرت از بدعت و معصیت پیدا شود
والّا مریدی بیفائده بود مریدی برائے آن نیست که باعتماد شفاعت پیران بدعت اختیار نمایند و آنچه بزبان
آید بگویند و بیباکی در افعال بکنند الحمد للہ که بیمن توسل مشائخ کبار مخلصان صادق را این امور موافق مقتضائے
این وقت دست می دهد نقل است که بزرگے بجناب الٰهی سبحانه نالید که الٰهی بهمین توفیق فضل تو در اعمال
و اذکار قصور نمی کنم و احوال و کیفیاتے که در ایام جوانی من بود درین پیری نمی یابم هاتفے گفت جوانی تو
نزدیک بود بزمان پیغمبر خدا صلی اللہ علیه و آله وسلم پس بعد از زمان حبیب خدا صلی اللہ علیه و آله
وسلم موجب بعد ما بعیدان شده است انا للہ و انا الیه راجعون بدانکه این مقامات و درجات که
در طریقه علیه احمدیه مجددیه مسلوک بود درین زمان معلوم نیست که کسے در عالم موجود باشد که بآن تواند
رسانید پس لائق ما واپس ماندگان است که بعد توبه و انابت در عایت زهد و ورع و صبر و قناعت
و توکل و تسلیم و رضا و مقاماتی که در صوفیه علیه معمول است طریقه توسط در ماکولات و ترک مالوفات
و عادات پیش گرفته اوقات بوظائف اعمال از نماز که در شب و روز شصت رکعت میشود و
تلاوت قرآن مجید و درود و استغفار و کلمات طیبات معمور داریم و بوقوف قلبی و ذکر اسم ذات باشند

یا نفی و اثبات جناناً و لساناً و نگہداشت دل از خواطر و کمال توجہ بحضرت حق سبحانہ بکمال افتقار و انکسار و بازگشت و سفر در وطن حاصل زندگانی بدست آریم و عمر بخسارت نگذاریم درویشی چیست بیکسان زیستن بکمال استقامت بر اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و یکسو نگریستن ملکۂ آگاہی و حضور و یادداشت را راسخ داشتن کہ صاحب شرع را انکارے بر اعمال ظاہر و سالک را طعنے بر حضور باطن نماند ہو تابع مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و دیدۂ دل بمشاہدۂ حضرت حق سبحانہ بینا باشد اللہ تعالےٰ این پیر عمر ضایع کردہ را و جمیع دوستان را توفیق عمل برین طریقہ کرامت فرماید و دوام ہر دو توجہ بحضرت حق سبحانہ و توجہ بحضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نقد وقت فرماید آمین آمین آمین -

مکتوب صدم رسالہ پنجم

دربیان مقامات تمام طریقہ انیقہ مجددیہ از دائرہ امکان تا بدائرہ لاتعین و مراقبات آنہا من ابتداء الی انتہا صدور یافتہ

بعد حمد و صلوٰۃ واضح باد کہ اکابر این طریقۂ شریفہ مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معاینہ صریح دیدہ تعبیر از ان مقامات بدائرۂ مناسب یافتہ اند کہ آن مقامات بے جہتہ و بے چون اند و دائرہ ہم بے جہت است و الا جائے کہ خدا است دائرہ کجا است دائرۂ اولی دائرۂ امکان است در نصف سافل آن سیر آفاقی دست میدہد و آن عبارت از دیدن انوار است بیرون باطن خود بر نگہائے مختلفہ و در نصف عالی آن سیر و سلوک انفسی است و آن مشاہدۂ انوار و تجلیات است در باطن خود و امثال و واقعات را اعتبار نہادہ سعی و جہد در حصول دوام حضور و آگاہے باید نمود و دریجا ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و تہلیل لسانی ترقی می بخشد و مراقبہ احدیت صرفہ حضرت ذات کہ مسمّیٰ اسم مبارک اللہ است می نمایند و وقوف قلبی توجہ بدل و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت الفاظ ذکر و نگہداشت دل از خواطر علی الدوام می باید کہ دل بے ذکر کثیر نمی کشاید توجہ بدل و توجہ دل بحضرت ذات او سبحانہ و نگہداشت خواطر و ذکر بہ صحت الفاظ و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک و بازگشت کہ "خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ" با ملاحظہ نیستی خود و اثبات ہستی حضرت ذات پاک بانکسار و تضرع باید کہ دائمی باشد چون کم خطرگی یا بے خطرگی کہ مانع توجہ و کیفیت نشود تا بچہار گھڑی برسد مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم در ہر لحظہ و ہر دم باید نمود و ذکر تہلیل لسانی نیز و این مراقبہ در ولایت صغریٰ می کنند کہ دائرہ ثانی

است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الٰهیه و ظلال اسماء و صفات است درینجا توحید وجودی و ذوق و شوق
و آه و ناله و استغراق و بیخودی و دوام حضور و توجه وغیره حاصل میشود و چون توجه احاطه و شش جهت
نماید و انتظار سے نماند شروع سیر در دائرۂ ولایت کبریٰ می نمایند و این دائرۂ ثالث است متضمن بسه
دائره و یک قوس در دائرۂ اولیٰ مراقبۂ اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید می کنند و ذکر تهلیل بزبان
موجب ترقی می شود و بخیال نیز مورد فیض درینجا لطائف خمسه اند بشرکت لطیفۂ نفس نصف سافل دائرۂ
اولیٰ مشتمل بر تجلیات اسماء و صفات زائده است و نصف عالی آن متضمن اعتبارات و شیون ذاتیه
و دائرۂ ثانی اصول آن تجلیات و دائرۂ ثالثه اصول آن اصول و قوس اصول آن اصول اصول درین دائرۂ
دویم و سیوم و قوس مراقبۂ محبت یحبهم و یحبونه می نمایند مورد فیض درینجا لطیفۂ نفس است هرگاه
دائرۂ اول تمام گردد مراقبه و ذکر در دائرۂ ثانیه باز در دائرۂ ثالثه باز در قوس ذکر و مراقبه معمول است در این ولایت
کبریٰ که ولایت انبیاء است علیهم السلام توحید شهودی و فناء انا و استهلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام
حقیقی و شرح صدر و عالم را ظل وجود و توابع وجود حضرت حق سبحانه یافتن و فناء رذائل صفات و تخلق
باخلاق نیک دست میدهد و بحصول این همه تجلیات ظلال اسماء و صفات و تجلیات اسمائی و صفاتی و اصول
این سیر اسم ظاهر تمام می شود و من بعد سیر تجلیات اسم الباطن و حالات آن پیش می آید و این دائره رابع
مقامات است و این سیر را ولایت علیا مقرر کرده اند درینجا نماز نافله باطول قنوت و مراقبه مسماے اسم الباطن
موجب ترقی میشود بعد ازین سیر تجلی ذاتی دائمی دست می دهد و این تجلی ذاتی دائمی را تعبیر بکمالات نبوت کرده
اند و این دائرۂ خامسه است و تجلیات ذاتیه درجات دارد اول کمالات نبوت است درین جا مراقبۂ ذات
بحت از اعتبارات می نمایند و لطیفۂ عنصر خاک درینجا مورد فیض است تلاوت قرآن مجید درینجا ترقی
می بخشد و نکارت حالات باطن و بے رنگی و بے کیفیتی نفوذ وقت می شود و درینجا در ثبات عقاید و تها
حاصل می شود و استدلالی بدیهی میگردد و کشف اسرار حروف مقطعۂ قرآنی بتحقیقات این درجات حاصل
میشود و درجۂ دوم دائرۂ کمالات رسالت است و این دائرۂ ششم است و درجۂ سیوم دائرۂ کمالات اولوالعزم
است این دائرۂ هفتم است درین دو دائره مورد فیض هیئت وحدانی سالک است که بعد تصفیه حصول
فنا لطائف خمسۂ عالم امر و تهذیب لطائف خمسۂ عالم خلق ترکیبے دیگر یافته و در حقایق سبعه بعد ازین پیش
خواهد آمد نیز مورد فیض هیئت وحدانی است و تلاوت قرآن مجید خصوص در نمازها موجب ترقی میشود بعضے
اکابر بعد حصول کمالات ثلثه سیر حقایق انبیاء علیهم السلام مقرر فرموده اند دائره خلت این دائرۂ هشتم است
حقیقت ابراهیمی است علیه السلام درینجا مراقبۂ حضرت ذات بلحاظ آنکه حقیقت ابراهیمی علیه السلام
از آنجا ناشی است می نمایند و صلوٰة ابراهیمی بسیار می خوانند دائرۂ محبوبیت ذاتیه این دائرۂ نهم حقیقت
موسوی است علیه السلام درینجا مراقبه حضرت ذات پاک که منشاء حقیقت موسوی است می کنند و درود

اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی اخوانہ من الانبیاء خصوصا علی کلیمک موسیٰ وبارک وسلم ورد می کنند دایرہ محبت ذاتیہ ممتزجہ با محبوبیۃ ذاتیہ حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این دائرہ دہم است درینجا مراقبہ حضرت ذات پاک بلحاظ آنکہ منشاء حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم می نمایند و دائرہ حقیقت احمدی این دائرہ یازدہم محبوبیۃ صرفہ ذاتیہ است درینجا مراقبہ حضرت ذات او سبحانہ بلحاظ آنکہ منشاء حقیقت احمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود و در دائرہ حب صرف ذاتیہ این دائرہ دوازدہم است مراقبہ حضرت ذات بلحاظ آنکہ منشاء حب ذاتیہ است می نمایند و کثرت صلوٰۃ اللهم صل علی محمد وآلہ واصحابہ افضل صلواتک عدد معلوماتک وبارک وسلم کذلک درین مقامات ترقی می بخشد بعد ازین مرتبہ لاتعین و اطلاق حضرت ذات است سبحانہ من بعد دائرہ حقیقت کعبہ حسنیٰ این دائرہ سیزدہم کہ آن عبارت از ظہور عظمت و کبریائی حضرت ذات است سبحانہ درینجا مراقبہ حضرت ذات باعتبار مسجودیت آن ممکنات را می کنند باز دائرہ حقیقت قرآن و این دائرہ چہاردہم است حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات است درینجا مراقبہ حضرت ذات باعتبارے کہ منشاء حقیقت قرانی است می نمایند این دائرہ پانزدہم است باز دائرہ حقیقت صلوٰۃ کہ عبارت از کمال وسعت بیچون حضرت ذات است سبحانہ درینجا مراقبہ حضرت ذات کہ منشاء حقیقت صلوٰۃ است باید نمود من بعد مرتبہ معبودیت صرفہ است درینجا سیر نظری می تواند شد نہ سیر قدمی کہ آن در مقام عابدیت میشود این است اسامی مقامات و مراقبات طریقہ احمدیہ مجددیہ کہ تفصیل آن در مکتوبات شریفہ مندرج است در ولایات ثلاثہ ظہور کیفیات میشود از بیخودی و استغراق و توحید وجودی و استہلاک و اضمحلال و توحید شہودی و فناء اَنا و کیفیات لطیفہ قالبیہ در تجلیات ذاتیہ دائمی کہ در کمالات ثلاثہ و در حقائق سبعہ لطافت و بساطت و وسعت و بے رنگیہا و بے کیفیہا نسبت باطن و قوت در ایمانیات و عقاید حقہ بہم می رسد و کسے کہ کثرت مراقبات در این مقامات عالی می نماید در بساطت و بے رنگی ہر مقام فرق می تواند کرد واللہ اعلم بالصواب والیہ المرجع والمآب۔[1]

---

[1] فائدہ بدانند کہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تہذیب و تسلیک لطائف خمسہ عالم امر جدا جدا میفرمودند بعد حصول فناء و بقاء و احوال و اسرار ہر لطیفہ بہ ترتیب و تہذیب لطائف عالم خلق می پرداختند اما فرزندان گرامی آنحضرت با بزرگان دیگر سیر لطیفہ روح و سر و خفی و اخفی موقوف داشتہ تزکیہ لطیفہ نفس اہم دانستہ اند کہ در ضمن سیر لطیفہ قلب آن لطائف را تہذیبے حاصل می شود و منشاء و مقام فناء و بقاء لطیفہ روح تجلیات ثبوتیہ الٰہی است و منشاء و محصل فناء و بقاء لطیفہ سر تجلیات شیونات ذاتیہ الٰہی است و منشاء و جائے حصول فناء و بقائے لطیفہ خفی تجلیات صفات سلبیہ الٰہی و منشاء و جائے حصول فناء و بقا لطیفہ اخفیٰ شانے است جامع از شانہائے (باقی صفحہ ۱۴۲)

مکتوب صد و یکم

بخواجہ حسن مودود صدور یافتہ در جواب اعتراضات اول آنکہ مرشد باید کہ موافق طبایع مختلفۂ طالبان بانواع متنوعہ اشغال تربیت فرماید دوئم آنکہ حضرت مجدد پرداخت نسبت حضرت خواجہ محمد باقی نکردند و ریاضات نہ نمودند و در نسبت فتورے راہ یافت کلمات عالیہ چگونہ صادر می شد سیوم آنکہ تفضیل طریقۂ علیۂ چشتیہ چہارم آنکہ اولیاء بمرتبۂ غوثیت رسیدہ اند بسیار اند در چشتیہ و در نقشبندیہ در نظر نمی آید و در قادریہ یک ذات مبارک حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ است و ما یناسب ذلک

بجناب فیض مآب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ قولکم مرشد موافق مختلفۂ طبائع طالبان بانواع متنوعہ اشغال تربیت فرماید ارباب بصیرت و کشف ہمیں طریقہ تسلیک کردہ اند اما این کلیہ نسبت انبیاء علیہم السلام بیک طور شریعت کہ ایمانیات و عملیات و خلق نیک و تراضی در معاملات است اصلاح بنی آدم میفرمایند و آن اعراض از دنیا و اقبال بآخرت است و اہل اسلام باین یک طور صلاح و فلاح یافتہ اند حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ بیک شغل کہ توجہ بقلب توجہ بحضرت حق است سبحانہ و آنرا مرتبہ احسان گویند و ذکر خفیہ و اتباع سنت و ترک بدعت عالمی را کامیاب فرمودہ اند و آن حصول مرتبہ احسان است کہ جزو سیوم دین است بسبب نور قلب بدوام ذکر و توجہ اخلاق و اعمال را مرضی فرمودند آن توجہات ستہ را احاطہ میفرماید و سر توحید واضح میگردد و اگر واضح نشد دین خالص بمرتبہ

(بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۴۰) الٰہی سبحانہ در سیر لطیفۂ قلب ظہور اسرار توحید وجودی و در سیر روح سلب صفات از خود و نسبت آن بحق سبحانہ و در سیر لطیفۂ سر اضمحلال ذات در ذات او سبحانہ و در لطیفۂ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر و در لطیفۂ اخفی تخلق باخلاق او سبحانہ نقد وقت سالک شود ع تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ۱۲ منہ

احسان حاصل است و انوار ذکر ظاہر و باطن را مستنیر میدارد بہ صحبت مرشد و دوام ذکر و توجہ این مرتبہ دست می دہد و ریاضات و عبادات اہل این طریقہ ہمین اتباع شریعت است و بس عمل بعزیمت نسبت باطن را درخشان میدارد قولکم دربارہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ کہ نسبت حاصلہ از شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ انعکاس است پرداخت آن نکردند و ریاضات نہ نمودند دران فتورے راہ یافت و نسبت باولیا و صحابہ ترک ادب کردہ مساوات بخیر البشر نمودند صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اگر در نسبت فتور راہ می یافت کلمات عالیہ ہرگز نہ صادر می شد حضرت خواجہ کہ امام اہل معرفت اند دربارۂ ایشان میفرمایند عالم تمام ہمہ صحیح و قابل ملاحظہ انبیاء است علیہم السلام مثل ایشان زیر فلک نیست ما مانند ایشان چند کس گذشتہ باشند شیخ احمد آفتابی است کہ مثل ما ہزاران ستارہ ہا در سایہ او گم اند و علماء و عقلاء بصحت معلومات و مقامات طریقہ ایشان شہادت دادہ اند و در سیر لطیفۂ قلب اسرار توحید وجودی و در سیر دیگر لطائف علوم و کیفیات متنوعہ و در سیر لطیفۂ نفس توحید شہودی و در سیر لطائف عالم خلق العبد عبد و الحق حق مشہود می شود این است مشرب انبیاء علیہم السلام و مبنائے شریعت بر غیریت است این معانی از مکشوفات و تسلیکات ایشان بطالبان است سہ ولایت و سہ کمالات و ہفت حقائق در طریقۂ خود بیان کردہ اند و بآن درجات طالبان را رسانیدہ این حقیر کمترین اگر طالب خوش استعداد بوے کہ تارک و خلوت گزین باشد و اوقات بمراقبات و اذکار معمور دارد اورا باین مراتب تواند رسانید بواسطۂ عنایت پیران کبار بمحض فضل الہی سبحانہ بلکہ چندین کسان باین درجات رسیدہ اند فالحمد للہ سبحانہ و این از کمال صدق و نہایت کمالات حضرت مجدد است رضی اللہ عنہ غرض کہ حضرت مجدد معدن فیض چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ و کبرویہ و نقشبندیہ و نسبتہائے جابدہ کہ بمحض بر ایشان فائز شدہ بودند خاص کند بندہ مصلحت عام را ؛ چون این طریقہ جامع فیوض خاندانہائے خمسہ بلکہ ستہ است از ہر نسبت برشحے سیراب توانیم ساخت شکر و سپاس نعمتہائے الہی سبحانہ و انعامات حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و افاضات جناب ارشاد دستگاہی حضرت مقدور بیان این مجمع جرائم غیر متناہی نیست در برابر نعمتہائے متکاثرہ جز انفعال و عذر تقصیر من مقصر نقد وقت ندارم سالہا شدہ کہ این چنین عبارات درحق حضرت مجدد نوشتہ بودند و حالا نیز از مکارم اخلاق دور است بمریدان ایشان این کلمات تحریر نمودن قولکم و تفضیل طریقہ علیہ چشتیہ ہر کہ از خاندان خاص بہرہ مند و منسوب میفرمایند فضائل آن در نظر او جلوہ گری نمایند و الا شرف و فضل ہر خاندان و مشائخ بقدر اتباع سنت است و تہذیب طالبان این معنی در نقشبندیہ بسیار است تامل و انصاف ضرور است درین طریقہ از بدعت مزجے نیست و فیوض آن عالم گرفتہ است فالحمد للہ حق تعالے میداند کہ بندہ را بخاندان عالیشان چشتیہ آنقدر نیاز است بیستر سم کہ گویند اخلاص نقشبندیہ ندارد نان کسے خوردن و شکر کسے گفتن عجب خود ساختہ است حضرت

شیخ عبدالحق محدث بی تحقیق آنچه شنیده بر آن اعتراض فرموده می فرمایند شما انکار پیر خود را کردید
ایشان میگویند هر کمالے که مرا کرامت فرموده اند از علم و معرفت. بواسطہ حضرت خواجہ است
می فرمایند شما انکار حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالے عنہ کردید ایشان میگویند مرتبۂ حضرت
غوث الثقلین در اصحاب کرام و اہل بیت عظام محسوب است میفرمایند شما انکار اولیاء می نمائید
ایشان میگویند این کینہ رذیلہ زلہ بردار خوشہ نعمت ہائے اینہا است میفرمایند شما ہمسری می
کنید بہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ایشان می گویند ہمسری کفر است ظاہر است ہر کہ در نعمت ایمان
و اسلام پیغمبر خدا شریک نیست کافر است میفرمایند کلام شما در مذکور خلت اشد است امر لطلب افزونی
در مرتبہ خلت ہمہ راست پس ہمہ را درین امر دخلی باشد از بعضے کم از بعضے زیادہ مفاتیح زمین پیغمبر خدا
را صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عنایت شد فتح بلاد بعد پیغمبر بر دست خلفاء و سلاطین نامدار واقع شد این
فتوح موجب ثواب آنحضرت است الدال علی الخیر کفاعلہ تاویلات تفسیر و جزئیات فقہ و
دقائق تصوف ہمہ از کمالات آنحضرت است ظہور آن موقوف بر اشخاص خاص در وقت خاص بود
وہم است کہ بعد پیغمبر خدا این کمالات بآن حضرت لاحق شد بلکہ ظہور آن کمالات در این اوقات
شدہ از غلبہ احوال در وہم فرق نمیشود گفت شیخ عبدالحق محدث در ترجمہ فتوح الغیب حضرت غوث اعظم
بعضے معانی بر قلوب عرفاء می آید عبارت از ان قاصر است تسلیم آن اولی قلت شیخ این چنین میفرماید
و با حضرت مجدد جنگ دارد المعاصرۃ اصل المنافرۃ حضرت شیخ در ترجمہ عبارات آویختہ
است از آیات ظواہر است کلام حضرت مجدد از مقامے ناشی است نظر ایشان بر مقامے قاصر توجہات
از غلبہ حال یا از امر الٰہی یا ترغیب طالبان یا تحدیث پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم تحقیقی کہ در کمالات
شطحیات می نمایند و رہنجا نیز ہمان می توان گفت شد قولکم اولیاء بمرتبہ غوثیت رسیدہ در چشتیہ بسیار
اند در قادریہ ہمین ذات حضرت غوث الاعظم است نے در خاندان قادریہ حاجی نوشہ و شاہ قمیص
میران عبداللہ شاہ ابو المعالے شاہ کمال کیتھلی رحمۃ اللہ علیہم مثل اینہا عزیزان بسیار گذشتہ اند درین
دیار و احوال خلفائے کہ در دیار دیگر اند بسیار اند در نقشبندیہ خواجہ محمد باقی حضرت مجدد و پسران
ایشان حضرت آدم بنوری میر ابو العلی و مثل اینہا بسیار اند اقطاب و غوثان مریدان ایشانند محبت
بخاندان چشتیہ براین تحریر باعث است آن جناب را سلمکم اللہ تعالے دا بعاکم علمائے شریعت
مصطفوی صلی اللہ علی صاحبہا بر صوفیہ علیہ کہ ریاضات شاقہ و تشددات در اربعینیات و انواع
اشغال کہ بآن ملہم شدہ باشند نہ آن است کہ از جوگیہ گرفتہ اند از عمل بنوریہ منع است و ضروب کہ
دران اذکار می نمایند اعتراض دارند مبنی این شریعت بر توسط و اعتدال است قلت اگر مجاہدات شاق
باشد و نفس تاب آن ندارد این اکابر معمول نمی کنند پس رعایت نفس کہ در حدیث شریف آمدہ نفس را

برکو حقی است بیدار می باشم عو نماز و عبادت و خواب می کنم برائے راحت نفس ہم میفرمایند خلاف سنت
اند بزرگان بجویز نمی شود حضرت خواجہ ما بنائے طریقہ بر توسط اعمال نہادہ اند جزاہ اللہ خیر الجزاء و با حضرت
غوث الثقلین ابن جوزی انکارے داشت و بر سلطان المشائخ نظام الدین اولیاء رضی اللہ عنہ تابعان
ایشان گویند از حضرت آدم علیہ السلام تا زمان ایشان این چنین آثار ولایت از ہیچ یک ولی ظاہر نشدہ
گویند کہ ہر کمالے کہ انبیاء و اولیاء و علماء داشتہ اند سلطان المشائخ جامع آن است با این ہمہ کمالات بر
ایشان احتساب کردہ اند یکے گفتہ از دریای گذشتہ ام کہ انبیا علیہم السلام بر ساحل آن ماندہ اند ولوائی
ارفع من لواء محمد خاتم النبوۃ این ہمہ اسرار از من کہ خاتم ولایتم کسب نمایند گفتہ اند پس ولایت را افضل
بر نبوت ثابت شد تابعان توجیہات این سکریات کردہ اند بر طریقہ حضرت مجدد جاے اعتراض نیست
و تاویلات و توجیہات بعضے کلام کہ مضمون الانکار است خود کردہ اند و مخلصان نیز بر دعا ان از ان تاویل
چشم پوشیدہ زبان طعن دراز کردہ اند و مامور اند بحسن ظن و عدم طعن اعتراضات رائج است در مردم و
جواب اعتراض مسلم غرض باین کثرت و سعت و انوار و حالات کہ ذرہ لطیفہ و علوم و کیفیات آنہا و زیادہ
از ان بیان فرمودہ اند کدام طریقہ است لیکن فضل متقدم راست بسبب تربیت و تلقین اللہم ارنا الحق
حقا و اھدنا الصراط المستقیم تذئیل آنچہ گویند فلانے از فلانے فیض یافتہ فیض بمعنی ریختن
و القا است ہمین صحبت انوار و کیفیات از حق سبحانہ بر دل او ظاہر شدہ و این انوار و کیفیت دل را مردانہ
ماسوا و گرم محبت جناب کبریا ساختہ آرزو بار خست بر لبست و راہی بغیب ہویت بکشاد از دو او خلوت
و ذکر و عبادت بحبیۂ او کردند این است معنی فیض و این حالات از نقشبندیہ شائع گردیدہ سماع بے
مزامیر مختلف فیہ است جواز آن نیز باین دوام گرمی و حرارت پیدا می شود و بیتابی نماید ذوق و شوق
کہ باین گرمی دست دہد البتہ باعث ترک و تجرید میگردد پس فیض از نقشبندیہ بسیار حاصل شدہ حضرت
سلامت درین تحریرہا کہ بوجہی نوشتہ شدہ فضولیہا رفتہ آنجناب صاحبزادہ اند بخوبی دراز مناسب نیست
از خرابی اعمال خود چہ نوشتہ شود عمر بکسل و بطالت گذشتہ درین شدت ضعف پیری تدارک کجا اللہ
تعالے بواسطہ حضرت غوث الثقلین و حضرت شاہ نقشبند و حضرت مجدد گناہان اول عمر و اوسط و آخر
آن معاف نمودہ سیئات را مبدل بحسنات فرماید و رضائے کہ سخط لعبد از آن نباشد و اشتیاق لقائے جانفزا
لازم حقیقت دل و جان عطا نماید ؎ منگر کہ دل این یمین پر خون شدہ بنگر کہ ازین سرائے فانی چون
شد مصحف بکف و پا بر عدو دیدہ بدوست با بیک اجل خندہ زنان بیرون شد این مرگ کرامت فرماید
آمین

مکتوب صد و دوم

بسید احمد بغدادی در جواب عریضہ کہ مشتمل بر اظہار ملال مزاج مبارک

بجناب حضرت ایشان و منبئی از عسرت ظاہری خود بود صدور یافتہ مع بعضے نصائح و ما یناسب ذلک

سید صاحب عالی مراتب حضرت سید احمد بغدادی سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ
عنایت نامہ محررہ بیست و ہفتم ربیع الثانی چہاردہم جمادی الاولیٰ رسید مسرت بخشید و رفع انتظار نمود
نوشتہ اند کہ تو از ما کدر ہستے و ناخوشی داری وجہ ناخوشی معلوم نیست استغفر اللہ این چہ حرف است
وجود شما مردم عزت و شرف این کمترین درویشان است کثر اللہ امثالکم و این وہم ہا از دل دور
فرمایند اگر در راہ موانع است البتہ توقف ضرور است ہوائے آنجا بمزاج شما موافق نیست ہر جا دل رغبت
نماید تشریف دارند و مشغول بجد باشند و احیائے طریقۂ ما نمایند بارہا نوشتہ شد کہ در خطاب و القاب
این حقیر اغراق نکنند خطوط ہائے طولانی موقوف دارند معلوم نیست کہ چرا بندہ برائی نمی شود و این قدر نوشتن
کفایت می کند حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ الحمد للہ اینجا خیریت است و خیریت شما مطلوب
و بامر شما تلقین طریقہ می کنم فایدہ ہم میرسد الحمد للہ سعی نمایند کہ جمعیت و توجہ و حضور و جذبات و واردات
در دلہا پیدا آید و در لطایف دیگر نیز تماشائے زمین و آسمان و بہشت و دوزخ برائے ترغیب کودکان
خوب است و اہل محبت سوزے در جگر و از گذشتہ در خطر و از آیندہ دست بسر دارند تا چہ پیش خواہد آمد
و مذکور بندہ پیش کسے نکنند و ترغیب نمایند حاصل سیر و سلوک شصت سالہ من ہمیں چہار چیز است
و لیس این خوبی استعداد شما راست کہ ہر دم را این حالات پیش می آید دل شکستہ و سینہ برشتہ و
جان وارستہ و دیدہ بدیدار جان فزا بستہ می باید ع ہمہ اندر زمن بتو این است کہ تو طفلی و
خانہ رنگین است ؛ رویت حضرت حق سبحانہ و زیارت نبی برحق صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بہترین
مقامات است خط مرسلہ اوائل ربیع الاول بیستم آن رسیدہ بود جواب آن فرستادہ شد
و در جواب آن ہمین مطلب تحریر بود از تنگی نوشتہ اند فاء فقر و فاقہ و قاف قناعت و را ریاضت
این اشارہا در نظر دارند پس باد شما این خود اختیار کردہ ایم شکایت چیست ع غیر مردن ہیچ
فرہنگی دگر تو در نگیر و با خدای حیلہ گر ؛ استقامت و رضا و شوق لقائے جان فزا و دوام عافیت
و بر آمدن حاجاتہا بوقت سحر و بعد فرائض نماز مسألت نمودہ باشند جمعیت میشود و بدولی چیست
خاطر جمع دارند بندہ از دعا غافل نیست و السلام بعزیزان و دوستان سلام و التماس دعا ؛

مکتوب صد و سیوم

بہ نواب شمشیر خان در دعائے ترقیات ظاہری و باطنی با بعضے مطالب

در جواب عریضہ او نشان صدور یافتہ

نواب صاحب والا مناقب عالی مراتب تلطف فرمائے مخلصان ترقی خواہ جمیع مطالب نواب شمشیر بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ ترقی در ایمان و عرفان گویا حضرت حق را مشاہدہ می نمایند ترقی در اسلام کہ در اعمال ظاہر حظے کامل در ذوق حب الٰہی می افزایند ترقی در محبت کہ بسوز درون بنالہ دلکشا شوق را تازہ میدارند ترقی در صداقت کہ عمر برا خلاص صدیقان میگذارند ترقی در جاہ و دولت دنیا کہ جہان را بکام بخشی معمور دارند دعائے عافیت دکامیابیہا نمودہ می شود و کامیابی نمی شود مگر بحصول این ترغیبات اللہ تعالیٰ ازین مطالب ما و شما را بہرہ کامل عطا فرماید و بدوام اذکار و اشغال ہمہ را ازین مقاصد محظوظ دارد دو روز شدہ کہ عنایت نامہ ورود نمودہ باخبار خیریت ذات والا صفات مسرت رسانیدہ الحمد للہ مرقوم بود کہ سہ کس حافظ قرآن مجید مقرر نمودہ در ماندہ بفرمایند ہر کس بست سپارہ ہر روز بخوانند این قدر تلاوت مشکل می شود منزل خواندن در وقت آسان است مرضی پیغمبر ہمین است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اما بزرگان ما خلیفہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ در یک رکعت ختم میکردند و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ معین الدین رحمۃ اللہ علیہما ہر روز یک ختم قرآن میفرمودند ارباب شوق و محبت زیستن در عبادت می گذارند زندگی بے بندگی بکار نیاید و السلام اللہ تعالیٰ خوش و خورم ہمہ جا دارد کہ گوشہ چشم عنایت بحال فقیران دارند بخدمت درون و جمیع اعزہ سلام و شوق ملاقات و تاکید نمانہ و ذکر و صلواۃ بر محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و استغفار و کلمات طیبات در رضائے آنجناب بفرمایند۔

مکتوب صد و چہارم

بہ سید احمد بغدادی در جواب عریضۂ ایشان معہ احوال خانقاہ عرش اشتباہ و طریقہ توجہ نمودن و بیان مقام اجازت طالبان

بخدمت شریف سیادت و منقبت مرتبت صاحبزادہ عالی نسب حضرت سید احمد بغدادی صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام مسنون و دعائے برآمد مطالب ترقی درجات واضح می نماید الحمد للہ کہ فقیر بعنایت الٰہی سبحانہ بخیریت است و شب و روز بحلقہ و مراقبہ باتباع پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم اوقات خوش دارد و طالبان گاہے صد و ہفتاد گاہے ازان کم بالفعل صد و چہل باشند می باشند درین کثرت توجہ کم میشود لیکن می گویند بار فائدہ می شود اگر بسی کس بنوبت بیایند توجہ جذب و حضور و واردات حاصل شود بسیار بارہا گفتہ است و آنجناب ہم فرمودہ بودند پیٹھانان خود رائی کردہ اند و می کنند با خود بد فرمایند

در عمر همین بالقائے نور و جمعیت و حضور شغل نموده ام الله تعالے قبول فرماید و بفضل خود بواسطه آنجناب
و دیگر مردم که بعنایت الٰهی فیضها یافته اند طریقه مرا پایدار و باقی دارد و عنایت نامه دیروز رسید مسرتها
بخشید و در آمدن خطوط بسیار خوش میشوم شدت انتظار مکدر داشته بود الحمد لله که بعنایت الٰهی بواسطه
تحریر آنجناب رفع شد از ترقیات باطن شریف و مستفیدان نوشته باشند همت و توجه بالتجا بجناب حضرت
حق سبحانه بواسطه مشائخ کرام رحمة الله علیهم و خود را در خیال این فقیر را متخیل نموده در ترقی طالبان سعی نمایند
هرگاه حضور و جمعیت و توجه و جذبات و واردات لطائف عالم امر را دریابد
توجه بر لطیفهٔ نفس نمایند پس بلطائف عالم خلق و دیگر درجات باید نمود کسے
را حضور قلب و لطیفهٔ نفس حاصل شود قابل اجازت است و آنچه از تقدیر ملایم و نا ملائم ظهور نماید شکر
و استغفار لازم شناسند مطالعه و ملاحظه بکنند که این ناموافق چرا رسیده و از آن احتراز واجب شناسند
حضرت مولوی بشارت الله صاحب سلمهم الله تعالے یکسالی دریں جا بوده بوطن رفتند خذ العفو و
اعرض عن الجاهلین خلق کریم خود نمایند و مرا در دعایا د دارند چه خوش بود که در بغداد شریف و آن دیار بعنایت
رسیده اشاعت طریقه فرمایند از دوستان سلام و بدوستان سلام رسانند ؛

مکتوب صد و پنجم

بمولوی بشارت الله صدور یافته در اظهار افترائے بعضے مردم که تکفیر قائلان توحید وجودی و تفضیل طریقه خود بر طرق دیگر بجناب حضرت ایشان نسبت کرده بودند و ما یناسب ذلک

مولوی صاحب والامناقب عالی مراتب حضرت مولوی بشارت الله صاحب سلمهم الله تعالے
السلام علیکم و رحمة الله قبل ازین خطے بنام شریف در خط حضرت ابو سعید صاحب فرستاده شده حق
تعالے برساند مزاج فقیر بدستور است و ضعف مستولی و اندک حرکت تشدد تنفس می شود و مرضے دیگر دعا
فرمایند که حق تعالے عاقبت بخیر کند ملا عابد آمده گفتند که بزرگان لکهنو میگویند که غلام علیشاه تکفیر
قایلان توحید وجودی و تفضیل طریقه نقشبندی بر جمیع طرق اهل الله می نماید کبرت کلمة تخرج
من افواههم ان یقولون الا کذبا فقیر می گویم کسے که بخلوت و ترک و تجرید و ریاضت و مجاهده و
کثرت اذکار و عبادات مغلوب محبت میشود و این کلمات بگوید از سکر محبت معذور می تواند شد و
بتقلید و خیال پختن و وهم بستن و مطالعه رسائل توحید این اسرار مستان محبت بر زبان آوردن جایز نیست
قاضی منع کند که بجناب قدس الٰهی بے ادبی نکنند در وقت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و اصحاب

کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین توحیدات مذکورے نبود لعد زمان پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این امر در سکر بہ ظہور یافتہ پس آیات و حدیث را بتأویل تابع این معرفت نمودن طریقہ ساختہ اند و تطبیق معرفت حضرت مجدد با معرفت حضرت شیخ ابن عربی از قوت علمی است نہ در حقیقت دو واقع بدآنکہ تفضیل یکے بر دیگرے بے حجت شرعی آیت محکمہ و حدیث صحیح و اجماع نمی تواند شد پس آنچہ این قوم امر مشہور کردہ اند نسبت باین فقیر افتراء و کذب است کفی بالمرء کذبا ان یحدث بکل ما سمع مردم بے تحقیق بخدمت بزرگان سخنان غیر واقع میرسانند مگر کسے کہ در صحبت او تصفیہ و تزکیہ و اتباع سنت و تہذیب اخلاق و احوال محبت بطالبان بسیارے رسد او را فضل ثابت است بلے اولیاء را خاصہ ہا است بآن خصائص از یکدیگر امتیاز دارند حضرت مجدد بیمن تربیت حضرت خواجہ بطریق جدیدہ رسیدہ اند و آن طریقہ متضمن لطائف عشرہ و احوال و انوار و اسرار بسیار است و سوائے آن نیز حق تعالیٰ ہر کرامی خواہد بآن مراتب میرساند فبشری لہ ما دون ہمتان کجا و آن مقامات کجا الا ان یشاء اللہ در سیر قلب اسرار این معرفت و در سیر لطائف دیگر معرفت توحید شہودی و در سیر لطائف عالم خلق الحق حق و العبد عبد ظاہر میشود کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام فرمودہ بیرا حضرت مجدد اسرار و معارف توحید در سیر تجلیات افعالیہ و صفاتیہ بیش می آید و در سیر تجلی ذاتی دائمی عبدیت محضہ العبد عبد و الحق حق عیان میگردد آن مشرب انبیاء است علیہم السلام و کسانے کہ بتجلی افعالیہ و صفاتیہ رسیدہ باسرار توحید زبان کشادہ و رسایل توحید نوشتہ اند ممکن است کہ از آنجا ترقیات کردہ باشند چنانچہ این فقیر اول علم این معرفت داشتہ باز بعیان و شہود مبدل شد باز بجذب عنایت حضرت حق سبحانہ بواسطہ حضرت شیخ المشائخ حضرت خواجہ بمعارف حضرات انبیاء کرام مشرف شد فالحمد للہ کما ہو اہلہ عجب عجب شمار اترک طمانینت در رکوع و سجود و قومہ و جلسہ طبائع می نمایند و شنیدن تار و نغمہ و تعزیہ ہا و مرثیہ ہا و صور تصاویر سہجیہ دارند معاذ اللہ ثم معاذ اللہ اکابر چشتیہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم ما مرید انما باین بدعتہا نفرمودہ اند انا للہ مسلمانی اگر اینست کہ حافظ دارد ما را ماتم دین خود باید داشت بگریم شاید رحمت ظہور فرماید و فلاحے و صلاحے بنظر آید حال مشائخ و پیران باین تباہی باشد مریدان طرط مستقیم و دین قویم را کم می شناسند؛

مکتوب صد و ششم

بہ سید امین الدین در جواب عریضۂ ایشان کہ درخواست اجازت تعلیم طریقہ نمودہ بودند صدور یافتہ مع بیان بعضے روش طریقہ

میر صاحب عالی مناقب حضرت سید امین الدین صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ از روزیکہ تشریف بآن صوب بردہ اند دو قطعہ عنایت نامہ رسیدہ بیک مضمون کہ احوال باطن خوب است در ترقی وکسے را توجہ کردہ می شود و تاثیر میشود و اجازت نامہ طریقہ نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم بفرستید طریقہ این بزرگان جمعیت وحضور و جذبات و واردات است وانوار نسبت تمام بدن را احاطہ کند اگر این امور حاصل است وبدیگران میرسد اجازت است بارک اللہ فیما اعطاکم فاتحہ حضرت شاہ نقشبند وپیران وخلفاء ایشان خوانده وبنده را در دل داشتہ ہمت وتوجہ نمایند ذکریکہ از بزرگان رسیدہ است در دل طالب در آید وحرکت پیدا شود ہمچنیں ہر لطیفہ وبعد ذاکر شدن لطائف توجہ کنند کہ انوار جمعیت وحضور از بزرگان کہ رسیدہ است در دل طالب فائض شود وباز توجہ برائے انجذاب قلب کردہ باشند تا انجذاب بعوق شود وہمچنیں بر ہر لطیفہ و در ہر لحظہ ولمحہ از پرداخت نسبت باطن ونفی خواطر ودوام توجہ ودوام ذکر لازم گیرید تا فردا آں حسرت وانفعال حاصل نہ شود صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد وآلہ واصحابہ وبارک وسلم وبدوستاں وعزیزاں سلام والتماس دعا رسانند ظاہر باعمال صالحہ آراستن وباطن از خواطر وآرزو وغفلات پیراستن معمول مقربان بارگاہ الٰہی است سبحانہ

؎ ایں کار دولت ست کنوں تا کرا رسد

توجہ وآگاہی را حقیقت ذکر ونسبت باطن گویند ہرگاہ ایں حضور وآگاہی در بے خطرگی یا کم خطرگی با کیفیت قلبی دست دہد آنرا اندراج نہایت در بدایت گویند؞

مکتوب صد و ہفتم

بمولوی عبد الرحمن شاہجہانپوری در جواب معنی ایں دو شعر صدور یافت

؎ یا تبر برگیر ومردانہ بزن ؞ تو علی وار ایں درِ خیبر بکن

یا چو صدیق وچو فاروق مہین ؞ رو طریق دیگر آنرا برگزین

معنی بیت اول جہاد اکبر کن بانفس تا تہذیب آن حاصل شود ومعنی بیت ثانی جہاد اصغر بکن با کفار واعمال ظاہر لازم گیر ہر کرا عقل است میداند کہ اُمور جہاد اکبر وجہاد اصغر ہمہ اصحاب را است رضی اللہ تعالیٰ عنہم ہر دو جہاد اصحاب میکردند ومتابعت در اعمال ظاہر لازم می گرفتند صبر وتوکل وتسلیم ورضا اعمال باطن است وتلاوت وتہجد وصدقات اعمال ظاہر ہیچ مسلمانی نیست کہ این اعمال ظاہر وباطن نکند والا مسلمانی کجا بس بہ ترک اعمال باطن واختیار محض اعمال ظاہر مسلمانی درست نمی شود درحق صحابہ این گمان رافضیان است قرآن مجید در مدح صحابہ نازل است احمقان نمی دہند مگر مناقب جزئیہ کہ از حضرت امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہم مروی بسیار است یا آن مناقب فضل ثابت نماید قدم اسلام واخوت وقرابت ونزوج حضرت خاتون جنت بود ودر خیبر بزور ولایت شکست

وعمر و ودیٖ اکثرش این چنین مناقب در تحفۂ اثنا عشریہ نقل کردہ باشد ہزار رکعت میخواندند و افطار بسویق می نمودند و ختم قرآن مجید در اسرع اوقات میفرمودند از حق سبحانہ محبت اہل بیت عظام و محبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بر کمال میخواہم اہل بیت اجزاء پیغمبر خدا و اصحاب کرام مروج دین مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بندۂ این چنیں مذکور گاہے نمیکند غم مرگ و آخرت مراد ریافتہ است اللہ تعالیٰ بوساطۂ اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم خاتمہ بخیر فرماید آمین عقیدۂ حضرت غوث الثقلین و حضرت گنج شکر رحمۃ اللہ علیہما کہ تمہیدات سلمی و در عقائد تحضرت نظام الدین اولیاء درج کردہ اند و عمل و بسنت و ترک بدعت و اعراض از افراط و تفریط روافض و خوارج اللہ تعالیٰ مامریدا از کرامت فرماید تا نجات دارین حاصل شود آمین ظاہر است کہ این دو شعر از مثنوی حضرت ملائی روم نیست ایشان از کمل اولیا و علماء اہل سنت و جماعۃ اند رحمۃ اللہ علیہ و تفضیلی نیستند آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر اسرار علم باطن بحضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ می گفتند و بدیگران نمی فرمودند خلاف این آیۃ می شد انا ارسلناک للناس کافۃ پس علم ظاہر و باطن بہمہ سلمانان ارشاد کردند حضرت امیر میفرمودند علوم و احکام کہ ہمہ اہل اسلام میفرمودند ہمان علوم بما گفتہ اند پس بقول صوفیہ تخصیص علوم باطن بحضرت امیر ثابت نمی شود فرائض و واجبات و اخلاق و حسن معاملات و جہاد اصغر و جہاد اکبر و اتباع سنن ہدی و اعراض از دنیا و اقبال باآخرت ہمہ راتلقین کردند بقبول این ارشاد تصفیہ قلب و تزکیہ نفس و مرتبہ احسان کانک تراہ ہمہ اصحاب را حاصل شد مگر از صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم کثرت خرق عادات مروی نیست کہ ظہور خوارق موجب فضل نمیشود از اولیاء آنقدر کرامات مروی است کہ از اصحاب کرام مروی نشدہ وجہ فضل ترویج اسلام و موافقت سلمانان و اشاعت علوم دین و اجتناب از بدعت و محدثات است گفتہ اند آنقدر مناقب حضرت امیر مروی است کہ از اصحاب منقول نیست لیکن فضل حضرات شیخین راست رضی اللہ تعالیٰ عنہما برائے ظہور بکثرت آن امور اولیہ از ہہنا ؛

مکتوب صدو ہشتم

بشیخ غلام مرتضیٰ صدور یافتہ در جواب عریضہ مع طریق ذکر اسم ذات ونفی و اثبات و مراقبۂ احدیت و معیت و دیگر نصایح ضروری

بخدمت شریف شیخ صاحب مہربان شیخ غلام محمد مرتضیٰ صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد السلام علیکم و رحمۃ اللہ گذارش می نماید رقیمہ کریمہ ورود نمود مسرت رسانید و مندرجہ اش واضح شد درین ضعف پیری و

مرض حرکت سفر ہرگز مناسب نیست درخلوتے نشستہ و در اختلاط بروے خلق بستہ باستغفار
وندامت از گذشتہ و آرمان وحسرت از آئندہ تا چہ پیش آید و تلاوت و درصد قضائے مافات و ذکر اسم
ذات و نفی و اثبات لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ بہ طریقیکہ معمول است بلحاظ معنی نیست ہیچ مقصودے بجز
ذات پاک اگر بجہر متوسط برائے ذوق و شوق ہم کردہ شود مضایقہ ندارد و دوام توجہ بحضرت ذات
و نفی خواطر و رجوع بمشائخ کرام کہ ہمت متوجہ ایشان است رحمۃ اللہ علیہم اوقات معمور داشتن موجب
قرب الہی است سبحانہ اللہ تعالیٰ توفیق کرامت فرماید آمین این پیر عمر ضائع کردہ فرصت ندارد کہ بایں
اعمال بپردازد درین پیری و ضعف قوی و مرضے کہ تلاوت و نماز متعسر است و بے مدد برخاستن و برائے
استنجا و وضو رفتن متعذر و در مسجد و مزار پیر خود حاضر شدن کہ گویا بحج رفتن است تمام رفت کثرت
توجہ و ورود ارباب حاجت برائے دعا بسیار شدہ الحمد للہ تشبہ بصالحین کردہ می شود من تشبہ
بقوم فہو منہم انشاء اللہ تعالیٰ امن و این نعمتہائے متکاثرہ متوافرہ حضرت منعم حقیقی تم نوال و
احسان ہائے کثیرہ حضرت رحمۃ للعالمین صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و انعامہائے لا تعد ولا تحصیٰ حضرت
پیر و مرشد برحق رضی اللہ تعالیٰ عنہم و جزاہم اللہ سبحانہ عنی خیر الجزا گیاہی ضعیفے را بنواختند و خاک افتادہ
را از مذلت خواری دور ساختند اللہ اللہ ؎ اگر بروید از تن صد زبانم ٭ کجا من شکر یک نعمت گذارم ٭
چہ گویم و چہ نویسم کہ این لاشی چہ معاملات جمالی ظہور یافتہ و چہ سلوک ہائے خوشحالی بر عرصہ مرور شتافتہ و ان
تعد وا نعمۃ اللہ لا تحصوہا اگر معاش است فراغت و فراغت ہیچ یکے از اجداد مرا عشر عشیر آن
میسر شدہ و اگر معاد است فیوض و برکات و کرامات معلوم نیست کہ درین وقت کسے را باین حالات و انوار
نواختہ باشند سبحان ربک رب العزۃ عما یصفون و سلام علی المرسلین و الحمد للہ رب العالمین
و وقتے مراقبہ احدیت مسمی بہو اللہ سبحانہ موصوف بجمیع کمالات و منزہ از جمیع نقصانات در لحاظ داشتہ توجہ
و ذکر و نگہداشت معمول است و وقتے مراقبہ معیت و ہو معکم اینما کنتم مفہوم معیت حضرت حق سبحانہ
در لحاظ داشتہ کہ با ما ست بدل و جان و بدن شغل می نمایند بذکر و توجہ بقلب و در ذکر چند کرت معمول است
مہ بنیاد تمام بدل این دعا ؎ اے خدا قربان احسانت شوم ٭ این چہ احسان است قربانت شوم ٭ مقصود
من قولی محبت و معرفت خود دہ آنچہ از نوافل نماز میسر شود معمول است زبان از لایعنی و لغو و غیبت و سخن چینی و
عیب بینی پاک می باید استغفار برائے خود و مسلمانان و برائے کسے کہ حق او ثابت است باالطعن و لعن و
غیبت و بدگوئی مواخذہ او ثابت شدہ لازم است و انفعال از گذشتہ و حسرت از آئندہ نقد وقت باشد
شیخ فضل علی بہ ایشان سلمہما اللہ تعالیٰ برین نوشتہ عمل فرض شناسد و السلام و بہمہ عزیزان و دوستان
بقبول سلام دعائے بخیر برائے این ناچیز نمایند سخن کم کردن کم در خلق بودن و کم خفتن و در ہر امر توسط نمودن

و دوام ذکر این است طریقهٔ طالبان حق سبحانه در ادنی حرکت و نماز تشدد تنفس و کوفت ساق در آن می‌شود اسباب حیات قوت اعضا نمانده ست محض باراده قادر قوی سبحانه صورت حیات باقی ست ؎ خدایا بحق بنی فاطمه ؛ که بر قول ایمان کنی خاتمه ؛ مغلوب احوال محبت و در شهود حضرت حق سبحانه مرگ می‌خواهم و آرزوی معنی این بیت ابن یمین که بردی دارم ؎ منگر که دل ابن یمین پر خون شد ؛ بنگر که ازین جهان فانی چون شد ؛ مصحف بکف و پا بره و دیده بدوست ؛ با پیک اجل خنده زنان بیرون شد ؛

مکتوب صد و نهم

بخدمت علماء و فضلاء و غیرهما از شرفائے و رؤسائے اقلیم روم صدور یافته در بیان احوال مولانا خالد سلمهم الله تعالی

بعد حمد و صلوٰة بخدمت خدام ذوالاحترام علماء و فضلاء و حفاظ و امراء و حکام و شرفاء آن دیار بر کت آثار گذارش می‌شود که مجمع فضائل ظاهر و باطن مولانا خالد سلمهم الله تعالی باشارات غیبی در هند در شاه‌جهان آباد نزد احقر الناس رسیده در طریقهٔ نقشبندیه مجددیه مصافحه بیعت نموده باذکار و اشغال و مراقبات در خلوتے پرداختند بعنایت الٰهی سبحانه بواسطه مشائخ کرام ایشان را حضور و جمعیت و بیخودی و جذبات و واردات و کیفیات و حالات و انوار حاصل شد و مناسبتے بنسبت قلبی نقشبندیه دست داد باز توجهات بر لطائف عالم امر و لطائف عالم خلق ایشان کرده شد و باین توجهات نمی‌اندریاها سے نسبتهائے حضرت مجدد رحمة الله علیه بهره یافته و باین حالات و مقامات اجازت و خلافت که در تلقین و ارشاد طالبان ایشان را داده شد در وطن رسیده بریاضات و پرداخت نسبت باطن مشغول شدند و ایشان را قبولے پیدا شد و بعنایت حضرت خواجه نقشبند رحمة الله علیه اشاعت طریقهٔ نقشبندیه دران دیار نمودند فالحمد لله دست ایشان دست من دیدن ایشان دیدن من دوستی ایشان دوستی من و عداوت ایشان همین میرسد و مقبول ایشان مقبول پیران کبار من اعنی حضرت شاه نقشبند و خواجه احرار و خواجه محمد باقی و حضرت مجدد رحمة الله علیهم تعظیم و احترام ایشان بر مسلمانان آن ملک و دعائے خیر خواهی و مزید حیات و حفاظت ایشان برین فقیر واجب است خیر الناس من ینفع الناس وجود ایشان را غنیمت دانند و محبت و دوستی و رعایت آداب آن واجب شناسند در حدیث دین اسلام چهار جز دارد توحید و اعمال و ایمان و مرتبهٔ احسان و تصدیق قیامت مرتبه احسان جان دین متین است سبحان الله در خدمت ایشان این مرتبه دست میدهد و توفیق اقبال بآخرت و اعراض از دنیا

نقد وقت میشود در قرن اصحاب کرام رضی اللہ تعالےٰ عنہم فیضے از پیغمبر خدا میرسید کہ سکینہ و طمانیت فوق دست میداد و فیض ازان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر دلہائے اولیاء رحمۃ اللہ علیہم وارد شد بیتابی ہا و اضطراب و ولولہ و نعرہ را باعث گشت نعرہ ہائے حضرت شبلی رحمہ اللہ از عجائب احوال صوفیہ گفتہ اند در صحبت حضرت خواجہ باقی باللہ میر محمد نعمان و مرزا مراد بیگ و رحم اشرف این ہر دو از ین فقیر استفادہ داشتند نعرہ و آہ و بیتابی ہا بسیار حاصل می شد و در خاندان حضرت میر ابو العلی نقشبندی آہ و نالہ بسیار است اگر در اصحاب مولانا خالد این امور ظاہر شد ہنر و خوبی مولانا خالد است نہ جائے طعن ناواقفان واین فیوض پیغمبر با لخصائص محل مقتضی صیاح و بیقرار یہاست و فیض از پیغمبر با لخواجہ نقشبند رحمہ اللہ رسید استہلاک و اضمحلال در نسبت اصحاب حضرت خواجہ نقشبند سرایت نمود و فیض از پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر باطن حضرت مجدد ورود یافت جامع این حالات مسطورہ اولیاء رحمۃ اللہ علیہ و شامل کیفیات نسبتہائے اصحاب کرام رضی اللہ عنہم کہ بس عالی و لطیف و بیرنگ از تجلی ذاتی دائمی ناشی است و تمام بدن را بجذبات و واردات میرساند و از لطائف عالم امر و عالم خلق برتر است سبحان اللہ و بحمدہ الحمد للہ کہ مولانا خالد از جمیع حالات و درجات فیوض از ینجا بہرہ یافتند و مناسب استعدادات طالبان افاضہ آن می نمایند این چنین گوہر نایاب در ان ملک باشد سعادت آن زمین و مستفیدان یا یقین است در ہیچ عصرے و قرنے از قرون صوفیہ این چنین مجامع و کثرت فیوض مرا معلوم نیست کہ باشد تائید ایشان و اخلاص و محبت و استفادہ از ایشان واجب است حضرت مجدد در اصحاب کرام حضرت خواجہ محمد باقی و حضرت آدم بنوری در اصحاب حضرت مجدد و مولانا خالد در اصحاب این لاشی امتیاز ہا دارند بلکہ اینقدر کثرت فیوض در صحبت آن اکابر ہم نبود الحمد للہ ثم الحمد للہ ایذا و عداوت حاسدان از خدمت حضرت مولانا دفع نمایند و بثواب رسند و الا حق سبحانہ ناصر و معین کافی است ہمہ راہ اخلاص بیگیرند حضرت مجدد طریقہ چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد خود و کبرویہ از مولانا یعقوب صرفی گرفتہ استفادہ نقشبندیہ از حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی نمودند و در اندک زمانہ باسرار و انوار و حالات و کیفیات و جذبات و واردات کثیرہ رسیدند باز ہمیں تربیت حضرت خواجہ محمد باقی بطریقہ جدیدہ ورائے طریقہ صوفیہ علوم و معارف بلند غیر متعارفہ صوفیہ فائز شدند حضرت خواجہ فرمودند علوم شما صحیح قابل آن است کہ بنظر انبیاء علیہم السلام در آید میفرمودند شیخ احمد نام حضرت مجدد است آفتابی است کہ مثل ما ہزاران ستارہ در سایہ او گم اند مثل ایشان زیر فلک نیست ملا عبد الحکیم سیالکوٹی گفتہ کہ ایشان مجدد الف ثانی اند امام المحدثین شاہ ولی اللہ در مکہ شریف رسالہ کہ در رد روافض حضرت مجدد نوشتہ اند آنرا بلفظ عربی از فارسی ترجمہ کردہ اند و در آنجا نوشتہ اند بلغ امرہ الی ان لا یحبہ الا مومن تقی ولا یبغضہ الا منافق شقی پر شد بلاد اسلام از فیوض حضرت مجدد واجب شد بر مسلمانان شکر فیوض قلت این فیوض متنوعہ کہ در طریقہ جدیدہ خود بیان کردہ اند

ازصوفیہ مروی نیست مولانا خالد ومولوی ہراتی ومولوی قمرالدین پشوری انکار بعید از تحریر میرسانند پیش بندہ آمدہ فیوض مجددیہ کسب کردہ در مجددیہ بیعت کردند کہ این فیوض در کتب وصدھا بلکہ در قبور یمنی باہم علماء وفضلاء بدرجات مقامات طریقہ مجددیہ اقرار دارند شدند در مناقشہ برزنجی نیست عارف نامی کہ عبارات مکتوبات حضرت مجدد را تحریف نمودہ عبارت محرفہ را ترجمہ بلفظ عربی کردہ در مدینہ منورہ رسالہ فرستاد سید برزنجی ناواقف ازجا رفت وبے تحقیق انکار ایشان نوشتہ رسالہ در مکہ شریفہ ارسال داشت وبدست میرزا محمد یار بخشی فرستاد وعبارات صحیحہ مکتوبات از مکتوبات برآوردہ ترجمہ بلفظ عربی نوشت کہ برین عبارت ہیچ گرفتی نیست وبمہرہائے علمائے مکہ آن رسالہ رسانید کہ برین عبارت صحیحہ ہیچ اعتراض نیست وآن رسالہ در اینجا ہست وشیخ عبدالحق از انکار باز آمدہ در رسالہ نوشتہ کہ بااین چنین عزیزان بدبناید بود وغشاوۂ بشریت مرا ماندہ حضرت مجدد جواب اعتراضات خود نوشتہ اند ومخلصان ہم تاویل در کلام الٰہی سبحانہ جاری است در کلام اولیاء نیز ہمہ کلام حضرات اولیاء ونیز ہمہ کلام حضرت مجدد مشروع است جائے اعتراض ندارد ومعترضان را از بے ادبی منع باید نمود کہ منکر اولیاء در خطر الست والسلام گفتہ اند از قلت ادب عارفان گاہے معانی مے آید کہ الفاظ عبارت بآن مساعد نمیگردد پس تسلیم اولیٰ الکھہاند کر قلب ولطائف از توجہ مولانا خالد رسیدہ اند وروئے قزاقی بدعت گذاشتہ صلح نہند وہزاران بحضور وجذبات فائز شدہ اند اے برادر انصاف باید داد کہ این سعادت ودولت از کجا آمدہ باین مواہب ایشان را حضرت وہاب سبحانہ بواسطۂ پیران نقشبند رسانیدہ امید دعا وہمت از ایشان داریم۔

مکتوب صد ودوم

بمولانا خالد رومی در جواب عریضۂ ایشان

جامع کمالات ظاہر وباطن ومجمع فیوض الٰہیہ حضرت مولانا خالد سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ کہ تا بست ودوم ذی الحجہ ۱۲۳۷ھ فقیر بخیریت است وآنچہ امر مشائخ کرام است رحمۃ اللہ علیہم در تعلیم وتلقین طریقہ اوقات معمور دارد۔ رقیمہ کریمہ ورود نمود باخبار خیریت مسرور فرمود واشاعت طریقہ کہ از شما می شود بطالبان فیضہا میرسد موجب ادائے ہزاران شکر وحمد بجناب منعم حقیقی عم نوالہ وہزاران درود وصلوٰۃ بر رحمت للعالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ومدح الوف وثنا مشائخ عظام رحمۃ اللہ علیہم میگردد کہ مثل شما مقبول بارگاہ الٰہی سبحانہ ظاہر گردید وبسبب حضور وتوجہ ویادداشت کہ از مرتبۂ احسان وشہود ومشاہدہ گویند دل از خواطر وآرزو پاک ودر توجہ بحضرت حق سبحانہ مستغرق اینست مشاہدہ وغایت آرزوئے عارفان دران ملک رواجے یافتہ ومردم براتباع شریعت قائم تر شدند اللہ تعالیٰ زیادہ برین نسبت شریفہ وشریعت رواجے بخشد آمین وبر مستفیدان شما کہ در حقیقت مستفیدان

من اند و جمیع مخلصان و محبان رضائے خاطر شما و اتباع در ہر امر واجب است اگر در اعمال فتور شود و اخلاص باطن باقی بخدمت مرشد خراب نمی شود ظہور بے تابیہا و آہ و نالہ و نعرہ سنت اکابر صوفیہ است در خدمت حضرت غوث الثقلین و ابو علی دقاق کہ باوستاد مشہور اند از بس اضطراب و شورش مردم میمیردند کاش درین نعرہا جان برآید گر آنجانان را ازین پرتو دیدار حق سبحانہ می میراند از دوست نشان و از مشتاق جان اللھم ارزقنی قتلا بسیف غلبۃ الاشتیاق فی حبک من قتلتہ محبتی فانا دیتہ تیغ لا سر خود بیابر و انانیت نماند الا طال الاشتیاق الی لقاء حبیبی زاد اللہ شوقی الیہ بدیدہ گریان و سینہ بریان بروم ؎ مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست ؛ ہر فیضی کہ در امت فائض شد بفیض پیغمبر ماست صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مگر از ظہور خصائص محل ناگزیر است نور آفتاب در آئینہا حسب اللون برنگہائے گوناگون می تابد اسرار توحید وجودی در سیر لطیفہ قلب میشود ؎ زدریا موج گوناگون برآمد ؛ زبیچونی برنگ چون برآمد ؛ گہے در کسوت لیلی فرو شد ؛ گہے در صورت مجنوں برآمد ؛ این توحید از شعبدہ ہائے غلبہ محبت است کہ از کثرت ذکر و مراقبہ و عبادات و خلوت ہا دست میدہد مجنوں ہر جا کہ دید صورت لیلی مشاہدہ کرد از غلبۂ محبت حضرت مجدد توحید دیگر بیان نمودہ اند و مشرب انبیاء علیہم السلام العبد عبد و الحق حق فرمودہ اند آنچہ ازیں حالات و معارف عنایت فرمائید لائق استعداد طالب خواہد بود چہ گفتم و چہ نویسیم مستفیدان و محبان تمام تابع رضائے شما باشند و ہیچ کس اختلاف ننماید والسلام

مکتوب صد و یازدہم

بخواجہ حسن صادر یافتہ در رد بعضے طعنہا کہ درین طریقۂ شریفہ و بجناب حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تحریر کردہ بود

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ نوشتہ اند کہ نسبت طریقۂ نقشبندیہ انعکاسی است کسانیکہ بریاضت و عبادت و کثرت اذکار تصفیۂ قلب و تزکیۂ نفس کردند آن نسبت ایشان را بمدد نمود و نیستی و فنا و شکستگی و انکسار و ذل و افتقار سجیۂ رضیۂ ایشان گردید مگر کسے کہ در ریاضات و خلوت دانزوا قصوری نمود ہمان انعکاس و انوار و کیفیات و توجہ و حضور اکتفا کرد زبان در طعن اولیاء رضہ و مساوات با انبیاء بلکہ تفضیل خود بر خیر الانبیاء علیہ و علیہم السلام زبان کشاد سبحان اللہ ہر گاہ نسبت باطن بکسے نرسد جز دید قصور و تعظیم مقربان بارگاہ الٰہی سبحانہ از و ظاہر نمیشود و اِلّا از نسبت مع اللہ حظے ندارد حضرت مجدد رضی اللہ تعالٰی عنہ بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد ماجد خود و طریقۂ کبرویہ از مولانا یعقوب صرفی رحمۃ اللہ علیہم و طریقۂ نقشبندیہ از شیخ المشائخ حضرت خواجہ

محمد باقی قدس سرہ یافتند و دراندکی زمان بحضور و شہود و جذبات و واردات و انوار و اسرار توحید وجودی کہ در طریقہ احراری است مشرف شدند حضرت خواجہ پیر ایشان در مدح استعداد بلند و ترقیات ارجمند کہ محض بموہبت الٰہی سبحانہ بآن رسیدہ اند میفرمودند شیخ احمد آفتابی است کہ مثل ما ہزاران ستارہ ہا در سایہ آن گم اند و مثل ایشان زیر فلک نیست اگرچہ سبب این ہمہ ترقیات موہبت الٰہیہ و التفات حضرت جناب پیر ایشان است لیکن قوی العلم و کثیر العمل و تابع آنچہ در طریقہ نقشبندیہ است بودند پس اللہ تعالیٰ ایشان را بواسطہ تربیت حضرت خواجہ محمد باقی طریقہ جدیدہ عنایت فرمود و آن طریقہ مشتمل بر لطائف عشرہ و ورائے آن علوم و معارف بسیار است و اسرار کہ در ہر لطیفہ جدا جدا ظاہر میشود حالات و کیفیات ہر لطیفہ بسیار دارد حضرت خواجہ محمد باقی پیر ایشان میفرمودند این علوم شما ہمہ صحیح و قابل مطالعہ انبیاء علیہم السلام است و علماء و عقلاء طریقہ جدیدہ ایشان را حاصل کردہ شہادت بصحت آن دادند ولا یحیطون بہ علما آیۃ شریف است کہ بجمیع علوم الٰہی رسیدن امکان بشر نیست پس فضل و تفاضل در اولیاء ظاہر است آنچہ ایشان را از مقامات اولیاء ظاہر شدہ نوشتہ اند کسے سیر او در تجلی افعالی است و کسے سیر او در تجلی صفاتی و کسے سیر او در تجلی ذاتی ازین تحریر نقصانے بحضرات اولیاء عاید نمی شود و در سیر مقامات انبیاء کہ خود را محتظی ازان یافتہ اند میگویند خادم با مخدوم ہمراہ می باشد و با مخدوم مساوات ندارد آیۃ شریفہ یریدون وجہہ اصحاب کرام را مرید ذات خود فرمود و آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مرید بودند پس اصحاب اولوا الالباب مرید اند حضرت ذات را حق تعالیٰ در ارادت خود پیغمبر خود و یاران او را مساوات فرمود ہر کہ باین آیۃ ایمان دارد در مریدی یاران پیغمبر بحضرت ذات شکے نمی آرد در طلب افزونی مرتبہ خلت ہمہ امت برابر اند از یکے زیادہ و از یکے کم میفرمایند آنچہ مرا حاصل است ہمہ بواسطہ جناب پیغمبر است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ہمہ اولیاء و انبیاء بواسطہ محمد رسول اللہ بمراتب قرب رسیدہ اند آنچہ نوشتہ شدہ ایمان ہمہ اہل اسلام است ازین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد عالم عالم بنی آدم فیض یافتہ و برسد بلاد اسلام از فیض ایشان حضرت سلامت ہم نوشتہ اند کہ مرا از طرف حضرت آدم خلیفہ حضرت مجدد اجازت ست و اجازت نمی باشد مگر بعد حصول فیض و الا اجازت محض لغو باشد اگر بہ نسبت انعکاسی بس میکردند این فیوض و علوم چگونہ حاصل میشد گاہی ہمہ شب مراقبہ میکردند و اکثر از نیم شب تا صبح در تہجد تلاوت میفرمودند کم خوردن و شب و روز در ذکر و تلاوت و عبادت و افاضہ کر طالبان طریقہ داشتند آنجناب نوشتہ اند کہ طریق چشتیہ بر طریق صوفیہ فضل دارد ہر کرا از خاندانی خاص فایدہ میرسد آنرا افضل میداند و الافضل طرق و مشائخ بمقدار اتباع سنت و ترک بدعت است و نسبت طریقہ حضرت نقشبندیہ نوشتہ اند چشتیہ تربیت طالبان موافق استعداد اینہا می نمایند بر یک طرز تربیت

از حذاقت شیخ دور است حبیب رب العالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم برائے تربیت جمیع عالم یک نسخہ شریعت آوردہ اند ایمانیات وعملیات واخلاق حسنہ مسلمانان بہمین یک نسخہ از مرض شفا یافتند ومرتبہ احسان واقبال بآخرت واعراض از دنیا کہ ہمین است شفا پیدا نمودند شاہ نقشبند توجہ بقلب وبحضرت حق سبحانہ ونفی خواطر وذکر خفیہ طریقہ مقرر فرمودند بہمین یک طرز تربیت جہانی را کامیاب نمودہ آنچہ مفید باشد برائے اصلاح دلہا بحصول مرتبہ احسان وبیزاری از دنیا وتوجہ بآخرت واستقامت بر اتباع سنت وترک بدعت پیش باید گرفت آنجناب ارشاد نمودہ اند کہ بعضے را بجہر وسماع تربیت می نمایند بر ہردو انکار علما است واز آنچہ باین ہردو حاصل گردد منکر ہرچہ بمحظور شرعی پیدا شود محظور است بعضے بمحض باعمال ظاہر ارشاد می کنند اعمال ظاہر از دایہ خود می آموزند بر آن اکتفا چگونہ کردہ شود بعضے را بار بعینات وتشددات در ماکل وصوم وصال میفرمایند این ہمہ از غیر مجوزات سماحت دین محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انما یرید اللہ بکم الیسر آوردہ ام برائے شما دینی آسان الحدیث لا رھبانیۃ فی الاسلام مگر طریقہ حضرات نقشبندیہ بنائے آن بر توسط اعمال وذکر خفیہ کہ ہفتاد درجہ از جہر فضل دارد وسبحان اللہ ظاہر باتباع سنت آراستہ وباطن از محبت وعلاقہ غیر خدا پیراستہ ومرتبہ احسان در اعمال حاصل گردیدہ این است طریقہ اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنہم الٰہی حضرت شاہ نقشبند وخلفائے ایشان را ازین مسکین ہزاران جزائے خیر کرامت فرماد آنچہ اینہارا کرامت فرمودہ این پیر ضعیف را نیز عطا فرما آمین آمین آمین بندہ از مخلصان اولیا است وثنا خوان مقربان بارگاہ الٰہی سبحانہ اگر بے ادبی زبان دراز نماید منع آن لازم است جہر وسماع واعمال جوگیہ وضروب در اذکار وتشددات در اعمال طریقہ صحابہ نیست تاب اللہ علیہم وصیحہ ونعرہ ازین ہا مروی نیست منع آن بے ادب از بندہ ممکن نیست اولیا رو اقطاب در تمامہ طرق میشوند تخصیص طریقہ خاصہ نیست آنحضرت سالہا شد کہ مذکور پیر ما بطعن میفرمایند اگر خاموش باشم از اخلاص دور است ہر کہ با پیر تو بد وتو با او نیک در طریقت سگ ازین کس بہتر اگرچہ دیدہ قصور مرا بہیچ چیز فضل بمہد لیک باین بے حمیتی وبے غیرتی زیستن حرام اللہم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک ارجی عندی من عملی فاغفرلی فانت غفار الذنوب توحید وجودی از حالات واردۂ الٰہی است بدوام اذکار وریاضت وعبادت وترک وارزوانہ بخیال ومطالعہ کتب صوفیہ قاضی را میرسد کہ ازان منع فرماید از اشعار متضمنہ زلف وخال وغیرہما واز ذکر سلمی ولیلی التجلیات الٰہیہ خواستن وتلمیحے بحضرت ذات مقدس منزہ نمودن ودر سماع اگرچہ بے محظور است باین خیالات رقص نمودن طریقہ قرن اول نیست وآنچہ نہ موافق قرن اول باشد اعتبارے ندارد ہر طریقہ وہر عمل کہ مشابہ بطریق اصحاب خیر الانام صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نیست جائے خطر است والسلام۔

مکتوب صد و دوازدہم

در رد طعن ہائے طاغیان کہ خود مرتکب مخطوراند و بجناب مجدد رحمۃ اللہ علیہ الفاظ نامناسب بر زبان می آرند

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

و بہ نستعین قال اللہ سبحانہ وکان حقا علینا نصر المومنین بر فضل ما واجب است نصرت مومنان بدانند امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد فاروقی نقشبندی سہرندی رحمۃ اللہ علیہم بعد حفظ قرآن مجید و تحصیل علم طریقہ چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد ماجد خود خلیفہ حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی و کبرویہ از شیخ یعقوب صرفی کشمیری رحمۃ اللہ علیہم گرفتہ از خدمت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی احراری طریقہ نقشبندیہ اخذ کردہ بیمن صحبت و توجہات شریفہ آنجناب نسبت نقشبندی حاصل کردند و آن نسبت عبارت از دوام آگاہی و حضور حضرت حق سبحانہ است و شمول آن جہات ستہ را و حالات و جذبات و واردات و علوم و معارف طریقت و حقیقت و اسرار توحید پیدا نمودند و برکت عنایت آنحضرت و جذبات فضل الٰہی سبحانہ طریقہ جدیدہ بایشان مرحمت شد و آن طریقہ متضمن لطائف عشرہ است و سوائے آن و ہر لطیفہ کیفیت علم و معرفت جدا دارد و علوم و دقائق و حقائق کثیرہ و مقامات بسیار درین طریقہ بیان نمودہ اند الحمد للہ کہ علماء و عقلاء بحقیقت آن شہادت دادہ اند دران شبہہ و شکے نیست و دوام توجہ بقلب و نسبت باطن و توجہ بحضرت حق سبحانہ کہ آنرا مرتبہ احسان گویند و ذکر خفیہ و ترک بدعت و اتباع سنت مثل اصحاب کبار و اخلاص و نیاز بخدمت اولیا ر طریقہ ایشان است و آنچہ بے تامل بر کلام ایشان اعتراض نمایند مخلصان جواب آن گفتہ اند و ہیچ جائے انکار نیست پس بایں طریقہ کہ مثل طریقہ اصحاب کرام است ایشان را و اصحاب ایشان را کافر گفتن این چہ مسلمانی ست در حدیث آمدہ کہ کسے را تکفیر نماید اگر کافر نیست خود کافر گردد و عقیدہ اہل سنت و توجہ بحضرت حق سبحانہ و ذکر خفیہ و اتباع سنت و ترک بدعت و اخلاص حضرات مشائخ اگر کفر باشد دین اسلام چیست و بدانند مشائخ خود ہا ہم عقیدہ اہل سنت و جماعت و ترک بدعت و ذکر خفیہ طریقہ داشتند اما تعزیہ ساختن و مرثیہ خواندن و تصویر پیش خود داشتن و سنگ تراشیدہ نام قدم پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بران نہادہ خلق را رنگ پرست ساختن و رقص زنان دیدن و قصر ریش کردن و نماز بترک قومہ و جلسہ و طمانیت ضائع نمودن و لہو ہا و مرغ جنگہا بیندان و نغمہ تار طنبورہ و اعمال جوگیان و انواع اذکار کہ از قدما مروی نیست معمول داشتن این طریقہ صحابہ نیست و نہ بزرگان داشتند حلال داشتن آن کفر است و ان

فسق عجب مسلمانی است طریقہ صحابہ را کفر میگویند و خود این امور معمول میدانند تا ثیر از گرمی حالات قلبی وکشف وخرق عادت از کفار ہم میشود صراط مستقیم اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ظاہر و باطن واہیں است مسلمانی و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللہ تعالےٰ این فقیر مسکین و جمیع مسلمانان را کرامت فرماید و بر آن ہمت داشتہ از مخلصان و مفلحان گرداند ؂

مکتوب صد و سیزدہم

بسید احمد بغدادی در جواب عریضہ در احوال خلفائے خود با بیان فقر و قناعت صدور یافتہ

سیادت و شرافت مرتبت حضرت سید احمد سلمہم اللہ تعالےٰ و ابقاہ لانتفاع المسلمین لبطول بقائہ السلام علیکم و رحمۃ اللہ یک دو عنایت نامہ رسیدہ بسیار مسرور و مبتہج و شادکام ساخت جزاکم اللہ خیر الجزاء بر محاسن صفات ذاتیہ آنجناب در ظاہر و باطن و بذل آن مکارم سامیہ دربارۂ این فقیر حقیر زیادہ تر وانق فرمودہ بر مندرجہ مطلع نمود حق اینست کہ بودن مثل شما عزیزان مولانا خالد و سید اسمٰعیل ومیان ابو سعید و پسرش احمد سعید و میان رؤف احمد و مولوی بشارت اللہ و مولوی کرم اللہ و دیگر اعزہ سلمہم اللہ تعالےٰ وجعلہم للمتقین اماما در این طریقہ و منسوب باین لاشی ساختن از اجلہ نعمائے آلہیہ مستغفیہ از تقدیم مراسم شکر و سپاس است ے از دست و زبان کہ بر آید ؛ کز عہدۂ شکرش بدر آید ؂ شکر نعمتہائے حق چندانکہ نعمتہائے حق بل اضعاف ذلک از کیفیاتی کہ نقد حال ظاہر و باطن و ترقیاتے کہ در تجلیات صفاتیہ کہ در لطائف عالم امر میشود و تجلیات ذاتیہ کہ در لطائف عالم خلق بکمالات و حقائق دست مے دہد و از احوال مستفیدان و دوام توجہ و حضور و جذبات و واردات متواترہ متواصلہ البتہ بتحریر آن مسرور و مسرور فرمودہ باشند مامردم کہ بفضل آلہی بزیب و زینت فقر محمدی شرف یافتہ ایم اللہ تعالےٰ بدوام شکر و رضا و تسلیم بمجاری قضا عطا فرماید ے مرا بر سادہ لوحیہائے خود آں خندہ می آید بنوکہ عاشق گشتہ و از بہار چشم مرحمت دارد ؂ رضیت باللہ ربا و بمحمد نبیا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہم ارزقنا حبک و حب رضاک و رضائہ و شفاعتہ آمین معاذ اللہ این شعر سہواً نوشتہ شدہ ما ضعفا تاب رنج فقر ندایم نعوذ باللہ من الفقر والعنت و ضیق الدنیا و ضیق الاخرۃ و نسئلہ دوام العفو والعافیۃ فی الدارین والشکر والرضاء ؂

مکتوب صد و چہاردہم

بحاجی عبد اللہ بخاری صدور یافتہ در بیان اجتناب از صحبت صوفیان

متبدعین کہ دزدان دین اند و ترغیب بر التزام صحبت مشایخ طریقہ بہائیہ کہ ہادیان طریقہ الہیہ اند و ماینا سب ذلک

نبارک اللہ سبحانہ یقول الحق وھو یھدی السبیل وصلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و علی اصحبہ و بارک وسلم درویشان این شہر اسما یخوانند و تعویذ ہامی نویسند برائے تسخیر و رجوع خلق و تفضیل جناب امیر المومنین علی مرتضےٰ رضی اللہ تعالےٰ عنہ بر خلفاء ثلثہ رضی اللہ تعالےٰ عنہم می نمایند و تعزیہ ہا می سازند و مرثیہ ہا می شنوند و امر می کنند باین دو کار و شنیدن طنبور و سارنگی و بدعتہا طریقہ دارند و ضرب در اذکار و اعمال جوگیان معمول می نمایند و ملاقات فساق پیشہ کردہ اند و قومہ و جلسہ در نماز و جماعت و جمعہ ترک دارند این امور و مثل آن در متقدمین ہرگز نبود کہ این ہمہ از دین نیست و علماء اہل سنت و جماعت ازین بدعتہا تو بہ میکنند معاذ اللہ کہ این اعمال منہی عنہا در صحابہ رضی اللہ تعالےٰ عنہم باشد ہر کہ دین اسلام خواہد و بر طریقہ سلف صالح باشد ازین دزدان دین دور ماند ذکر و شغل و حبس گرمی و شورش دارد و کشف معتبر نیست جوگیان ہم دارند فاعتبروا یا اولی الابصار دین و دنیا جمع نمی شوند برائے دنیا دین بر باد دادن از عقل نیست مشایخ بخارا ئی شریف توکل و تفویض گزیدہ از دعوت خوانی و آنچہ واسطہ رجوع خلق باشد کہ دل را مشوش میسازد احتراز دارند عقیدہ سلف صالح و عمل سنت و عزیمت و ترک بدعت اختیار کردہ اند آنچہ از حرام و مکروہ کیفیت دست دہد از ان احتراز دارند بحرام آنچہ نقد وقت گردد حرام است ذکر خفیہ کہ افضل از جہر است و پرداخت مرتبہ احسان و دوام توجہ بمبدء فیاض طریقہ ایشان ست بتوجہات آن اکابر دلہا بلکہ جمیع لطائف جاری میشوند و توجہ و حضور و دل خالی از غیر کہ آنرا مشاہدہ گویند و جذبات و واردات و احاطہ انوار ظاہر و باطن اینہا را دست میدہد دل از خطرۂ غیر پیراستہ و حضور و مشاہدہ حاصل و باطن باعمال سنت و عزیمت آراستہ سبحان اللہ عجب سعادتے است و عبادتے اللھم ارزقنا بحبیبک المصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و بہولاء المشایخ الکرام رحمۃ اللہ علیہم آمین طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ حصول این معانی است در جمیع لطائف وللارض من کاس الکرام نصیب آمین ؛

مکتوب صد و پانزدہم

بایں بندہ لاشئے صدور یافتہ در جواب عریضہ و آنکہ استخارہ در ہر امر ضرور است مع احوال بعضے خلفاء خود

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب جامع کمالات ومقامات احدیہ مجددیہ حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالے وجعلہ للمتقین اماما بعد سلام مسنون السلام علیکم ورحمۃ اللہ واضح می نماید الحمد للہ کہ تا بست ودوم ذی الحجہ خیر وعافیت است مگر ضعف درغایت استیلا است اللہ تعالے عاقبت بخیر فرماید بدعا وہمت مدد فرمایند کہ بر قول واحوال ایمان خاتمہ شود آمین خیریت وعافیت وسلامت واستقامت ایشان درکار عنایت نامہ بعد انتظار بسیار ورود نمودہ باخبار خیریت مسرور فرمودہ آنچہ از رجوع طالبان وظہور تاثیرات توجہ بحال اینہا نوشتہ اند دل بسیار محظوظ گشت الحمد للہ اللہم زد فزد اگر طریقہ در آنجا رواج ہیگردد وطالبان زیادہ میشوند توقف در آنجا مناسب است استخارہ در ہر امر ضرور است میاں بشارت اللہ جیو ہنوز نیامدہ اند شاید تشریف فرماشوند خط مولوی غلام محی الدین قصوری رسیدہ نوشتہ اند کہ مردم بسیار برائے طریقہ می آیند وفوائد می یابند دل بسیار خوش شد نوشتہ ام کہ ملاقات روحانی حاصل است وعنایت بحال شما شامل در قصد این طرف توقف نمایند گل محمد ورکابل قبولی یافتہ اللہ تعالے بطفیل شما مقبولان این نامقبول راہم قبولی عطا فرماید والسلام بندہ را در دعا یاد دارند شیخ جلیل الرحمن سلام میرسانند

مکتوب صد وشانزدہم

نیز باین بندہ نالائق رؤف احمد جعل اللہ سبحانہ لذاتہ صدور یافتہ

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسیدہ وباخبار متردہ مسرتہا بخشید الحمد للہ بحال طالبان توجہات بلیغہ فرمایند حضور وجمعیت وتوجہ وجذبات وواردات واستہلاک و اضمحلال وتہذیب اخلاق وشکر وصبر حاصل شود باین احوال وکیفیات اجازت بدہند طریقہ را رائج نمایند جلدی در آمدن نکنند تفویض بہ کریم کارساز نمودہ بکار مامور مشغول باشند والسلام وبندہ را در دعا یاد دارند۔

مکتوب صد وہفتدہم

نیز باین عاصی پرمعاصی عفی عنہ صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالے السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ کہ فقیر تا تحریر بعافیت است وضعف مستولی اللہ تعالے عاقبت بخیر فرماید بدعائے حسن خاتمہ وعافیت دارین یاد دارند رقیمہ کریمہ رسید مندرجہ واضح شد بموجب تحریر شریف دعاہائے عافیت دارین کردہ شدہ اللہ تعالے اجابت فرماید اللہ تعالے

مارا و شمارا بر طریقۂ پیران کبار ظاہراً و باطناً استقامت کرامت فرماید احوال باطن خود و مستفیدان نوشتہ باشند در ہر امر بواسطہ ارواح طیبۂ پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم بجناب الٰہی عم نوالہ التجا و تضرع لازم شناسند کہ حاجات دینی و دنیوی بواسطۂ ایشان روا نماید والسلام بدوستان سلام؛

مکتوب صد و ہژدہم

نیز باین بندہ گنہگار در بیان ضعف نفس نفیس خود معہ پند دلپسند و بشارات فیض اشارات صدور یافت

بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ الحمد للہ تا پانزدہم شوال عافیتہا است مگر ضعف پیری و ضعف قلب غالب اللہ تعالیٰ عواقب امور بخیر فرماید دیر است کہ باخبار خیریت رفع انتظار نفرمودند امید کہ ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نویساں باشند بامید واثق رحمت واسعہ سابقہ بواسطہ ارواح طیبہ پیران کبار علیہم الرحمۃ بکار مامور مستعد باشند اندیشہ نہ کنند فقیر ہم از دعا و توجہ غافل نیست انشاء اللہ تعالیٰ ترقیات ظاہر و باطن نقد وقت می شود در ہر امر دوگانہ نماز و خواندن شجرہ طیبہ و دعا و تضرع لازم شناسند نعمتے بہتر ازین نیست کہ ظاہر و باطن باعمال مصطفویہ صلی اللہ علی صاحبہا آراستہ و دل از خواطر غیر پیراستہ باشد خدائے تعالیٰ مارا و شمارا نصیب فرماید قل اللہ ثم ذرہم حسبنا اللہ و نعم الوکیل کتب تحصیلی ہدایہ و نہایہ و توضیح و تلویح و مسلم و شرح وقایہ و کنز و کتب حدیث و ہر کتابی کہ باشد تفسیر بیضاوی و مدارک و جلالین و مکتوبات شریفہ و عوارف و قشیری و تعرف ہر کتابیکہ ازین ہا بہم رسد بفرستند و قیمت آن طلب نمایند رسالہ حد فاصل در کتب حضرت مراج احمد رحمۃ اللہ علیہ البتہ باشد اگر بدست آید بفرستند والسلام؛

مکتوب صد و نوزدہم

نیز باین بندہ در جواب عرضداشت معہ کلمات شوق انگیز و طلب آمیز و عنایت شامل و بشارت حاصل صدور یافت

از فقیر عبداللہ معروف غلام علی بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ امروز شانزدہم شوال عافیت باد اللہ

رقیمہ کریمہ رسانید و اخبار خیریت مسرور ساخت از تحریر مبالغہ در القاب و آداب بارہا منع کردہ ام اللہ تعالیٰ برضائے خود و رضائے حبیب خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم موافق فرماید تحریر کلمات دید قصور کہ مُنبیٔ از فنا است حضرت خواجہ بزرگ ارشاد کردہ اند دو پر پرواز برائے طیران فضائے عالم قدس است کثرت اعمال و دید قصور اللہ تعالیٰ بایں دو جناح طیرانے در نیستی خود و استغراق شہود ہستی حضرت حق سبحانہ میسر آرد و قطع اضافات روزی فرماید مصرع تو مباش اصلا کمال این است وبس ؛ نسبت یا منقطع گردد اگر آنجا طالبان جمع آیند اقامت بہتر اگر در مسافت بعیدہ سفر آسان باشد و استخارہ و شہادت قلبی راہ بدہد این دولت دست دہد مبارک این کلبہ اخوان بہ تعمیر قدوم اشارت لزوم مروت مشتاق است چہ نعمتے است کہ چندے از خود رفتہ رفتگی باہم در نیستی ہا بیدا نمایند بیت دمے کہ یار گذارد قدم بخانہ ما ؛ سزد کہ کعبہ شود سنگ آستانہ ما ؛ والسلام ؛

مکتوب صد و بستم

نیز بایں لاشئ صدور یافتہ در احوال مرض خود معہ مواعظ و پند

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام و نیاز و التماس دعا گذارش می نماید الحمد للہ کہ تا ششم ربیع الاول خیریت ہاست مگر ضعف پیری و ضعف قلب مستولے است و خارش متألم میدارد اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا و ہمت و ثواب تہلیل مدد فرمایا باشند برائے آبادی این کلبہ اخوان دعا فرمایند کہ مسکن درویشان این طریقہ شریفہ و اہل علم تفسیر و حدیث و فقہ و تصوف ہمیشہ باشد مقتفیا صراطا ہم این در طریقہ دست شکستہ یا شکستہ زبان بریدہ دیع درست لیقین درست دلے از ماسوا رستہ و رماتم آرزو نشستہ دیدہ بدوست دوختہ جگر بآہ اشتیاق سوختہ مصرع اے خدا قربان احسانت شوم ؛ ہر بنِ مُو بدیدہ ؛ دل سجدہ محبت حاصل زندگی یافتہ رضا بقضا سجیہ خود ساختہ درکار است تا کرا بنوازند رب انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین این خاک پائے ہمہ را باین اقصی مقاصد عرفا درباب امین اگرچہ سببی بے سعی بنوازند مضایقہ نیست حضرت ابو سعید و پسر الشیان و جناب شاہ مولوی بشارت اللہ از برگزیدگان اصحاب اند اللہ تعالیٰ سلامت دارد دیروز عنایت نامہ مرقومہ چند روزہ در مژدہ صحت و شفا مسرور ساخت ہمیشہ سلامت باعافیت موفق برضا باشند امروز ششم ربیع الاول صحیفہ شریفہ نوشتہ ایام مرض رسیدہ بمندرجہ مرضیہ مشتاق ملاقات و دعاہائے کثیرہ ساختہ امید کہ اثر ظاہر شدہ باشد آنچہ مرقوم است اللہ تعالیٰ احوال دائمی آنجناب و این عمر ضائع کردہ گردانا دلسلامت و عافیت و استقامت رواج فرمائے طریقہ شریفہ باشند شرح وقایہ و ہدایہ و تلویح و توضیح و کتب

تحصیلی و حدیث شریف و مقامات حریری و تفسیر و آنچہ نوشتہ اند البتہ می باید اللہ تعالیٰ اگر خواستہ است طلبیدہ شود والسلام بخدمت بزرگان و عزیزان و دوستان سلام و دعا۔

مکتوب صد و بست و یکم

نیز باین بندہ لاشئ رؤف احمد صدور یافتہ و در ارسال این مکتوب کرامت ایشاں است کہ دران ایام گفتگوئے توحید وجود و شہود شخصے بمیان آوردہ بود و بسخنان طعن آمیز بجناب حضرت مجدد و بزبان می راند ناگاہ این عنایت نامہ رسید

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ حضرت امام ربانی رحمۃ اللہ علیہ و اتباع ایشان میفرمایند کہ معرفت وحدت وجود در شغل قلب و اذکار و ریاضات و عبادات و انزوا و مراقبہ معیت دست میدہد و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بتفصیل اسرار این معرفت از فیض صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ رسیدہ اند و در سیر لطیفہ قلب یافتہ پس ہمین تربیت حضرت خواجہ ترقیات کثیرہ نمودہ بمعارف دیگر فائز گشتہ و معرفت وحدت شہود در سیر لطائف دیگر یافتہ اند پس بعنایت حضرت خواجہ ترقیات دیگر واقع شد و حظ وافر از درجات تجلیات ذاتیہ آنچہ حاصل نمودہ میفرمایند در حصول این درجات نسبت عینیت و ظلیت و توحید وجود و شہود مفقود است و جز غیریت محض العبد عبد والحق حق ثابت نیست انبیاء علیہم السلام و اصحاب ایشان رضی اللہ عنہم ازین مقولہ حرفے نزدہ اند مشائخ عظام در ولایت کہ ناشی از تجلیات صفاتیہ است از غلبہ سکر محبت کہ از کثرۃ ذکر و توجہ دست میدہد باین معارف امتیاز دارند سبحان اللہ در صحبت این کمترین درویشان اگر قصد کردہ شود این ہر سہ مراتب نقد وقت گردد جناب حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ رسالہ مسمی بجد فاصل در حق و باطل درین ہر دو معرفت تحریر فرمودہ اند در کتب حضرت سراج احمد صاحب البتہ باشد از فرزندان ایشان طلبیدہ یا از ہر جا بہم رسد باید فرستاد و دعائے صحت و شفا برائے فقیر کہ ضعف قوی و عارضہ خارش ہولم وارد برائے آبادی این کلبۂ احزان کہ در تیاری آن رنجہائے بسیار رسیدہ لازم شناسند و بذکر و مراقبہ و شغل و دوام توجہ بحضرت حق سبحانہ بہ نیاز و انکسار و التجا بجناب کبریا عم نوالہ بواسطہ مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم لازم شناسند جناب حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ غالب است کہ سلوک علی البصیرت و کشف در مقامات حضرت مجدد کردہ باشند پس ہمیں درجات بیان نمودہ گفتگوئے علمی در آن زیادہ نمودہ باشند۔

مکتوب صد و بست و دوئم

نیز باین بندہ صدور یافتہ

صاحبزادہ عالی مراتب والا مناقب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مدت مدید منقضی میشود کہ احوال ایشان بدریافت نرسیدہ و عنایت نامہ ہم نہ نوشتہ اند وجہش معلوم نیست اللہ تعالےٰ دریاد خود دارد و میاں محمد حسین بوعدہ بست روز از ینجا رفتہ اند و شان ہم از حالات خود اطلاع نداده اند لازم کہ حالات خود و احوال مستفیدان نوشتہ باشند و حقیقت مزاج فقیر این است کہ سوائے ضعف قلب و خفقان عارضہ خارش نہایت متأذی و متالم ساختہ از دعا و ختمہا مدد فرما باشند اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر گرداناد و اتباع حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و شوق لقائے جان افزا و قطع ماسوی نصیب ما و شما کناد و السلام رسالہ (حد الفاصل بین الحق والباطل) کہ تالیف حضرت مولوی فرخ شاہ رحمۃ اللہ علیہ است تلاش نمودہ بفرستند ؎

مکتوب صد و بست و سیوم

نیز باین عاصی صدور یافتہ در احوال مرض خارش کہ لاحق آنجناب شدہ بود

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام سنت الاسلام و دعاء عافیت انجام گذارش می نماید الحمد للہ کہ در ینجا خیریت ست مگر ضعف استیلاء یافتہ اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا و ہمت و توجہ و ثوابہائے تہلیل و قرآن مجید مدد فرما باشند از چندے خارش ہم لاحق شدہ سزائے اعمال است و دین شہر از بیماری تپ و خارش معلوم نیست کہ کسے سالم ماندہ باشد مگر مردم باین تپ کم می میرند حضرت مولوی بشارت اللہ بطلب پدر وطن رفتند بالیقین کہ دریں وقت مرا منی گذاشتند برین ضعف قوی و قریب انتقال رحمۃ سابقہ واسعہ کفایت می نماید انشاء اللہ تعالےٰ عنایت نامہ بعد مدتہا رسید معلوم نیست کہ در تحریر توقف چرا می شود از لحوق عارضہ نوشتہ اند اللہ تعالےٰ شفاء بخشد دعا و تضرع تمام کردہ شد تخفیفے شدہ باشد انشاء اللہ تعالےٰ دبازہم می شود عافاکم اللہ و سلمکم۔ از احوال باطن شریف و کسے کہ برائے استفادہ می آید نوشتہ اند ہمیشہ تحریر فرمودہ باشند۔ حضرت حافظ ابو سعید صاحب و فرزند ایشان در لکھنؤ تشریف دارند و مردم برائے استفادہ می آیند اللّٰھم زد فزد ؎

مکتوب صد و بست و چہارم

نیز بایں بندۂ نالائق صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدعا آنکہ بعنایت رقیمہ کریمہ متضمن احوال شریف مسرور نمودہ اند ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نوشتہ باشند فقیر را ضعف پیری و ضعف قلب مستولی است و از مرض خارش بسیار ایذاہا است بدعا و ہمت و ثواب ختمہا مدد فرمایا باشند اللہ تعالیٰ اسلامتیٔ ایمان و حسن خاتمہ و دوام عفو و عافیت و دوام رضا و دوام اشتیاق لقائے جانفزا این فقیر و شمارا و ہمہ را عنایت فرماید احوال میاں شاہ ابوسعید صاحب و میاں احمد سعید صاحب و مولوی بشارت اللہ صاحب بزنگار ندو استقامت بر طریقۂ شریفہ ایشان را ہست والسلام ؛

مکتوب صد و بست و پنجم

در مرض الموت بحضرت شاہ ابوسعید صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت شاہ ابوسعید صاحب و احمد سعید صاحب جعلہما اللہ للمتقین اماما بعد از سلام مسنون و دعائے عافیت مشحون واضح می نماید کہ مکرر رقیمہ ہائے فقیر برائے طلب شما فرستادہ شد معلوم نیست کہ بخدمت می رسند یا در راہ تلف می شوند احوال مزاج فقیر بسیار سقیم طاقت نشستن نماندہ ہجوم امراض و ندائے الرحیل در دادند فقیر را بجز دیدن شما ہیچ آرزوئے نیست بلکہ از غیب القامی شود کہ ابوسعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ برین باعث است و دیدہ ام کہ شما را بر آن راست خود نشاندہ ام و منصبی کہ آثار آن عنقریب عاید بشما می شوند مفوض نمودہ خانقاہ شما را مبارک باد جلد تر بیایند و توکلا علی اللہ اینجا آمدہ بہ نشینید اگر اللہ مرا بیامرزید بصدقہ پیران کبار رضی اللہ تعالیٰ عنہم از توجہ و ہمت قاصر نیستم ہرچہ فتوح از غیب رسد صرف ما یحتاج خود و وابستہ ہائے خود نمایند و آنچہ باقی ماندہ بر فقرا تقسیم کنند ہمہ اہل خانقاہ و اکثر مردمان شہر شما را می خواہند مثل احمد یار و ابراہیم بیگ و میر خورد و مولوی عظیم و مولوی شیر محمد بلکہ جمیع مردمان شہر بارہا می گویند کہ میاں ابوسعید لائق اند کہ درین جا بنشینند و حضرت شاہ عبدالعزیز صاحب و اکثر اعزہ شہر بہ اخلاق حسنہ و مسکنت و خکست و حفظ و مشغولی و بردباری شما نظر کردہ تجویز طلبیدن شما بلا شرکت غیر می شوند بہر صورت عازم اینجا

جلد = عاجل، زود

شوند در جوپالہ یا در گاڑی بیایند اجرت کہاران اینجا دادہ خواہد شد اجتماع اہل خانقاہ . برایں
شد ایشان را یعنی شمارا باید طلبید و مرا نیز الہام کردند کہ قابلیت این کار فقط در شما است بعد
استخارہا تنہا بیایند و حاجت دیگرے نیست اینجا باشید و رواج طریقہ شریفہ فرمایند و تدبیر معاش
را حوالہ بخدا کنید حسبنا اللہ و نعم الوکیل وعدۂ الٰہی کافی است بگذار و بیا بیا وقت ما آخر رسید
چند انفاس باقی ماندہ را بہ بہ بینید و فیضہا بردارید شاید ایں آرزو بوقوع آید بیت مرگ آرزو
کنم چو شوی مہربان من ؛ یعنی بہ بخت خویش مرا اعتماد نیست ؛ جناب حضرتین در وقت انتقال
حضرت مجدد رضی اللہ تعالےٰ عنہ حاضر بودند رضی اللہ تعالےٰ عنہم و مردمان می گویند کہ ازیں ہر دو
شخص یکی را متعین کنید تا بعد شما نزاع واقع نشود اگرچہ در کاغذ وصیت نامہ مہر فقیر بگواہی
ہر سہ میاں صاحب و دیگر اعزہ نام شما اولیٰ والیق نوشتہ ام بالفعل شمارا ترجیح دادم و برخوردار
احمد سعید را آنجا گذاشتہ بمجرد رسیدن رقیمہ ہمہ را جواب دادہ نزد ما بیایند قبر ما در صحن
ہمیں مکان خواہد شد و تبرکات بر بالین بر گنبد ضیق و مردمان وابستہ شما ہر وقتیکہ خواہند آمد در دو
حویلی باشند و شما ایں جا بمزار ما باشید و اخراجات خانقاہ ہمہ بر طور شما است بہر طور کہ مناسب دانید
و بردباری و تحمل بسر برید دعائے حسن خاتمہ ولقائے جان افزا و اتباع حبیب خدا محمد مصطفےٰ
صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم فرمائید زیادہ والسلام ؛

جامع مکاتیب

جامع مکاتیب شریف حضرت شاہ رؤف احمد رحمۃ اللہ علیہ از اجلہ خلفا
حضرت ہستند نسب شریف ایشاں بواسطہ حضرت شیخ محمد یحییٰ رحمہ اللہ
بحضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ میرسد - در علوم ظاہری و باطنی سرآمد علماء عارفین بودند
و صاحب تصانیف کثیرہ و مفیدہ بودند در بلدہ بھوپال قبول تمام یافتند - علماء و فقراء و امراء در
حلقۂ ایشاں حاضر می شدند و فیضہا بر داشتند - ولادت شریف در ۱۲۰۱ھ در بلدہ رامپور بودہ - و وفات
بماہ ذیقعدہ ۱۲۵۳ھ در بندر لیس واقع ملک یمن (عرب) در سفر زیارت حرم واقع شدہ در آنجا مدفون
گشتند رضی اللہ تعالیٰ عنہ از اولاد ایشاں حضرت شیخ خطیب احمد و حضرت شیخ حسیب احمد جامع کمالات
ظاہری و باطنی بودند - و بعد انتقال والد ماجد خود در بھوپال سکونت اختیار نمودہ قبول تمام یافتند و اولاد
ایشاں در بلدہ بھوپال ہم موجود است ؛

تمت بالخیر بروز جمعہ ۱۷ رجادی الاخریٰ ۱۳۷۱ھ

ہر سہ میاں صاحب یعنی حضرت مولوی شاہ رفیع الدین و مولوی شاہ عبد القادر و مولوی شاہ عبد العزیز قدس
سرہم از جملۂ فضلاء دہر و علماء عصر مشہور حضرت دہلی اند و فرزندان حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی اند
رضوان اللہ علیہم ۱۲

(از قلم [illegible] غفر اللہ تعالیٰ آمین)

قدس الله سره العزیز

حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی الشیخ احمد الفاروقی السرهندی

۱۳۵۱

۱- بعد کتاب الله و بعد کتب ستة افضل کتب مکتوبات است

۲- مانند مکتوبات امام ربّانی هیچ کتاب چاپ نشده است

النقشبندی المجدّدی الخالدی

از علماو سادات ترکیه

آرواسی زاده

عبد الحکیم بن مصطفی

مکتوباتِ امامِ ربّانی

حضرت مجدّدِ الفِ ثانی

الشیخ احمد سرہندی قدس سرہٗ

مکتوب صد و شصت و سوم (۱۶۳)

بسیادت و نقابت پناہی شیخ فرید صدور یافتہ در بیانِ آنکہ اسلام و کفر ضد یکدیگر اند احتمالِ جمع شدنِ این دو ضد محال است و عزت دادن یکے را مستلزمِ خواری دیگر است الی آخرِ ما قال سلّمہ اللہ تعالیٰ فی تذلیلِ الکفار و عدمِ الاختلاطِ معہم مع بیانِ مضارِ ہذا الاختلاط و در بیانِ آنکہ دنیا و آخرت نیز ضد یکدیگر اند۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ اَنْعَمَ عَلَیْنَا وَہَدَانَا اِلَی الْاِسْلَامِ وَجَعَلَنَا مِنْ اُمَّۃِ مُحَمَّدٍ عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالتَّحِیَّۃُ وَالسَّلَامُ نقدِ سعادتِ دارین وابستہ باتباعِ سیدِ کونین است وسلم علیہ وعلیٰ آلہٖ من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا متابعتِ او علیہ الصلوٰۃ والسلام باتیانِ احکامِ اسلامیہ است و رفعِ رسومِ کفریہ چہ اسلام و کفر ضد یکدیگر اند اثباتِ یکے موجبِ رفعِ دیگر است احتمالِ جمع شدنِ این دو ضد محال است و عزت دادن یکے را مستلزمِ خواریِ دیگر است حق سبحانہٗ تعالیٰ حبیبِ خود را علیہ الصلوٰۃ والتحیۃ میفرماید یٰٓاَیُّہَا النَّبِیُّ جَاہِدِ الْکُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِیْنَ وَاغْلُظْ عَلَیْہِمْ پس پیغمبرِ خود را کہ موصوف بخلقِ عظیم است بجہادِ کفار و غلظت بر ایشان امر فرمود معلوم شد کہ غلظت با ایشان داخلِ خلقِ عظیم است پس عزتِ اسلام در خواریِ کفر و اہلِ کفر است کسیکہ اہلِ کفر را عزیز داشت اہلِ اسلام را خوار ساخت عزیز داشتن عبارت از آن نیست

که البته ایشان را تعظیم کنند و بالا نشانند در مجالس خود جا دادن و با ایشان مصاحبت نمودن
و همزبانی کردن با ایشان داخل اعزاز است در رنگ سگان ایشان را دور باید داشت
و اگر غرضی از اغراض دنیاوی با ایشان مربوط باشد و بی ایشان میسر نشود شیوهٔ بی اعتباری
را مرعی داشته بقدر ضرورت با ایشان باید پرداخت و کمال اسلام آنست که از آن غرض
دنیاوی نیز باید گذشت و با ایشان نباید پرداخت حق سبحانه در کلام مجید خود اهل کفر را دشمن خود
و دشمن پیغمبر خود فرموده است پس اختلاط و موانست با این دشمنان خدا و رسول او از اعظم
جنایات باشد اقل ضرر مصاحبت و مخالطت این دشمنان آنست که قدرت اجرای احکام
شرعی در رفع رسوم کفری بهم میگردد و حیای موانست مانع آن می آید و این ضرر بسیار عظیم است
دوستی و الفت با دشمنان خدا منجر بدشمنی خدای عز و جل و دشمنی پیغمبر او علیه الصلوة والسلام
میشود شخصی گمان میکند که او از اهل اسلام است و تصدیق و ایمان بالله و رسوله دارد و آن نمیداند
که این قسم اعمال شنیعه دولت اسلام او را پاک و صاف می برد نعوذ بالله من شرور انفسنا
و من سیئات اعمالنا خواجه پندارد که مرد واصل است حاصل خواجه بجز پندار نیست
کار این نابکاران استهزا و سخریت است با اسلام و اهل آن و منتظر اند اگر قابو بیابند و مارا از اهل
اسلام برآرند یا همه را بقتل برسانند یا بکفر باز گردانند پس اهل اسلام را اهم شرمی در کار است که
الحیاء من الایمان و ننگ مسلمانی ضرور است همواره در مقام خواری اینها باید بود جزیه
از اهل کفر که در هندوستان برطرف شده است بواسطه شومی مصاحبت اهل کفر است با
سلاطین این دیار و مقصود اصلی از جزیه گرفتن از ایشان خواری ایشان است و این خواری
بحدیست که از ترس جزیه جامهٔ خوب نمیتوانند پوشید و بتجمل نمیتوانند بود و همیشه ترسان و لرزان
میباشند از اخذ اموال پادشاهان را چه میرسد که منع جزیه گرفتن کنند حق سبحانه تعالی جزیه را

ازبرائے خواریِ ایشان وضع کردہ است مقصود رسوائی ایشان است و عزت و غلبہ
اہلِ اسلام ع جہود ہر کہ شود کشتہ سود اسلام است ٭ علامتِ حصولِ دولتِ اسلام
بغض است با اہل کفر و عناد است با ایشان حق سبحانہٗ و تعالیٰ در کلامِ مجید خود ایشانرا
نجس فرمودہ و در جائے رجس فرمودہ پس در نظرِ اہل اسلام میباید کہ اہل کفر نجس و پلید در آیند
و چون چنین بینند و دانند لاجرم از صحبتِ ایشان پرہیز نمایند و در مجالستِ ایشان متکرہ بوند
بچیز ہا از ایشان پرسیدن و بمقتضائے حکمِ ایشان عمل کردن از کمالِ اعزاز این دشمنان است
ہمچنے کہ کسے از ایشان طلبد دعاءِ کہ بتوسطِ ایشان خواہد چہ خواہد بود حق سبحانہٗ و تعالیٰ در
کلامِ مجید خود میفرماید وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِيْنَ اِلَّا فِيْ ضَلَالٍ دعاءِ این دشمنان باطل و بیحاصل
است اجابت را در آنجا چہ احتمال آنقدر فساد لازم می آید کہ اعزاز این سگان می افزاید ایشان
اگر دعا خواہند کرد بتانِ خود را وسیلہ خواہند آورد خیال باید کرد کہ کار تا بکجا میکشد و از مسلمانی بوئے
نمیماند عزیزے فرمودہ است تا کسی از شما دیوانہ نشود بمسلمانی نرسد دیوانگی عبارت از ورگذشتن است
از نفع و ضرِ خود بواسطۂ اعلائے کلمۂ اسلام با مسلمانی ہرچہ شود گو شود و اگر نشود گو نشود و چون
مسلمانی است رضائی خدای عز و جل است و رضائی پیغمبر حبیبِ او علیہ الصلوٰۃ والسلام
والتحیۃ دولتے عظیم تر از رضائے مولا نیست رَضِيْنَا بِاللهِ سُبْحَانَهٗ رَبًّا وَّبِالْاِسْلَامِ دِيْنًا
وَّبِمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ نَبِيًّا وَّرَسُوْلًا مصرع ہم بریم بداریم یارب ٭ بحرمۃ سَيِّدِ
الْمُرْسَلِيْنَ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِيْمَاتِ اَكْمَلُهَا وَالسَّلَامُ
اَوَّلًا وَّاٰخِرًا عجالۃ الوقت آنچہ ضروری و لابدی دانست بطریقِ اجمال نوشتہ فرستاد بعد ازین
اگر توفیق رفیق گشت مفصل تر ازین نوشتہ ارسال خواہد گشت ہمچنانکہ اسلام ضد کفر است آخرت
نیز ضد دنیا است دنیا و آخرت جمع نشوند ترکِ دنیا بر دو نوع است نوعیست کہ از مباحاتِ آن

۴۶ ۵ عن النعمان بن بشیر رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الحلال بین والحرام بین وبینهما مشتبهات لا یعلمهن کثیر من الناس فمن اتقی الشبهات استبرأ لدینه وعرضه ومن وقع فی الشبهات وقع فی الحرام کالراعی یرعی حول الحمی یوشک ان یرتع فیه الا وان لکل ملک حمی الا وان حمی الله محارمه متفق علیه مشکوٰة

همه ترک کرده شود مگر بقدر ضرورت این قسم اعلای ترک دنیا ست و نوعی دیگر آنست که از محرمات و مشتبهات آن اجتناب کرده شود و بامور مباحه آن تنعم نموده آید این قسم نیز خصوصاً درین اوان بسیار عزیز الوجود است ع
آسمان نسبت بعرش آمد فرود ؛ ورنه بس عالیست پیش خاک تود ؛ پس ناچار از استعمال ذهب و فضه و لبس حریر و امثال آنها که شریعت مصطفویه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة آنرا محرم ساخته است اجتناب باید نمود و اوانی ذهب و فضه را اگر برای تجمل کنند فی الجمله گنجائش دارد اما استعمال اینها حرام است از آب و طعام خوردن در اینها و خوشبوی انداختن و سرمه دان ساختن و جز آن القصه حق سبحانه و تعالی دائره امور مباحه را بسیار وسیع ساخته است تنعمات و تمتعات باینها در عیش و لذت زیاده از ان است که در امور محرمه است در مباحات رضای حق است سبحانه و در محرمات عدم رضای او تعالی عقل سلیم هرگز تجویز نمیکند که کسی برای لذتی که بقائی هم ندارد عدم رضای مولای خود اختیار کند و حال آنکه در عوض آن لذت محرمه لذت مباحه هم تجویز فرموده است رزقنا الله سبحانه و ایاکم الاستقامة علی متابعت صاحب الشریعت علیه و علی آله الصلوة والتحیة در معامله حل و حرمت همواره بعلمای دین دار رجوع باید نمود و از اینها استفسار باید کرد و بمقتضای فتوی ایشان عمل باید نمود که راه نجات شریعت است و بعد شریعت هرچه هست باطل است و بی اعتبار فماذا بعد الحق الا الضلال والسلام
اولاً و آخراً

المنتخبات ۳۷ — مکتوب صد و شصت و چهارم (۱۶۴)

بحافظ بهاء الدین سرهندی صدور یافته در بیان آنکه فیض حق سبحانه علی الدوام بر خواص و عوام وارد است تفاوت قبول و عدم قبول آن ازین طرف ناشی است ؛ حق سبحانه و تعالی برجاده شریعت استقامت بخشد بمنه و کرمه فیض حق سبحانه و تعالی علی الدوام بر خواص

وعوام وکرام ولئام چه از قسم اموال واولاد وچه از جنس هدایت وارشاد بی تفرقه وارد است تفاوت ازین طرف ناشی است در قبول بعضی فیوض وعدم قبول بعضی دیگر وما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون آفتاب تابان برگازر وجامه یکسان میتابد روی گازر سیاه میگردد وجامه او سفید این عدم قبول بواسطه اعراض است از جناب قدس خداوند جل سلطانه معرض را ادبار لازم است وحرمان از نعمت واجب اینجا کسی نگوید که بسیاری از معرضان باشند که بتنعمات عاجله ممتاز اند واعراض سبب حرمان ایشان نگشته است باید دانست که آن نقمت است که بصورت نعمت ظاهر گردانیده اند بطریق استدراج از برای خرابی او تا در اعراض وضلالت منهمک گردد قال الله سبحانه وتعالی ایحسبون انما نمدهم به من مال وبنین نسارع لهم فی الخیرات بل لا یشعرون پس دنیا وتنعمات او با وجود اعراض عین خرابی است الحذر الحذر والسلام

مکتوب صد وشصت وپنجم (۱۶۵)

بسیادت ونقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در ترغیب بر متابعت صاحب شریعت علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات وعداوت وبغض وغلظت با مخالفان شریعت او علیه الصلوة والسلام شرفکم الله سبحانه بتشریف المیراث المعنوی من النبی الامی القرشی الهاشمی علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها کما شرفکم بتشریف المیراث الصوری ویرحم الله عبدا قال امینا میراث صوری آن سرور علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات بعالم خلق تعلق دارد ومیراث معنوی بعالم امر که آنجا همه ایمان ومعرفت است ورشد وهدایت شکر نعمت عظمی میراث صوری آنست که میراث معنوی

متحلی گردند والتحلی بالمیراث المعنوی لا یتیسر الا بکمال الاتباع المصطفوی علیه الصلوة والسلام والتحیة فعلیکم باتباعه واطاعته فی اوامره ونواهیه وکمال متابعت فرع کمال محبت آنسرور علیه الصلوة والسلام مصرع ان المحب لمن هواه مطیع وعلامت کمال محبت کمال بغض است با اعداء او صلی الله علیه وسلم واظهار عداوت با مخالفان شریعت او علیه الصلوة والسلام در محبت مداهنت گنجائش ندارد محب دیوانه محبوبست تاب مخالفت ندارد وبا مخالفان محبوب بهیچ وجه آشتی نمی نماید دو محبت متباینه جمع نشوند جمع ضدین را محال گفته اند محبت یکی مستلزم عداوت دیگریست نیک تامل باید فرمود که هنوز کار از دست نرفته است تدارک ما مضی میتوان نمود فردا که کار از دست برود غیر از ندامت حاصلی نخواهد بود

بیت
بوقت صبح شود همچو روز معلومت * که با که باخته عشق در شب دیجور *

متاع دنیا غرور ورغرورست ومعامله اخروی ابدی بران مترتب زندگانی چند روزه را اگر بمتابعت سید اولین وآخرین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات بسر برده شود امید نجات ابدی است والا هیچ در هیچ است هر که باشد وهر عمل خیر که بکند

محمد عربی کآبروی هر دو سراست * کسیکه خاک درش نیست خاک بر سر او *

حصول دولت عظمی متابعت موقوف بر ترک کلی دنیاوی نیست تا دشوار نماید بلکه اگر زکوة مفروضه مثلا موودی شود حکم ترک کل دارد در عدم وصول مضرت چه مال مزکی از ضرر برآمده است پس معالجه دفع ضرر از مال دنیاوی اخراج زکوة است ازان اگرچه ترک کلی اولی وافضل است اما ادائے زکوة هم کار آن میکند

آسمان نسبت بعرش آمد فرود * ورنه بس عالی است پیش خاک تود *

پس لازم است که همگی همت در اتیان احکام شرعیه باید صرف نمود واهل شریعت را از علما وصلحا تعظیم وتوقیر باید داشت ودر ترویج شریعت باید کوشید واهل هوا وبدعت را ذلیل وخوار باید داشت * من وقر صاحب

بدعةٍ فقد اعان علی هدم الاسلام و باکفار که دشمنانِ خدائی عزوجل اند و دشمنانِ رسولِ وے علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات دشمن باید بود و در ذل و خواریِ ایشان سعی باید نمود و بهیچ وجه عزت نباید داد و این بیدولتان را در مجلسِ خود راه نباید داد و انس نباید نمود و راهِ شدت و غلظت را با ایشان پیش باید کرد و مهما امکن در هیچ امرے با ایشان رجوع نباید نمود واگر فرضاً ضرورتے افتد در رنگِ قضائے حاجتِ انسانی بکره و اضطرار قضاءِ حاجت از ایشان باید نمود و آه میانه بجناب قدسِ جدِ بزرگوارِ شما علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات میرساند انسبت اگر باین راه رفته نشود وصول بآن جناب قدس دشوار است هیهات هیهات

کیف الوصول الی سعاد و دونها ۔ قلل الجبال و دونهن حیوف ۔ زیاده چه ابرام نماید

اندکے پیشِ تو گفتم غمِ دل ترسیدم ۔ که دلِ آزرده شوی ورنه سخن بسیار است

مکتوب صد و شصت و ششم (۱۶۶)

بملا محمد امین صدور یافته در بیان آنکه مدار بر حیاتِ بے مدارِ چند روزه نباید نهاد و فکرِ ازالهٔ مرضِ قلبی درین فرصتِ یسیرِ بذکرِ کثیر که از اهم مهام است باید نمود مخدوما تا چند بر خود چون مادرِ مهربان باید لرزید و تا کے بر خود از غصه و غم باید پیچید خود را و همه را مرده باید انگاشت و جماد چند بیحس و حرکت باید پنداشت انک میت و انهم میتون نصِ قاطع است فکرِ ازالهٔ مرضِ قلبی درین فرصتِ یسیر بذکرِ کثیر از اهم مهام است و علاجِ علتِ معنوی درین مهلتِ قلیل بیادِ ربِ جلیل از اعظمِ مقاصد و لے که گرفتارِ غیر است از وے چه توقعِ خیر روحے که مائل بجهت است نفسِ اماره از وے بهتر است آنجا همه سلامتیِ قلب میطلبند و خلاصیِ روح میجویند و ما کوته اندیشان همه در فکرِ تحصیلِ اسبابِ گرفتاریِ روح و قلبیم هیهات هیهات

ے برائے تحقیق این بیت در حاشیهٔ مکتوب دهم نوشته شده است از آنجا مطالعه نمایند ۱۲

ے چنانچه فرمود جل شانه در سوره ممتحنه پاره قد سمع الله یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا عدوی وعدوکم اولیاء الخ ۱۲

ے یعنی از ما دون حق سبحانه وتعالی قال تعالی الا من اتی الله بقلب سلیم ۱۲

ے یعنی نزد حق جل وعلا ۱۲

ے از راه حیث و دستی آنست که این نزد... تعریض

ے ... نظر ... برائے تحصیل ... منظور ... قال العرب ...

... لا تفصلك ... کلام التشفیقه ... المقصص من اجلها ... التشفیقة ۱۲

ے علیها ... الاخت

ے در ... من اصحاب القبور قول تمهار تنگ است ۱۲

ے قوله انک میت ... اشارت ... آیت کریمه ...

ے قال ... ایشان ... ۱۲

ے قال تعالی یا ایها الذین امنوا اذکروا الله ذکرا کثیرا وسبحوه بکرة واصیلا ۱۲

... صلی الله ...

چه توان کرد وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ دیگر از ممرِ ضعف ظاهر اندیشه
نکنند اِنْشَاءَ اللّٰهُ تعالی بصحت و عافیت تبدیل خواهد یافت خاطرِ اینجانب ازین ممر
جمع است جامهٔ فقر که طلب داشته بودند پیراهن فرستاده شد خواهند پوشید و مترصدِ نتائج
و ثمراتِ آن خواهند بود که کثیر البرکت است ؎ هر کس افسانه بخواند افسانه است ٭ و آنکه
دیدش نقدِ خود مردانه است ٭ وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی وَالْتَزَمَ مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوٰتُ
وَالتَّسْلِیْمَاتُ

مکتوب صد و شصت و هفتم (۱۶۷)

به هردی رام هندو که اظهارِ اخلاص باین طائفهٔ علیه نموده بود صدور یافته در ترغیب بر عبادتِ
پروردگارِ عالمیان که بیچون و بیچگونه است و اجتناب از عبادتِ آلههٔ باطلهٔ هنود ٭
دو کتابِ شما رسید از هر دو محبتِ فقرا و التجا باین طائفهٔ علیه مفهوم گشت چه نعمتی است
که کسے را باین دولت بنوازند ثانیاً ؎ من آنچه شرطِ بلاغ است با تو میگویم ٭ تو
خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال ٭ بدان و آگاه باش که پروردگارِ ما و شما بلکه پروردگارِ عالمیان
چه سموات و چه ارضین و چه علیین و چه سفلیین یکے است و بیچون و بیچگونه از شبه و مانند
منزه است و از شکل و مثال مبرا پدری و فرزندی در حقِ او تعالی محال است کفاءت
و تماثل را در آن حضرت چه مجال شائبهٔ اتحاد و حلول در شانِ او سبحانه مستهجن است
و مظنهٔ کمون و بروز در آن جنابِ قدس مستقبح زمانی نیست که زمان مخلوقِ او است
مکانی نیست که مکان مصنوعِ اوست وجودِ او را بدایت نیست و بقاے او را نهایت نه
هر چه از خیر و کمال است باو سبحانه ثابت و هر چه از نقص و زوال است از و تعالی مسلوب
پس مستحقِ عبادت او تعالی باشد و سزاوارِ پرستش او سبحانه رام و کرشن و مانند آنها که

سه چه را ون بران تغلب کرده و راگرفته بود ۱۲ — نتوانند نگاه داشت

آلہہ ہنود اند از کمینۂ مخلوقات و بید واز ما در و پدر زائیدہ اند رام پسر جسرت است و برادر
لکھمن و شوہر سیتا ہر گاہ رام کوچ خود را انگاہ نتواند داشت غیرے را چہ مدد نماید عقل
دور اندیش را کار باید فرمود و بتقلید الشان نباید رفت ہزاران عار است کہ کسی پروردگار
عالمیان را باسم رام یا کرشن یاد کند در رنگ آنست کہ بادشاہ عظیم الشان را باسم ارذل الناس
یاد کند رام و رحمن را یکے دانستن از نہایت بیعقلی است خالق با مخلوق یکے نمیشود و بیچون
با چون متحد نمیگردد و پیش از خلقت رام و کرشن پروردگار عالم را رام و کرشن نمیگفتند بعد از
پیدا شدن اینہا چہ شد کہ نام رام و کرشن باو سبحانہ و تعالی اطلاق میکنند و یا و کرشن و رام
را یا د پروردگار میدانند حاشا و کلا ثم حاشا و کلا پیغمبران ما علیہم الصلوات والتسلیمات
کہ قریب بیک لکھ و بست و چہار ہزار گزشتہ اند خلائق را بعبادت خالق ترغیب فرمودہ اند
از عبادت غیر منع نمودہ و خود را بندۂ عاجز دانستہ اند و از ہیبت و عظمت او تعالی ترسان
و لرزان بودہ اند و آلہہ ہنود خلق را بعبادت خود ترغیب کردہ اند و خود را آلہہ دانستہ ہر چند
بہ پروردگار قائلند اما او را در خود حلول و اتحاد اثبات کردہ اند و ازین جہت خلق را بعبادت
خود میخوانند و خود را آلہہ گویانیدہ اند و در محرمات بے تحاشی افتادہ اند بزعم آنکہ الہ از ہیچ چیز ممنوع
نیست و در خلق خود ہر تصرفے کہ خواہد بکند اقسام این تخیلات فاسدہ بسیار دارند ضلوا فاضلوا
بخلاف پیغمبران علیہم الصلوات والتسلیمات کہ خلائق را از آنچہ منع فرمودہ اند خود را نیز
از آن چیز باز داشتہ اند بروجہ اتم و اکمل خود را البشر مثل سائر بشر میگفتند مصراع بہبین تفاوت
راہ از کجاست تا بکجا۔

ے ابن خواجہ خواجگی الکنکی و خواجہ خواجگی پیر و شیخ خواجہ محمد باقی باسعد بن اسعد اسرارہم اند ۱۲

No. ضلع پشاور 19600/ از دفتر جمعیة العلماء افغان چارسده Dated ۲ رجب المرجب ۱۳۹۶ ۲ JULAY 1976

ناظم :- مولوی عبدالواحد آسی لستوی حفظه الله

این مرثیه جناب حکیم الامة سید عبدالحکیم آرواسی قدس الله سره مرشد المرشدین و مراد المریدین و مرشد علامه حسین حلمی عشق سعید استانبولی الصیدلی

گشت برمغرب غروبِ آب شد — سیدی عبدالحکیم آفتاب شد

گوہرِ یکتا صدفِ عصر بود — قیمتش در جوہرا نایاب شد

کان یعسوبُ الأفاضلِ فی العلی — واصلِ رفیق چو شہاب شد

گشت حسین ابن السعیدُ الصیدلی — عشق و اندر عشقِ او بیتاب شد

زارِهم گریان و بریان انفراق — زانکه روئے مرشدش بحجاب شد

سایۂ مرشد مربی از سرش — رفت و او حیران درین گرداب شد

اہلِ قسطنطنیه ایتاما شدند — شیخ اروا سی چو محوِ خواب شد

دولت و اقبال در باغلوم رفت — انقره دا جنت چون آفتاب شد

یکهزار و سیصد و شصت چہار ۱۳۶۴ — سالِ وصلش با ربُّ الارباب شد

شد شهیدِ راهِ حق اے دوستان — رسمِ عشاقست که براحباب شد

از کبارِ نقشبندی عارفان — سیر از سرِ هند شرابناب شد

رفت بر خلدِ برین زین فانیان — گشت باقی در ضیا غرقاب شد

مشربِ آسی بدان مشرب رسید — مشربش زان مُہر بہر ادا شد

خویدم جناب مولانا عبدالواحد آسی لستوی لستہ تحصیل چارسدہ ضلع پشاور صوبہ سرحد پاکستان

الكتب المطبوعة في مكتبة اشيق كتاب اوى

١- علماء المسلمين و وهابيون : صفحه ١٦٣ . ١٩٧٣

٢- المنحة الوهبية في رد الوهابية : صفحه ١٦٠ . ١٩٧٣

٣- المنتخبات : صفحه ٢٤٠ . ١٩٧٣

٤- المتنبئ القادياني : صفحه ٨٠ . ١٩٧٣

٥- مفتاح الفلاح : صفحه ٨٨ . ١٩٧٣

٦- خلاصة التحقيق : صفحه ١١٢ . ١٩٧٤

٧- خلاصة الكلام (الجزء الثاني) : صفحه ١١٢ . ١٩٧٤

٨- اثبات النبوة مع هدية المهديين : صفحه ٤٥ و ١٠٦ . ١٩٧٤

٩- حجة الله على العالمين (الجلد الثاني) : صفحه ١١٢ . ١٩٧٤

١٠- المستند المعتمد : صفحه ١٦٠ ١٩٧٥

١١- التوسل بالنبي وجهلة الوهابيين : صفحه ٢٠٤ . ١٩٧٥

١٢- الصواعق الالهية مع فتنة الوهابية : صفحه ٦٤ و ١٣ . ١٩٧٥

١٣- البصائر لمنكري التوسل بأهل المقابر : صفحه ٢٦٤ . ١٩٧٥

١٤- نخبة اللآلي شرح قصيدة الامالي : صفحه ١٩٢ . ١٩٧٥

١٥- القول الفصل شرح الفقه الاكبر : صفحه ٢٠٧ . ١٩٧٥

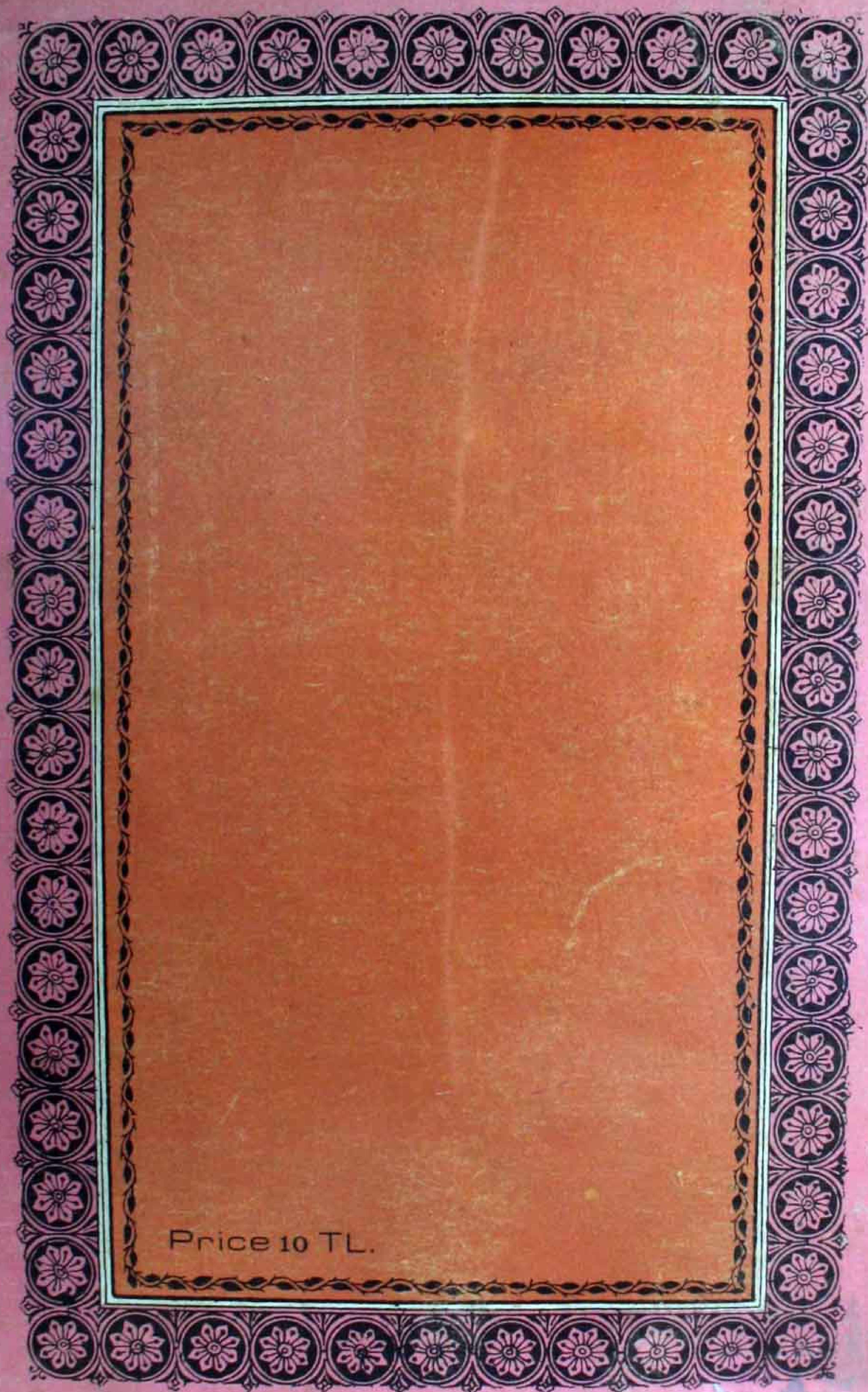
١٦- الدولة المكية بالمادة الغيبية : صفحه ١٥٢ ١٩٧٥.

١٧- الدرر السنية في الرد على الوهابية .

رسالة النصر في ذكر وقت صلوة العصر.

مجموعة على ثلاث رسالة : صفحه ١٠٢ ١٩٧٦

١٨ - انصاف . عقد الجيد . مقياس القياس	: صفحه	٧٥	١٩٧٦
١٩ - الفجر الصادق فی الرد علی المنكری التوسل والخوارق . ضیاء الصدور	: صفحه	١٢٠	١٩٧٦
٢٠ - ضلالات الوهابيين . بحث التلقين اوراق البغدادية فی الحوادث النجدية	: صفحه	٦٩	١٩٧٦
٢١ - تطهير الفؤاد . شفاء السقام	: صفحه	٢٣٢	١٩٧٦
٢٢ - سيف الجبار	: صفحه	٤٨	١٩٧٥
٢٣ - الفقه على المذاهب الاربعة	: صفحه	٣٣٥	١٩٧٥
٢٤ - الانوار المحمدية (المجلد الاول)	: صفحه	٤٠٠	١٩٧٢
٢٥ - دُرّ المعارف (بلسان فارسی)	: صفحه	١٦٠	١٩٧٤
٢٦ - الاصول الاربعة فی ترديد الوهابية	: صفحه	١٢٨	١٩٧٥
٢٧ - صرف عربی وعوامل	: صفحه	٩٦	١٩٧٥
٢٨ - كتاب الصلوة	: صفحه	٣٢	١٩٧٥
٢٩ - جزء عمّ من القرآن الكريم	صفحه	٢١	١٩٧٥
٣٠ - المنقذ من الضلال . الجام العوام عن علم الكلام	: صفحه	١١٢	١٩٧٦
٣١ - المسائل المنتخبة . التوسل بالموتى	: صفحه	١٠٢	١٩٧٦
٣٢ - غاية التحقيق (سندی)	: صفحه	٨٦	١٩٧٦
٣٤ - مناقب شاه نقشبند فارسی	: صفحه	٣٠٤	١٩٧٦
٣٥ - بهجة السنية	: صفحه	٩٦	١٩٧٦
٣٦ - الخيرات حسان (بلسان اردو)	: صفحه	[illegible]٠٠	١٩٧٦
٣٧ - مختصر (التُحفَةُ الاِثنیٰ عَشَرِيَّةِ)	: صفحه	٣٥٢	١٩٧٦
٣٨ - مسلك مجدد الف ثانی	: صفحه	٤٨	١٩٧٦
٣٩ - نور الايمان بزيارت آثار حبيب الرحمن	: صفحه	٤٨	١٩٧٦
٤٠ - الوسيلة العظمى	: صفحه	١٣٢	١٩٧٦
٤١ - الناهية عن طعن امير المؤمنين معاوية	: صفحه	٤٦	١٩٧٦
٤٢ - عقائد نظاميه . قصيدهٔ بدء الأمالی	: صفحه	٧٦	١٩٧٦
٤٣ - طريق النجات (عربی و اردو)	: صفحه	٢٥٦	٩٧٦
٤٤ - فتاوی علماء الهند على منع الخطبة بغير العربية	: صفحه	١٦	١٩٧٦
٤٥ - كتاب السُّنی فی رد الوهابی (بلسان مَلَيالَمْ)	: صفحه	٨٠	١٩٧٦
٤٦ - مكاتيب شريفهٔ حضرت غلام علی دهلوی	: صفحه	١٨٤	١٩٧٦
٤٧ - تسهيل المنافع ، الطب النبوی	: صفحه	٢٠٨	١٩٧٦

Price 10 TL.